

Szikora Veronika (szerk.)
MAGYAR FOGYASZTÓVÉDELMI MAGÁNJOG -
EURÓPAI KITEKINTÉSEL

MAGYAR FOGYASZTÓVÉDELMI MAGÁNJOG - EURÓPAI KITEKINTÉSEL

Szerkesztette: Szikora Veronika

SZERZŐK:

Csécsey Andrea

Fézer Tamás

Hajnal Zsolt

Joó Imre

Miskolczi Bodnár Péter

Osztovits András

Papp Tekla

Pázmándi Kinga

Strihó Krisztina

Szikora Veronika

Varga Nelli

DEBRECEN, 2010

A könyv a Fogyasztóvédők Magyarországi Egyesülete által, az Új Magyarország Fejlesztési Terv keretében elnyert, „A fogyasztói tudatosság növelése a civil szerepvállalás erősítésével, a fogyasztók tájékoztatása, tanácsadás és oktatás révén” című és TÁMOP-5.5.6-08/2-2008-0011 azonosítójú program keretében valósult meg.

Dr. Csécsy Andrea	VI. fejezet
Dr. Fézer Tamás	VII., XIV. fejezet
Dr. Hajnal Zsolt	I., IV. VIII/1-2. fejezet
Dr. Joó Imre	XIV., XVIII. fejezet
Dr. Miskolczi Bodnár Péter	XVI. fejezet
Dr. Osztovits András	V., VIII/3-4. fejezet
Dr. Papp Tekla	VIII., IX., X., XIII. fejezet
Dr. Pázmándi Kinga	XV. fejezet
Dr. Strihó Krisztina	XI. fejezet
Dr. Szikora Veronika	II., III., XVIII. fejezet
Dr. Varga Nelli	XIII. fejezet

Szerkesztette: Dr. Szikora Veronika

LEKTORÁLTA: PROF. DR. CSÉCSY GYÖRGY ÉS PROF. DR. SZABÓ IMRE

A Fogyasztóvédők Magyarországi Egyesületének (FOME) kiadványa

Felelős kiadó: Dr. Hajnal Zsolt (elnök)

Honlap cím: www.fogyasztovedok.hu, www.fome.hu

Projekt helyszíne: 4025 Debrecen, Piac u. 1-3.

© Fogyasztóvédők Magyarországi Egyesülete, 2010.

ISBN 978-615-5025-00-6

Készült a Center Print Kft. nyomdaüzemében.

Debrecen, 2010

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó.....	13
I. A fogyasztóvédelem alapjai.....	15
1. A fogyasztóvédelmi szabályozás célja	15
2. Fogyasztóvédelmi szabályozási modellek	16
II. A fogyasztóvédelmi jog történeti kialakulása Európában, különös tekintettel a magánjog-egységesítési folyamatokra	19
III. A fogyasztóvédelem fejlődése Magyarországon	31
1. A magyarországi fogyasztóvédelem hagyományai	31
2. A fogyasztóvédelem mai alakulása Magyarországon	32
3. A magyar integrációs törekvések és a jogharmonizáció	33
4. A fogyasztóvédelmi jog hazai rendszere 2008. szeptember 1-e előtt	34
5. A fogyasztóvédelmi jog reformja	36
IV. A fogyasztóvédelem alanya: a fogyasztó.....	39
1. A fogyasztó fogalom hatályos magyar szabályozása.....	39
1.1. A védelemben részesített fogyasztók csoportja.....	39
1.2. A fogyasztó fogalmának hatályos szabályozása az Fogyasztóvédelmi törvényben.....	40
1.3. A fogyasztó és a fogyasztói szerződés fogalma a Ptk. - ban	41
2. A fogyasztó európai fogalma	43
2.1. Leszűkíthető-e a fogyasztó fogalma a természetes személyekre?	44
2.2. Kisvállalkozások fogyasztói minőségének problematikája.....	45
2.3. Az ún. dual – use (kettős célú) szerződések megítélése.....	46
3. A kereskedő fogalma.....	47
4. A fogyasztói modell	48
4.1. A fogyasztói modell az Európai Bíróság joggyakorlatában	49
4.2. A fogyasztói modell megjelenése a magyar szabályozásban	50
V. Az általános szerződési feltételek a fogyasztói szerződésekben, a tisztességtelen szerződési feltételek megítélése.....	53
1. Az általános szerződési feltételek (ászf.) megjelenése a magánjogban	53
2. Az ászf. fogalma a Ptk. - ban	55
2.1. A kedvezőtlenebb helyzetben lévő felet (illetve a fogyasztót) védő rendelkezések	56
2.2. Ászf. és más szerződési feltétel ütközése	58
3. A tisztességtelen szerződési feltétel	59
3.1. EU-s jogforrás: a Tanács 93/13/EGK irányelve (1993. április 5.) a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről	59
3.2. Tisztességtelen szerződési feltétel fogalma a Ptk. - ban	65
3.3. Tisztességtelenség vizsgálata.....	68

VI. A szerződések hibás teljesítése, szavatosság, jótállás, minőségi kifogások intézése	71
1. A hibás teljesítés újraszabályozása.....	71
2. 1999/44/EK irányelv	71
3. A fogyasztó és a fogyasztói szerződés fogalma	72
4. A hibás teljesítés	73
4.1. A hibás teljesítés fogalma	73
4.2. A kellékszavatosság	76
4.3. Jótállás.....	88
5. A szavatossági és jótállási igények intézésének szabályai	94
VII. Idegenforgalom, utazási és utazásközvetítő szerződések	97
1. Történeti alapok	97
2. A 90/314/EGK irányelv.....	99
2. Az utazásszervező és közvetítő tevékenység	100
3. Az utazási szerződés speciális szabályai.....	102
3.1. Alapfogalmak, a szabályozás hatálya	102
3.2. Az utazási szerződés megkötése, tájékoztatás.....	104
3.3. Az utazási szolgáltatás díja (részvételi díj).....	108
3.4. Biztosítékok és engedményezés	109
3.5. A szerződésszegés szabályai.....	110
3.6. Az utazási szerződés megszüntetése, elállási jog	110
3.7. Az utazást közvetítő szerződés.....	112
4. Légiutasok jogai.....	112
4.1. Az európai szabályozás kialakulása	112
4.2. A beszállás megtagadása	114
4.3. Járatkésés.....	115
4.4. Járatörlés.....	115
4.5. A kártalanítás szabályai.....	117
4.6. Megfelelő ellátáshoz való jog	117
4.7. Poggyászkárok.....	118
4.8. Igényérvényesítés.....	119
5. Vasúti utasok jogai.....	119
5.1. 1371/2007. EK rendelet.....	119
5.2. Előzetes kifizetés	120
5.3. Késés, csatlakozásmulasztás és járatkimaradás következményei	121
5.4. Fogyatékkal élő utasok speciális jogai	123
5.5. Poggyászkár.....	123
5.6. Igényérvényesítés.....	124
VIII. Az üzleten kívül kötött szerződések.....	127
1. Az üzleten kívül kötött szerződések szabályozása	128
1.1. A 85/577/EGK irányelv az üzlethelyiségen kívül kötött szerződések esetén a fogyasztók védelméről.....	128
1.2. A 85/577/EGK irányelv magyarországi implementálása.....	128
2. Az üzleten kívül fogyasztóval kötött szerződésekről szóló 213/2008. (VIII.29.) Kormányrendelet	129

2.1. Az üzleten kívüli (házaló) kereskedés fogalma.....	129
2.2. Személyi hatály.....	130
2.3. Tárgyi hatály.....	131
3. A fogyasztókat védő garanciák.....	132
3.1. A vállalkozás tájékoztatási kötelezettsége.....	132
3.2. A fogyasztó elállási joga.....	133
4. Az üzleten kívüli kereskedés kapcsán felmerülő problémák.....	134
IX. A timesharing- szerződés.....	137
1. A timesharing- szerződés szabályozása.....	139
1.1. Az ingatlanok időben megosztott használati jogának megszerzésére irányuló szerződések egyes szempontjai vonatkozásában a fogyasztók védelméről szóló 94/47/EK irányelv.....	139
1.2. A szálláshelyek időben megosztott használati jogára, a hosszútávra szóló üdülési termékekre, azok viszontértékesítésére és cseréjére vonatkozó szerződések egyes szempontjai tekintetében a fogyasztók védelméről szóló 2008/122/EK irányelv.....	141
1.3. Az irányelvek Magyarországi implementálása.....	141
2. Az ingatlanok időben megosztott használati jogának megszerzésére irányuló szerződésekről szóló 20/1999. (II.5.) Kormányrendelet.....	142
2.1. A timesharing- szerződés fogalma.....	142
2.2. Személyi hatály.....	142
2.3. Tárgyi hatály.....	143
3. A fogyasztókat védő garanciák.....	144
3.1. A vállalkozás tájékoztatási kötelezettsége.....	144
3.2. A fogyasztó elállási joga.....	146
4. A timesharinggel kapcsolatban felmerült problémák.....	147
X. Távollévők közötti szerződések; csomagküldő kereskedelem.....	149
1. A távollévők közötti szerződések.....	149
2. A távollévők között kötött szerződések szabályozása.....	149
2.1. A 97/7/EK irányelv a távollévők között kötött szerződések esetén a fogyasztók védelméről.....	149
2.2. A 97/7/EK irányelv magyarországi implementálása.....	150
3. A távollévők között kötött szerződésekről szóló 17/1999. (II.5.) Kormányrendelet.....	151
3.1. A távollévők között kötött szerződések fogalma.....	151
3.2. A kormányrendelet személyi hatálya.....	152
3.3. A kormányrendelet tárgyi hatálya.....	152
4. Fogyasztókat védő garanciák a távollévők közötti szerződéseknél.....	154
4.1. A vállalkozás tájékoztatási kötelezettsége.....	154
4.2. A fogyasztót megillető elállási jog.....	155
4.3. A távollévők között kötött szerződés kapcsán felmerülő problémák.....	157
5. A csomagküldő kereskedés.....	158

XI.	Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatás.....	161
1.	Az elektronikus kereskedelem és normatív háttérének kialakulása.....	161
2.	Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatás meghatározása a 2001. évi CVIII. törvény alapján.....	162
3.	Személyi hatály.....	164
4.	Tárgyi hatály.....	166
5.	Fogyasztóvédelmi garanciális jogintézmények.....	167
5.1.	Tájékoztatási kötelezettség.....	168
5.2.	One click order tilalma.....	171
5.3.	Elállási jog.....	171
5.4.	Határon átnyúló elektronikus kereskedelmi szerződésben.....	172
6.	Tipikus problémák.....	172
7.	On-line árverés.....	173
7.1.	Az elektronikus aukció fogalma, típusai, szabályozási háttére.....	174
7.2.	Személyi hatály.....	175
7.3.	Tárgyi hatály.....	175
7.4.	Tipikus problémák.....	176
XII.	A konzorciós szerződés.....	179
1.	A konzorciós szerződés kialakulása.....	179
2.	A konzorciós szerződés specialitása.....	180
3.	A fogyasztói csoport működése.....	180
4.	A konzorciós szerződés szabályozása.....	182
4.1.	A konzorciós szerződés fogalma.....	182
4.2.	Személyi hatály.....	183
4.3.	Tárgyi hatály.....	185
5.	A fogyasztókat védő garanciák.....	185
5.1.	A szervező tájékoztatási kötelezettsége.....	185
5.2.	Az ajánlat-visszavonási jog.....	186
6.	A fogyasztói csoportokkal (vásárlói klubokkal) kapcsolatos problémák.....	187
XIII.	Fogyasztói hiteljog.....	191
1.	A fogyasztóvédelem szerepe a pénzügyi szektorban.....	191
2.	A fogyasztói hiteljog szabályozásának kialakulása és fejlődése.....	191
2.1.	A 87/102/EGK irányelv.....	191
2.2.	A 87/102/EGK irányelv átültetése Magyarországon.....	193
2.3.	A 2008/48/EK irányelv.....	194
2.4.	A 2008/48/EK irányelv magyarországi implementálása.....	196
3.	A fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény.....	197
3.1.	Személyi hatály.....	197
3.2.	Tárgyi hatály.....	198
3.3.	A hitelre vonatkozó kereskedelmi kommunikáció.....	200
3.4.	Tájékoztatási kötelezettség.....	201
3.5.	A fogyasztói hitelszerződés formai és tartalmi követelményei.....	204
3.6.	Hitelképesség vizsgálat.....	204
3.7.	Határozatlan idejű hitelszerződések.....	205

3.8. Fogyasztói elállási jog	205
3.9. Kapcsolt hitelszerződés	206
3.10. Előtörlesztés.....	207
3.11. Hitelközvetítő.....	208
4. A fogyasztói hiteljog és az új Ptk	209
5. A fogyasztói hiteljog egyéb jogszabályokban.....	210

XIV. Termékbiztonság, termékfelelősség, szolgáltatások nyújtásának különös követelményei..... 217

1. Termékbiztonság az Európai Unió belső piacán és a hazai szabályozás.....	217
2. A termékfelelősség.....	226
2.1. A termékfelelősség intézményének kialakulása.....	226
2.2. 85/374/EGK irányelv	228
2.3. A termékfelelősség lényege	229
2.4. A gyártó fogalma	230
2.5. A termék fogalma.....	232
2.6. A termékhiba meghatározása.....	235
2.7. Felelősség és bizonyítási teher	236
2.8. A termékkár fogalma.....	238
2.9. A gyártó mentesülésének esetei	239
2.10. Az igényérvényesítés szabályai.....	240
3. A termékekkel, szolgáltatásnyújtással kapcsolatos követelmények	242
3.1. A használati és kezelési útmutató.....	242
3.2. Megfelelőség értékelése	243
3.3. Az ár feltüntetése	244
3.4. Csomagolás.....	245
3.5. Felelősség a forgalmazási szabályok megsértéséért.....	246
3.6. Különös rendelkezések a termékek forgalmazásához kapcsolódóan.....	247
4. A fogyasztók oktatása	247

XV. A reklám fogyasztóvédelmi jogi megítélése..... 251

1. Bevezetés - A reklámtevékenység szabályozásának elméleti keretei	251
1.1. A reklámozással szemben támasztott szabályozási igények	251
1.2. A reklám szabályozásának kialakulása Magyarországon	252
1.3. A reklám szabályozása Európában.....	257
2. A magyar reklámtörvény hatályos rendszere	259
2.1. A Grt. felépítése, és általános rendelkezései	259
2.2. A Grt. főbb fogalmi rendelkezései	263
2.3. A direkt marketingre előírt „opt –in „ szabályok a Grt.-ben	265
3. A tilalmak és korlátozások rendszere a Grt.-ben.....	266
3.1. Általános tilalmak és korlátozások a Grt.-ben.....	267
3.2. A speciális reklámtilalmak és korlátozások rendszere.....	281
4. Felelősség a reklámerk.....	283
5. Eljárás, hatósági kompetenciák a reklámfelügyelet körében.....	284

XVI. A tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok tilalma	289
1. A szabályozás történeti előzményei, jogpolitikai célja.....	289
1.1. A megtévesztés tilalma.....	289
1.2. Az Európai Közösség irányelve.....	290
1.3. Az irányelv átültetése a magyar jogba.....	292
2. A szabályozás struktúrája.....	292
2.1. Az Fttv. felépítése.....	292
2.2. Az Fttv. három részének alkalmazási sorrendje.....	293
3. Alapfogalmak.....	294
3.1. A fogyasztó.....	294
3.2. Vállalkozás.....	295
3.3. Kereskedelmi gyakorlat.....	295
3.4. Kereskedelmi kommunikáció.....	296
3.5. Ügyleti döntés.....	296
4. Feketelista.....	298
4.1. A melléklet szerepe.....	298
4.2. A feketelistás tényállások csoportosítása.....	299
5. Magatartások és hatások - a vizsgálat következő szintjén.....	304
6. Megtévesztő kereskedelmi gyakorlat.....	305
6.1. Aktív megtévesztés.....	305
6.2. Passzív megtévesztés, vagy megtévesztő mulasztás.....	308
7. Agresszív kereskedelmi gyakorlat.....	310
7.1. Agresszív magatartások.....	310
7.2. Közbenső jogkövetkezmény.....	311
7.3. Hátrányos jogkövetkezmény.....	311
8. Generálklauzula.....	312
8.1. Alaphelyzet.....	312
8.2. Közbenső jogkövetkezmény.....	313
8.3. Hátrányos jogkövetkezmény.....	313
9. Felelősség a tilalom megszegéséért.....	314
9.1. Főszabály: érdek-elv.....	314
9.2. Kivétel: a magatartást tanúsítók felelőssége.....	315
10. Hatásköri megosztás az eljáró hatóságok között.....	316
10.1. Három eljáró hatóság.....	316
10.2. A versenyérintettség kérdésének vizsgálata.....	317
11. Az eljárás közös szabályai.....	321
12. Jogalkalmazási nehézségek, joghézagok.....	323
12.1. A hatáskörmegosztásból fakadó problémák.....	323
12.2. Bizonyítási nehézségek a szubjektív elemeket tartalmazó feketelistás tényállások tekintetében.....	323
12.3. Bizonyítási nehézségek a több tényállási elemet tartalmazó összetett feketelistás tényállások tekintetében.....	325
12.4. A feketelistán szereplő tényálláshoz hasonló esetek megítélése.....	326

XVII. A fogyasztói igényérvényesítési lehetőségek.....	329
1. Alternatív vitarendezés a fogyasztói jogvitákban.....	329
1.1. Az alternatív vitarendezés szabályozásának európai előzményei.....	329
1.2. A határon átnyúló vitarendezés szabályozása.....	331
1.3. A fogyasztói ügyekben történő alternatív vitarendezés Magyarországon....	333
2. Panaszkezelés, ügyfélszolgálat.....	343
2.1. Valamennyi vállalkozásra vonatkozó szabályok.....	344
2.2. A közüzemi, a pénzügyi, a biztosítási, illetve a pénztári szolgáltatási tevékenységet folytató vállalkozásra vonatkozó szabályok.....	345
3. Közérdekű kereset.....	346
3.1 A közérdekű keresetek kialakulásának története.....	346
3.2. A közérdekű kereset megjelenése a magyar jogrendszerben.....	347
3.3. A közérdekű kereset szabályozása a Fogyasztóvédelmi törvényben.....	348
3.4. A közérdekű kereset szabályozása a Ptk.-ban.....	350
4. Külföldi tényállású jogviták.....	355
4.1. Joghatósági szabályok.....	356
4.2. Kollíziós szabályok.....	358
XVIII. A fogyasztóvédelem intézményrendszere.....	363
1. Fogyasztóvédelem a differenciált hatásköri szabályok rendszerében.....	363
2. Ágazati irányítás és a fogyasztóvédelemért felelős miniszter.....	365
3. Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság.....	366
3.1. Jogállása és szervezete.....	366
3.2. Feladat- és hatásköre.....	367
4. Gazdasági Versenyhivatal.....	370
4.1. Jogállása és szervezete.....	370
4.2. Feladat- és hatásköre.....	372
5. Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete.....	373
5.1. Jogállása és szervezete.....	373
5.2. Feladat- és hatásköre.....	373
6. Nemzeti Hírközlési Hatóság.....	375
6.1. Jogállása és szervezete.....	375
6.2. Feladat- és hatásköre.....	376
7. Magyar Energetikai Hivatal.....	377
7.1. Szervezete és jogállása.....	377
8. Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal.....	379
8.1. Szervezete és jogállása.....	379
8.2. Feladat- és hatásköre.....	379
9. Magyar Élelmiszer-biztonsági Hivatal.....	381
9.1. Jogállása és szervezete.....	381
9.2. Feladat- és hatásköre.....	381
10. Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat.....	382
10.1. Jogállása és szervezete.....	382
10.2. Feladat- és hatásköre.....	382

11. Helyi önkormányzatok, jegyző és a fogyasztóvédelem	383
12. Ügyészségek szerepe a fogyasztóvédelem területén.....	384
13. Fogyasztói érdekek képviselőit ellátó társadalmi szervezetek	385
14. Fogyasztóvédelem az Európai Unióban.....	386
14.1. Az Európai Bizottság Egészségügyért és Fogyasztóvédelemért felelős Főigazgatósága (DG SANCO)	386
14.2. Európai Élelmiszer-biztonsági Hatóság (EFSA)	386
14.3. Európai Gyógyszerügynökség (EMA)	386
14.4. Európai Repülésbiztonsági Ügynökség (EASA).....	387
14.5. Európai Vasúti Ügynökség (ERA)	387
14.6. TRAPEX, RAPEX.....	387

ELŐSZÓ

A Fogyasztóvédők Magyarországi Egyesülete - klasszikus fogyasztóvédelmi társadalmi szervezetként - 2003-ban kezdte meg működését, céljai között a hatékony fogyasztói érdekérvényesítést, tájékoztatást és oktatást megjelölve.

Tevékenységeink ellátása során korán tapasztaltuk annak szükségét, hogy a fogyasztók információhoz jutásán, az egyedi ügyekben való tanácsadáson túl a fogyasztói társadalmunkban oly régóta hangoztatott generációváltás elsősorban az oktatással tudjuk elősegíteni. Mindezek alapján az Egyesület - az országban talán egyedülálló módon - alakította ki együttműködéseit hazai felsőoktatási intézményekkel a fogyasztóvédelmi jog és alapvető ismeretek továbbadása céljából.

A fogyasztóvédelmi jogi oktatásban eltöltött évek alatt formálódott az Egyesület azon szemlélete, hogy a fogyasztóvédelmi jogot és a szakmát tudományos megalapozottsággal, magas szinten műveljük. Mindezek érdekében életre hívott „Fogyasztó és Jog” című program keretében a szellemi kutatóműhelyek tudományos potenciáinak felkutatásával, a kutatási eredmények hasznosulását kívánjuk elősegíteni a jogalkotásba és jogalkalmazásba történő bekapcsolása révén. Sikeres konferencia-sorozatot indítottunk a szakmai, tudományos, jogalkalmazói és jogalkotói oldal bevonásával.

Ugyanennek a tevékenységünknek a részét képezi a Fogyasztóvédelmi Szemle fogyasztóvédelmi szaklap negyedévenként történő megjelentetése, amely a Szociális és Munkaügyi Minisztérium által nyújtott működési támogatásból valósul meg.

A könyv alapkoncepciójának megalkotásakor vezérlőelvül szolgált, hogy a fogyasztóvédelmi jog alappilléreit, valamint a fogyasztóvédelmi magánjog intézményeit az európai uniós előzmények, a hazai és EU-s joggyakorlat alapulvételével átfogó módon mutassuk be egy alapvetően felsőoktatás számára készülő tankönyvben.

A könyv megírásában közreműködő neves szerzők kiválasztásakor kiemelt figyelmet szenteltünk az elméleti és gyakorlati szempontok arányos érvényesülésének, a fogyasztóvédelmi joggal kapcsolatos publikációs tevékenységnek. Ebben nagyban támaszkodhattunk a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Polgári Jogi Tanszékén folyó fogyasztóvédelmi kutatások eredményeire, a Tanszék „Fogyasztóvédelmi jog a magyar jogrendszerben és az Európai Unió jogában” című 68609. sz. OTKA által támogatott kutatásban résztvevő kutatóira.

Mindezek eredményeként egy tankönyvön túlmutató átfogó tudományos igénnyel megírt mű keletkezett, amely egyaránt szolgálhat felsőoktatáson folyó fogyasztóvédelmi képzés alapjául és a gyakorlati fogyasztóvédelmi jogi ismeretek elsajátítására.

Köszönettel tartozom Szerzőtársaimnak, a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Polgári Jogi Tanszékének munkatársainak, a fogyasztóvédelmi jog tudományos megalapozásában elévülhetetlen érdemeket szerző Fazekas Judit Professzor Asszonynak, az Egyesület szakmai és tudományos vitára mindig nyitott munkatársainak és mindazoknak, akik az Egyesület ezirányú tevékenységét támogatták.

Debrecen, 2010. május

Hajnal Zsolt

elnök, Fogyasztóvédők Magyarországi Egyesülete

HAJNAL ZSOLT

I. A FOGYASZTÓVÉDELEM ALAPJAI

A hatékonyan működő piacgazdasági struktúra alapját olyan jogok érvényre juttatása képezi, amelyek autonómiát biztosítanak az egyének számára a gazdasági életben való mozgás tekintetében. Azaz lehetővé teszi számára, hogy akár valamely áru vagy szolgáltatás értékesítőjeként, akár a másik oldalon fogyasztóként az üzleti, gazdasági élet és az ennek keretében szükségszerűen létrejövő jogviszonyok minden tekintetben önálló alanyává válhasson. A piacgazdasági viszonyok között ugyanakkor meglehetősen érzékeny egyensúly alakult ki a piaci szereplők egyéni autonómiája és azok törvényes jogainak és érdekeinek védelme között. Az egyén autonóm mozgásterének határát képezi ugyanis mások autonóm mozgásterének a védelme. Nem elegendő ugyanis, hogy a cselekvés lehetősége adottá váljon, szükséges az is, hogy megfelelő garanciák kerüljenek kiépítésre a jogrendszerben, annak érdekében, hogy a gyengébb piaci alkupozícióban lévő fél jogi és gazdasági érdekeinek védelme is megvalósítható legyen.

A fogyasztók és gazdálkodók között kialakult egyensúlyhiányos helyzet kiegyenlítésére hivatott a fogyasztóvédelmi jog annak eszközrendszerével, a fogyasztóvédelem intézményrendszerének életre hívásával és a rá vonatkozó anyagi és eljárásjogi szabályok megalkotásával.

A fogyasztóvédelmi jog egyébként egy viszonylag új, ugyanakkor mégis sokszínű, plurális jogterület. Egyfajta vegyes interdiszciplináris szakjog, amely a közjog és magánjog határán helyezkedik el. Számos szabályt tartalmaz a közigazgatási jog, a polgári jog, illetve a büntetőjog területén, anyagi jogi és eljárásjogi szabályokat egyaránt.

1. A fogyasztóvédelmi szabályozás célja

Mára alapvetően kétféle megközelítése alakult ki a fogyasztóvédelmi tárgyú jogi szabályozásnak, az egyik a **protekcionista szemlélet**, a másik pedig a „*Bourgoignie-féle*” irányzat. A protekcionista megközelítés a

fogyasztók védelmét protekcionista jellegű jogi szabályozás által kívánja megvalósítani, azt a szemléletet tükrözve, hogy a fogyasztók a szabad piaci verseny áldozatai, míg a „*Bourgoignie-féle*” megközelítés a védelem helyett a megfelelő jogi támogatásra helyezi a hangsúlyt, elsősorban a fogyasztók megfelelő oktatása, a tájékoztatáshoz való jog, a jogi védelemhez és jogorvoslathoz való jog deklarálásával és megfelelő jogi garanciáinak kiépítése által.

2. Fogyasztóvédelmi szabályozási modellek

Abban a kérdésben, hogy a fogyasztót milyen körben, és milyen intenzitással kell védeni megoszlanak az elképzelések. A vita háttérében a piacgazdaságot működtető **szerződési szabadság** és **magánautonómia** polgári jogi alapelvei állnak. A felek szerződési szabadsága a jóhiszemű joggyakorlást szem előtt tartva lehetővé teszi, hogy szabadon rendelkezhessenek egymás közötti szerződéses viszonyaikban céljaik elérése érdekében, melybe az állam nem vagy csak korlátozott és indokolt mértékben avatkozhat bele. Ugyanakkor a szerződéses szabadság korlátlan érvényesülése alkalmas piacgazdasági viszonyok között a gyengébb fél érdekeinek csorbítására, a magánjogi viszonyokat egyébként jellemző mellérendeltség eltolására (ennek klasszikus megjelenési példái az általános szerződési feltételek). Az állami beavatkozásnak ezen területeken lehet jelentősége, melyek a szerződési szabadság alóli kivételként funkcionálnak a **jóhiszeműség és tisztesség** alapelveire hivatkozással.

A fogyasztókat védő intézményeket alapvetően két csoportba sorolhatjuk: a tájékoztatási modellbe és a szociális modellbe. Az információs, tájékoztatási modellbe soroljuk a fogyasztókat védő tájékoztatási kötelezettségeket, míg a szociális modell lényege a szerződéses jogviszonyba történő beavatkozás például a tisztességtelen szerződési feltételhez fűzött semmisség révén. A fogyasztó ellátsási joga a két modell között valahol félúton, talán egy kicsit a szociális modellhez közelebb helyezkedik el.

Az **információs modell** liberális közgazdaság tudomány művelői körében a szerződési szabadság elve lehet az egyedüli uralkodó elv a szabályozás kialakításakor, így a gyengébb fél érdekében alkotott védelmi intézkedések a lehető legkevesebb mértékben avatkozhatnak

bele a szerződéses jogviszonyba. A modell elvi alapjául szolgál, hogy a gazdálkodó és fogyasztó közötti egyensúly eltolódásos helyzet egy „információs csapdán” is alapul, tehát a fogyasztó legtöbbször nem rendelkezik azokkal az ismeretekkel melynek birtokában megalapozott és tudatos vásárlási (szerződéskötési) döntést hozhasson. Emiatt a gazdálkodó meghatározott többletinformációkat köteles a fogyasztónak átadnia, melyeket értékelve, összehasonlítva, feldolgozva ésszerű döntést hozhasson a fogyasztó. Az információs modell az Európai Bíróság több ítéletében is teste ölt, miszerint a *fogyasztóvédelmi szabályok alkalmazásakor egy ésszerű és tudatos fogyasztótól elvárható magatartást kell alapul venni, méghozzá olyan fogyasztót, akinek joga van a tájékoztatáshoz és ezeket megfelelően értékelni is tudja* (Estée Lauder Cosmetics GmbH & Co. OHG v. Lancaster Group GmbH C-220/98.; Mars ügy C-479/93;).

A **szociális modell** alapjául az a megfontolás szolgál, hogy a tájékoztatási garanciák önmagukban nem elégségesek a fogyasztók védelme érdekében. Az elállási jogok, a szerződést semmisséggel szankcionáló jogkövetkezmények a tájékoztatási modellel ellentétben már egy létrejött szerződéses jogviszonyba avatkoznak bele. A tájékoztatási többletjogok sok esetben nem teszik lehetővé, hogy a fogyasztó egy-egy szerződéskötési szituációban helyes döntést hozhasson, éppen a szituáció szokásostól eltérő volta, vagy a szorongatott helyzet miatt képtelen az információk feldolgozására.

Annak meghatározására, hogy a védelem határait hol húzzuk meg, a **fogyasztói minta** kialakítása nyújt segítséget. A fogyasztói modell vagy minta mind az információs mind pedig a szociális modell védelmi szintjének meghatározásakor szerepet játszik, ugyanis a mintául szolgáló fogyasztó értelmi képességeihez igazítják a beavatkozás mértékét és a védelem szintjét. Értelemszerűen egy ügyvéd nem igényli a védelem olyan magas szintjét, mint egy főiskolai hallgató, ugyanakkor a jogalkotó általánosítani köteles, és csak különös méltánylást érdemlő esetekben határozhatja meg a védelem szintjét ettől eltérően (fiatal-, gyermekkorúak védelme). Ennek megfelelően azon fogyasztói magatartások, amelyek a jogi szabályozás által követett fogyasztói modell szintjét elérik és meghaladják, védelemben részesülnek, míg azok melyek ez alatt maradnak, kiesnek a védelemből.

SZIKORA VERONIKA

II. A FOGYASZTÓVÉDELMI JOG TÖRTÉNETI KIALAKULÁSA EURÓPÁBAN, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A MAGÁNJOG-EGYSÉGESÍTÉSI FOLYAMATOKRA

A fogyasztói jog és a szabályozását meghatározó politika kialakítása az Európai Közösségek eredeti célkitűzései között nem szerepelt. A **Római Szerződés** nem tartalmazott olyan rendelkezést, amely jogalkotásra adott volna felhatalmazást a fogyasztóvédelem területén, és ez a Közösségi fogyasztóvédelmi politika kialakításának is gátat szabott. Ugyanakkor a piaci integráció és a piaci szabályozás fogyasztói politikájával párhuzamosan az 1970-es évektől kezdődően jelentős mennyiségű *softlaw* intézkedés született, amelyek a fogyasztók biztonságát, egészségét, gazdasági érdekét védték, illetve a megfelelő tájékoztatást biztosították a számukra.

Azonban egyre nagyobb igény mutatkozott az irányba, hogy a „belső piac” politikájáról leválva önálló közösségi politikává váljon a fogyasztóvédelem. Minderre az **1972. évi párizsi csúcstalálkozót** követően került sor, amikor a Szerződés 2. cikkében meghatározott *életszínvonal és életminőség emelés kiterjesztő értelmezést kapott, mintegy meghatározva a környezet- és fogyasztóvédelem kötelezettségét.*

Az 1975-ben elfogadott **első fogyasztóvédelmi program** jogharmonizációs szempontból komoly jelentőséggel bír, mert ekkor deklarálták a Fogyasztói Jogok Közös Piaci Magna Chartáját és nevesítettek *5 fogyasztóvédelmi alapjogot (az egészségvédelemhez és biztonsághoz való jog; a fogyasztók gazdasági érdekeinek védelméhez való jog; jog a kárigény érvényesítéséhez; az információhoz és oktatáshoz való jogosultság és a képviselőhöz vagy meghallgatáshoz való jog).*

A **második fogyasztóvédelmi program (1981-1985)** célja a fogyasztóvédelmi politika fellendítése és megerősítése volt, újra ráirányította a figyelmet az „európai fogyasztóra”, mint társadalmi csoportra. Ezután a harmonizációs munka célterületei voltak a félrevezető reklám és hirdetés elleni védelem, a hibás termékek által

okozott károk (Az EGK Tanácsa 1985. július 25-én egységesítette a tagállamok hibás termékei által okozott fogyasztói károkért való felelősségi rendszert (termékfelelősség), valamint a tisztességtelen szerződéskötési feltételek szabályozása.

1985. április 16.-án az **ENSZ Közgyűlése határozatban fektette le a fogyasztóvédelmi irányelveit**. Az Irányelvek általános elveket és konkrét tennivalókat mondanak ki, meghatározva az állam, a kormány feladatait a fogyasztók védelme terén, kiemelve az állami fogyasztóvédelmi politika kialakítását, ellenőrzését és megvalósítását. Az ENSZ Közgyűlésének határozata kimondja: *„A kormányok fejlesszenek ki, szilárdítsanak meg és tartsanak fenn egy erős fogyasztóvédelmi politikát...”, „A kormányok kötelesek létesíteni, illetve fenntartani a fogyasztó védelmi rendelkezések kibocsátásához, végrehajtásához és ellenőrzéséhez megfelelő infrastruktúrát”*.

1985-ben kibocsátották, az ún. **„Fehér Könyv”**, amely az egységes piacra való áttérés lépéseinek, illetve az egységes piac fogyasztói stratégiáinak meghatározása mellett, kijelölte a csatlakozandó országok számára a jogharmonizálandó területeket, melynek 23. fejezete tárgyalja az általános termékbiztonság és a gazdasági érdekek védelmi témákat. A fogyasztóvédelem ezek után integrálódott az EK kvázi alapelvei közé, mivel az EK döntéshozatali szervei számára a fogyasztói érdekek mérlegelése a döntéshozatal során kötelezővé váltak.

Az **1986. évi Egységes Európai Akta (EEA)** módosítása jelentősen megnövelte az EK intézmények hatáskörét a fogyasztóvédelmi intézkedések elfogadására. A 100/A cikk a belső piac kiépítése és működése érdekében hozott intézkedésekre vonatkozik. Megállapítja, hogy a Bizottságnak a fogyasztóvédelemre vonatkozó javaslatában a védelem magas szintjéből kell kiindulni. Mindezek hozzájárultak a fogyasztóvédelem helyzetének javulásához

A fogyasztói érdekek védelmére és előmozdítására kiterjedő közösségi politika új irányairól szóló, 1986. június 23-i tanácsi határozat, amely a Bizottságnak „A fogyasztóvédelmi politika új lendületéről” című javaslatát vette alapul.

A Bizottság 1990. májusában bocsátotta ki az **1990–1992 közötti időszakra vonatkozó „Hároméves fogyasztóvédelmi cselekvési terv”**-et (programot), indítványozva az addigi *soft law* stratégia módosítását.

A nagy áttörést a **Maastrichti Szerződés** hozta, amelynek hatálybalépésével a fogyasztóvédelem mint *önálló Közösségi politika* került be az alapszerződésbe.

A szubszidiaritás elve a fogyasztóvédelem területén a Bizottság **1990. évi „Hároméves fogyasztóvédelmi cselekvési terv”-ében** (programjában) kapott először megfogalmazást: „A tagállamoknak hatékonyan és folyamatosan kell a gyakorlati, fogyasztói politikát irányítaniuk, hogy az irányítás és biztonsági ellenőrzés, tájékoztatás és jogorvoslat minden esetben a helyi szükségleteknek megfeleljen.”

Az **1993–1995 közötti időszakra vonatkozó második hároméves cselekvési terv** az „Egységes piac az európai fogyasztók szolgálatába állítása” címet viselte és két részből állt. Az első, amely „A fogyasztók érdekében elfogadott közösségi jogszabályok megerősítéséről” szólt, először az 1990–1992. közötti időszakban elfogadott jogszabályokat és elutasított javaslatokat értékelte. A terv második, „Válogatott prioritások a fogyasztóvédelem szintjének emelésére” címet viselte.

A Maastrichti Szerződés hatásaként a fogyasztóvédelem irányítására és a fogyasztóvédelemmel kapcsolatos programok, irányelvek kidolgozására 1995-ben a Bizottság keretében önálló **Főigazgatóságot (DG XXIV.)** állítottak fel.

A Bizottság 1995 októberében fogadta el **harmadik hároméves cselekvési tervét az 1996-1998 közötti időszakra**. A korábbi cselekvési tervekkel ellentétben, e cselekvési terv megállapította, hogy a fogyasztóvédelmi politikának az 1992. évvel kialakítandó egységes belső piaci programon túl kell mutatnia.

A fogyasztóvédelmi politikában az 1997- ben elfogadott – és 1999. május 1-jén hatályba lépett – **Amszterdami Szerződés** hozott lényeges változást azzal, hogy módosította a már említett, a fogyasztóvédelem területén jogalkotásra felhatalmazást adó 129a. cikket.

Az új (153.) cikk szerint: „(1) A fogyasztói érdekek előmozdítása és a fogyasztóvédelem magas szintjének biztosítása érdekében a Közösség hozzájárul a fogyasztók egészségének, biztonságának és gazdasági érdekeinek védelméhez, valamint a tájékoztatáshoz, oktatáshoz és az érdekeik védelmét célzó önszerveződéshez való jogaik megerősítéséhez. (2) A fogyasztóvédelmi követelményeket figyelembe kell venni az egyéb közösségi politikák és tevékenységek meghatározásakor és végrehajtásakor. (3) A Közösség a következőkkel járul hozzá az (1) bekezdésben említett célok eléréséhez: a) a 95.

cikk alapján a belső piac megvalósításával összefüggésben elfogadott intézkedések; b) a tagállami politikákat támogató, kiegészítő és figyelemmel kísérő intézkedések. (4) A Tanács a 251. cikkben megállapított eljárásnak megfelelően, a Gazdasági és Szociális Bizottsággal folytatott konzultációt követően elfogadja a (3) bekezdés b) pontjában említett intézkedéseket. (5) A (4) bekezdés szerint elfogadott intézkedések nem akadályozzák a tagállamokat szigorúbb védintézkedések fenntartásában vagy bevezetésében. Ezeknek az intézkedéseknek összeegyeztethetőnek kell lenniük e szerződéssel. Az intézkedésekről értesíteni kell a Bizottságot.”

Az új 153. cikk szerint a fogyasztói érdekek közösségi szinten történő megjelenítésének eszköze a **minimum harmonizálandó irányelv**, és ez alapján nincs lehetőség más jogszabályok megalkotására. A fogyasztóvédelmi célú irányelvek és rendeletek megalkotásának felhatalmazásául a **belső piaci kompetencia** is szolgálhat a 95. cikkre történő hivatkozással. Mindez azt jelenti, hogy az ilyen irányelveknek és rendeleteknek nem kizárólag a fogyasztóvédelem egységes szintjének megteremtése a célja, hanem a 95. cikk (1) bek. alapján a belső piac zavartalan működésének megteremtése is.

Az **1999–2001 közötti időszakra vonatkozó fogyasztóvédelmi program** három fő területet határozott meg prioritásként: 1.) a fogyasztói érdekérvényesítés erősítése, 2.) az egészségvédelem és a biztonság magas szintjének biztosítása az Unió fogyasztói számára, 3.) a fogyasztók gazdasági érdekeinek fokozott védelme.

A Bizottság 2002. május 7-én fogadta el a **2002–2006 közötti időszakra vonatkozó – teljes harmonizáción alapuló – fogyasztóvédelmi politikai stratégiát**, amely az egységesen magas színvonalú fogyasztóvédelem kialakítását és biztosítását, a fogyasztóvédelmi szabályok hatékony végrehajtását, és a fogyasztóvédelmi szervezetek bevonását az Európai Unió politikájának kialakításába tűzte ki célul.

Ezt a fogyasztóvédelmi szabályok és a joggyakorlat egységesítése, összehangolása révén kívánták megvalósítani, amely a következő részterületekre terjedt ki:

- a fogyasztási cikkek és szolgáltatások biztonságosságának fokozása,
- a fogyasztók gazdasági érdekeinek szabályozása,
- közösségi szabályok felülvizsgálata,

- a fogyasztói szerződésekre vonatkozó joganyag átvizsgálása annak érdekében, hogy a belső ellentmondások, joghézagok megszűnjenek.

2005-től az európai fogyasztóvédelmi jog a Európai Bizottság európai szerződési joggal foglalkozó különböző hálózat projektjeinek tevékenysége által determinált módon változott. A jelenlegi futó hálózat projekt alapjai a *Lando* vezette **PECL-ra** (*Principles of European Contract Law*) vezethetők vissza. Az európai magánjog egységesítési érdekében kifejtett tevékenységek a 1998-óta működő, **Study Group on European Civil Code (SGECC)** munkájára, és az Európai Parlament 1989. május 26-i, 1994. május 6-i, 2001. november 15-i és 2003. szeptember 2-i határozataira vezethetők vissza, melyekben a magánjog piac-releváns elemeinek egységesítéséről volt szó.

A PECL, mint mintaszabályzat (*restatements*) nem tekinthető hivatalos jogforrásnak, mivel arra sem a nemzeti kormányoktól, sem a közösségi intézményektől nem kértek, s ily módon nem is kaphattak instrukciókat. Azonban [...] vitathatatlan, hogy a PECL volt az első olyan kezdeményezés, amely az európai magánjog és azon belül a szerződésjog egységesítését célozta meg, továbbá mindmáig a legnagyobb jelentőségű, összehasonlító jogi munka, amely rendkívüli alaposággal tárgyalja az európai integráció államainak szerződésjogi jogintézményeit – fogalmazza meg recenziójában Mátyás Imre. Jelentősége ésszerűségében és meggyőzőerejében áll.

A rövidebb néven Study Group-ként emlegetett csoport 1998-ban alakult, míg működését 1999. július 1-jén kezdte meg, Osnabrückben. Emblemikus figurája *Christian von Bar* professzor, aki tehetséges, fiatal, európai kötődésű magánjogászokat gyűjtött maga köré, hogy együttes munkával az európai magánjog egységesítését előmozdítsák. A Lando-bizottság nyomdokaiban járó, s magukat az ő utódaiknak tekintő csoport – mely ugyancsak nem rendelkezik politikai legitimitációval - célja az Európai Magánjogi Kódex megalkotásának elősegítése, noha tevékenységük nem tudott túllépni az európai szerződésjog egységesítésén: álláspontjuk szerint ez a terület a magánjog leghangsúlyosabb része, enélkül nincs esély egy egész magánjogi kódex létrehozására.

A Bizottság 2003. február 12-i és 2004. október 11-i közleményei jelezték egy hatalmas a bizottság által finanszírozott hálózat projekt kezdetét, melynek munkáját 2005-ben kezdték el és négy évig folytattak. A projekt három hálózatból áll: A kutatók hálózata, melyet **CoPECL** (*Common Principles of European Contract Law*) név alatt vezetnek, a másik két hálózat a tagállamok szakértőinek hálózata és az ún. *stakeholder*-ek hálózata. Az utóbbi két hálózat feladata, hogy a kutatók

hálózata által készített tervezeteket a **Közös Hivatkozási Keret** (*Common Frame of References - CFR*) számára magyarázzák.

Mint ahogyan az a bizottság közleményeiből is jól látható, a *CoPECL* hálózat legfőbb feladata abban áll, hogy kidolgozza az európai szerződési jog közös hivatkozásai kereteit. A munkát három munkacsoport között osztották fel: a legnagyobb munkacsoport az **SGECC**, és két kisebb munkacsoport működik mellette, nevezetesen az *Aquis Group* és a Biztosítási jog csoport. Az ún. *Aquis Group* foglalkozik a fogyasztóvédelmi közösségi joggal, melynek a jövőben sokkal koherensebb felépítésűnek kell lennie, egységes fogalmakat kell használnia, melyek a CFR-ből származnak. A közös referenciakeretből származó eredményeknek aztán a Bizottság által tervezett fogyasztóvédelmi joganyag átvilágítását meg kell határozniuk. A CFR maga egyfajta intézményközi egyezményül szolgál, mely az EU szervein belül rendelkezik kötelező erővel és/vagy a felek által választható opcionális jogintézménnyé alakulhat.

Az *Aquis Group* 2002-ben jött létre válaszul az EU intézményeinek az európai szerződésjog területén kifejtett tevékenységére. Szellemi atyja Hans Schule-Nölke professzor volt, aki a bielefeldi egyetemen kezdte el egy olyan tudományos hálózat kiépítését, amelyik képes az európai szerződési jog egységesítésének ügyét előrébb vinni. A hálózat jelenleg több mint negyven taggal működik, s majd' az összes európai tagállam képviselteti magát e jogi oktatók személyében. A csoport azt a célt tűzte ki maga elé, hogy a hatályos közösségi jog átvizsgálása és rendszerezése révén megtalálja a közös alapokat, amelyre aztán az egységes európai szerződésjog épülhet. Mindez voltaképpen már tovább mutat a pusztá jogegységesítés előkészítésén – sokkal inkább egyfajta jogszabály-előkészítést jelent. Kutatásaik során a létező és hatályos közösségi joganyagra koncentrálnak, „arra a normaszövegre, amely az *acquis communautaire*-n belül található.”

A már korábban tárgyalt CFR és a fogyasztóvédelmi szabályozás kapcsolata e periódusban vált kiemelkedően fontossá. Az Európai Bizottság 2004. október 14-én „***Az európai szerződési jog és a közösségi jog revíziója: az előremutató út***” elnevezésű közleményt tett közzé, lefektetve benne a követendő út céljait és elveit – benne egy közös hivatkozási keret létrehozásáról.

Ezt követően 2005. szeptember 23-án látott napvilágot a Bizottság azon jelentése, mely e közlemény megjelenését követő haladásról számol be az európai szerződésjogi kezdeményezésben (ECL) és a közösségi vívmányok tekintetében. Különösen fontos említést tenni arról a tényről

is, hogy e projektet az Európai Tanács is támogatta – 2004. november 5-i következtetéseiben elfogadta az ún. Hágai Programot, amelynek szintén hangsúlyos része a CFR. Ezt követően a Bizottság a Közös Hivatkozási Keretet 2005. május 10-i cselekvési tervébe is felvette, a 2005-ös jogalkotási és munkaprogramjáról szóló állásfoglalásában pedig az Európai Parlament kérte fel e szervet az ECL projekt folytatására úgy, hogy már az EP-t is vonják be a munkába.

Az SGECC és az Aquis Group által közösen kidolgozott **Közös Hivatkozási Keret Tudományos Verziója** (*Draft Common Frame of References - DCFR*), egy hosszú fogalomlistával egyetemben 2008 januárjában került a nyilvánosság elé.

A DCFR voltaképpen egy tervezet, mivel az abban fellelhető szabályok nem véglegesek. Azonban maga a dokumentum jelentősége óriási, mivel egy folyamatban lévő nagy volumenű kutatás, s összehangolt munka első eredménye. Célja egybevág az annak létrejöttéhez közvetetten, illetve közvetlenül hozzájáruló jogtudósi csoportok céljával: megfelelő alapot nyújtani az egységes európai szerződésjog megalkotásához – de újító szellemben, korántsem a hagyományokhoz ragaszkodó módon.

A fogyasztóvédelmi joganyag felülvizsgálata 2004-ben kezdődött. Átfogó célja, hogy a jelenlegi nemzeti jogok mentén töredezetten működő fogyasztói piac helyébe egy ténylegesen működő fogyasztói belsőpiac kialakítása, figyelemmel a magas szintű fogyasztóvédelem és a vállalkozások közötti egyensúlyra és a szubszidiaritás követelményére. A fogyasztóvédelmi szerződési szabályozási rendszer egyszerűsítésére és átláthatóbbá tételére törekvés szervesen illeszkedik a Bizottságnak a teljes közösségi joganyag egyszerűsítését célzó horizontális tevékenységébe. A versenyképességi feladatok között elsőbbséget élvez az a törekvés, amely a jogalkotás minőségének javítását célozza. Két fontos elve: az egyszerűsítésre törekvés, valamint a jogszabálytervezetek készítése során végzett hatásvizsgálatok nélkülözhetetlensége. Az átvilágítási eljárást az európai szerződésjog és a közösségi vívmányok felülvizsgálata tekintetében a követendő útról szóló 2004. évi közlemény ismerteti. Az átvilágítás tárgyává tett nyolc irányelv számos fogyasztói szerződésjogi kérdésre kitér, a felülvizsgálat azonban nem tér ki az összes fogyasztóvédelmi irányelvre. Ennek okai, hogy némelyiket túlságosan „új keletűnek” tekinti, míg többel az Európai Bizottság egyéb területek vonatkozásában foglalkozik. Az átvilágítás feltáró szakaszának végét a Bizottság által kiadott zöld könyv jelentette.

A vizsgálat tárgyává tett irányelvek a következők: az üzlethelyiségen kívül kötött szerződésekről szóló 85/577/EGK irányelv; a szervezett utazási formákról szóló 90/314/EGK irányelv; a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló 93/13/EGK irányelv; az ingatlanok időben megosztott használati jogának megszerzésére irányuló szerződések egyes szempontjai vonatkozásában a fogyasztók védelméről szóló 94/47/EGK irányelv; a távollévők között kötött szerződésekről szóló 97/7/EGK irányelv; a távollévők között kötött szerződések esetén a fogyasztók védelméről szóló 97/7/EK irányelv; a fogyasztók számára kínált termékek árának feltüntetésével kapcsolatos fogyasztóvédelemről szóló 98/6/EK irányelv; a fogyasztói érdekek védelme érdekében a jogsértés megszüntetésére irányuló eljárásokról szóló 98/27/EK irányelv; a fogyasztási cikkek adásvételéről és a kapcsolódó jótállásról szóló 1999/44/EK irányelv.

A Bizottság 2007. február 8-án fogadta el a **fogyasztóvédelmi joganyag átvilágításáról szóló Zöld Könyvet**, amelyben összefoglalásra kerültek a Bizottság eredeti megállapításai és az átvilágítandó irányelvek főbb kérdései (horizontális kérdések). A Zöld Könyv olyan keret létrehozását célozza, amelyben össze lehet gyűjteni az érdekelt feleknek a fogyasztóvédelmi joganyagra és néhány specifikus kérdésre irányuló lehetséges politikákkal kapcsolatos álláspontjait. A dokumentum az új piaci fejleményekből, a szabályozás széttagoltságából, valamint a bizalomhiányból eredő főbb problémákat vizsgálja, s alapvetően három lényeges kérdésre kívánt alternatívákat kínálni: a fogyasztóvédelmi joganyag folytatódó felülvizsgálata során követendő stratégia, a horizontális jogi aktus lehetséges tárgyi hatálya, illetve a harmonizáció foka.

A fogyasztóvédelmi joganyag felülvizsgálatára az Európai Bizottság két előremutató stratégiát vázolt fel. A vertikális megközelítés alapján a jelenlegi irányelveket külön-külön módosítaná, hogy igazodjanak a piaci és a technológiai fejlődéshez, majd idővel összehangolná egymással. A kombinált megközelítés szükségessé tenné az összes irányelvben közös kérdések meghatározását és kiszűrését, majd egységes szabályozásukat egy „horizontális jellegű aktusban”. Szükség lenne továbbá az egyes irányelvek bizonyos pontokat érintő „vertikális” kiigazítására. A Zöld Könyv ezek után a horizontális jogi aktus lehetséges tárgyi hatályával foglalkozik.

A Bizottság Zöld Könyvének a harmadik, egyben a fogyasztóvédelmi joganyag átvilágítása szempontjából legfontosabb eleme, a harmonizáció fokára előterjesztett javaslatok. Ennek megoldására a Zöld Könyv két alternatívát említ: I. alternatíva: Felülvizsgált és teljes mértékben harmonizált joganyag (maximum jogharmonizáció). Ez azt jelentené, hogy egy tagállam sem alkalmazna a közösségi szinten megállapítottnál szigorúbb szabályokat, minek következtében a minimális harmonizációt megengedő rendelkezések hatálytalanná válnának,

ezáltal megszűnnének a tagállamok számára az irányelvek által egyes esetekben biztosított szabályozási alternatívák is, amely kétségtelenül együtt járna azzal, hogy néhány államban módosulna a fogyasztóvédelem szintje. .

II. alternatíva: Felülvizsgált jogszabályok, amelyek minimális harmonizáción alapulnak, kombinálva a „kölcsonös elismerés” és a „származási ország elvével”. Az előbbi jelentése, hogy a tagállamok továbbra is lehetőségük lenne szigorúbb fogyasztóvédelmi szabályok bevezetésére saját nemzeti jogukban, de nem lenne joguk saját szigorúbb előírásaikat olyan vállalkozásokkal szemben érvényesíteni, amelyek székhelye másik tagállamban van, ha azzal indokolatlanul korlátoznák az áruk szabad mozgását vagy a szolgáltatás szabadságát. A származási ország elve lényegben ugyan ezt mondja ki, annyi eltéréssel, hogy az olyan vállalkozásoknak, amelyeknek más tagállamban van a székhelyük, csak a saját országukban hatályos jogszabályoknak kellene eleget tenniük. Ez a megoldási lehetőség nem jelentené a szabályozási környezet egyszerűsítését és ésszerűsítését, mivel nagy valószínűség szerint fennmaradna az alkalmazandó szabályok tagállamonkénti töredezettsége, s mindazon negatív hatások, amelyek aláássák a fogyasztók belső piacba vetett bizalmát. Mindemellett az egyébként sem gördülékeny peres eljárások elhúzódásának problémájával is szembe kellene nézni, amennyiben a perben illetékes bíróságnak szisztematikusan össze kellene hasonlítania a fogyasztó országában hatályos jogot és a származási országban hatályos jogot, majd értékelnie kellene, hogy a rendeltetési országban hatályos jog milyen mértékben biztosít nagyobb védelmet, mint a kereskedő országában hatályos jog, és ha az eltérés indokolatlan korlátozást jelent, akkor el kell vetnie a szigorúbb előírásokat.

A 2007-2013. közötti közösségi fogyasztóvédelmi stratégia megalkotásánál sokkal nagyobb hangsúly helyeződött a versenyképesség növelésére – mely a közös gazdaságpolitika legfontosabb céljává vált -, s ezzel együtt a belső piac működése előtti akadályok lebontására. Ez utóbbival kapcsolatban egyre határozottabb elképzelések születtek arról, hogy a fogyasztóvédelmi szabályozás az, amelynek segítenie kell a belső piac működését.

A Bizottság a Zöld Könyvre adott válaszok, a fogyasztói érdekképviselők és más érdekeltek bevonásával megvitatottak eredményeképpen **2008. október 8-án fogadták el a fogyasztók jogairól szóló irányelv javaslatát**. A javaslat célja a belső fogyasztói piac megfelelő működéséhez való hozzájárulás a fogyasztók belső piacba vetett bizalmának növelésével és a vállalkozások határon túli értékesítéstől való idegenkedésének csökkentésével. Mindezt a széttagoltság csökkentése, a szabályozási keret erősítése, valamint a fogyasztók részére biztosított általánosan magas szintű védelem, és a jogaikról, illetve jogaik gyakorlásának módjáról történő tájékoztatással kívánja elérni.

A javaslat a magas szintű fogyasztóvédelem elérése céljából szakít a minimális harmonizációs megközelítéssel, és a fogyasztói szerződésekre vonatkozó jog alapvető, belső piac szempontjából jelentős elemeinek teljes harmonizáción alapuló megközelítésére törekszik, amellett, hogy tiszteletben tartja az Európai Unió által deklarált alapvető jogokat és az EK Szerződés alapvető elveit. Az irányelv javaslatának a jogalapja a Szerződés 95. cikke. A javaslat - noha az átvilágítás annak idején nyolc irányelvet érintett - mindössze négy, a fogyasztók számára szerződéses jogokat biztosító irányelv teljes harmonizálására terjed ki. Így, a felsoroltak egyetlen irányelvbe foglalásával a közös kérdéseket rendszerezetten, közös formában szabályozzák, a már meglévő szabályok egyszerűsítésével, aktualizálásával, illetve az esetleges ellentmondások és hiányosságok felszámolásával.

A javaslatba foglalt irányelvek: az üzlethelyiségen kívül kötött szerződésekről szóló 85/577/EGK irányelv; a fogyasztókkal kötött szerződésekből alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló 93/13/EGK irányelv; a távollevők között kötött szerződésekről szóló 97/7/EK irányelv; a fogyasztási cikkek adásvételéről és a kapcsolódó jótállásról szóló 1999/44/EK irányelv.

Kérdések:

Mi a fogyasztóvédelmi jog célja?

Milyen fogyasztóvédelmi modelleket ismer?

Mikor jelent meg a fogyasztóvédelmi politika a közösségi politikák között?

Mit jelentőséggel bírnak a *soft law* intézkedések a közösségi fogyasztóvédelmi jog terén?

Az európai magánjog-egységesítés milyen eredményeit ismeri?

Hogyan kapcsolódik a fogyasztóvédelmi joganyag felülvizsgálata az európai magánjog-egységesítés folyamatába?

Mi a minimum és maximum harmonizáció közötti különbség és melyek ennek az Alapszerződésben foglalt alapjai?

Felhasznált irodalom:

Cuczai Jenő: Korreferátum a fogyasztóvédelem témájában Gyarmati András előadásához (A Ptk. újabb módosítása az európai jogharmonizáció tükrében), in Magyar Jogászegylet Tizedik Vándorgyűlés Sopron, Budapest. 1997. 71-86.; Fazekas Judit: Fogyasztóvédelmi jog, Budapest, Complex. 2008.; Hámori Antal: A közösségi fogyasztóvédelmi politika és jog fejlődése, in Agora, 2008/2. 39-54.; Jeney Petra: Fogyasztóvédelmi politika, In: Kende Tamás – Szűcs Tamás (szerk.): Bevezetés az Európai Unió politikáiba, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005; Jeney Petra: Fogyasztói jog és politika az Európai Közösségben, ELTE ÁJK, Budapest, 1998.; Kertész Agnes: Napirenden a fogyasztóvédelmi uniós joganyag átvilágítása. Fogyasztók és fogyasztóvédők Lapja, 16.; Mátyás Imre: Recenzió Reiner Schulze: Common Frame of Reference and Existing EC Contract Law (A Közös Hivatkozási Keret és a hatályos EK-szerződésjog)- Sellier European Law Publisher, 2008., 360. Európai Tükör 2008/7-8.; Mátyás Imre: Élet a CFR tudományos verziójának kidolgozása után. Magyar Jog 2009/2., Várnai Ernő – Papp Mónika: Az Európai Unió joga, Complex, 2005.

Az Európai Parlament és a Tanács Irányelve a fogyasztói jogokról, ec.europa.eu/consumers/rights/docs/COMM_PDF_COM_2008_0614_F_HU_PROPOSITION_DE_DIRECTIVE.pdf (Letöltés ideje: 2009. április 25.)

Az Európai Bizottság Zöld Könyve a fogyasztóvédelmi joganyag átvilágításáról, COM(2006) 744, Brüsszel. 13. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:061:0001:0023:HU:PDF> (Letöltés ideje: 2009. április 25.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Zöld könyv a fogyasztóvédelmi joganyag átvilágításáról. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52007AE0984:HU:NOT> (Letöltés ideje: 2009. április 24.)

A 2004. évi közlemény: COM (2004)651 végleges, HL C 14., 2005.1.20., 6.

Az Európai Bizottság Zöld Könyve a fogyasztóvédelmi joganyag átvilágításáról, COM(2006) 744, Brüsszel. 4. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:061:0001:0023:HU:PDF> (Letöltés ideje: 2009. április 24.)

Az Európai Bizottság Jelentése az elért haladásról szóló első évi jelentés az európai szerződésjogról és a közösségi vívmányok felülvizsgálatáról, http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/fair_bus_pract/cont_law/progress05_hu.pdf (Letöltés ideje: 2009. április 15.)

A/RES/39/248. számú ENSZ közgyűlési határozat (1985. április 16)

„Egészségesebb, nagyobb biztonságban élő, magabiztosabb polgárok: Egészségügyi és fogyasztóvédelmi stratégia” – COM(2005) 115.

COM(2004)651 végleges, HL C 14., 2005.1.20., 6.

COM(2005) 456 végleges

HL C 53., 2005.3.3., 1.

COM (2005) 184 végleges

P6_TA-PROV (2005) 0053.

SZIKORA VERONIKA

III. A FOGYASZTÓVÉDELEM FEJLŐDÉSE MAGYARORSZÁGON

1. A magyarországi fogyasztóvédelem hagyományai

Fogyasztóvédelmi rendelkezést tartalmazó első szabályaink, melyek akkoriban még erkölcsi és a vallási jogrendszer részét képezték, Árpád-házi uralkodóink idejéből származnak. Szent László király, a XI század végén nemcsak a lopás büntetéséről rendelkezett nagy szigorral, de az áruforgalmat is kizárólag a vásárokra szorította és az adásvételi szerződés érvényességét tanúk jelenlétéhez kötötte. A vásárokon alapkövetelmény volt az élet- és vagyonbiztonság biztosítása, amit katonai kíséret teremtett meg.

Mátyás korában a vásár helyén külön bíróság segítette a peres ügyek intézését. A vásári bírónak joga volt megízlelni az élelmeket, és ha szabályellenesnek, vagy rossznak találta, el is kobozhatta azokat. A vásári bíró segédeit azért hívták "leöntőknek", angiesser-eknek, mert akik hamis úrmértékkel mértek, azokat a mérő tartalmával leöntötték. A vásárokon megjelenő idegen iparosok versenyét az ún. "látópénz" szedésével nehezítették. A vásár bőséges áruellátását javítandó, az "árumegállító jogot" alkalmazták (ius stapuli).

A **céhek kialakulása** és fejlődése jótékonyan hatott a hazai gazdaságra, egyben a minőségre is. A céhszabályzatok királyi megerősítésére eleinte csak ritkán volt példa, végül Mária Terézia idején vált gyakorlattá, de ennek egyik eredménye, a szabályzatok és tartalmuk egyöntetűvé válása hasznos volt. Jelentőségüket az adja, hogy bennük lelhetjük fel a kor minőségvédelmi és fogyasztóvédelmi előírásait.

Az **1872. évi ipartörvény** eltörölte a már korszerűtlen céheket és a szabad ipargyakorlásnak adott teret. Olyan rendelkezéseket olvashatunk benne, mely a mai modern versenytörvényeink fő vonulatát is képezhetné: "az olyan megállapodásokat, melyek a fogyasztóközönség érdekét biztosító szabadverseny kizárására irányulnak, semmisnek kell tekinteni.

2. A fogyasztóvédelem mai alakulása Magyarországon

A piacgazdaságra való áttérést megelőző időszakban fogyasztóvédelem alatt elsősorban minőségvédelmet, az ellátási biztonság garantálását, és a szerződéses kapcsolat kirívó egyenlőtlenségei elleni védelmet értették. A jogi szabályozás területén tehát nem beszélhettünk kifejezetten fogyasztóvédelmi szabályozásról. A fogyasztókat érintő legfontosabb garanciális szabályokat a Polgári Törvénykönyv tartalmazta. Ezek közül is a minőségvédelmi célzatú szavatossági, jótállási, kártérítési normák szolgáltak a vevő szerződési pozíciójának megerősítésére. A fogyasztó, mint a fogyasztói szerződések tipikus alanya nem került meghatározásra.

Szemléletbeli áttörést jelentett az 1977. évi Ptk. novella, amellyel lehetővé vált a jogi személyek által alkalmazott, indokolatlanul egyoldalú előnyt kikötő általános szerződési feltételek közérdekű bírósági megtámadása.

1978-ban elfogadták a belkereskedelmi törvényt, amely a fogyasztóknak a tájékoztatásáról szóló törvényi rendelkezéseket külön fejezetben szabályozza.

Az 1984. évi IV. törvény a tisztességtelen gazdasági tevékenységről ugyancsak tartalmazott fogyasztóvédelmi célú rendelkezéseket. A törvényt felváltó 1990. évi LXXXVI. majd a tisztességtelen piaci magatartás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény a fogyasztók megtévesztésének, a fogyasztói döntések tisztességtelen befolyásolásának tilalmát egyre tágabban határozza meg.

Az **1989-90-ben bekövetkező rendszerváltással** egyre intenzívebben jelentkezett a fogyasztóvédelem iránti igény, ugyanis felerősödött a fogyasztók kiszolgáltatottsága a kínálati dömping erősödésével. Ebben az új társadalmi-gazdasági szituációban joggal fogalmazódott meg az ún. szociális piacgazdaság iránti igény. Ez egy olyan gazdaságpolitikát jelentett, amely képes összehangolni a piaci rendszer működését a fogyasztók érdekeinek, biztonságának védelmével.

A fogyasztóvédelmi politika térnyeréseként 1991-ben létrehozták a **Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőséget** az érdekvédelem állami feladatainak ellátására, majd megélénkült a fogyasztóvédelmi jogalkotás az Európai Unióhoz történő csatlakozási tárgyalások megkezdésével.

3. A magyar integrációs törekvések és a jogharmonizáció

Mint ahogy már az Európai jogfejlődés kapcsán említettem 1991. december 16-án került meghozatalra az **Európai Megállapodás** (kihirdetésre került az 1994. évi I. tv. formájában), melyben Magyarország jogharmonizációs kötelezettséget vállalt. Jogalkotási kötelezettségeink teljesítésére 1995. június 1. - én öt évre szóló jogharmonizációs programot fogadott el.

A kelet- közép európai csatlakozó államok jogharmonizációjának útmutatójaként szolgáló un. **Fehér Könyv 23.** fejezete foglalta össze a fogyasztóvédelem területén felmerülő követelményeket, felsorolva azokat az irányelveket, melyekhez a magyar szabályozást feltétlenül közelíteni kell. A fogyasztóvédelmi kodifikáció alapkövetelményei is ebben a „csomagban” fektetik le:

- A fogyasztók számára biztosítani kell az alapjogokat
- Ki kell alakítani a fogyasztóvédelem megfelelő szervezeti, intézményi struktúráját
- Fel kell állítani tanácsadó, konzultatív testületeket
- Programok kifejlesztésével a fogyasztók tájékoztatását és oktatását kell elősegíteni
- Hatékony jogérvényesítési rendszer kialakítása

Az AGENDA 2000 nevezetű dokumentum az EU bővítési stratégiája mellett egy un. Országvéleményt is tartalmazott, mely ismételten felhívta a figyelmet a magyar fogyasztóvédelem területén fellelhető hiányosságokra. Az országvélemény megállapítja, hogy Magyarország képes a fogyasztóvédelmi joganyag átvételére és szándékában is áll az irányelvek követelményeinek honosítása. A jogszabályok módosítása mellett ehhez azonban intézmények és, struktúrák létrehozását is biztosítani kell.

A fogyasztóvédelem iránti társadalmi szükségesség, a gazdasági változások és a csatlakozási folyamat eredményeképpen a 90-es években kialakult a mai értelemben vett fogyasztóvédelmi jog alapvető szabályozása, annak alapvető jogi intézményeivel és szervezeti hátterével.

1990-ben megszületett az árak megállapításáról szóló törvény (1990. évi LVIII. tv.), 1991-ben megszületett a tartós fogyasztási cikkek kötelező jótállásáról szóló

kormányrendelet (117/1991 (IX.10.) Korm. rend.), 1996-ban elfogadták a versenytörvényt (1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és versenykorlátozás tilalmáról), 1997-ben a gazdasági reklámtevékenységről szóló törvényt, (1997. évi LVIII. tv), 1998-ban hatályba lépett a fogyasztóvédelmi törvény (1997. évi CLV) és a Ptk. módosítása az általános szerződési feltételek (1997. évi CXIX. törvénnyel) és a szavatossági normák tekintetében. Két fontos fogyasztóvédelmi jogalkotási állomáshoz is elérkezett a Polgári Törvénykönyv: egyik a fogyasztóval kötött szerződésben tisztességtelennek minősülő feltételekről szóló 18/1999.(II.5.) Korm. rendelet, másik a távollevők között kötött szerződésekről szóló 17/1999.(II.5.) Korm. rendelet, amely nem terjed ki a biztosítási szerződésekre.

4. A fogyasztóvédelmi jog hazai rendszere 2008. szeptember 1-e előtt

A fogyasztóvédelmi jog általunk tárgyalt, a magánjogi viszonyokkal legszorosabb kapcsolatot felmutató szabályai a jogharmonizációs kötelezettségeink teljesítését követően egy letisztult logikai rendezőelv mentén szabályozott rendszerben kaptak helyet.

Az Európai Bizottság által 1997-ben elkészített, a csatlakozni kívánó országok integrációs felkészültséget értékelő országjelentés fogyasztóvédelemre vonatkozó része alapvető hiányosságként tüntette fel, hogy Magyarországon nem volt átfogó fogyasztóvédelmi törvény. Erre is tekintettel még ugyanebben az évben megalkotásra került a **fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény.**

A fogyasztóvédelmi alapjogok biztosításában a törvény nagyjából eleget tett az uniós elvárásoknak azzal, hogy a Preambulumban felsorolja törvény által deklarált célként az öt uniós alapjogot: a fogyasztók egészségének és biztonságának, vagyoni érdekeinek védelmét, a hatékony és gyors jogorvoslat, a megfelelő tájékoztatás, és információhoz jutás lehetőségének biztosítását, valamint a fogyasztók oktatását és a fogyasztói érdekek képviselését

A törvényben meghatározásra kerültek a fogyasztók:

- egészségének és biztonságának védelméhez való joga érvényesítése céljából az egészséges és biztonságos áru és szolgáltatás alapvető kritériumait és a gyártói felelősséget ezek biztosításáért,

- vagyoni érdekei biztosításához való joga érvényesítése céljából a fogyasztási kölcsönszerződésre vonatkozó speciális rendelkezéseket,
- megfelelő tájékoztatáshoz és oktatáshoz való joga érvényesítése céljából a fogyasztók tájékoztatására (a címkézés, a használati és kezelési útmutató, a megfelelőség-tanúsítás, az árfeltüntetés és a csomagolás kötelező szabályai), valamint a fogyasztói oktatásra vonatkozó alapvető rendelkezéseket,
- gyors, hatékony és olcsó jogérvényesítéshez fűződő joga gyakorlása céljából a békéltető testületekre, az ügyfélszolgálatokra és a közérdekű keresetindításra vonatkozó rendelkezéseket,
- érdekei képviseléséhez való jogának gyakorlásához szükséges fogyasztói érdekek képviselését ellátó társadalmi szervezetekkel kapcsolatos alapvető szabályokat, a Fogyasztóvédelmi Felügyelőségek szervezeti és eljárási rendjét, a fogyasztóvédelem állami intézményrendszerét

Az **1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és versenykorlátozás tilalmáról szóló törvény** megalkotásával, valamint a külön fejezetben szabályozott „fogyasztói döntések tisztességtelen befolyásolásának tilalma” című tényállással a Gazdasági Versenyhivatal fogyasztóvédelmi indítatású ügyekben való eljárásának alapjait fektette le. Mindezek szerint a GVH közérdekből a verseny érintettsége esetén volt jogosult eljárni kifejezetten a *business to consumer (B2C)* jellegű tényállásokban.

A **gazdasági reklámtevékenységről szóló 1997. évi LVIII. törvény** a gazdasági reklámtevékenység folytatásának törvényes korlátain és szabályain túl, kifejezetten fogyasztóvédelmi célú szabályokat is tartalmazott, melyek a reklámok címzettjeinek speciálisan védendő körén kívül az általános fogyasztó reklámokhoz való viszonyát is értékelték (megtévesztő reklámozás, összehasonlító reklámozás)

A **1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről**, mint a magánjogi viszonyaink alapvető szabálya is bővelkedik fogyasztóvédelmi jellegű szabályokban. A fogyasztóvédelmi magánjog alapvető forrásául szolgáló Ptk. az európai jogharmonizációs kötelezettségeinknek történő

megfelelés következtében a tisztességtelen szerződési feltételekkel szemben is kiterjesztette a fogyasztóvédelem körét. Továbbá jótállás általános szabályain túl, a szerződésszegés körében a hibás teljesítés általános szabályaitól eltérően kedvezőbb szabályokat tartalmaz e körben a fogyasztói szerződések keretében érvényesített szavatossági igényekre. Mindemellett megtalálhatjuk a fogyasztó és a fogyasztói szerződés fogalmát. Az európai jogharmonizáció eredményeképpen a Ptk. általános szabályaihoz igazodva jelentek meg a jogirodalom által **atipikus szerződéseknek** vagy a **tipikustól eltérő kereskedelmi ügyleteknek** nevezett jogintézmények. Ezek alapjául - a pusztán szerződéskötési szituációból eredő eltéréseket felmutató – a fogyasztói szerződés szolgált, kapcsolódva ezzel a fogyasztói szerződések alapvető szabályaihoz.

5. A fogyasztóvédelmi jog reformja

Önálló fogyasztóvédelmi törvényünket és a teljes fogyasztóvédelmi joganyagot legutóbb főként a **2005/29/EK irányelv** implementálása révén kellett teljes mértékben átdolgozni, a változások többsége pedig 2008. szeptember 01. napjával lépett életbe. A fogyasztóvédelmi joganyag átvilágításának egyik legfőbb célja, a korábbi fogalmi tarkaság megszüntetése és a jogterület specifikus szabályok kialakítása, korábbi jogszabályok ennek megfelelő átalakítása, a *business to consumer* viszonyrendszerhez kapcsolódó rendelkezések egy helyen való szabályozása.

A kitűzött cél jegyében megalkotásra és elfogadásra került a **fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvény**, amely a Versenytörvény hatálya alól kivéve, csak a fogyasztók szemszögéből foglalkozik ezzel a témakörrel. A Versenytörvényben korábban szabályozott III. Fejezet A fogyasztói döntések tisztességtelen befolyásolása, a viszonyrendszer módosításával immáron üzleti döntések tisztességtelen befolyásolásáról rendelkezik. A fogyasztóvédelmi törvénycsomag részeként pontosították a reklámtörvény szabályait is a 2008. évi XLVIII. törvénnyel, amely a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeire és korlátaira vonatkozó szabályokat tartalmazza. A fogyasztóvédelemről szóló törvényből kikerültek a fogyasztó vagyoni érdekeinek védelme körében szabályozott rendelkezések, valamint a címkézés szabályai.

A könyv a továbbiakban a fogyasztóvédelmi jog alapvető jogintézményeinek, valamint a fogyasztóvédelmi magánjognak bemutatására szorítkozik.

Kérdések:

Hogyan alakult a fogyasztóvédelmi jog rendszere az Európai Unióhoz történt csatlakozásunkig?

Hogyan rendeződött át a fogyasztóvédelmi jogi szabályrendszer 2008. szeptember 1-jét követően?

Melyek a fogyasztóvédelmi jog alapvető jogintézményei?

Felhasznált irodalom:

Bárfai Judit - Cseke Dóra - Kertész Ágnes - Németh Anita - Wallacher Lajos: Szerzői jog – Fogyasztóvédelem, HVGorac, 13-36.; Hajnal Zsolt: A fogyasztóvédelmi jog fejlődésének története In: Csécsy-Fézer-Hajnal-Károlyi-Petkó-Törő: A gazdasági szféra ügyletei, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen 2009. 380-384.; Huszay Gábor: A fogyasztóvédelem hagyományai Magyarországon, Tanulmány 2000; www.fvf.hu Letöltés ideje: 2000. február 25.; Fazekas Judit: A fogyasztóvédelem múltja, jelene és jövője a fogyasztóvédelmi törvény tükrében, Fogyasztóvédelemi Kódex, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Budapest, 1998. 13-33.; Fazekas Judit: Fogyasztóvédelmi jog, Complex, 2008.; Garai István - Ritter Tamásné: A fogyasztóvédelmi törvény megalkotásának útján, Collega, 1998/5. 4-5.; Lábady Tamás: A fogyasztóvédelmi rendszerről és a fogyasztók érdekeinek polgári jogi védelméről. Magyar jog 1976/4. 875-886.; Vékás Lajos: Fogyasztóvédelmi magánjog és az új polgári törvénykönyv. Tanulmányok Bérzi Imre egyetemi tanár születésének 70. Évfordulójára. 553- 562.;

HAJNAL ZSOLT

IV. A FOGYASZTÓVÉDELEM ALANYA: A FOGYASZTÓ

1. A fogyasztó fogalom hatályos magyar szabályozása

Hatályos jogunk több meghatározást alkalmaz a fogyasztóra, megkerülhetetlen feladat tehát a fogyasztó magánjogi védelme határainak egyértelmű megvonása. A fogyasztói jogviszony egyértelmű behatárolása nem egyszerű feladat, adódik ez egyrészt az európai jogalkotás produktumai által szabályozott, majd tagállami implementáció útján „átvett” (transzformál) különböző fogyasztó fogalmak használatából, a jogviszony erősen szituatív és relációs jellegéből, a fogyasztói társadalmak védelmi szükségletének eltérő szintjéből.

1.1. A védelemben részesített fogyasztók csoportja

Mi indokolja a jogalkotó által kiragadott csoport (vagy bizonyos jogviszonyban résztvevő személyi kör) eltérő és különös méltánylást érdemlő elbánását? Általános jelleggel azt mondhatjuk, hogy a fogyasztók védelmének a célja az, hogy a szerződéskötés során kialakult egyensúlyhiányos helyzetet kiegyenlítse, és a magánjogi viszonyokban megszokott mellérendeltséget juttassa érvényre a fogyasztói viszonyokban. Az egyensúlyi eltolódás létrejöttének okait a fogyasztói társadalom informáltságának hiányában, kiszolgáltatottságában, a szerződést kötő másik fél gazdasági erejében, tehát a magánjogi viszonyokkal ellentétes, alá-főlé rendelt viszonyban látják (a fogyasztóvédelem protekcionista szemlélete).

Ugyanakkor azt sem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy az európai jogalkotás nemzeti fogyasztóvédelmi szabályozásunknak, mindeddig viszonylag rugalmas keretek közé szorítva, de mégis determinálva mintafogyasztói attitűdöt sugallt. A mindenkori *fogyasztómodell*, mint viszonyítási pont meghatározásának jelentősége abból adódik, hogy a jogalkotás a fogyasztók védelmének a szintjét e fogyasztói modell körütekintéséhez, tájékozottságához, és kulturáltságához mérten állítja be, így az ezen szint alá eső fogyasztókat a fogyasztóvédelmi jog

eszközeivel nem kívánja védelemben részesíteni, míg a szint fölött tartózkodókat minden eszközzel védeni kívánja. Mindez egy meghatározott fogyasztó-védelmi szemléletet és megközelítést tükrözött, amely a minimum jogharmonizáció által nemzeti ízlésre alakítható irányelvek ellenére is átültethető maradt a nemzeti jogokba.

A védelemben részesíteni kívánt kör relatív megközelítéséből adódóan eltérő eredményt érhetünk el a fogyasztói kör határainak megvonása során, hiszen a jogügylet célja, jellege, a viszonyrendszer, valamint a szerződéskötési szituáció vizsgálata során eljuthatunk más-más személyi körhöz. Mindehhez párosul egy bírói, javarészt az általános, Ptk.-ban és Fgytv.-ben meghatározott fogalmakhoz kapcsolódó döntések során kialakított gyakorlat, mely a meghatározás vitatott pontjait hivatott világitani. Nevezetesen a jogi személyek fogyasztóként való szerepeltetését, a fogyasztó és fogyasztói szerződés fogalmi különbözőségeit, a jogügylet céljának és szituációjának eltérő mérlegelését, illetve ennek jogalkalmazási kérdéseit.

1.2. A fogyasztó fogalmának hatályos szabályozása az Fogyasztóvédelmi törvényben

A hatályos, 1997. évi CLV. fogyasztóvédelemről szóló törvényünk „fogyasztó”-fogalma, a funkcionális negatív megközelítést alkalmazza – *azt az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységi körén kívül eső célok érdekében eljáró természetes személyt minősítve fogyasztónak, aki árut vesz, rendel, kap, használ, igénybe vesz, vagy az áruval kapcsolatos kereskedelmi kommunikáció, ajánlat címzettje.* A fogalom meghatározásából egyértelműen kitűnik, hogy a kontraktus jogcíme által meghatározottak nem pusztán az adásvételi szerződést nevesítik a fogyasztói ügylettel, hanem a „használat” és a dolog megszerzése révén akár az ajándékozás is fogyasztói minőséget kölcsönözhet, valamint a kereskedelmi kommunikáció és ajánlat címzettjét az ügylet megkötésének elmaradása esetére is védelemben részesíti. A jogalkotói szándék azt a megítélést hivatott kifejezésre juttatni, hogy nem a jogalany jellege, hanem a jogügyleti szituáció dönt a fogyasztói minőség megítéléséről. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy az Fgytv. adós maradt a fogyasztói szerződés definiálásával.

A fogyasztóvédelmi tárgyú jogszabályok módosításának 2008. szeptember 1-jével történő hatálybalépésével a fogyasztóvédelmi magánjog pilléreinek számító versenyjogi-, reklámjogi-, fogyasztóvédelmi szabályokat tartalmazó törvényeink, valamint az Fgytv. is teljes átvilágításra és újraszabályozásra kerültek, így az érintett joganyag koherenciájának megőrzése érdekében az Fgytv. alapvető fogalmai is átalakultak a már említett hatásokhoz igazodva. Lényegi változást az előző szabályozáshoz képest az új Fgytv. fogyasztó fogalma annyiban tartalmaz, hogy a már ismertetett közrehatásoknak megfelelően a védelemben részesülő alanyok körét a természetes személyekre korlátozta, míg a fogalom ügyleti szituatív jellegét meghatározó viszonyok között a korábbi *tájékoztatást* az Fttv. forgalomrendszerének megfelelően üzlet kommunikációra módosította.

Az Fgytv. egy újabb fogyasztóvédelmi szempontból lényeges relációt szabályoz **fogyasztói jogvita** néven, mely csak a békéltető testületek hatáskörének megállapításakor alkalmazandó. Ugyanitt korábban fogyasztói szerződésként szabályozott szerződéses viszony, hatályos szövegezésében a [...] *fogyasztó és a vállalkozás közötti, a termék minőségével, biztonságosságával, a termékfelelősségi szabályok alkalmazásával, a szolgáltatás minőségével, továbbá a felek közötti szerződés megkötésével és teljesítésével kapcsolatos vitás ügyet* [...] takar.

1.3. A fogyasztó és a fogyasztói szerződés fogalma a Ptk.- ban

A Polgári Törvénykönyvünk (1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről, 685 § d), e) pontjai) értelmező rendelkezései között rendezi a **fogyasztó** és a **fogyasztói szerződés** fogalmát, fogyasztónak tekintve mindazt a *személyt, aki a gazdasági vagy szakmai tevékenység körén kívül eső célból köt szerződést*, illetve fogyasztói szerződésnek tekintve azt a szerződést, mely a *fogyasztó és olyan személy között jön létre, aki (amely) a szerződést gazdasági vagy szakmai tevékenysége körében köti*.

A fogyasztó fogalmával kapcsolatos döntések egy része a jogi személyek fogyasztóként történő minősítésével kapcsolatban született a korábban hatályos Fgytv. és a Ptk. alapján. A gazdasági és szakmai tevékenységi körén kívüli jelleggel kapcsolatban a jogalkalmazó azt az álláspontot képviselte, hogy [...] adott áru vásárlása, illetőleg az adott szolgáltatás igénybevétele kapcsán tevékenysége jellegéből adódóan szakmai tapasztalattal, műszaki ismerettel ne rendelkezzen a fogyasztó.

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága a **BH2000.554.** számú határozatában vizsgálta a jogi személy fogyasztóként történő figyelembevételének lehetőségét. Az eset tényállásaként az szolgált, hogy az F. Kft. kérelmére indult békéltető testületi eljárásban a megyei békéltető testület határozatba foglalta egy egyezséget, amelyben H. Kft. kötelezettséget vállalt arra, hogy az F. Kft. számlájára 8 napon belül 323 400 Ft nettó kártérítési összeget átutal. A H. Kft. Keresetében a határozat érvénytelenítését kérte, hivatkozással arra, hogy a békéltető testület nem rendelkezett hatáskörrel, az A. Kft. fővállalkozó, a H. Kft. alvállalkozó - felperes - és az F. Kft. megrendelő között kialakult jogvitára. Az F. Kft. mint jogi személyiséggel rendelkező gazdasági társaság nem felel meg az 1997. évi CLV. törvényben meghatározott fogyasztói fogalom meghatározásának, másrészt esetében az áru felhasználására szakmai, gazdasági tevékenységi körön belül került sor, így fogyasztónak nem tekinthető. Arra az elvi álláspontra helyezkedett, hogy a Ptk.-nak a rendszeréből, illetőleg a fogyasztóvédelmi törvény szóhasználatából arra a következtetésre jutott, hogy a fogyasztó nemcsak természetes személy, hanem egyéb feltételek fennállása esetén gazdasági társaság - adott esetben jogi személyiséggel rendelkező korlátolt felelősségű társaság - is lehet. Az egyéb feltétel pedig az, hogy a vásárolt áru, illetőleg az igényelt szolgáltatás az adott személy gazdasági vagy szakmai tevékenysége körén kívül essék. Ez mindössze annyit jelent, hogy az adott áru vásárlása, illetőleg az adott szolgáltatás igénybevétele kapcsán tevékenysége jellegéből adódóan szakmai tapasztalattal, műszaki ismerettel ne rendelkezzen a fogyasztó.

A Legfelsőbb Bíróság. **BH2006. 343.** és **EBH2004. 1093** számú döntéseiben a fogyasztói minőség vizsgálatakor azt a véleményt képviselte, hogy a fogyasztói státusz egyik legfontosabb kritériuma, hogy a dolog megszerzése, birtoklása, használata annak *végső felhasználása érdekében* történjen.

BH2006. 343. „A perbeli telefonvásárlás nem kétséges, hogy a felperes gazdasági és szakmai tevékenységét is szolgálhatja, azonban a nem természetes személy fogyasztói minőségben történő áruvásárlásának a specifikuma az, hogy a vásárolt áru végső felhasználója legyen. A felülvizsgált ügyben a felperes a telefonkészülék előfizetője, végső felhasználója lett, így azt nem gazdasági vagy szakmai tevékenysége körében, hanem azon kívül, fogyasztóként vásárolta, melyből következően panaszának kivizsgálása az alperes hatáskörébe tartozik.”

Ugyanakkor találunk joggyakorlatot arra vonatkozóan is, amikor a jogügylet célja vizsgálandó a fogyasztói szerződés létrejöttének a megállapítása szempontjából.

A **Fővárosi Ítéltábla egy 6.Pf.20.911/2008/7** számú ítéletében arra következtetésre jutott, hogy a Ptk. alkalmazásának körében, a fogyasztói szerződés meghatározása során, nyilvánvalóan nem az Fgytv. fogyasztói forgalomra vonatkozó fogalom-meghatározásának értelmezéséből és analógiájából, hanem a Ptk. 685. § e) pontjának közvetlen tételes jogi rendelkezéséből kell kiindulni, amikor kizárólag az ügylet célja vizsgálandó a fogyasztói szerződés létrejöttének

megállapítása szempontjából. A Legfelsőbb Bíróság az EBH 2005. 1321. szám alatt közzétett eseti döntésében a Ptk. 685. § d) pontjának alapul vételével olyan iránymutatást adott, hogy a szerződő fél csak akkor minősül fogyasztónak, ha a szerződést olyan célból köti meg, amely független az általa folytatott gazdasági, vagy szakmai tevékenységtől.

2. A fogyasztó európai fogalma

Az európai jogalkotás és jogalkalmazás rendkívül sokoldalú és effektív hatás gyakorol a tagállami magánjogokra, ezeken belül is különösen igaz ez a fogyasztóvédelmi magánjog alakulására és jogalkotásra. Az európai irányelvek, az utazási szerződésekről szóló irányelv kivételével a természetes személyek meghatározott körére szűkítik le a fogyasztó fogalmát, e felfogás mellett konzekvensen tart ki az Európai Bíróság is, amikor joggyakorlatában a nem természetes személyeket kizárja a fogyasztó fogalmából, valamint az átlag/minta fogyasztót, mint szubjektumot górcső alá helyező, döntéseiben testet öltő impulzusaival arra készteti és kényszeríti az európai jogalkotókat, hogy az európai minta-fogyasztóhoz igazított védelmi szintet finomabbra hangolják.

A fogyasztóvédelmi irányelvek szabályozási sajátossága, hogy egy különös védelmet igénylő szituációt nevesítve - a magánjogban megszokott diszpozitivitástól eltérő – kógens, minimális tájékoztatási szabályok betartását rendelik gazdálkodóknak avagy többletjogosultságokhoz juttatják a fogyasztókat. Az európai uniós jogharmonizációs kötelezettségeink teljesítésekor a de minimis szabály alapján kellett eljárnia a jogalkotóknak, melynek értelmében a fogyasztói érdekek védelmében, az irányelvinél szigorúbb szabályozás alkotható, illetve fenntartható.

A fogyasztóvédelmi irányelvek hasonló fogyasztó fogalmakat használnak, jóllehet az általuk szabályozott eltérő szituációs környezet a használt fogalmak tekintetében is különbségeket eredményezhet, így teljesen egységes európai fogyasztó fogalomról nem beszélhetünk.

A fogyasztónak a leggyakoribb megfogalmazás alapján azokat a természetes személyeket tekinthetjük, akik szakmai, üzleti tevékenységükön vagy foglalkozásukon kívül eső célból járnak el.

A fogyasztói hitelmegállapodásokról szóló 2008/48/EK számú Európai Parlament és a Tanács irányelv 3. cikk a) pontja szerint a fogyasztó olyan természetes

személy, aki az ezen irányelv hatálya alá tartozó ügyletek keretében olyan célból jár el, amely kívül esik szakmája, üzleti tevékenysége vagy foglalkozása körén;

Egy teljesen eltérő meghatározást tartalmaz a szervezett utazási formákról szóló 90/314/EGK Tanácsi irányelv, mely a fogyasztót „személyként” jelöli meg, lehetővé téve a jogi személy fogyasztóként történő minősítését, valamint a szerződéses viszonyban betöltött szerepek szerint is fogyasztói minősítést nyer nemcsak a közvetlenül szerződést kötő fél (megbízó fél), hanem a kedvezményezett, illetve az engedményes.

90/314/EGK irányelv 2. cikk 4. pontja: fogyasztó: az a személy, aki igénybe veszi vagy megállapodást köt arról, hogy igénybe fogja venni a szervezett utazási formát („a megbízó fél”), vagy olyan személy, akinek a nevében a megbízó fél megállapodást köt a szervezett utazási forma megvásárlásáról („a többi kedvezményezett”), vagy olyan személy, akire a megbízó fél vagy a többi kedvezményezett egyike a szervezett utazási formát átruházza („az engedményes”)

A szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló Rómában 1980. június 19-én aláírt nemzetközi egyezmény kihirdetéséről szóló 2006. évi XXVIII. törvény is fogyasztói szerződésként, olyan szerződést definiált, melynek „tárgya áruk szállítása vagy szolgáltatások nyújtása egy személy („a fogyasztó”) részére, annak szakmai vagy üzleti tevékenységén kívüli célra, továbbá azon szerződésekre, amelyek az ilyen ügyletek finanszírozására irányulnak”. Az ezt felváltó Róma I. rendelet fogyasztói szerződésként már olyan szerződést nevesít, melyet egy „természetes személy üzleti vagy szakmai tevékenységén kívüli célra kötött egymással [...]”.

A minimumharmonizációs alapelv útján a tagállamok a fogyasztó fogalmát eltérően szabályozták, sok esetben más személycsoportokra kiterjesztve a fogyasztóvédelmi szabályozás személyi hatályát, mely az Európai fogyasztó fogalmának kialakulására is hatást fejtett ki az Európai Bíróság gyakorlatán keresztül.

2.1. Leszűkíthető-e a fogyasztó fogalma a természetes személyekre?

A legtöbb irányelv a fogyasztók védelmét csak a természetes személyekre terjeszti ki, egy sor tagállam követte ezt a szabályozást,

azonban néhányan nem éltek ezzel a korlátozással. A fogyasztó fogalmának természetes személyekre történő leszűkítése, kizárja annak a lehetőségét, hogy fogyasztónak tekinthessük azt a jogi személyt, aki nem szakmai vagy üzleti tevékenysége körébe eső céllal köti a szerződést, valamint olyan jogi személyeket, - mint sportegyesületek, alapítványok, társasházak – amelyek jellegüknél és tevékenységüknél fogva részesülhetnek a fogyasztókat megillető védelemben.

Az Európai Bíróság azt a kérdést, hogy a fogyasztónak minősülhet-e a jogi személy egy 2001-ből származó ítéletében már vizsgálta.

Cape Snc v. Idealservice Srl (C-541/99. sz. ügy) és **Idealservice MN RE Sas v. OMAI Srl** (C-542/99. sz. Ügy) ügyek (2001.11.22., Európai Bírósági Határozatok Tára 2001 oldal I-09049) tényállása szerint a Cape Snc szerződést kötött az Idealservice -vel, melynek alapján I. C-nek italautomatákat szállított, melyet C. a helységeiben tárolt volna és a személyzetének biztosított. A későbbi jogvita kialakulásakor C. a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló 93/13/EGK tanácsi irányelvre hivatkozott. A kérdés tehát, hogy az irányelv értelmében fennáll-e fogyasztói szerződés? Az Európai Bíróság nemleges választ adott és egyértelműen megállapította, hogy az Irányelv csak természetes személyeket ölel fel, jogi személyekre nem terjed ki.

2.2. Kisvállalkozások fogyasztói minőségének problematikája

A kezdeti tagállami joggyakorlat több esetben követte azt a célt, hogy a kisvállalkozásoknak is biztosítani kell a fogyasztókat megillető védelmet egyedi esetekben, amikor nem a szakmai vagy üzleti tevékenységük körébe eső célból járnak el. A joggyakorlat alapját képezte az a felfogás, mely szerint a gazdálkodók ilyen esetekben nem tudnak magas fokú szakmai tudást felmutatni, valamint nem üzleti tevékenységi körükben végzik a szolgáltatást, így a laikus félhez hasonló tulajdonságokkal rendelkeznek a szerződéses viszonyban. Az Európai Bíróság a **di Pinto ügyben** (C-361/89. , 1991, I-1189) foglalkozott a kisvállalkozás, valamint az üzleti tevékenység befejezéséhez kapcsolódó fogyasztói minőség megítélésében

Az eset tényállása szerint az alperese SARL "Groupement de l' immobilier et du fonds de commerce" társaság volt, mely egy periodikus, vállalkozások eladási ajánlatait hirdető újságot jelentetett meg. Egy ilyen hirdetés feladásához az alperes előzetes érdeklődését követően, annak képviselői a hirdetést feladó üzlettulajdonost személyesen keresték fel lakásában vagy munkahelyén, ahol a

szerződés is megkötésre került. A kérdés, amely ezzel kapcsolatban felmerült, hogy az a vállalkozás, aki egy ilyen szerződést kötött az alperessel részese-e az üzlethelyiségen kívül kötött szerződések esetén a fogyasztók védelméről szóló tanácsi irányelv védelmében.

Az Európai Bíróság egyértelműen foglalt állást és kimondta, hogy egy gazdálkodó, aki egy hirdetési szerződés keretében a vállalkozását kívánja értékesíteni, nem minősül az irányelv értelmében fogyasztónak. Az Európai Bíróság indoklásában kitért arra, hogy a szerződés megkötése, valamint a szakmai és üzleti tevékenységi kör viszonyát is vizsgálni kell, továbbá a gazdasági tevékenység megszüntetése érdekében tett előkészítő lépések kifejezetten üzletvezetési tevékenységnek minősülnek és nem a személyes vagy családi szükségletek kielégítése körében merülnek föl.

2.3. Az ún. dual – use (kettős célú) szerződések megítélése

A fogyasztó fogalom lényeges eleme az üzleti vagy szakmai tevékenységi körén kívüli célból történő eljárás, mely felveti annak a kérdését, ha a szerződés tárgyát igénybe vevő fél azt nemcsak üzleti, hanem magán céljaira is használja, megalapozza-e ezáltal a fogyasztói minőségét a szerződésben. Ezeket a szerződéseket nevezi a külföldi jogirodalom *dual-use* szerződéseknek. A fogyasztóvédelmi irányelvekben és a legtöbb tagállami jogrendszerben nem találunk erre vonatkozó szabályozást.

Egyedül a hibás termékekért való felelősségre vonatkozó tagállami törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések közelítéséről szóló 85/374/EGK tanácsi irányelv tartalmaz 9. cikkében a „kár” meghatározásakor hasonló megfogalmazást, mely szerint kárnak tekinti a hibás terméken kívül más dologban okozott kárt, vagy a dolog megsemmisülését 500 ECU értékhatár fölött, feltéve, hogy a dolog (i.) általában személyes használatra vagy fogyasztásra szolgál, és (ii.) azt a károsult elsősorban személyes használatára vagy fogyasztásra használta.

Az Európai Bíróság az Osztrák Legfelsőbb Bíróság (OHG) kérelmére indult előzetes döntéshozatali eljárásában foglalt állást a *dual-use* kérdésben az osztrák mezőgazda **Johann Gruber** (C-464/01; 2005, I-439) **ügyében**. Az Európai Bíróság tehát annak a kérdésnek a vizsgálatát rendelte a hazai jogalkalmazók feladatkörébe, „[...], *hogy a kérdéses szerződést el nem hanyagolható mértékben az érintett kereskedelmi vagy szakmai tevékenységéhez sorolható szükségleteinek kielégítésére kötötték vagy éppen ellenkezőleg, a kereskedelmi vagy szakmai cél szerepe jelentéktelen*”.

Johann Gruber a német Bay Wa AG gazdálkodónál téglát vásárolt, melyet a udvarának burkolásához kívánt felhasználni. Az udvarát 60 %-ban magán, 40 %-ban mezőgazdasági tevékenysége keretében használta. Azt a kérdést kellett megválaszolnia az Európai Bíróságnak, hogy a polgári kereskedelmi ügyekben irányadó bírósági joghatóságról és a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló, 1968. szeptember 27-i egyezmény joghatósági szabályainak értelmében fogyasztónak minősül-e Gruber Úr. Az Európai Bíróság egyértelműen foglalt állást az ügyben és kimondta, hogy az a személy, aki részben a kereskedelmi vagy szakmai tevékenységéhez tartozó, részben kereskedelmi vagy szakmai tevékenységén kívüli célt szolgáló dologra nézve köt szerződést, nem hivatkozhat az ezen egyezmény 13-15. cikkeiben írt, a fogyasztói szerződésekre vonatkozó különös joghatósági szabályokra, kivéve ha a kereskedelmi vagy szakmai használat olyannyira mellékes, hogy a kérdéses ügylet teljes összefüggésére figyelemmel teljesen alárendelt szerepet játszik; az a tény pedig jelentéktelen, hogy a nem kereskedelmi és nem szakmai cél van túlsúlyban

3. A kereskedő fogalma

A fogyasztóvédelmi szabályozás sajátja, hogy az alkalmazási köre kifejezett szerződési viszonyokat, szituációkat ölel fel, így a laikus fogyasztóval szemben egy professzionális félnek kell állnia. A gazdálkodó megjelölése a fogyasztóvédelmi irányelvekben eltérően alakul, azonban egy közös tulajdonságukat mindenképpen megállapíthatjuk: *a gazdálkodó egy jogi vagy természetes személy, aki a szerződés megkötésekor szakmai vagy üzleti tevékenységi körében jár el.* A fogyasztó és a gazdálkodó fogalmi kölcsönhatásban állnak egymással, ugyanis ha az egyik határait kiterjesztjük, a másik határai szükségszerűen visszahúzódnak.

A kereskedő nevében eljáró személy

A közösségi jog a kereskedő fogalmának meghatározásakor néhol kiterjesztő megközelítést alkalmaz. A üzlethelyiségen kívül kötött szerződések esetén a fogyasztók védelméről szóló tanácsi irányelv (85/577/EGK) 2. cikke nemcsak azt a természetes vagy jogi személyt tekinti kereskedőnek, aki vagy amely a szóban forgó üzletkötés során kereskedelmi vagy szakmai minőségében jár el, hanem minden egyéb olyan személyt, aki a kereskedő helyett és nevében jár el.

Hasonló megfogalmazást tartalmaz még a belső piacon az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatairól szóló 2005/29/EK Európai Parlament és a Tanács irányelv is.

Az Európai Bíróság a kereskedő nevében eljáró személy kategóriáját csupán egy ügyben (C-229/04; Volksbank eG kontra Klaus Conrads, Frank Schulzke és Petra Schulzke-Läsche, Joachim Nitschke) érintette.

Az Európai Bíróság C-229/04 ügyben hozott ítélete szerint a 85/577/EGK tanácsi irányelv 1. és 2. cikkét úgy kell értelmezni, hogy amennyiben egy harmadik személy a kereskedő helyett vagy nevében bevonásra kerül a szerződés letárgyalásának vagy megkötésének folyamatába, az irányelv alkalmazása nem tehető attól függővé, hogy a kereskedő tudott vagy tudnia kellett volna arról, hogy, a szerződést házaló kereskedés keretében kötötték.

4. A fogyasztói modell

A fogyasztó fogalmától meg kell különböztetnünk a minta- fogyasztó meghatározást. Ennek ugyanis nem célja azt meghatározni, hogy ki mikor minősül fogyasztónak, hanem egyfajta elvárható fogyasztói magatartásmintákat rögzít. A fogyasztóvédelmi szabályozás szituatív jellegű, akkor avatkozik be, amikor a gyengébb fél egy szerződéskötési szituációban meghatározott magatartást tanúsít. A fogyasztóvédelmi szabályok szükségszerűsége és szintje mindig attól függ, milyen intellektuális képességeket tulajdonít a védendő gyengébb félnek. Minél alacsonyabbnak tekintjük ezeket a képességeket, annál átfogóbbnak vagy erősebbnek kell lennie a fogyasztóvédelmi szabályoknak. A fogyasztókat védő szabályok működése tehát azon az elven nyugszik, hogy ezen feltételezett intellektuális szintet elérő fogyasztói magatartásokat védelemben részesíti, ugyanakkor az ezt el nem érők számára nem biztosított a védelem.

A fogyasztói modell feltételezett szintje tagállamonként és az Európai Bíróság gyakorlatában eltérően alakul, ugyanakkor megjegyzendő, hogy a legújabb közösségi fogyasztóvédelmi tárgyú irányelvek védelmi szintje az Európai Bíróság joggyakorlatában is körvonalazódott mintafogyasztó szintjét veszi alapul, mely egy maximum harmonizálандó irányelv átültetése során a tagállami jog részévé válik.

4.1. A fogyasztói modell az Európai Bíróság joggyakorlatában

Az Európai Bíróság számos ítéletében foglalkozott a mintafogyasztó európai fogalmával, melyet először a 90-es években, **Gut Springenheide** (Gut Springenheide GmbH Rudolf Tusky v. Oberkreisdirektor des Kreises Steinfurt, (1998) ECR I-4657) ügyben hozott ítéletében fogalmazott meg kifejezett módon. Ezt követően a mintafogyasztó szintje az „*átlagosan informált, figyelmes és értelmes átlagfogyasztó*” szintjéhez igazodik.

A szóban forgó esetben a mérlegelés tárgyát egy tojáscsomagolás és annak címkéjén található tájékoztatás képezte. Mind a tojás csomagolásán, mind pedig a címkén az a megjelölés állt „6-Korn – 10 frische Eier” (6 magos – 10 friss tojás). A felperes állításai szerint a hat magos rész a takarmány 60 %-át tette ki. A másodfokon eljáró nemzeti bíróság azon az állásponton helyezkedett el, hogy a szóban forgó megnevezés alkalmas arra, hogy a vásárlók jelentős részét arra a téves álláspontra vezesse, hogy a tyúkokat 6 magos takarmánnyal etették, emiatt különösen jó minőségűek a tojásaik. A nemzeti bíróság az Európai Bíróságnak többek között azt a kérdést is feltette, hogy a „körültekintő átlagfogyasztót” avagy a figyelmetlen fogyasztót kell mérvadónak tekintenünk a tájékoztatás megítélésénél. Az Európai Bíróság a kérdést oly módon válaszolta meg, hogy az átlagosan informált, figyelmes és értelmes átlagfogyasztó szintjét kell alapul venni.

A Gut Springenheide ügyben hozott döntését követően az Európai Bíróság számos más ügyben hozott ítéletében (C-220/98. Számú jogeset **Estée Lauder Cosmetics GmbH & Co. OHG v. Lancaster Group GmbH**, (2000) ECR I-117) is világosan képviselte azt az álláspontját, hogy egy ésszerű és tudatos fogyasztótól elvárható magatartást kell alapul venni a fogyasztóvédelmi szabályok alkalmazásakor, méghozzá olyan fogyasztóét, akinek joga van a tájékoztatáshoz és ezeket megfelelően értékelni is tudja. Az Európai Bíróság a **Mars ügyben** (C-479/93 számú jogeset, Verein gegen Unwesen im Handel und Gewerbe Köln e. v. / Mars GmbH (1995) I-1923) hozott döntésében is utalt arra, hogy a tudatos fogyasztótól elvárható, hogy tudja, hogy egy termék mennyiségi növekedésére utaló (+10%) reklámfelület kiterjedése és a termék tényleges méretbeli növekedése között nincs szükségszerű összefüggés.

Megjegyzendő ugyanakkor, hogy az Európai Bíróság Mars ügyben hozott döntését sokan kritizálták amiatt, hogy az eljárás tárgyát képező jégkrémszelet fogyasztói célcsoportja elsődlegesen a gyerekek voltak, akik a védelem különösen magas szintjét igénylik.

A fogyasztói modell differenciálódásának jeleit az Európai Bíróság joggyakorlatában jóval azt megelőzően felfedezhetjük, minthogy az európai uniós jogszabályokban testet öltött volna. A különbségtétel alapja az volt, hogy a fogyasztóvédelmi jogszabályokban nevesített szituációktól eltérően - a résztvevő személyek erősebb védelmet igénylő helyzetéből (idősek, gyerekek, megromlott egészségi állapotúak), vagy a szerződés tárgyának jellegéből adódóan - léteznek olyan élethelyzetek, melyekben nem várható el az *„átlagosan informált, figyelmes és értelmes átlagfogyasztó”* magatartás-mintájának tanúsítása. Mindez a fogyasztói modell differenciálódását vonta maga után, melynek jogszabályban deklarált formája az Európai Parlament és a Tanács 2005/29/EK számú, a **tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok tilalmáról szóló irányelv** preambulumban is megjelenik akként, hogy [...] *az irányelv azt az átlagfogyasztót veszi viszonyítási alapul, aki a Bíróság értelmezése szerint megfelelően tájékozott, figyelmes és körültekintő, figyelembe véve a társadalmi, kulturális és nyelvi tényezőket is, ugyanakkor ez az irányelv rendelkezik azon fogyasztók kihasználásának megakadályozásáról is, akik tulajdonságaik alapján különösen kiszolgáltatottak a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatoknak. Amennyiben egy kereskedelmi gyakorlat célzottan egy bizonyos fogyasztói csoportra – például a gyermekekre – irányul, kívánatos, hogy a csoport átlagtagja szempontjából megvizsgálják a kereskedelmi gyakorlat hatását.*

4.2. A fogyasztói modell megjelenése a magyar szabályozásban

A fogyasztói modell a magyar szabályozásban kifejezett módon a 2005/29 EK irányelv maximum implementációja révén átültetett, a **fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról 2008. évi XLVII. törvény** (Fttv.) 4. §-ban jelenik meg, mely az irányelvhez hasonlóan az *ésszerűen tájékozottan, az adott helyzetben általában elvárható figyelmességgel és körültekintéssel eljáró átlagfogyasztó* magatartását veszi alapul.

A kereskedelmi gyakorlat megítélésének alapjául nemcsak az átlagfogyasztó magatartása szolgálhat, hanem ha a kereskedelmi gyakorlat csak a fogyasztóknak *koruk, hiszékenyséjük, szellemi vagy fizikai fogyatkozásuk miatt különösen kiszolgáltatott csoportja magatartásának torzítására alkalmas, az érintett csoport átlagfogyasztójának* szempontjából kell értékelni.

Az átlagfogyasztó és a fogyasztói csoport átlagfogyasztója, mint a kereskedelmi magatartások megítélésének viszonyítási pontjai, a Gazdasági Versenyhivatal (GVH) versenyjogi fogyasztóvédelmi terén folytatott jogalkalmazói gyakorlatában kimunkált formában jelennek meg.

A GVH jogalkalmazói gyakorlatában [*A fogyasztói döntések szabadságára vonatkozó, GVH által követett alapelvek (2009. szeptember 9.)*] több helyen is kifejezésre kerül, hogy [...] Nem adható általános mérce a fogyasztói tudatosság szintjére — hiszen az függ a fogyasztó személyétől, a fogyasztói döntéssel érintett termék jellegétől, a piaci formától, a terméket kínáló vállalat piacon elfoglalt helyzetétől — hanem az minden egyes esetben külön veendő figyelembe. A fogyasztók nem képeznek homogén csoportot. Már a döntési folyamat kezdetén, akár ugyanazon szükséglet felismerésénél az észlelt helyzet érzékelése, a percepciók folyamat (a külvilágból érkező információk válogatása, rendszerezése és értelmezése) során adódhatnak egyéni eltérések.

Kérdések:

Milyen meghatározásokat tartalmaz a magyar jog a fogyasztó fogalmára?

Mi a különbség az Fgytv. és a Ptk. fogyasztó meghatározásai között?

Hogyan alakul a joggyakorlat a fogyasztó fogalmához kapcsolódóan?

Milyen meghatározásokat tartalmaz a fogyasztóvédelmi tárgyú

irányelvek a fogyasztó fogalmára?

A fogyasztói minőséget milyen személy-csoportokra lehet kiterjeszteni és melyek ennek indokai?

Mi a fogyasztó fogalom és a fogyasztói modell különbségtételének alapja?

Mikor és hogyan kerül alkalmazásra a fogyasztó-modell a közösségi és a magyar jogban?

Hogyan alakul a kereskedői minőség a fogyasztói szerződéses jogviszonyban?

Felhasznált irodalom:

A fogyasztói döntések szabadságára vonatkozó, GVH által követett alapelvek, Elemzés 2009. szeptember 9.,
http://www.gvh.hu/gvh/alpha?do=2&pg=95&m5_doc=6269&m92_act=1&st=1
(Letöltés ideje: 2010.02.13.); Artz, Markus: Verbraucherschutz in Deutschland durch das BGB und das UWG, in: A fogyasztóvédelmi jog új irányai az elméletben és gyakorlatban, Szerk: Szikora Veronika, Center-Print, Debrecen (2007).; Fazekas Judit: Fogyasztóvédelmi jog, Complex, Budapest (2007); GVH Király Miklós: A fogyasztóvédelmi irányelvek értelmezése az Európai Bíróság joggyakorlatában, in: Ius Privatum Ius commune Europae, ELTE ÁJK Nemzetközi Magánjogi Tanszék, Budapest (2001) 325-338.; Ohly Ansgar: Irány a harmonizált versenyjog, Jogtudományi Közlöny, 2005/11. 443-452.; Schulte-Nölke/Twigg-Flesner/Ebers, EC Consumer Law Compendium, München 2008; Vékás Lajos, Az európai közösségi magánjog sajátos alanyáról: a „fogyasztó” fogalmáról, Európai Jog, 2002/5. 2-13.; Vékás Lajos: Európai fogyasztóvédelmi magánjog, <http://www.ajk.elte.hu/index.aspURL=http://www.ajk.elte.hu/TudomanyosProfil/hallgatokevekenysege/tdk/pjevkonyv2001/VekasLajos.html> (Letöltés ideje: 2006.10.13.); Vida Sándor: A fogyasztó fogalma az Európai Bíróság gyakorlatában. Versenyfelügyeleti Értesítő, 1999, 1. szám, p. 40; Vörös Imre: A tisztességtelen verseny elleni jog a magyar és az európai jogban – hatás, ellenhatás és harmonizáció. In: Vörös Imre (szerk.): Tisztességtelen verseny – Fogyasztóvédelem. Egy európai jogi irányelv átültetésének margójára. MTA Jogtudományi Intézet, Budapest (2007); Zlatan Mesic: Europäisches Verbraucherrecht – gemeinschaftsrechtliche Vorgaben und europäische Perspektiven, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Bécs (2008) 49.

OSZTOVITS ANDRÁS

V. AZ ÁLTALÁNOS SZERZŐDÉSI FELTÉTELEK A FOGYASZTÓI SZERZŐDÉSEKBEN, A TISZTESSÉGTLEN SZERZŐDÉSI FELTÉTELEK MEGÍTÉLÉSE

1. Az általános szerződési feltételek (ászf.) megjelenése a magánjogban

A XIX. században megjelenő liberális gazdasági elméletek eredményeként sokáig tartotta magát az a nézet, hogy a piaci szabad verseny megteremtésével létrejön a kereskedők és a fogyasztó közötti tökéletes összhang. Ez az idealisztikus modell azonban soha nem tudott tökéletesen megvalósulni. Ennek legfőbb okai minden bizonnyal abban rejlenek, hogy az ember nem midig úgy dönt, ahogy az neki a legésszerűbb lenne, s nem mentes az olyan gyarlóságoktól sem, mint a saját profitjának maximalizálása. Sajátossága még ezeknek a folyamatoknak, hogy a fogyasztó és a kereskedő kapcsolatát egyre kevésbé a mellérendelt viszony, hanem egyre inkább egyfajta alá-fölérendeltség kezdte jellemezni, ahol elsősorban a kereskedő diktálhatja a feltételeket.

A tömegtermelés, de méginkább a szolgáltatások nagyarányú, tömegessé váló megjelenése lett az oka annak, hogy a szerződések gyors és hatékony ügyintézése érdekében új jogi megoldást kellett találni, a hagyományos, a két fél minden részletre kiterjedő, az egyeztetések eredményeként létrejövő szerződéséhez képest. Ez az újszerű megoldás lett az ún. **blanketta szerződés**, amelyet teljes egészében az egyik fél, a kereskedő dolgozott ki, az adott terméket, szolgáltatást igénybe vevő fogyasztók számára. Ma már szinte elképzelhetetlen lenne, hogy pl. egy internet szolgáltató, vagy pénzügyi intézet saját termékének az igénybe vétele esetén minden egyes fogyasztóval külön-külön leüljön tárgyalni, és az ennek eredményeként kialakult feltételekkel jönne létre a szerződés. (A blanketta szerződések nélkül kígyózó sorok lennének minden szolgáltató előtt!)

Ezt az újszerű szerződéses megoldást később a nemzeti jogalkotók is elfogadták, és általános szerződési feltétel megnevezéssel kerültek kodifikálásra a magánjogi jogszabályokban. Tekintettel arra, hogy ezeket a szerződéseket kizárólag az egyik fél alakítja ki előre, fennáll az az elméleti és gyakorlati veszély, hogy esetleg olyan szerződési feltételeket is beleír, amelyek kizárólag neki kedveznek, egyoldalú előnyt biztosítanak a számára.

Mindezek a folyamatok vezettek ahhoz a felismeréshez, hogy az **állam beavatkozása** elengedhetetlen a megbillent egyensúly kiigazítására. Erre a védelemre az egyes országokban különböző megoldásokat találunk, jellemzőjük azonban, hogy több oldalról, s közjogi-, illetve magánjogi eszközökkel is védik a fogyasztókat. A szakirodalom **két modellt** különböztet meg: az európai- és az észak-amerikai. Az előbbi alatt egyre inkább az Európai Unió jogalkotását értjük, aminek középpontjában a tagállamok vonatkozó jogszabályainak közelítése áll, míg az amerikai fogyasztóvédelemre a jogérvényesítés eszközeinek széles köre a jellemző.

Az Amerikai Egyesült Államokban a bíróságok a „public policy” sérelmét látják az erőfölénnyel visszaélve kikényszerített felelősségkorlátozó vagy kizáró kikötésekben. A Uniform Commercial Code (UCC) kifejezett törvényi felhatalmazást ad a bíróságoknak a szerződés tartalmi felülvizsgálatára. Az UCC értelmében a bíróság bármely olyan szerződés vagy szerződési kikötés kikényszerítését megtagadhatja, amely a szerződéskötéskor súlyosan méltánytalan (*unconscionable*) volt, illetve a szerződést az ilyen kikötések mellőzésével vagy annak a méltánytalanság kiküszöböléséhez szükséges korlátozásával kényszerítheti ki.

A súlyos méltánytalanság vizsgálatakor azonban a feleknek módot kell adni a kikötés kereskedelmi hátterének, céljának és hatásának a bírósági döntéshozatalt elősegítő bizonyítására. E szabályok célja „az elnyomás és az unfair meglepetés megelőzése és nem a nagyobb üzleti erőnek tulajdonított kockázattelepítés megzavarása”. A súlyos méltánytalanság (*unconscionability*) fogalma fokozatosan alakult ki. Az 1960-as években két fajtáját különböztették meg: az eljárásit (*procedural unconscionability*), amikor a fogyatékoság vagy méltánytalanság az alku folyamatában rejlik, és az érdemit (*substantive unconscionability*), amikor az alku eredménye, a szerződés tartalma a súlyosan méltánytalan. A Uniform Consumer Credit Code és a joggyakorlat is arra az álláspontra helyezkedett, hogy a súlyos méltánytalanság egyedül a tisztességtelen árra alapozottan is megállapítható. A legutóbbi években négy olyan esetet azonosítottak, amikor a szerződés - tartalmi felülvizsgálattól mentes - kikényszerítését sem a méltányosság, sem a hatékonyság nem indokolja. E négy eset: a szorult helyzet (*distress*), az ügyleti cselekvőképtelenség (*transactional incapacity*), a

tisztességtelen meggyőzés (unfair persuasion) és az árral kapcsolatos tájékozatlanság (price ignorance).

Az igazi áttörést Európában az 1970-es évek hozták, amikortól kezdve az Európai Gazdasági Közösség és az egyes tagállamok szintjén is soha nem látott szabályozási hullám vette kezdetét. Ez a jogszabály alkotási kedv a mai napig is tart, s von maga alá egyre szélesebb területeket.

Ezeknek a folyamatoknak és jelenségeknek az eredményeként az a magyar jogász, aki ma a fogyasztói szerződések joganyagát tanulmányozva azt próbálja megállapítani, hogy adott szerződés, vagy szerződési feltétel eleget tesz-e minden vonatkozó előírásnak, nincs könnyebb helyzetben annál, mint aki négy különböző, de egymással összekevert puzzle darabjaiból szeretne egyetlen képet kirakni. Az ilyen jogásznak egyszerre kell ugyanis ismernie az uniós jogforrásokat, az Európai Unió Bírósága – a továbbiakban: EuB – vonatkozó joggyakorlatát, valamint a nemzeti jogszabályokat és joggyakorlatot is. Az igazi nehézség a megismerés folyamatában leginkább abban áll, hogy a különböző jogforrások nem feltétlenül ugyanazt a tartalmú terminológiát használják, így állandó értelmezésre, összehasonlításra szorulnak az egyes jogintézmények.

2. Az ászf. fogalma a Ptk.-ban

Az ászf. a Ptk-ban először az 1977. évi IV. törvénymódosítás eredményeként jelent meg, a 209. §-ban. A törvény meghatározása értelmében **ászf.-nek** az a szerződési feltétel minősül, amelyet az egyik fél több szerződés megkötése céljából egyoldalúan, a másik fél közreműködése nélkül előre meghatároz, és amelyet a felek egyedileg nem tárgyaltak meg.

Ebből a definícióból kiderül, hogy **három konjunktív feltételnek** kell egyszerre teljesülnie:

- az adott szerződési feltétel kidolgozásában csak az egyik fél vett részt, a másik fél közreműködése nélkül
- nem egyedi szerződésről van szó, hanem több szerződés megkötése céljából történik az adott feltétel meghatározása
- a másik fél nem volt abban a helyzetben, hogy érdemi tárgyalást folytasson az adott szerződési feltételről

A törvényi meghatározásból következik, hogy két vagy több fél között létrejött szerződésnek lehetnek olyan feltételei is, amelyet kölcsönös alku eredményeként fogadtak el, ezért nem minősülnek ászf.-nek, és egyúttal olyan feltételei is, amelyekre mindhárom törvényi feltétel megvalósul, és így ászf.-nek minősül. A Ptk. nyilvánvalóan nem tiltja azt sem, hogy egy teljes egészében, csak és kizárólag ászf.-eket tartalmazó szerződés megkötése előtt, a másik fél kérését meghallgatva, némileg eltérő tartalommal fogadják el a szerződést. Ebben az esetben a szerződésnek ez a része nem minősül ászf.-nek, az összes többi viszont igen.

A Ptk. 1977. évi reformját megelőzően a szabványszerződésekkel kapcsolatos jogi problémákat a bírói gyakorlat elsősorban a hagyományos érvénytelenség eszközével vagy némely esetben az általános jogelvek segítségével oldotta meg.

A hatályos Ptk.-nak a 205/A. § (1) bekezdése tartalmazza az ászf. – ez előbb ismertetettel szó szerint megegyező – definícióját. A Ptk. 1977. évi reformját követő törvényt módosítások azt pontosították, hogy az ászf. miként válik egy szerződés részévé, illetve, a tisztességtelennek minősülő ászf.-nek mi a jogkövetkezménye.

2.1. A kedvezőtlenebb helyzetben lévő felet (illetve a fogyasztót) védő rendelkezések

A 2006. évi III. törvény módosításának eredményeként került a Ptk. 205/A. § (2) bekezdésébe az a garanciális szabály, hogy az **ászf.-t használó felet terheli annak bizonyítása**, hogy a szerződési feltételt a felek egyedileg megtárgyalták. Ez a rendelkezés egyértelműen a szerződés megkötésekor kevésbé előnyös helyzetben lévő felet védi, hiszen amennyiben vita lesz a felek között a szerződéssel kapcsolatban, más szabályok lesznek irányadók annak ászf.-jeire, és megint mások az ilyenek nem minősülő feltételekre. Az üzleti életben a blanketta szerződések, illetve az egyes ászf.-ek gyakran a legkülönbözőbb formákban jelennek meg: apró betűvel, egy szerződés hátoldalán, vagy csak a szerződés utolsó pontjában utalásként az „üzleti szabályzatra” stb. Ezért, szintén az egyértelmű jogi helyzet kialakítása érdekében – a 2006. évi III. törvény módosításának eredményeként – a Ptk. 205/A. § (3) bekezdése rögzíti, hogy az *ászf.-nek minősítés szempontjából közömbös a szerződési feltételek terjedelme, formája, rögzítésének módja, és az a*

körülmény, hogy a feltételek a szerződési okiratba szerkesztve vagy attól elválasztva jelennek meg.

Szintén a szerződés megkötésekor kevésbé előnyös helyzetben lévő felet védi a Ptk. 205/B. §-a is, melynek (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy *az ászf. csak akkor válik a szerződés részévé, ha alkalmazója lehetővé tette, hogy a másik fél annak tartalmát megismerje, és ha azt a másik fél kifejezetten vagy ráutaló magatartással elfogadta.*

A Legfelsőbb Bíróságnak a **BH 2003. 15.** számon közzétett ügyében – a felülvizsgálati kérelem tartalma alapján – abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy a perbeli blankettaszerződés 7. pontja a Ptk. 205. §-a alapján a szerződés részévé vált-e. Ezzel kapcsolatban azt állapította meg, hogy a felek közötti szerződés minden kikötése, így az általánosnak tekinthető feltétel is magában a szerződés szövegében található, így annak tartalmát a szerződést kötő fél teljes terjedelemben megismerhette. (Az általános szerződési feltételek azon kikötései, amelyeket a felek által aláírt szerződés tartalmaz, külön figyelemfelhívó tájékoztatás nélkül a szerződés tartalmává válnak. A külön figyelemfelhívás szükségessége olyan esetben merül fel, amikor a szerződésben csupán utalás történik a külön szerepeltetett szerződési blankettára). A felperes tehát lehetővé tette az alperes számára, hogy a 7. pontban foglalt kikötést megismerje, és a szerződés aláírása előtt döntsön annak elfogadása tárgyában. Éppen ezért a jelen perben szükségtelen volt mérlegelni a ráutaló magatartás fennállását, mivel az alperes a szerződést aláírta, ezzel azt kifejezetten elfogadta. A fentiek értelmében a jogerős ítélet nem sérti a szerződéskötéskor hatályos Ptk. 205. §-ának (1)-(3) bekezdésében foglaltakat, és nem tér el a kialakult bírósági gyakorlat elveitől.

Ezt a (2) bekezdés annyival egészíti ki, hogy *külön tájékoztatni kell a másik felet arról az ászf.-ről, amely a szokásos szerződési gyakorlattól, a szerződésre vonatkozó rendelkezésektől lényegesen vagy valamely korábban a felek között alkalmazott kikötéstől eltér.* Ilyen feltétel csak akkor válik a szerződés részévé, ha azt a másik fél - a külön, figyelemfelhívó tájékoztatást követően - kifejezetten elfogadta.

A Fővárosi Ítéltábla egyik ítéletében megállapított tényállás szerint a peres felek között nemzetközi közúti árufuvarozási szerződés jött létre. A felperes a fuvarfeladatot alvállalkozó bevonásával teljesítette, majd számlát állított ki a megállapodás szerinti fuvardíjról. Az alperes azonban a fuvardíj megfizetése elől elzárkózott arra hivatkozással, hogy a telefax

útján eljuttatott és a felperes által egyetértőleg visszaigazolt fuvarmegrendelésben kikötötte azt, hogy a fuvardíj megfizetése majd csak azt követő két napon belül válik esedékessé, ha a fuvardíjat az alperes részére a megbízója átutalta. Mivel ezt a kikötést az alperes előre kidolgozta, és azt a felperes nem befolyásolta, a bíróság a szerződési nyomtatványban szereplő kikötést általános szerződési feltételnek minősítette. A hivatkozott szerződési feltétellel kapcsolatban a Magyar Közúti Fuvarozók Egyesülete akként foglalt állást, hogy a feltétel nem felel meg a szakmában szokásos gyakorlatnak, idegen az üzleti szokásoktól. A Fővárosi Ítéltábla ezért érvénytelennek minősítette a kikötést, mivel a szokásos szerződési gyakorlattól, a szerződésre vonatkozó rendelkezésektől lényegesen vagy valamely, a felek között korábban alkalmazott kikötéstől eltérő, általános szerződési feltétel csak akkor válik a szerződés részévé, ha azt a másik fél - a külön, figyelemfelhívó tájékoztatást követően - kifejezetten elfogadta. **(BDT2004. 913.)**

A Legfelsőbb Bíróság az **EBH 2003. 875.** számon közzétett döntésében elvi érveléssel mondta ki, hogy az üzletszabályzatnak a választottbírói kikötést tartalmazó rendelkezése a szokásostól eltérő rendelkezés. Ezért ez a kikötés csak akkor válik a szerződés részévé, ha erről a szerződés megkötése előtt a másik szerződő felet tájékoztatják és a másik szerződő fél a választottbírói kikötést az üzletszabályzatra mint ilyen kikötést tartalmazó okiratra utalással elfogadja

2.2. Ászf. és más szerződési feltétel ütközése

A szerződés megkötésekor kevésbé előnyös helyzetben lévő felet védi végezetül a Ptk. 205/C. §- a is, amely azt az esetet kívánja rendezni, amikor a felek formálisan ugyan elfogadják az egyik fél ászf.-jeit, de egyes kérdésekben a szerződési tárgyalások során az ászf.-ben foglalttól eltérően állapodnak meg. Ilyen esetekben az ászf.-kel szemben előnyt élveznek az egyedileg megtárgyalt szerződési feltételek, hiszen ezen feltételek tekintetében valóban konszenzus jött létre a felek között. Ha egy egyedileg megtárgyalt feltétel ellentétes az ászf.-el, akkor ezért az egyedileg megtárgyalt feltétel válik a szerződés részévé.

Nem vonatkozik ez a szabály a „**blanketták csatájára**”. A gazdasági forgalomban viszonylag sűrűn előfordul, hogy az egyik fél az ajánlatban

vagy a rendelésigazolásban, a másik pedig a megrendelésben ászf.-ket közöl. Nincsen akadálya annak, hogy ilyen esetben mindkét fél ászf.-jei a szerződés részévé váljanak, feltéve, hogy azok nem mondanak ellent egymásnak. Ha azonban ezek a feltételek egymásnak ellentmondanak (blanketták csatája), és az eltérés a szerződés nem lényeges feltételére vonatkozik, a rendelkezések egyike sem kerül alkalmazásra, hanem helyükbe a jogszabályok (hatósági előírások) diszpozitív rendelkezései lépnek. Abban az esetben viszont, ha a két fél egymásnak ellentmondó ászf.-jei a szerződés lényeges feltételeire vonatkoznak, a szerződés nem jön létre.

Erre az esetre nézve a Legfelsőbb Bíróság a **GK 37. számú állásfoglalásban** azt az iránymutatást adta, hogy ha az általános szerződési feltételekre történt utalással közölt ajánlatot a másik fél saját általános szerződési feltételeivel fogadja el, és az általános feltételek egymással nem ellentétesek, mindkettő a szerződés részévé válik, ha a másik fél által a kifejezetten vagy ráutaló magatartással való elfogadás megállapítható. Ha az általános feltételek akár részlegesen is eltérnek egymástól, s az eltérés nem lényeges feltételre vonatkozik, egyik feltétel rendelkezése sem kerülhet alkalmazásra, helyette a jogszabályok vagy más rendelkezések diszpozitív szabályai érvényesülnek. Ha a kérdést jogszabály vagy más rendelkezés sem rendezi, e feltételeket - a szerződés céljának és tartalmának figyelembevételével - a Ptk. 206. §-nak (4) bekezdése alapján a bíróság állapítja meg.

3. A tisztességtelen szerződési feltétel

3.1. EU-s jogforrás: a Tanács 93/13/EGK irányelve (1993. április 5.) a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről

Mint arra utaltunk, a tömegtermelés eredményeként megjelenő szabványszerződések talán a legnagyobb kihívást jelentik a kötelmi joggal foglalkozó elméleti- és gyakorlati szakemberek számára egyaránt. Az alapvető kérdés e probléma kapcsán úgy szól, hogy milyen eszközökkel és milyen mélységig lehet az egyik fél által előre meghatározott tartalmú szerződéses jogviszonyban a másik fél kiszolgáltatottságát csökkenteni, anélkül, hogy az évezredes „*pacta sunt*

servanda” alapelv sérülne. A Tanács a 93/13/EGK irányelvével célul tűzte ki, hogy az állampolgárokat, mint fogyasztókat védelmezze az eladóval szemben, ha az vissza akar élni azzal a „helyzeti előnyével”, hogy ő az, aki egyoldalúan, előre meghatározhatja az egyes szerződési feltételeket.

Az irányelv tárgyi hatálya minden, a fogyasztóval kötött szerződésben egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltételekre terjed ki. Ez utóbbit a 3. cikk (2) bekezdésben úgy határozza meg, hogy „egy szerződési feltétel minden olyan esetben egyedileg meg nem tárgyalt feltételnek tekintendő, ha azt már előzetesen megfogalmazták és ezért a fogyasztó nem tudta annak tartalmát befolyásolni, különösen az előzetesen kidolgozott szabványszerződések esetén. Az a tény, hogy egy feltétel bizonyos elemeit vagy egy kiragadott feltételt egyedileg megtárgyaltak, nem zárja ki ennek a cikknek az alkalmazhatóságát a szerződés többi részére, ha a szerződés átfogó megítélése arra enged következtetni, hogy a szerződés mégiscsak egy előre kidolgozott szabványszerződés.” Fogyasztónak – az irányelv 2. cikk b) pontja értelmében – azok a természetes személyek minősülnek, akik az irányelv hatálya alá tartozó szerződések keretében olyan célból járnak el, amely kívül esik saját szakmájuk, üzleti tevékenységük vagy foglalkozásuk körén.

A jogszabály legfontosabb rendelkezése a **tisztességtelen feltétel fogalmának** és **jogkövetkezményének** meghatározása. A 3. cikkben egy hármas követelményrendszert állít fel a közösségi jogalkotó, miszerint a feltétel tisztességtelenségének megállapításához szükséges a szerződő felek együttes közreműködésének hiánya annak kidolgozásában, továbbá, hogy a feltétel a jóhiszeműség követelményével ellentétes legyen, valamint, hogy a feltétel a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idézzon elő a fogyasztó kárára. A jogalkalmazás megkönnyítése céljából az irányelv mellékletében példálózó felsorolást ad a tisztességtelennnek minősülő szerződési feltételekről.

A 6. cikk (1) bekezdése az ilyen szerződési feltételek jogkövetkezményeinek uniós szintű egységes szabályozása érdekében a tagállamoknak azt a jogalkotási feladatot írja elő, hogy a saját nemzeti jogszabályaik rendelkezései alapján ne jelentsenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve.

A Bizottság a fogyasztóvédelmi magánjog szabályozását jelenleg új alapokra kívánja helyezni. A négy, tárgyi hatályát tekintve talán legfontosabb irányelvet (85/577/EGK, 93/13/EGK, 97/7/EK, 1999/44/EK) egy új, a teljes harmonizáció elvére épülő irányelvben kívánja összevonni, s részben új szabályokkal kiegészíteni. (A Bizottság 2008. október 8-án készült el a Javaslatának szövegezésével. COM(2008) 614 végleges) Ez a jogszabály minden bizonnyal a tagállamok nemzeti szabályozásának további egységesülését eredményezi majd.

3.1.1. A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételek értelmezése az Európai Unió Bíróságának joggyakorlatában

A tisztességtelen szerződési feltétel jogkövetkezményeivel a **C-240/1998 és C-244/1998. sz. Océano Grupo** egyesített ügyekben foglalkozott az EU Bíróság. Az ítélet indokolásának 25. pontjában elvi érveléssel mondta ki azt, hogy az irányelv által megvalósított védelmi rendszer azon alapul, hogy a fogyasztó alárendelt helyzetben van a szolgáltatóhoz képest, amely helyzet oda vezet, hogy a fogyasztó anélkül fogadja el a szolgáltató által előzetesen meghatározott feltételeket, hogy annak tartalmát befolyásolni tudná. Az irányelv célkitűzései nem valósíthatók meg, ha a fogyasztóknak maguknak kell hivatkozni e feltételek tisztességtelen jellegére (26. pont). Erre tekintettel az irányelv által létrehozott védelmi rendszer alapján a fogyasztó és a szolgáltató közötti egyenlőtlen helyzetet csak egy pozitív, a szerződés keretein kívüli beavatkozással lehet ellensúlyozni. (27. pont.) Mindezekre tekintettel az EU Bíróság ítéletének 28. és 29. pontjában kimondta, hogy egy tisztességtelen feltételt tartalmazó konkrét szerződésre vonatkozó jogvitával megkeresett bíró nem tekinthet el a fogyasztók érdekeit sértő visszaélések kiküszöbölése körében attól, hogy ne vizsgálja olyan szerződési feltétel tisztességtelen jellegét, amire a fogyasztó nem hivatkozott.

A fogyasztók védelmének jelentőségét hangsúlyozta az EU Bíróság a **C-473/00. sz. Cofidis** ügyben is, ahol kimondta, hogy a valamely fogyasztó által eladóval vagy szolgáltatóval kötött szerződésben szereplő tisztességtelen feltételek „nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve”. Az irányelv 6. cikkének rendelkezése kötelező erejű, amely az egyik szerződő fél hátrányosabb helyzetére tekintettel arra irányul, hogy

a szerződő felek jogai és kötelezettségei tekintetében általa megállapított formális egyensúlyt a szerződő felek egyenlőségét helyreállító, valódi egyensúllyal helyettesítse. Azon közérdek jellege és jelentősége, amelyen az irányelv által a fogyasztóknak biztosított védelem alapul, indokolja továbbá, hogy a nemzeti bíróság hivatalból legyen köteles vizsgálni valamely szerződéses feltétel tisztességtelen jellegét, ezzel ellensúlyozva a fogyasztó és az eladó vagy szolgáltató közötti egyenlőtlen helyzetet.

A **C-168/05. sz. Claro** ügyben az EU Bíróság megerősítette vonatkozó joggyakorlatát, amikor úgy foglalt állást, hogy a 93/13/EGK irányelv által létrehozott védelmi rendszer azon az elven alapszik, hogy a fogyasztó az eladóhoz vagy szolgáltatóhoz képest hátrányos helyzetben van, mind tárgyalási lehetőségei, mind pedig információs szintje tekintetében, amely helyzet az eladó vagy szolgáltató által előzetesen meghatározott feltételek elfogadásához vezet, anélkül hogy a fogyasztó befolyásolni tudná ezeket. A fogyasztó és az eladó vagy szolgáltató közötti egyenlőtlen helyzetet csak a szerződő feleken kívüli, pozitív beavatkozás egyenlítheti ki.

A Budaörsi Városi Bíróság által kezdeményezett előzetes döntéshozatali eljárásban hozott ítéletében (**C-243/08. sz. Pannon GSM**) rendelkezett úgy az EU Bíróság, hogy a nemzeti bíróság hivatalból köteles vizsgálni valamely szerződési feltétel tisztességtelen jellegét, amennyiben rendelkezésére állnak az e tekintetben szükséges ténybeli és jogi alapok. Ha álláspontja szerint az ilyen feltétel tisztességtelen, annak alkalmazását mellőzi, kivéve, ha azt a fogyasztó ellenzi.

Ebben a joggyakorlatban némi megtorpanásként hat a **C-237/02. sz. Freiburger Kommunalbauten GmbH** ügyben 2004. április 1-jén meghozott ítélet. Az EuB ebben az esetben lényegében kibújt a német Bundesgerichtshof (Szövetségi Legfelsőbb Bíróság) kérdésének megválaszolására alól, s amellett érvelt, hogy az eljáró nemzeti bíróság feladata annak megítélése, hogy a perbeli szerződéses feltétel a 93/13/EGK irányelv alapján tisztességtelennek minősíthető-e, vagy sem. Mindez különösen az előző ítéleteinek fényében jelent éles váltást, mivel azokban az ügyekben az ott vitás szerződési feltételeket az EuB maga minősítette, s állapította meg tisztességtelenségüket, mely jogértelmezést az EKSz. 234. cikke alapján az előterjesztő nemzeti bíró már nem vitathat. Így vált teljesen egyértelművé és vezethetett európai szinten egységes jogalkalmazáshoz, hogy a fogyasztói szerződésekben a

választottbíróági kikötés, illetve az eladó vagy szolgáltató székhelye szerint illetékes bíróság kikötése tisztességtelen.

Összegezve az EU Bíróság vonatkozó joggyakorlatát megállapíthatjuk, hogy az – megerősítve a 93/13/EGK irányelv azon elvi kiindulópontját, hogy egy blanketta szerződés megkötésekor a szerződő feleknek nincsenek azonos lehetőségei a feltételek kialakításában –, a „gyengébbik pozícióban” lévő felet, a fogyasztót védi a szerződés létrejöttét követően az egyes, számára hátrányos jogkövetkezményekkel szemben. Az ilyen peres ügyekben eljáró nemzeti bíróktól aktív magatartást követel, mivel kötelezővé teszi számukra, hogy erre irányuló kérelem hiányában is vizsgálják a jogvita alapját képező blanketta szerződés egyes szerződési feltételeit, és öröködjenek azon, hogy az ezek közül tisztességtelennek minősülőkhöz joghatások ne kapcsolódjanak.

A Pannon GSM-ügy „ikertestvére”, a szintén magyar kezdeményezésű **C-137/08. sz. VB Pénzügyi Lízing Zrt-ügy**, ahol az előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményező végzés indokolásából kiderül, hogy az eljáró magyar bíró számára a Pannon GSM ügyben és az ott hivatkozott vonatkozó korábbi joggyakorlat alapján sem egyértelmű, hogy mi az EuB-nak a feladata a fogyasztói jogoknak a 93/13/EGK irányelvben megfogalmazott védelmi szintjének minden tagállamra kiterjedő egységes alkalmazásának biztosítása érdekében. Az első kérdésével ezért arra igyekszik figyelmeztetni az EuB-t, hogy ez az irányelv is a közösségi jog része, annak értelmezése az EKSz. 220. és 234. cikke alapján nem csak lehetősége, hanem egyben kötelessége is a luxemburgi testületnek. Az előterjesztő bíró rámutatott arra is, hogy a 93/13/EGK irányelv központi fogalma a tisztességtelen szerződési feltétel, melyet az irányelv csak rendkívül tágan határoz meg, illetve Mellékletében nem kizárólagos jelleggel sorolja fel egyes eseteit. Mivel mindez rendkívül tág mérlegelést tesz lehetővé a nemzeti bíróságok számára, a fogyasztói szerződésekben jellemzően és gyakran előforduló feltételek, mint pl. az illetékességi kikötés esetén – az EuB egyértelmű iránymutatása nélkül – azzal a veszéllyel jár, hogy tagállamonként és tagállamokon belül is eltérő bírói joggyakorlat alakulhat ki, az egyes tagállamokban a fogyasztói jogok védelmének az a minimum szintje sem érvényesül, amit az irányelv előír. (Ebben az ügyben az EuB még nem hozott ítéletet.)

3.1.2. A magyar jogharmonizáció

A 93/13/EGK irányelv megfelelő átültetése a magyar jogba nem sikerült azonnal. **Első lépcsőben** az 1997. évi CXLIX. törvény módosította a Ptk. 205. § (3), (5) és (6) bekezdéseit, a 207. § (2) bekezdését és a 209-209/D. §-okat, a Ptké. 5/A-5/C. §-okat, továbbá elfogadta a 18/1999. (II. 5.)

Korm. sz. rendeletet a fogyasztóval kötött szerződésben tisztességtelennek minősülő feltételekről.

Ezen jogharmonizáció kapcsán a szakmai kritikák két dologra összpontosultak: az egyik, hogy amíg az irányelv 3. cikk (1) bekezdése a fogyasztót a felek által egyedileg nem kialakított szerződési feltételek visszaéléseivel szemben akarja megvédeni, addig a Ptk. 209/A. §-a a fogyasztó jogi védelmét ilyen megszorítás nélkül, minden fogyasztói szerződésnél megadja, tehát olyanoknál is, amelyek a megkívánt üzleti tárgyalások során jöttek létre. A másik fő kritika az volt, hogy a tisztességtelen kikötéseket semmisséggel szankcionálja, míg a magyar szabályozás különbséget tesz a feltételek között, s azok egy részét csupán megtámadhatónak nyilvánítja.

A magyar bírósági joggyakorlat is felfigyelt az irányelv harmonizációjának ellentmondásaira. Magyarországnak az Európai Unióhoz való csatlakozását követően az első magyar előzetes döntéshozatali eljárás iránti kérelem éppen ezen irányelv helyes értelmezésére irányult. A Szombathelyi Városi Bíróság bírójának által precízen és magas szakmai színvonalon feltett kérdéseket az EK Bíróság a **C-302/04. sz. Ynos-ügyben** hozott ítéletében érdemben nem válaszolta meg. A luxemburgi testület azzal érvelt, hogy az alapeljárás tényállása Magyarországnak az Európai Unióhoz való csatlakozása előtt keletkezett, ezért az irányelv értelmezésére ebben az esetben nem terjed ki a hatásköre.

Kritika az EuB-t ezen ítélete kapcsán annyiban mindenképp érheti, hogy nem adja konkrét indokát álláspontjának, s egyáltalán nem foglalkozik azzal a ténnyel, hogy Magyarország az Európai Megállapodásban kötelezte magát az Európai Közösségek felé, hogy jogszabályait harmonizálja. A 2004. május 1-jéig keletkezett jogviták felei ily módon el lettek zárva attól, hogy az esetlegesen nem megfelelő jogharmonizáció veszteseiként a másik féllel szemben a közösségi jogon alapuló igényüket érvényesíthessék.

Az ítéletből az a jogértelmezés következik, hogy mindazokban a jogvitákban, ahol a tényállás 2004. május 1-je előtt keletkezett, nem lehet vizsgálni azt, hogy az alkalmazandó magyar fogyasztóvédelmi jogszabály megfelel-e a vonatkozó közösségi irányelvnek. Ilyen esetekben csak és kizárólag a nemzeti jogszabályt kell alkalmazni. Ugyanazt a magyar nemzeti jogszabályt a 2004. május 1. után keletkezett

tényállásokra már a közösségi irányelvek tükrében kell értelmezni és alkalmazni, esetleges összeütközés esetén a közösségi jogszabálynak megfelelően. Az előző esetben nem, az utóbbiban lehet kérni az EK Bíróság előzetes döntését.

A **második lépcsőben** a törvényalkotó – a közösségi fogyasztóvédelmi magánjoggal kapcsolatos magyar jogszabályok átfogó módosításának részeként – a 2006. évi III. törvénnyel és a kapcsolódó 2/2006. (I. 4.) Korm. sz. rendelettel újraszabályozta a tisztességtelen szerződési feltételekre vonatkozó rendelkezéseket. A 2006. évi III. törvény érintette a Ptk. 4. § (1) bekezdését, a 205. §-t, a 207. § (2) bekezdését, a 209-209/B. §-kat, 236. § (2) bekezdés c) pontját, 239. §-t, 688. §-t, új rendelkezésként bekerültek a 205/A § - 205/C. §-ok, a 207. § (3) bekezdése, valamint a 301/A. § (4)-(6) bekezdései.

Ezekről a módosításokról általában elmondhatók, hogy egyértelműbbé, és az irányelv céljainak megfelelőbbé tették a Ptk.-t. A korábban legtöbb szakmai kritikát kiváltó érvénytelenségi szabályozást is megváltoztatta oly módon, hogy különbséget tesz a fogyasztói, illetve nem fogyasztóval kötött szerződésben alkalmazott tisztességtelen szerződési feltételek között. A 209/A. § (1) bekezdése értelmében az általános szerződési feltételként a szerződés részévé váló tisztességtelen kikötést a sérelmet szenvedett fél megtámadhatja, míg a (2) bekezdés alapján a fogyasztói szerződésben az általános szerződési feltételként a szerződés részévé váló, továbbá a fogyasztóval szerződő fél által egyoldalúan, előre meghatározott és egyedileg meg nem tárgyalt tisztességtelen kikötés semmis.

3.2. Tisztességtelen szerződési feltétel fogalma a Ptk.- ban

Az ászf., illetve a fogyasztói szerződésben egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel **tisztességtelenségének általános meghatározását** – a 93/13/EGK irányelv definíciójára támaszkodva – a Ptk. 209. § (1) bekezdése tartalmazza: *a feleknek a szerződésből eredő jogait és kötelezettségeit a jóhiszeműség és tisztesség követelményének megsértésével egyoldalúan és indokolatlanul a szerződési feltétel támasztójával szerződést kötő fél hátrányára állapítja meg.*

Ezen generálklauzulához képest a (3)-(6) bekezdések bizonyos **kivételeket**, illetve részletszabályokat fogalmaznak meg:

- külön jogszabály meghatározhatja azokat a feltételeket, amelyek a fogyasztói szerződésben tisztességtelennek minősülnek, vagy amelyeket az ellenkező bizonyításáig tisztességtelennek kell tekinteni. Ilyen jogszabálynak minősül a **18/1999. (II. 5.) Korm. rendelet** a fogyasztóval kötött szerződésben tisztességtelennek minősülő feltételről. Ez a rendelet **két „listát”** is tartalmaz: az egyik olyan feltételeket nevesít, amelyek minden esetben tisztességtelennek minősülnek, a másikban felsoroltakat az ellenkező bizonyításáig kell ilyennek tekinteni. A jogirodalomban ezt a két felsorolást fekete, illetve szürke listának is nevezik. Fontos ugyanakkor megjegyezni, hogy a rendelet nem taxatív, hanem csak példálózó jellegű felsorolást tartalmaz.

- a tisztességtelenségét önmagában az is megalapozza, ha a **feltétel nem világos vagy nem érthető**. A Ptk ezen pontosítása a 93/13/EGK irányelv 5. cikkének átültetése. Ezen uniós jogi jogforrás szerint olyan szerződések esetében, amelyekben a fogyasztónak ajánlott valamennyi feltétel, vagy a feltételek némelyike írásban szerepel, ezeknek a feltételeknek világosnak és érthetőnek kell lenniük. Ha egy feltétel értelme kétséges, akkor a fogyasztó számára kedvezőbb értelmezés az irányadó. (A második idézett mondat tartalmilag egyezik a Ptk. 207. § (2) bekezdésével.)

A **C-70/03. sz., Bizottsága kontra Spanyol Királyság** ügyben a EuB elmarasztalta a spanyol jogalkotót az irányelv 5. cikkének, valamint 6. cikke (2) bekezdésének nem megfelelő átültetése miatt. Az irányelv 5. cikke a fogyasztóval kötött szerződésekben az írásba foglalt szerződési feltételek egyértelmű megszövegezését írja elő, azzal, hogy kétség esetén a fogyasztóra nézve legkedvezőbb értelmezés irányadó. A harmadik mondat azonban kivételt állapít meg ezen értelmezési szabály alól a 7. cikk (2) bekezdése szerinti, fogyasztóvédelmi szervezetek által indítható eljárások tekintetében. A spanyol szabályozás nem vette át a fogyasztó számára kedvezőbb értelmezést előíró szabálynak ezt a korlátozását.

A Bíróság ítéletének indokolásában kifejtette, hogy a különbségtétel az értelmezési szabály alkalmazhatósága tekintetében az egyéni fogyasztók által, konkrét szerződés vonatkozásában, illetve a fogyasztóvédelmi szervezetek által a tisztességtelen általános szerződési feltételek alkalmazásától való eltiltás iránt indított eljárások között az eljárások

eltérő céljából adódik. Az első esetben a bíróság feladata egy már megkötött szerződésben foglalt konkrét szerződési kikötés tisztességtelen jellegének megítélése, míg az utóbbi esetben még meg nem kötött szerződésekben való alkalmazásra szánt szerződési feltétel absztrakt mérlegelését teszi meg. Az első esetben a kedvezőbb értelmezés az érintett fogyasztónak közvetlenül javára válik. Ezzel szemben az utóbbi esetben ahhoz, hogy a fogyasztók összességére nézve kedvezőbb eredményt lehessen elérni, nem szabad kétség esetén a kedvezőbb értelmezést figyelembe venni. Az objektív értelmezés ugyanis előmozdíthatja a nem egyértelműen megfogalmazott szerződési feltétel alkalmazásának megtiltását, aminek révén a fogyasztóvédelem magasabb szintje biztosítható. Ebben az értelemben a Bíróság az irányelv 5. cikke harmadik mondatát olyan kötelező érvényű normatív szabálynak minősítette, amely jogokat állapít meg a fogyasztók javára, és hozzájárul az irányelvi célkitűzés megvalósításához.

- a tisztességtelen szerződési feltételekre vonatkozó rendelkezések nem alkalmazhatók a főszolgáltatást megállapító, illetve a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás arányát meghatározó szerződési kikötésekre, ha azok egyébként világosak és érthetőek. (A 93/13/EGK irányelv 4. cikk (2) bekezdése szerint a feltételek tisztességtelen jellegének vizsgálata nem vonatkozik sem a szerződés elsődleges tárgyának a meghatározására, sem pedig az ár vagy díjazás megfelelésére az ellenértékként szállított áruval vagy nyújtott szolgáltatással, amennyiben ezek a feltételek világosak és érthetőek. A szabály célja tehát, hogy a teljesítménykínálat és az árak bírói ellenőrzését kivegye a tisztességtelenségi kontroll alól.)

- nem minősülhet tisztességtelennek a szerződési feltétel, ha azt jogszabály állapítja meg, vagy jogszabály előírásának megfelelően határozzák meg. Ez a rendelkezés is a bíró mérlegelési jogosultságát korlátozza, ami ugyanakkor nem jelenti azt, hogy vita esetén ne kelljen azt vizsgálnia, hogy az adott szerződési feltétel megfelel-e a jogszabályi előírásoknak.

3.3. Tisztességtelenség vizsgálata

3.3.1. Anyagi jogi szempontok

A Ptk. 209. § (2) bekezdése több konkrét szempontot is megfogalmaz az ilyen ügyekben eljáró bíró számára. Ezek alapján vizsgálnia kell adott feltétel tisztességtelen voltának megállapításakor:

- a szerződéskötéskor fennálló minden olyan körülményt, amely a szerződés megkötésére vezetett

A Legfelsőbb Bíróság egyik eseti döntésében ezt megerősítve kimondta, hogy annak megállapításához, hogy az általános szerződési feltételekben valamely feltétel visszaélésszerűnek minősül, túlzottan és ésszerűtlenül, vagyis indokolatlanul hátrányos a másik félre, és ezáltal sérti a jóhiszeműség követelményét, nem pusztán az adott konkrét támadott kikötés értékelése, hanem a szerződés teljes feltétel-rendszerének vizsgálata szükséges. (BH2008. 21.)

- a kikötött szolgáltatás természetét
- végül, az érintett feltételnek a szerződés más feltételeivel vagy más szerződésekkel való kapcsolatát.

3.3.2. Eljárásjogi szempontok

A Pp. 3. § (2) bekezdésében rögzített alapelv, hogy a bíróság a felek által előterjesztett kérelmekhez és jognyilatokhoz kötve van. A vonatkozó bírósági joggyakorlat értelmében a kereseti kérelemhez kötöttség nem jelenti azt, hogy a bíróság a fél által tévesen megjelölt jogcímhez kötve lenne, ha a fél által előadott tények a keresetet, vagy a viszontkeresetet más jogcímen megalapozzák. A fél kérelmét tehát minden esetben a jogvita alapjául szolgáló tények, a jogviszony tartalma alapján kell elbírálni. (EBH 2006. 1422.)

A fogyasztói szerződésekben alkalmazott tisztességtelen szerződési feltételek vizsgálatával kapcsolatban az EuB is állást foglalt a C-243/08. sz. Pannon GSM Zrt. ügyben.

„A 93/13/EGK irányelv által a fogyasztóknak biztosított védelem indokolja, hogy a nemzeti bíróság hivatalból legyen köteles vizsgálni valamely szerződési feltétel tisztességtelen jellegét, ezzel ellensúlyozva a fogyasztó és az eladó vagy szolgáltató közötti egyenlőtlen helyzetet. Az ilyen ügyben eljáró bíróság tehát köteles biztosítani az irányelv rendelkezései által célzott védelem hatékony érvényesülését. Következésképpen a közösségi jog által az érintett területen ily módon a nemzeti bíróságokra ruházott feladat nem korlátozódik annak pusztán lehetőségére, hogy valamely szerződési feltétel esetlegesen tisztességtelen jellegét megítéljék, hanem magában foglalja e kérdés hivatalból történő megítélésének kötelezettségét is, amennyiben a nemzeti bíróságok rendelkezésére állnak az e tekintetben szükséges ténybeli és jogi elemek. E kötelezettség teljesítése során azonban a nemzeti bíróságnak az irányelv alapján nem kell mellőznie a kérdéses feltétel alkalmazását, amennyiben a fogyasztó e bíróság általi kioktatást követően nem kíván hivatkozni a tisztességtelen jellegre és a kötelező erő hiányára.” (31-33. pontok)

Mindezek alapján tehát az eljáró bírónak a per tárgyát képező fogyasztói szerződés esetén **hivatalból kell vizsgálnia**, hogy van-e abban tisztességtelennek minősülő szerződési feltétel (a jogvita eldöntése szempontjából lényeges kérdések tekintetében), és ha ilyet észlel, erről tájékoztatnia kell a peres félként résztvevő fogyasztót. Ennek a szerződési feltételnek a jogi sorsa innentől kezdve az ő „kezában van”: ha nem kíván hivatkozni a tisztességtelen jellegre, a bíróságnak azt alkalmaznia kell.

Hangsúlyozni kívánjuk, hogy az eljáró bírót ez a kötelezettség nem csak akkor terheli, ha a fogyasztó a felperes, és a per tárgya kifejezetten szerződési feltételek tisztességtelenségének megállapítása. Ezt a feladatát fordított felállás esetén is teljesítenie kell, amikor a fogyasztó, mint alperessel szemben kíván jogot érvényesíteni a másik fél, a köztük létrejött fogyasztói szerződés – tisztességtelen – feltétele alapján.

Kérdések:

Határozza meg az ászf. fogalmát a Ptk. alapján!

Mik a tisztességtelen szerződési feltétel meghatározásának konjunktív feltételei?

Mik a törvényi kivételek az előbbi főszabály alól?

Milyen szabályok vonatkoznak a „blanketták csatájára”?

Milyen uniós jogforrás szabályozza a fogyasztói szerződésekben alkalmazott tisztességtelen szerződési feltételeket, mik ennek legfontosabb jellemzői?

Melyik magyar jogszabályba és hogyan került átvételre a 93/13/EGK irányelv?

Mik a tisztességtelenség vizsgálatának anyagi, illetve eljárásjogi szempontjai?

Felhasznált irodalom:

Király Miklós: Az Európai Közösségek irányelveinek hatása a szerződési jogra a fogyasztóvédelem területén. *Magyar Jog*, 2000/6., 330-332.; Kovács Bálint – Nemessányi Zoltán: Az első magyar előzetes döntéshozatali eljárás margójára: a közösségi jog visszaható hatályának és a Dzodzi-elv alkalmazhatóságának kérdése. *Európai Jog*, 2006/1., 3-11.; Osztovits András: A közösségi jog hatása a fogyasztói szerződések magyar szabályozására és joggyakorlatára. *Gazdaság és Jog*, 2009/12., 11-15.; Osztovits András – Virág Csaba: Illetékességi kikötés, mint tisztességtelen szerződési feltétel – kérdések és kételyek a közösségi és a magyar jog tükrében. *Magyar Jog*, 2008/8., 523-541.; Vékás Lajos: Európai közösségi fogyasztóvédelmi magánjog. in: Vékás Lajos (szerk.): *Európai közösségi jogi elemek a magyar magán- és kereskedelmi jogban*. KJK-Kerszöv, 2001, Budapest; 43-58.; Vékás Lajos: Javaslat az általános szerződési feltételek Ptk- beli szabályozásának kijavítására. *Jogtudományi Közlöny*, 2000/12., 485-492.; Vékás Lajos: A Ptk. 209. §- nak megmértetése az Európai Közösségek Bírósága előtt. *Európai Jog*, 2004/6., 8-11.

VI. A SZERZŐDÉSEK HIBÁS TELJESÍTÉSE, SZAVATOSSÁG,
JÓTÁLLÁS, MINŐSÉGI KIFOGÁSOK INTÉZÉSE

1. A hibás teljesítés újraszabályozása

A hibás teljesítés szabályaira a XXI. században a legjelentősebb hatást a fogyasztóvédelmi célú módosító jogszabályok gyakorolták. A fogyasztóvédelem egyre növekvő szerepe Magyarországon és az Európai Közösségekben egyaránt arra készítette a jogalkotót, hogy a szerződésszegés szabályanyagában – különösen a hibás teljesítés jogkövetkezményeire fókuszálva – különbséget tegyen a fogyasztói szerződések és más kontraktusok megítélése között. A hibás teljesítésnek a Ptk. 305-311. §§-ban szabályozott általános rendelkezéseit - a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény, valamint egyes törvények fogyasztóvédelemmel összefüggő jogharmonizációs célú módosításáról szóló - **2002. évi XXXVI. törvény** újra kodifikálta annak érdekében, hogy a törvényi szabályok összhangba kerüljenek a fogyasztási cikkek adásvételének és a kapcsolódó jóállásnak egyes vonatkozásairól szóló **1999/44/EK** európai parlamenti és tanácsi irányelvben (a továbbiakban: irányelv) foglaltakkal. A módosított rendelkezések 2003. július 1. napjával léptek hatályba, és annak rendelkezéseit az ezt követően kötött szerződésekre kell alkalmazni.

2. 1999/44/EK irányelv

Az 1999/44/EK irányelv **célja** a fogyasztási cikkek adásvételének egyes vonatkozásait szabályozó tagállami törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések közelítése, a belső piacon belül a fogyasztóvédelem egységes minimális szintjének biztosítása. Az irányelv **minimum-harmonizációt** írt elő a nemzeti jogalkotók számára, így a tagállamok számára a közösségi irányelv lehetővé tette, hogy a fogyasztók védelme érdekében irányelv rendelkezéseitől szigorúbb szabályokat vezessenek be

vagy ilyet hatályában fenntartsanak. Az irányelvtől szigorúbb rendelkezéseket 2002. évi XXXVI. törvény nem vezetett be, és fenntartotta a korábbi szabályozásnak a gyakorlatban bevált szabályait. Az irányelv nem érintette továbbá a fogyasztó olyan egyéb jogait, amelyek őt a szerződéses viszony alapján megillette. Az irányelvi szabályoknak implementálása a Ptk. kötetmi jog általános részében foglalt hibás teljesítésre és jótállásra vonatkozó szabályok módosításával történt meg, mely azt eredményezte, hogy a szabályozás hatálya – mind alanyi, mind pedig tárgyi értelemben – bővebb lett a közösségi szabályozásnál, minden jogalanyra és valamennyi szerződéstípusra. Azokban az esetekben, amikor a közösségi szabályozásból eredő követelményeket csak a fogyasztói ügyletekre volt szükséges alkalmazni, a fogyasztói szerződésekre vonatkozó eltéréseket a Ptk. mindig az érintett rendelkezésekhez kapcsolódóan rögzít.

3. A fogyasztó és a fogyasztói szerződés fogalma

A Ptk. 2003. július 1-jei hatállyal módosította a fogyasztó fogalmát, illetve megalkotta a fogyasztási szerződés fogalmát. A jótállásra és kellékszavatosságra vonatkozó szabályok alkalmazásában a Ptk. §- a a fogyasztói szerződést szűkebb értelemben definiálja, mert azt csak a fogyasztói cikkekhez köti. Így a jótállásra és kellékszavatosságra vonatkozó szabályok tekintetében csak az a szerződés minősül **fogyasztói szerződésnek**, amelyek ingó dolgok szolgáltatására vonatkoznak, beleértve a későbbiekben legyártandó vagy előállítandó fogyasztási cikk szolgáltatására irányuló (szállítási vagy vállalkozási) szerződéseket is. Nem esnek a szabályozás körébe a végrehajtás, vagy más bírósági határozat folytán értékesített dolgok, továbbá a nem kiszertelt víz és gáz, valamint az elektromos energia, illetve nem tartozik a szabályozás tárgyi hatálya alá a fogyasztó személyes részvételét lehetővé tevő nyilvános árverésen értékesített használt áru. Ez a szabályozás biztosítja, hogy az irányelvből kötelezően adódó rendelkezések hatálya csak az irányelv alkalmazási területével megegyező körre korlátozódjon.

4. A hibás teljesítés

4.1. A hibás teljesítés fogalma

Hibás teljesítésről tág értelemben akkor beszélünk, ha a szolgáltatás a teljesítéskor nem felel meg a **törvényes** vagy a **szerződésben** meghatározott kellékeknek. A teljesítés hibája jogi vagy materiális hiba lehet. Visszterhes szerződéseknél az objektív hibás teljesítés **jogi hiba** esetén jogszavatosságot, míg a **materiális hiba** esetén kellékszavatosságot, bizonyos esetekben jótállást, termékfelelősséget vált ki. A hatályos szabályok szerint felróható hibás teljesítés esetén ezekhez a jogkövetkezményekhez kártérítési felelősség is járul.

Jogi hiba esetén a jogosult nem szerzi meg mindazokat a jogokat, amelyek őt jogszabály alapján vagy szerződés alapján megilletnék. A Ptk. kötelmi jog általános része a teljesítés jogi hibáját, a jogszavatosságot nem szabályozza, arra vonatkozóan csak az adásvételnél, a bérletnél, és a tervezési szerződésnél találunk rendelkezéseket.

A **materiális hiba fogalmát** a Ptk. 305. § (1) bekezdése az alábbiak szerint határozza meg: „Olyan szerződés alapján, amelyben a felek kölcsönös szolgáltatásokkal tartoznak, a kötelezett hibásan teljesít, ha a szolgáltatott dolog a teljesítés időpontjában nem felel meg a jogszabályban vagy a szerződésben meghatározott tulajdonságoknak.

(2) Hibás teljesítésnek minősül a szolgáltatott dolog szakszerűtlen összeszerelése is, ha a szerelés szerződéses kötelezettség, és azt a kötelezett vagy olyan személy végezte el, akinek magatartásáért a kötelezett felelős. A kötelezett felel akkor is, ha a szolgáltatott dolog összeszerelését a szerződésnek megfelelően a jogosult végezte el, és a szakszerűtlen összeszerelés a használati útmutató hibájára vezethető vissza. Fogyasztói szerződésben semmis az a kikötés, amely e rendelkezésektől a fogyasztó hátrányára tér el.”

Hibás teljesítésnek minősül a szolgáltatott dolog szakszerűtlen összeszerelése is, ha a szerelés szerződéses kötelezettség, és azt a kötelezett vagy olyan személy végezte el, akinek magatartásáért a kötelezett felelős. A kötelezett felel akkor is, ha a szolgáltatott dolog összeszerelését a szerződésnek megfelelően a jogosult végezte el, és a

szakszerűtlen összeszerelés a használati útmutató hibájára vezethető vissza.

A hibás teljesítés fogalmával kapcsolatosan elsődlegesen azt szükséges tisztázni, hogy mit jelent a törvényes kellék meghatározás, illetve hogy azok hogyan viszonyulnak a szerződésben meghatározott tulajdonságokhoz, vagyis a szerződéses kellékekhez. **Törvényes kellék** mindenekelőtt az, hogy a szolgáltatás alkalmas legyen a jogosult szerződésben biztosított érdekeinek a kielégítésére. A bírói gyakorlat szerint a törvényes kellékeknek való megfelelés a **rendeltetésszerű használatra** alkalmas szolgáltatást jelenti. Arra vonatkozóan, hogy mikor alkalmas a szolgáltatás rendeltetésszerű használatra a jogszabályi rendelkezések az irányadók. Rendeltetésszerű használatnak való megfelelés nagyon sokszor a szabványoknak, kötelező műszaki előírásnak való megfelelést jelenti, ugyanakkor lehetséges, hogy a termék a szabványnak megfelelő, ennek ellenére jogi szempontból mégis hibás, tekintettel arra, hogy a **rendeltetési célnak** megfelelő követelményeket nem elégíti ki. A teljesítés akkor is hibás, ha a szolgáltatás a rendeltetésszerű használatra alkalmas, és más szempontból is megfelel a szerződés céljának, valamint a jogszabályban meghatározott minőségi követelményeknek, de nem felel meg a **szerződés tartalmának**. Így például a szerződésben kikötött esztétikai követelményeknek, eltér a szerződésben kifejezetten meghatározott színvonalától, bár egyébként a rendeltetésszerű használatra alkalmas lenne.

A felperes 2007. július 11-én 14 000 000 forint vételárért vásárolta meg az alperestől a j.-i 788/A/1. hrsz. alatt nyilvántartott, 99 m² területű iroda megnevezésű J., Sz. u. 30. szám alatt található társasházi ingatlant. Az adásvételi szerződés 1. pontja a tulajdoni lap szerint tartalmazta a 99 m² alapterületet. A felperesnek az ingatlan 2007. július 18-án történt birtokba vételekor tűnt fel, hogy az ingatlan alapterülete nem éri el a 99 m²-t. Az ingatlan felmérését követően H. J. építőmérnök statikus az ingatlan valós területét 74 m²-ben határozta meg. A felperes eredménytelenül szólította fel az alperest 3 000 000 forint megfizetésére. A felperes módosított keresetében árleszállítás jogcímén 3 677 000 forint és járulékaik megfizetésére kérte kötelezni az alperest, aki a kereset elutasítását kérte. A Legfelsőbb bíróság ítéletében kimondta, hogy „a bírói gyakorlatnak megfelelően (Legfelsőbb Bíróság Pfv. VI. 20.841/2004/4.) abban az esetben, ha a felek a szerződésben a dolog valamely tulajdonságát kifejezetten meghatározzák, a szolgáltatás akkor is hibás, ha az a rendeltetésszerű használatra alkalmas, és a szerződés által elérni kívánt célnak is megfelel, de nem olyan, mint amelyet a felek a szerződésben meghatároztak.” (szerződéses kellék) „Döntő jelentőségű, hogy a szerződésben meghatározott alapterületől a szolgáltatott ingatlan

alapterülete nagymértékben eltér, ez pedig az alperes hibás teljesítését megalapozza.” **BH2009. 32.**

A Ptk.-nak az 1999/44/EK irányelv átültetését szolgáló módosítása során a törvény a **szereződésszerű teljesítésnek** a fogyasztói adásvételről szóló irányelvben meghatározott kritériumait a Ptk. teljesítési szabályai közé építette be, kiegészítve ezzel a módosítás előtt elég szűkszavúan meghatározott, a szolgáltatással szemben addig támasztott követelményeket. Így abban az esetben, ha a felek a szerződésükben másként nem állapodtak meg, illetve egyéb jogszabály, szabvány, kötelező műszaki előírás más speciális előírást nem határoz meg, akkor Ptk.-ban meghatározott teljesítés általános elvei alapján kell vizsgálni a teljesítést.

A Ptk. módosított 277. §- a **teljesítés kritériumai** között rögzítette a hibás teljesítés megítélése szempontjából lényeges előírásokat. Így a felek eltérő megállapodásának hiányában a szolgáltatásnak a teljesítés időpontjában:

- alkalmasnak kell lennie azokra a célokra, amelyekre más, azonos fajtájú szolgáltatásokat rendszerint használnak,
- és rendelkeznie kell azzal a minőséggel, illetve nyújtania kell azt a teljesítményt, amely azonos fajtájú szolgáltatásoknál szokásos, és amelyet a jogosult elvárhat, figyelembe véve a szolgáltatás természetét, valamint a kötelezettnek, a gyártónak, az importálónak vagy ezek képviselőjének a szolgáltatás konkrét tulajdonságaira vonatkozó – különösen reklámban vagy az áru címkéjén megjelenő – nyilvános kijelentését.
- a szolgáltatásnak csak akkor nem kell megfelelnie nyilvános kijelentésnek, ha a kötelezett bizonyítja, hogy a nyilvános kijelentést nem ismerte, és azt nem is kellett ismernie, vagy a nyilvános kijelentést a szerződéskötés időpontjáig már megfelelő módon helyesbítették, vagy a nyilvános kijelentés a jogosult szerződéskötési elhatározását nem befolyásolhatta.
- alkalmasnak kell lennie a szolgáltatásnak továbbá a jogosult által meghatározott célra, ha azt a jogosult a szerződéskötés időpontjában a kötelezett tudomására hozta, és abba a kötelezett beleegyezett, valamint rendelkeznie kell a kötelezett által adott leírásban szereplő, és az általa a jogosultnak mintaként bemutatott szolgáltatásban lévő tulajdonságokkal.

A hibás teljesítés fogalmát mindig jogi értelemben kell vizsgálnunk, tekintettel arra, hogy előfordulhat az, hogy a termék köznap értelemben hibás, de még sincs hibás teljesítésről szó, figyelemmel arra, hogy a felek éppen a hibás termék vételében állapodnak meg.

4.2. A kellékszavatosság

A materiális hiba jogkövetkezményeként előálló kellékszavatosság azt jelenti, hogy a kötelezett **szavatol** azért, hogy a szolgáltatás a teljesítéskor rendelkezik a törvényes és a szerződésben kikötött kellékekkel. A szavatosság a hibás teljesítés **objektív szankciója**, amely független a felróhatóságtól. A felróható hibás teljesítés szubjektív alapú szankciója a kötbér és kártérítési felelősség. A szavatosság **szigorú helytállási kötelezettséget** jelent. Akkor is fennáll, ha a hibáról a kötelezett még csak nem is tud. A szavatosságból származó kötelezettségek megállapításakor vizsgálandó szempontok körében tehát a felróhatóságnak, a jó vagy rosszhiszeműségnek nincs jelentősége.

A kötelezett csak akkor **mentesül** a szavatosság alól, ha bizonyítja, hogy

- a kellékhiba olyan okból keletkezett, amely a szolgáltatás időpontjában, vagy az azt megelőző időben még nem állt fenn,
- a kellékhibát a jogosult már a szerződéskötéskor ismerte, vagy azt ismernie kellett, valamint
- ha a hiba a jogosult által adott anyag hibájára vezethető vissza, feltéve, hogy az anyag alkalmatlanságára a jogosultat figyelmeztette.

A **hiba a szerződéskötés-kori ismerete** azt feltételezi, hogy a jogosult szerződéses érdekeinek kielégítését kellően szolgálja a hibás teljesítés is, az számára megfelel. (Ilyenek például a szépséghibás, értékcsökkent áruk, stb.) E vonatkozásban a bizonyítási teher kötelezettet terheli, vagyis azt kell bizonyítania, hogy a jogosult ténylegesen tudott vagy tudnia kellett a szolgáltatás hibájáról. Azokban az esetekben azonban, amikor a jogosult a szerződéskötés után, de még a teljesítés előtt vagy azzal egyidejűleg ismerte fel a hibát, a kötelezett csak akkor mentesülhet a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a jogosult a hibáról tudva, jogfenntartás nélkül fogadta el a teljesítést. [Ptk. 316. § (1) bekezdés].

Az **anyaghiba** miatt előállt hibás teljesítés esetén a mentesüléshez a törvény két konjuktív feltétel meglétét kívánja meg. Egyrészt azt, hogy az anyagot a kötelezett részére a jogosult biztosítsa, másrészt, hogy a kötelezett figyelmeztesse az adott anyag alkalmatlan voltára a jogosultat. A figyelmeztetés elmaradása esetén a vállalkozó a hibás teljesítésért szabályai szerint tartozik szavatossági felelősséggel.

Azt, hogy a szolgáltatás a teljesítéskor nem felel meg a törvényes vagy a szerződésben meghatározott kellékeknek a jogosultnak kell bizonyítania. **A fogyasztói szerződések** tekintetében viszont Ptk. 305/A. §. (2) bekezdése a Pp. 164. §. (1) bekezdésén alapuló direkt **bizonyítás terhétől a jogosultat mentesíti**, és a bizonyítási terhet megfordítja azzal, hogy egy megdönthető vélelmet állít fel a vonatkozásban, hogy ha a **teljesítést követő 6 hónapon belül** a jogosult a hibát felismeri, **vélelmezni kell**, hogy a felismert hiba már **a teljesítés időpontjában meg volt**, kivéve, ha e vélelem a dolog természetével, vagy a hiba jellegével összeegyeztethetetlen. A teljesítést követő 6 hónapon belül jelentkező hiba esetén a bizonyítási teher megfordul és a jótállás szabályaihoz hasonlóan a kötelezett csak akkor mentesülhet a szavatossági felelőssége alól, ha bizonyítja, hogy a hiba oka a teljesítés után keletkezett, így például azt, hogy a hiba a rendeltetés ellenes használat következtében állt elő.

4.2.1. A szavatossági jogok

Hibás teljesítés esetén a jogosultat megillető szavatossági jogok a következők:

- kijavítás
- kicserélés
- árleszállítás
- elállás

A 2003. évi XXXVI. törvény a korábban is ismert szavatossági jogok **két lépcsőben** való érvényesíthetőségét vezette be, mely során a kötelezetti kötelezettségek szerződésszerű teljesítését részesíti előnyben. A **választás joga** mindkét lépcsőn belül a **jogosultat illeti meg**. A korábbi szabályozás a szerződési szabadság elvét figyelembe véve a szavatossági jogosultságokat diszpozitív szabályoknak tekintette, és attól a felek a Ptk.

200.§. alapján egyező akaratnyilatkozattal eltérhettek. A hatályos szabályok szerint a szavatossági jogoknak a törvényben **meghatározott sorrendjétől a fogyasztó hátrányára eltérni nem lehet.**

A jogosult **első lépcsőben** a jogosult a szerződés szerinti teljesítést követelheti, vagyis **választhat a kijavítás vagy kicserélés között**, kivéve, ha az **lehetetlen** (pl: egyedi szolgáltatásoknál) vagy **aránytalan**. Az aránytalanság kérdésének eldöntésénél a szolgáltatott dolog hibátlan állapotban képviselt értékét, a szerződésszegés súlyát, és a szavatossági jog teljesítésével a jogosultnak okozott kényelmetlenséget kell figyelembe venni. Az aránytalanság részletes szabályozása a felek érdekeinek kiegyensúlyozott védelmét szolgálja és azt hivatott biztosítani, hogy kijavításra rendszerint nagy értékű, kicserélésre viszonylag kisebb értékű dolog esetében kerüljön sor.

A Ptk. behatárolja a **kijavításra és kicserélésre** szánt határidőt, mert ez csak **ésszerű határidőn** belül, és a jogosultnak okozott **jelentős kényelmetlenség nélkül** kell elvégezni. (A fogyasztói szerződés keretében érvényesített szavatossági, és jótállási igények intézéséről szóló 49/2003. (VII.30.) GKM. rendelet 4.§. (2) bekezdése szerint a forgalmazónak arra kell törekednie, hogy a kijavítást, vagy a kicserélést legfeljebb 15 napon belül elvégezze.)

A jogosultnak fennáll az a lehetősége is, hogy amennyiben a kötelezett a dolog kijavítását megfelelő határidőre nem vállalja, vagy nem végzi el, úgy a hibát a **kötelezett költségére maga kijavíthatja vagy mással kijavíttathatja.**

A **második lépcsőben** szereplő **árleszállításra, és elállásra** a jogosult csak akkor térhet át, ha a jogosultnak sem a kijavításra, sem pedig a kicserélésre nincsen joga, vagy ha a kötelezett a kijavítást, illetve a kicserélést nem vállalta, vagy azt ésszerű határidőn belül a jogosultnak okozott jelentősebb kényelmetlenség nélkül nem tud eleget tenni.

Az I. r. alperes által generál-kivitelezőként épített és 1979-ben átadott épület kapuit a III. r. alperes gyártotta és szállította, s a II. r. alperes szerelte az I. r. alperessel kötött szerződések alapján. A felperes a kapuknak a használat során bekövetkezett hibái miatt 1983. január 4-én az I. r. alperes ellen keresetet támasztott, amelyben a közreműködőit perelte. Legfelsőbb Bíróság a fellebbezési tárgyaláson kiegészített, meg nem cáfolt, aggálytalannak talált szakértői vélemény alapján megállapította, hogy a kifogásolt kapuknál gyártási hiba történt, mégpedig olyan jellegű, hogy azt a helyszínen a szerelés, beépítés előtt csak különleges vizsgálatokkal lehetett volna ellenőrizni. Tekintettel arra, hogy a helyszíni

körülmények között már nem volt lehetséges a kapuk teljes értékű kijavítása, így a gazdaságos és célszerű javítás ellenére a bejáratú ajtók csökkent értékűek maradnak. A Legfelsőbb Bíróság elvi érveléssel mondta ki másodfokú ítéletében, hogy „ha a szolgáltatás értéke és ellenértéke közötti egyensúly csak több szavatossági jog együttes gyakorlásával állítható helyre, a jogosult a kijavítás mellett ár-, illetőleg díjleszállítást is követelhet.” **BH1985. 320.**

A két szavatossági jog közötti választást csak annyiban szűkíti a Ptk., hogy **jelentéktelen hiba** esetén **nincs helye elállásnak**. Ez a szabály a leképezését jelenti a jóhiszeműség és a tisztesség elvének megfelelő joggyakorlás követelményének. Hibás teljesítés miatt árleszállítás akkor érvényesíthető, ha a felet hibás teljesítésből adódóan tényleges érdeksérelem éri, amely a vételár csökkentésével orvosolható (BH2009. 180).

A felperesek 1989. november 27. napján kelt adásvételi szerződéssel megvásárolták az alperesektől a családi házzal beépített ingatlant 1.640.000 Ft. vételáron. A felperesek a beköltözésüket követően rövidesen észlelték a lakóépület vizesedését. Az ötvenéves épület falain, padozatain a szigetelés hiánya, a vékony és nem megfelelő anyagú falszerkezet, továbbá a hőhidak jelenléte következtében penészedés indult meg. A felperesek az épületben jelentkező hibák javítási költségét a 611.645 Ft. forintban jelölték meg, mely összeg megfizetésére kérték kötelezni alpereseket árleszállítás jogcímén. A jogerős ítélet ellen benyújtott felülvizsgálati eljárásban a Legfelsőbb Bíróság elvi érveléssel mondta ki, hogy az árleszállítás mértékének meghatározásakor a bíróságnak nem a dolog forgalmi értékéből, hanem az érvényes szerződésből, a kikötött vételárból kiindulva azt kell vizsgálnia, hogy a dolog szavatossági hibái milyen mértékben sértik a jogosultnak a hibátlan teljesítéshez fűződő érdekét, és ez az érdeksérelem a szerződésben kikötött vételár milyen összegű csökkentésével orvosolható. Ez az összeg az irányadó szempontok különbözősége miatt - általában nem azonos a kijavítás költségével, bár ez utóbbi az árleszállítás mértéke megállapításánál számba jöhető tényező lehet - miként ilyen a hibának a dolog értékére gyakorolt hatása is. **BH1995. 212.**

A jogosultat ezen felül megilleti az ellenszolgáltatás arányos **visszatartásának joga** (*ius retentionis*), amely jog alapján a kijavításig vagy kicserélésig az ellenszolgáltatás **arányos részét** visszatarthatja. Ezen felül a jogosultat megilleti a választott szavatossági jogáról másokra **áttérés joga** (*ius variandi*). A jogosult köteles az áttéréssel a kötelezettnek okozott kárt megtéríteni, kivéve, ha az áttérésre a kötelezett magatartása adott okot, vagy az áttérés egyébként indokolt volt.

4.2.2 A szavatossági jogok érvényesítésének határideje

Ptk. 307. §- ában foglalt rendelkezések alapján a jogosult a hiba felfedezése után a körülmények által lehetővé tett **legrövidebb időn belül** köteles **kifogását** a kötelezettel **közölni**. **Fogyasztói szerződés** esetében a hiba felfedezésétől számított **két hónapon belül** közölt kifogást kellő időben közölni kell tekinteni. **A felek ettől eltérő megállapodása semmis**. A közlés **késedelméből eredő kárért** a jogosult felelős.

A késedelmes kifogás-közlés folytán a jogosult nem veszti el a hibás teljesítésből eredő jogai gyakorlásának lehetőségét, azaz a késedelem nem jár jogvesztéssel. De a késedelem nem marad következmény nélkül, mert ez esetben a jogosult a késedelmes közléssel okozott károk megtérítésére köteles. A kártérítés a szerződésen kívül okozott károkért fennálló felelősség szabályainak megfelelő alkalmazásával állapítható meg. Olyankor tehát, amikor a jogosult a közlési késedelmét nem tudja kimenteni annak bizonyításával, hogy a kifogás közlését illetően úgy járt el, ahogyan az általában elvárható, köteles megtéríteni a kötelezettnek a késedelemből származó - például a hiba súlyosbodásából eredő - többletköltségét, azaz kárát.

A Polgári Törvénykönyvünk az igényérvényesítésre egy **elévülési jellegű** és egy **jogvesztő** határidőt határoz meg.

A Ptk. 308.§ (1) bekezdésében foglalt igényérvényesítési határidő **elévülési jellegű**, mely alapján a jogosult a teljesítéstől számított **6 hónapon belül**, míg **fogyasztói szerződéseknél 2 éven belül** érvényesítheti a hibás teljesítésből származó igényét, kérhet tehát kijavítást vagy kicserélést, illetve árleszállítást és állhat el a szerződéstől. **Nem fogyasztói szerződés** esetén ettől rövidebb az igényérvényesítésre nyitva álló határidő, ha a dolog használhatóságának legkisebb időtartamát hatósági előírás vagy kötelező műszaki előírás határozza meg (kötelező alkalmassági idő), és ez hat hónapnál rövidebb. (Tipikusan élelmiszereknél fordul elő rövidebb kötelező alkalmassági idő: kenyér hús, tejtermék stb.) A kötelezett csak abban az esetben hivatkozhat arra, hogy a szavatossági igény érvényesítésére irányadó határidő **hat hónapnál rövidebb**, ha a kötelező alkalmassági idő tartamát a jogosulttal a szerződés megkötésekor megfelelő módon (a terméken való feltüntetéssel, minőségi tanúsítvánnyal, fizetési jegyzéken stb.) közölte. [Ptké. 6. § (2) bekezdése] Tipikusan élelmiszereknél fordul elő rövidebb kötelező alkalmassági idő (kenyér hús, tejtermék stb.) **Fogyasztói**

szerződés esetében a **2 évnél rövidebb** elévülési határidőt megállapító **kikötés semmis**. Ha a **fogyasztói szerződés** tárgya **használt dolog**, a felek rövidebb határidőben is megállapodhatnak, **egy évnél rövidebb** elévülési határidő azonban ebben az esetben **sem köthető ki**. Ha a szerződés **állat** szolgáltatására irányul, a szavatossági igény elévülési ideje **hatvan nap**. Nem számít bele az elévülési időbe a kijavítási időnek az a része, ameddig a jogosult a dolgot nem tudta rendeltetésszerűen használni. Újra indul viszont a szavatossági határidő a dolognak kicserélése esetén, illetve a dolog jelentősebb részének kicserélése vagy a javítása esetén a kicserélt vagy kijavított dologra vagy dologrészre.

Az elévülési jellegből következik, hogy e határidőkre és érvényesek az elévülés nyugvására és megszakadására vonatkozó szabályok. Az elévülés általános szabályainak megfelelően **megszakad az elévülés** akkor, ha

- a jogosult a szavatossági igényét írásban közli a kötelezettel, vagy igényét bíróság előtt érvényesíti,
- a felek a hibás teljesítés miatti igényt megállapodással (például a szerződés módosítása útján) rendezik, illetve egyezséget kötnek
- a hibás teljesítés tényét és az abból származó igényeket a kötelezett elismeri. [Ptk. 327. § (1) bekezdés]

A megszakadás azzal a joghatással jár, hogy az irányadó igényérvényesítési határidő újra kezdődik.

Nyugszik az elévülés tipikusan, ha

- a szolgáltatásban rejlő okból (például amikor a hiba csak elévülési határidő után jelentkezik), vagy azért
- mert a jogosult a menthető okból nem tudja igényét érvényesíteni (pl. olyan betegség, ami ügyeinek intézését akadályozta), illetve
- egyéb körülmények miatt (pl. ha szóban közölte a szavatossági igényeit a jogosult és határidőt is tűzött a teljesítésre, vagy a felek épp a hiba okának felderítése és megszüntetése érdekében közösen vizsgálatot folytattak).

Az elévülés nyugvása esetén a jogosult az igényét **három hónapon** belül, míg **fogyasztói szerződések** esetén **egy éven** belül akkor is érvényesítheti, ha az elévülési idő eltelt vagy ennél rövidebb idő van hátra.

Az elévülési idő nyugvása esetére megszabja a Ptk. a szavatossági jogok érvényesítésének végső, jogvesztő határidejét, amely a teljesítéstől számítva

- az általános esetben **egy év**,
- tartós használatra rendelt dolog esetében **három év**,
- **három évnél hosszabb kötelező alkalmassági idő** esetén pedig a kötelező alkalmasság időtartamával azonos. (Kötelező alkalmassági időt határoz meg például az egyes nyomvonal jellegű építményszerkezetek kötelező alkalmassági idejéről szóló 12/1988. (XII. 27.) ÉVM-IpM-KM-MÉM-KVM együttes rendelet, és az egyes épületszerkezetek és azok létrehozásánál felhasználásra kerülő termékek kötelező alkalmassági idejéről szóló 11/1985. (VI. 22.) ÉVM-IpM-KM-MÉM-BkM együttes rendelet.)

Fogyasztói szerződéseknel hároméves jogvesztő határidőnél rövidebb határidő kikötése **semmis**.

Előfordulhat, hogy a szavatossági hiba csak a jogvesztő határidő végén jelentkezik. A fogyasztói érdek hatékony védelme érdekében azonban ezekben az esetekben is biztosítani kell az igényérvényesítés lehetőségét. A Legfelsőbb Bíróság ezért a hibás teljesítésből eredő jogok érvényesítésének határidejéről szóló **I. számú Polgári Gazdasági Elvi Döntésében** rendelkezett erről a kérdéstről. Kimondta, hogy az ilyen esetben is alkalmazni kell azokat a szabályokat, amelyek az elévülési idő végén jelentkező hibáknál figyelembe jönnek, vagyis az elévülés nyugváására és megszakadására vonatkozó szabályokat. Így az igény érvényesítésére rendelkezésre álló határidő végéig a szavatossági igényt akkor is érvényesíteni lehet bírósági úton, ha különben a jogvesztő határidő már eltelt volna. Ilyenkor azonban az elévülés újabb nyugvásának vagy megszakadásának már nincs helye.

A gyakorlatban problémát jelenthet annak megítélése, hogy az adott dolog a **tartós használatra** rendelt dolgok közé tartozik-e vagy sem. Amennyiben ez a dolog (termék, áru stb.) jellegéből, rendeltetéséből nyilvánvalóan következik (például személygépkocsi esetében) ez általában nem okoz problémát. Olyankor azonban, amikor a besorolás

kétséges, az elhatárolásnál - az érték szem előtt tartása mellett - az általános fogyasztási, használati szokásokat kell figyelembe venni. Ennek megfelelően például egy bundát - a ruházati cikkek közül kiemelve - tartós használatra rendelt dolognak tekintett a bíróság (BH1985. 60.).

A Ptk. az **állatszavatossági** tekintetében az évülési határidő tartamát **hatvan napon** határozza meg, mely határidőt ugyancsak a teljesítéstől kell számítani. Az általános szavatossági szabályoktól való eltérés csak az elévülési idő tartamára szorítkozik, amiből következik, hogy egyébként állat szolgáltatása esetében is figyelembe kell venni a szavatossági jogok érvényesítésére megszabott végső jogvesztő határidőket is. E vonatkozásban azonban kérdéses lehet, a szavatossági jog érvényesítésének végső jogvesztő határideje egy vagy pedig három év-e. A Legfelsőbb Bíróság I. számú Polgári Gazdasági Elvi Döntésében foglaltak alapján az állatszavatossági igényt nem fogyasztói szerződések esetében legfeljebb **egy évig** lehet érvényesíteni. Ennek alapja egyrészt az állat szolgáltatására irányuló szerződések sajátos jellege, vagyis az, hogy a szolgáltatás tárgya élőlény, amelynek a teljesítésekor már meglévő hibái (betegségei és egyéb fogyatékoságai) rendszerint rövid időn belül kiütköznek és felismerhetők. Másrészt hosszú idő eltelte után annak bizonyítása, hogy az állított hiba már a teljesítéskor megvolt az állatban, szinte lehetetlen, figyelemmel arra is, hogy az állat betegsége vagy egyéb fogyatékosága könnyen előállhat a teljesítést követően jelentkező okok hatására.

A szavatossági igényt a szolgáltatott dolog minden olyan hibája miatt határidőben érvényesítettnek kell tekinteni, amely a megjelölt kellékhányt előidézte. Ha azonban a jogosult a szavatossági igényét csak a dolognak - a megjelölt hiba szempontjából - elkülöníthető része tekintetében érvényesíti, a szavatossági igény a dolog egyéb részeire nem minősül érvényesítettnek.

Amennyiben a jogosult az **igényérvényesítési határidőket elmulasztotta**, akkor a hibás teljesítésből eredő igényét már csak **kifogásként** érvényesítheti. (Például, ha a kötelezett a hibásan teljesített szolgáltatás alapját képező jogviszonyból származó követeléssel lép fel, az ellenszolgáltatás visszatartott részének a megfizetése iránt indít keresetet. Ilyenkor a jogosultnak a szavatossági határidők letelte után is lehetősége van érvényesíteni a szavatossági jogait.

Kifogás útján a Ptk.-ban meghatározott feltételek mellett valamennyi szavatossági jog érvényesíthető.

Előfordulhat viszont az is, hogy a jogvesztő határidő után jelentkezik a dolog hibája, vagy a jogosult az elévülési, illetve jogvesztő határidőn belül igényét nem érvényesítette. A jogosultnak ilyenkor módjában áll **kártérítés** iránt kérelemmel élni. A kártérítés érvényesítésére az általános elévülési időn, vagyis öt éven belül van mód. Ez azt jelenti, hogy a kötelezett a hibás teljesítéssel felróható módon okozott kárért a szavatossági felelősség jogvesztő határidejének letelte után is köteles helytállni. E határidő számításánál is megfelelően irányadóak az elévülés nyugvására, megszakadására vonatkozó szabályok. A Legfelsőbb Bíróság I. számú Polgári Gazdasági Elvi Döntésében foglaltak szerint „annak eldöntésénél, hogy a kötelezett megtette-e a hibátlan teljesítés érdekében mindazt, ami az adott helyzetben általában elvárható volt, tehát hogy a bekövetkezett kárért való felelősség alóli kimentés egyáltalán sikerre vezet-e, nagymértékben függ a szolgáltatás természetétől, a hiba jellegétől s általában az eset körülményeitől. Nagy szerepe van a fogyasztói érdekek védelmét is szem előtt tartó bírósági mérlegelésnek, amelynek körében jelentősége lehet a közfelfogásnak is. A felelősség elbírálásánál a szigorú mérték alkalmazása jól szolgálhatja a károk megelőzéséhez és a hibátlan teljesítésre ösztönzéshez fűződő érdekeket”.

A hibás teljesítés jogkövetkezményeire vonatkozó szabályokat megfelelően alkalmazni kell akkor is, ha a kötelezettség nem dolog szolgáltatására irányul; ilyenkor a kicserélésen a szolgáltatás újbóli teljesítését kell érteni.

4.2.3 A szavatossági igény teljesítésével kapcsolatos költségviselés szabályai

A szavatossági kötelezettség teljesítésével és a szerződésszerű állapot megteremtésével kapcsolatos **költségek** - ideértve különösen az anyag-, munka- és továbbítási költségeket - a **kötelezettet terhelik. Fogyasztói szerződés esetében a felek ettől eltérő megállapodása semmis.** A jogszabály példalózó felsorolással megjelöli a költség-elemeket, amelyek a kötelezett viselni tartozik. A példalózó felsorolásból viszont az is következik, hogy természetesen a kötelezettet terheli bármely olyan

költség, amely a szavatosság alapján fennálló kötelezettséggel összefüggésben merül fel.(pl.: csomagolás, stb.)

Kicserélés vagy elállás esetén a jogosult nem köteles a dolognak azt az értékcsökkenését megtéríteni, amely a rendeltetésszerű használat következménye. (pl: amortizáció) Amennyiben azonban a jogosult a dolgot nem rendeltetésszerűen használta, úgy az ebből eredő értékcsökkenés nem a kötelezettet terheli, így ennek a kötelezett általi bizonyítása esetén a jogosult a rendes használattal együtt járó értékcsökkenés levonása után fennmaradó értékcsökkenés-rész megfizetésére köteles.

A fenti szabályra alapítottan a **bírói gyakorlat** egységes abban is, hogy a kötelezettnek nincs lehetősége

- a kicserélés vagy elállás folytán visszaszolgáltató termék után használati díjat felszámítani (BH1988. 41.);
- értéknövelő költséget igényelni pusztán azon az alapon, hogy a kicserélésre került dolog beszerzési ára időközben magasabb lett (BH1990. 186.);
- használati értékkülönbség megtérítését kérni kizárólag egy új alkatrész vagy tartozék beépítése miatt (BH1982. 341.).

Akkor azonban, ha a hibátlan teljesítéshez indokoltan beépített dologrész (alkatrész, tartozék) használati adottságaiban, funkciójában a hiba miatt kicserélt résztől kedvezően eltér, a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint (Ptk. 361. §) az árkülönbözetnek vagy az értéknövelést eredményező költség megtérítésének van helye. Így: az árkülönbözet megtérítése iránti igény megalapozott, ha az ingatlan megfelelő fűtése érdekében a korábban beszerelt kazán helyett egy nagyobb kapacitással rendelkezőt kell biztosítani, illetve értéknövelő költségként számolható el például az is, amikor a hibás, s ekként kicserélt telefonközpont többlet szolgáltatásokat is nyújt.

A **C-404/06. sz.** ügyben, Bundesgerichtshof az EK 234. cikk alapján előzetes döntéshozatal iránti kérelmet nyújtott be az Európai Bírósághoz az előtte folyó a Quelle és a Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände AG között folyamatban lévő eljárásban. 2002. augusztusában a Quelle „tűzhelyberendezést” szállított Silke Brüning számára, saját használatra. 2004. elején a berendezés elromlott és mivel nem lehetett megjavítani, S. Brüning visszaküldte a készüléket a Quellének, amely új készülékre cserélte azt, de 69,97 euró összegű ellenérték megfizetését követelte S. Brüningtől az eredetileg

szállított berendezés használatáért. A bíróság határozatában megállapította, hogy a fogyasztási cikkek adásvételének és a kapcsolódó jótállásnak egyes vonatkozásairól szóló, 1999. május 25-i 1999/44/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 3. cikkét úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely az eladó számára – aki a szerződésnek meg nem felelő, hibás fogyasztási cikket értékesített – lehetővé teszi, hogy a hibás fogyasztási cikk új fogyasztási cikkekre való cseréjéig tartó használatának az ellenértékét követelje a fogyasztótól.

4.2.4. A hibás teljesítés szubjektív szankciója

A jogosult a szavatossági jogainak érvényesítésén kívül a jogosult kárának megtérítését is követelheti a kártérítés szabályai szerint. (Ptk. 310. §)

A szolgáltatott dolog hibája kárt is okozhat a jogosultnak (például azzal, hogy a vízvezeték kivitelezési hibára visszavezethetően a parketta felválk, vagy a fal átázik). Ilyenkor a jogosult a szavatossági igényen túl kártérítést is követelhet. A kötelezett - szemben a kellékszavatosság objektív helytállást kívánó terhével - a kártérítési felelősség alól azonban mentesülhet annak bizonyításával, hogy a hibátlan teljesítés érdekében úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben elvárható.

A kártérítés érvényesítésére az általános elévülési időn, vagyis öt éven belül van mód. Ez azt jelenti, hogy a kötelezett a hibás teljesítéssel felróható módon okozott kárért a szavatossági felelősség jogvesztő határidejének letelte után is köteles helytállni. E határidő számításánál irányadók az elévülés megszakadására és nyugvására vonatkozó szabályok. (I. számú Polgári Gazdasági Elvi Döntés)

A felperes tagjai 1991-ben vásárolták meg az I. rendű alperestől a lakásaikat. 1996. május 1-jén nagymértékű vízfolyás történt, amelynek oka a vízóra és a 7. számú épület közötti csötörés volt. A hiba kijavítására a felperes 125 000 Ft-ot fizetett és a jelentős mennyiségű vízfolyás következtében 193 683 Ft vízdíjat is kifizetett. A csötörésnek az volt az oka, hogy a lefektetett csövezetékek 1981-ben szigetelés nélkül kerültek elhelyezésre, a szigetelés hiánya az adásvételi szerződések megkötésekor fennállt. A felperes a csötöréssel összefüggésben közvetlenül felmerült javítási költség, valamint a csötörés folytán elfolyt víz díjának megtérítését kérte. A II. fokú Bíróság a felperes keresetének helyt adott. Ítéletének indoklása szerint a Ptk. 310. § szerint szavatossági jogainak érvényesítésén kívül a jogosult a hibás teljesítésből eredő kárának megtérítését is követelheti, kivéve, ha a kötelezett bizonyítja, hogy a hibátlan teljesítés érdekében úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható. II. fokú Bíróság

megállapította, hogy a felperes kára az I. r. alperes hibás teljesítése (szigetelés hiánya) következtében állt elő, így kötelezte I. rendű alperest a felperes kárának megtérítésére. Nem fogadta el az I. rendű alperesnek a teljesítés időpontjára (1991.) alapozott elévülésre való hivatkozását, tekintettel arra, hogy a felperes nem szavatossági igényt, hanem kárigényt érvényesített, az pedig a Ptk. 360. § (1) bekezdése alapján a kár bekövetkezésekor esedékes, így a felperes kártérítési követelése 1996. májusában vált esedékessé, az alperes keresetét 1996. július 26-án nyújtotta be a bírósághoz, így az elévülés nem állapítható meg. **BDT2002. 568**

4.2.5. A kötelezett regressz igénye fogyasztói szerződés esetén

A 44/1999 EK irányelv olyan megoldás kidolgozását írta elő a tagállamok számára, ami biztosítja, hogy a fogyasztóvédelem terhe a szerződési láncolat korábbi tagjának hibás teljesítése esetén elévülés miatt ne szűnhessen meg. A Ptk.-módosítás során ezért kifejezetten kimondásra került, hogy „ha a **fogyasztói szerződés** hibás teljesítésének oka a kötelezettel szerződő harmadik személy (előző kötelezett) hibás teljesítése, a fogyasztói szerződés kötelezettje követelheti az előző kötelezettől a hibás teljesítés miatt támasztott fogyasztói igények kielégítése költségeinek a megtérítését, feltéve, hogy a minőség megvizsgálására vonatkozó kötelezettségének eleget tett. [Ptk. 311. § (1) bekezdés] A rendkívüli igényérvényesítési lehetőségnek akkor van jelentősége, ha a szavatossági határidő a fogyasztóval szerződő kötelezett, és a vele szerződő harmadik személy, vagyis a szerződési lánc előző tagja között már lejárt. Az igényérvényesítés feltétele, hogy az előző kötelezettel kötött szerződés alapján megállapítható legyen a hibás teljesítés, valamint, hogy a fogyasztóval szerződő kötelezett eleget tegyen a minőség megvizsgálására vonatkozó kötelezettségének. Az igényérvényesítési joga alapján a fogyasztóval szerződő kötelezett az előző kötelezettől a vele szemben hibás teljesítés alapján érvényesített fogyasztói igény kielégítésére fordított költsége megtérítését kérheti.

Az igényérvényesítésnek kétféle határidejét nevesíti a törvény. Egyrésztől meghatároz egy **szubjektív határidőt**, amely szerint a fogyasztói szerződés kötelezettje igényét a fogyasztó igényének kielégítésétől számított **hatvannapos elévülési** határidő alatt érvényesítheti az előző kötelezettel szemben. Másrésztől egy **objektív, jogvesztő** határidőt is megállapít a Ptk., ami az előző kötelezett teljesítésétől számított **5 év**. Ugyanilyen feltételekkel érvényesítheti az igényét az előző kötelezett a vele szerződő előző kötelezettel szemben.

4.3. Jótállás

A 2002. évi XXXVI. törvény a jótállásra vonatkozó rendelkezéseket a 44/1999 EK irányelv követelményeinek megfelelően módosított. A jótállásra vonatkozó Ptk.-módosítás elsősorban a kötelezettség-vállalás tartalma tekintetében előforduló fogyasztói bizonytalanságok kockázatát kívánta csökkenteni. Nem változtatott a jótállás jogintézményének elhelyezésén, mert azt továbbra is a szerződést biztosító mellékkötelezettségek körében szabályozta, de a hibás teljesítés témaköréhez kapcsolja. A módosítás során rögzítésre kerül, hogy a jótállás sajátos többletterhelés a kötelezett oldalán a vállalt, illetve jogszabály által előírt határidőn belül, nem érinti azonban a jogosultnak a törvényből eredő egyéb jogait.

4.3.1. A jótállási jellemzői

A **jótállás** a szavatosság mellett a fogyasztói érdekvédelem egy másik, **objektív eszköze**. A jótállás (köznapi elnevezésével: garancia) a szerződésszegésért, ezen belül a hibás teljesítésért fennálló, **kimentést nem tűró**, objektív **helytállási kötelezettség**. Az objektív helytállási kötelezettségből adódóan a jótállásból származó kötelezettségek fennállása szempontjából sincs jelentősége a kötelezetti felróhatóságnak, a jó vagy rosszhiszeműségnek. Eörsi Gyula szerint a jótállás és a szavatosság azonos tartalmú és jogi alapú intézmény. A jótállás nem hoz létre önálló, a szavatosságtól különböző felelősséget, hanem ahhoz képest csupán felelősség szigorítást jelent, mivel a szankciók szigorúbb feltételek mellett következnek be. A kötelezett helytállása azonban mindkét esetben arra vonatkozik, hogy a szolgáltatás tárgya a törvényben és a szerződésben meghatározott kellékekkel rendelkezzen.

A jótállás lényegi eleme, hogy a jótállásra kötelezett a jótállás időtartama alatt a hibás teljesítésért való felelősség alól csak akkor **mentesül**, ha bizonyítja, hogy a hiba oka a teljesítés után keletkezett, így például, ha a hiba a rendeltetésellenes használat következménye. A felelősség szempontjából tehát nem az a mérvadó, hogy a jótállási határidő alatt a hiba mikor jelentkezik, mikor válik felismerhetővé, hanem az, hogy a hiba oka a teljesítés után, vagy az előtt keletkezett-e. Ennek megfelelően a Ptk. 283. § (2) bekezdése külön is kimondja, hogy nem terheli a

jogosultat a megvizsgálás kötelezettsége azon tulajdonságok tekintetében, amelyre a jótállás vonatkozik.

A jótállás esetén a **bizonyítás** a kötelezettet terheli. Míg tehát a kellékszavatosság esetében a jogosultnak kell bizonyítania, hogy a hiba oka a teljesítéskor megvolt, vagyis a kötelezett hibásan teljesített, addig jótállás esetén a kötelezettet terheli annak bizonyítása, hogy a hiba ok a teljesítés után keletkezett. A bizonyítatlanság következményét jótállás esetén a kötelezett viseli.

4.3.2 A jótállás alapja

A jótállás **alapulhat** jogszabály előírásán, de a felek megállapodásán is, illetve fennállhat szolgáltatásra vonatkozó reklámban foglalt feltételek szerint.

Jogszabályon alapuló kötelező jótállásra vonatkozó szabályozást hatályos jogunkban az egyes tartós használatra rendelt fogyasztási termékek jótállási kötelezettségéről szóló 151/2003. (IX. 22) Korm. sz. rendelet, a lakásépítéssel kapcsolatos kötelező jótállásról szóló 181/2003. (XI. 5.) Korm. rendelet, illetve az egyes javító- karbantartó szolgáltatásokra vonatkozó kötelező jótállásról szóló 294/2004. (VIII. 27) Korm. rendelet tartalmaz.

A **szerződésen** alapuló jótállás az azt vállaló fél fokozott – a szavatossághoz képest szigorúbb feltételek melletti - helytállási kötelezettsége a szerződés hibátlan teljesítéséért. A szerződéses jótállás esetén is megilletik azonban a jogosultat a szavatossági jogosultságok. A Ptk. a nem fogyasztói szerződések esetén a szerződésen alapuló jótállás vonatkozásában nem ír elő kötelező alakszerűséget, e kérdésben tehát a felek megállapodhatnak írásban, szóban, illetve ráutaló magatartással is. Az írásbeliség hiánya azonban a vevő számára megnehezíti a bizonyítás lehetőségét. Abban az esetben, ha a jogosult arra hivatkozik, hogy a kötelezett jótállással tartozik, ugyanakkor az nem jogszabályon alapul, és a kötelezett a jogosult állítását tagadja, a jogosultnak kell bizonyítania a jótállási kötelezettséggel kapcsolatban a szerződés létrejöttét (BH1991. 404.). A szerződési szabadság elvének megfelelően nincs akadálya annak, hogy a felek a teljesítést követően is állapodjanak meg jótállásban, továbbá nincs akadálya annak sem, hogy jogszabály által előírt kötelező jótállás esetén a felek e tárgyban külön megállapodjanak,

mégpedig a jogszabályban előírná a kötelezettre terhesebb jótállási feltételekben.

A Ptk. módosított szabályai a jogszabályon, illetve a szerződésen alapuló jótállás esetén túl nevesíti a szolgáltatásra vonatkozó **reklámban** közölt feltételek alapján fennálló jótállás eseteit is.

A reklám fogalmára a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól szóló 2008. évi XLVIII. törvény 3. §. d) pontja rendelkezik: gazdasági reklám: olyan közlés, tájékoztatás, illetve megjelenítési mód, amely valamely birtokba vehető forgalomképes ingó dolog - ideértve a pénzt, az értékpapírt és a pénzügyi eszközt, valamint a dolog módjára hasznosítható természeti erőket - (a továbbiakban együtt: termék), szolgáltatás, ingatlan, vagyoni értékű jog (a továbbiakban mindezek együtt: áru) értékesítésének vagy más módon történő igénybevételének előmozdítására, vagy e céllal összefüggésben a vállalkozás neve, megjelölése, tevékenysége népszerűsítésére vagy áru, árujelző ismertségének növelésére irányul.

A reklámbeli ígéreteknek a két jogkövetkezményét is nevesíti a törvény. Egyrészről a Ptk. 277. § (1) bekezdésének b) pontja kimondja, hogy a szolgáltatásnak a teljesítés időpontjában rendelkeznie kell azzal a minőséggel, illetve nyújtania kell azt a teljesítményt, amely azonos fajtájú szolgáltatásoknál szokásos, és amelyet a jogosult elvárhat, figyelembe véve a szolgáltatás természetét, valamint a kötelezettnek, a gyártónak, az importálónak vagy ezek képviselőjének a szolgáltatás konkrét tulajdonságaira vonatkozó - különösen **reklámban** vagy az áru címkéjén megjelenő - nyilvános kijelentését. Ha tehát a reklámban közölt, illetve ígért minőségnek a teljesített szolgáltatás nem felel meg, a kötelezett hibásan teljesít, és e tény - ha őt jogszabály vagy szerződés alapján jótállás terheli - kiváltja a jótálláson alapuló helytállását.

Másrészről, ha a reklám a jótállás körében is tartalmazott közlést, ez a kötelezettet köti, mégpedig attól függetlenül, hogy az utóbb megkötött szerződésben a jótállást ettől eltérő, a másik félre kedvezőtlenebb feltételek rögzítésével vállalta.

Így például, ha a reklám az adott számítógépes konfigurációt három éves teljes körű jótállással hirdeti annak megjegyzésével, hogy a jótállás a "fogyó" alkatrészekre nem terjed ki, nem mentesül jótállási kötelezettsége alól arra hivatkozva, hogy a hirdetésben sajtóhiba volt, mert a kizárás a „forgó” alkatrészekre (pl. CD meghajtó) vonatkozott, vagy hogy a szerződésben a reklámban közölnél rövidebb időre vállalt jótállást.

A jótállás reklámban közölt tartalmára vonatkozóan alkalmazandó a Ptk. 277. § (2) bekezdésének 2003. július 1-jétől hatályos azon rendelkezése is, mely szerint a szolgáltatásnak nem kell megfelelnie a reklámban tett nyilvános kijelentésnek, ha a kötelezett bizonyítja, hogy a nyilvános kijelentést nem ismerte, és azt nem is kellett ismernie, vagy a nyilvános kijelentést a szerződéskötés időpontjáig már megfelelő módon helyesbítették, vagy a nyilvános kijelentés a jogosult szerződéskötési elhatározását nem befolyásolhatta.

Fogyasztói szerződések esetén a fogyasztó kérésére **jótállási nyilatkozatot** (jótállási jegy) kell a fogyasztó rendelkezésére kell bocsátani, amit írásban vagy más maradandó eszközzel kell rögzíteni. A nyilatkozatnak tartalmaznia kell a jótállás kötelezettjének nevét és címét, a jótállás tartalmát, időtartamát, területi hatályát és a belőle eredő jogok érvényesítésének módját. Rögzíteni kell továbbá a nyilatkozatban, hogy a jótállás a fogyasztónak a Ptk.-ból eredő jogait nem érinti, amelynek célja a közvetlen figyelemfelhívás arra, hogy a kereskedő (gyártó) által vállalt jótállás többletjogokat tartalmazhat a fogyasztó számára, de nem csorbíthatja a törvényben biztosított jogait. A jótállást kötelezően előíró jogszabály a jótállási nyilatkozatra vonatkozóan további követelményeket állapítanak meg. A hatályos kormányrendeletekben szabályozott jótállási jegy megfelel a törvényben - az önként vállalt jótállásra is kiterjedő általános fogalomhasználattal - jótállási nyilatkozatként a Ptk.-ban szabályozott jótállási nyilatkozatnak. A formai követelmények nem teljesítése azonban nem befolyásolja a jótállási kötelezettségvállalás létrejöttének érvényességét.

4.3.3. A jótállás időtartama

A jótállás **időtartamát** is vagy a külön jogszabály, vagy a felek megállapodása illetve a reklám tartalma rendezzi. (Az egyes tartós használatra rendelt fogyasztási termékek kötelező jótállása esetén tartós fogyasztási cikkeknél a jótállási időtartam **1 év**, a lakásépítéssel kapcsolatos jótállás **3 év**, míg a javító - karbantartó szolgáltatásokra vonatkozóan **6 hónap**.) A kereskedő, gyártó, illetve a szolgáltató a kötelező jótállás esetén is vállalhat a jogszabály által megállapított időtartamot meghaladóan is jótállást. A jótállási tekintetében a szavatosságtól eltérően nincs elévülési jellegű határidő. A jótállási határidő elmúltá után, amennyiben a szavatossági idő a jótállási időnél

hosszabb, a szavatosság szabályai szerint érvényesítheti a jogosult az igényét. Bár a szerződéses jótállás az azt vállaló fél fokozott – a szavatossághoz képest szigorúbb feltételek melletti - helytállási kötelezettsége a szerződés hibátlan teljesítéséért, ugyanakkor a jogosultat a szerződéses jótállás esetén is megilletik a szavatossági jogosultságok.

4.3.4. Az igényérvényesítés szabályai

Jótállás esetén a jogszabályban, szerződésben, vagy a reklámban meghatározott határidő **jogvesztő** jellegű. A jótállási határidő alatt bármikor közölheti kifogását a kötelezettel [Ptk. 248 §. (4) bekezdés]. A szavatosság alapján fennálló igényérvényesítéstől eltérően, amikor a jogosult a körülmények által lehetővé tett legrövidebb időn belüli köteles a kifogását a kötelezettel közölni, a jótállás esetén a jogosultat ilyen kötelezettség nem terheli. A jogvesztő határidőn belül bejelentett kifogás közlésének eredménytelensége esetén a jogosult a - szavatossági igényérvényesítésre nyitva álló határidőknél hosszabb - általános elévülési időn belül fordulhat bírósághoz. A Ptk. 248 § (5) bekezdése alapján a jótállásból eredő jogok az ugyanabból a jogalaptól eredő követeléssel szemben **kifogásként** a határidők eltelte után is érvényesíthetők. Ha a jogosultat a hibás teljesítéssel kapcsolatban kár éri, ez iránti igényét az általános elévülési időn belül, tehát öt éven belül érvényesítheti.

4.3.5. A jótállási jogok

A Ptk. a jótállás esetén is alkalmazni rendeli szavatossági jogok gyakorlására megállapított törvényi szabályokat [248. §. (5) bek.]. A jótállás alapján **ugyanazok a jogosultságok** illetik meg a jogosultat, mint szavatosság esetén, így kijavítást, kicserélést, majd árleszállítást kérhet, illetve elállhat a szerződéstől. Megilleti a jogosultat a szavatosság keretében már tárgyalt *ius variandi*, vagyis az egyik szavatossági jogról a másikra való áttérés joga, a dolog rendeltetésszerű használatának ingyenessége, a jótállási jogoknak a jótállási határidő eltelte után kifogás útján történő érvényesíthetősége, illetve, ha a hibás teljesítést a jogosultnak kárt is okozott, úgy a kára megtérítésének igénye az általános szabályok szerint. Megilleti továbbá a vételár arányos visszatartásának joga. A jótállással összefüggésben keletkező költségek a kötelezettet

terhelik, amely kötelezettséget a kötelező jótállásról szóló jogszabályok külön is tartalmazzák. Fogyasztói szerződés esetében a felek ettől eltérő megállapodása semmis.

4.3.6. A jótállás és a szavatosság elhatárolása

1. A bizonyítási teher a jótállásnál a kötelezettet terheli. A helytállási kötelezettség alól a kötelezett csak akkor mentesülhet, ha bizonyítja, hogy a hiba oka a teljesítés után keletkezett.
2. A jótállási igényérvényesítési határidői jogvesztő jellegűek, és menthető okból sem hosszabbodnak meg (nincs nyugvás); Szavatosság esetén viszont elévülési jellegű és jogvesztő határidőt is találunk.
3. A jótállás és a szavatosság alapján érvényesíthető igények azonosak. Kicserélési igény vonatkozásában viszont jótállás esetén a jogosult 3 napon feltétel nélkül kérheti a dolog kicserélését, feltéve, hogy a meghibásodás a rendeltetésszerű használatot akadályozza, míg a szavatosságnál csak akkor, ha ez nem jár aránytalan többletköltséggel a kötelezettre nézve.

A Legfelsőbb Bíróság ítéletében elvi éllel mondta ki, hogy az egyes tartós használatra rendelt fogyasztási termékek jótállási kötelezettségéről szóló 151/2003. (IX. 22) Korm. sz. rendelet 7. §-a alapján, ha a fogyasztó három munkanapon belül érvényesít csereigényt, a forgalmazó nem hivatkozhat a Ptk. 306. § (1) bekezdésének a) pontjára, hanem köteles a fogyasztási cikket kicserélni. Nincs helye tehát a hiba eredetének kicserélés előtti vizsgálatára, amennyiben a hiba a rendeltetésszerű működést akadályozza. **BH2007.1744**

4. Jótállás esetén a kötelezett feltételekhez kötheti a helytállását, (például kötelező szerviz, olajcsere stb.)

5. A szavatossági és jótállási igények intézésének szabályai

A fogyasztói szerződés keretében érvényesített szavatossági és jótállási igények intézésének szabályait a 49/2003. (VII. 30.) GKM rendelet tartalmazza.

A fogyasztói szerződés (hibás teljesítése miatt, vagy jogszabályon alapuló jótállás keretében érvényesített kifogás intézése során e rendelet szabályai szerint kell eljárni, azoktól a fogyasztó hátrányára eltérni nem lehet. Ha a fogyasztó szavatossági igényt kíván érvényesíteni a fogyasztói szerződés tárgyát képező szolgáltatást nyújtó forgalmazóval (a továbbiakban: forgalmazó) szemben, a fogyasztói szerződés megkötését bizonyítottnak kell tekinteni, ha a fogyasztó bemutatja az ellenérték megfizetését igazoló bizonylatot (nyugtát).

A forgalmazó a fogyasztó kifogásáról jegyzőkönyvet köteles felvenni, amelyben rögzíti:

- a fogyasztó nevét, címét,
- a fogyasztási cikk (a továbbiakban: áru) megnevezését, vételárát,
- a vásárlás időpontját,
- a hiba bejelentésének időpontját,
- a hiba leírását,
- a fogyasztó által érvényesíteni kívánt igényt,
- a kifogás rendezésének módját.

Ha a kifogás rendezésének módja a fogyasztó igényétől eltér, ennek indokolását a jegyzőkönyvben meg kell adni. A jegyzőkönyv másolatát a fogyasztónak át kell adni.

Ha a forgalmazó a fogyasztó igényének teljesíthetőségéről annak bejelentésekor nem tud nyilatkozni, álláspontjáról legkésőbb három munkanapon belül köteles értesíteni a fogyasztót.

A forgalmazó köteles a fogyasztót tájékoztatni arról, hogy a kijavítást vagy kicserélést az áru tulajdonságaira és a fogyasztó által elvárható rendeltetésére figyelemmel - megfelelő határidőn belül, a fogyasztónak okozott jelentős kényelmetlenség nélkül kell elvégezni.

A forgalmazónak **törekednie kell** arra, hogy a kijavítást vagy kicserélést **legfeljebb tizenöt napon belül elvégezze**. Javításra az árut elismervény ellenében kell átvenni. Az elismervényen fel kell tüntetni a fogyasztó nevét és címét, az áru azonosításához szükséges adatokat, az áru átvételének idejét, és azt az időpontot, amikor a fogyasztó a kijavított árut átveheti.

Kérdések:

Mi volt az 1999/44/EK irányelv megalkotásának célja? Hogyan történt az irányelv implementálása a hazai jogba?

Mikor beszélünk hibás teljesítésről? Mit jelent a törvényes, illetve a szerződéses kellék fogalma?

Melyek a kellékszavatosság esetén a jogosultat megillető jogosultságok és azok gyakorlásának feltételei?

Melyek a szavatossági igénybejelentésének szabályai általános esetben és a fogyasztói szerződések esetén? Mi a késedelmes bejelentés jogkövetkezménye?

Milyen jellegű igényérvényesítési határidőket ismer? Melyek az igényérvényesítés szabályai fogyasztói és a nem fogyasztói szerződések esetén?

Milyen jogosultsága van a szavatossági jog jogosultjának az elévülési és jogvesztő igényérvényesítési határidő eltelte után?

Ismertesse a ius variandi és a ius retentionis szabályait.

Melyek a szavatossági igény teljesítésével kapcsolatos költségviselés szabályai?

Min alapulhat jótállási kötelezettség?

Milyen feltételekkel áll fenn a jótállás szolgáltatásra vonatkozó reklámban közölt feltételek esetén?

Milyen jogszabályon alapuló jótállást ismer?

Mennyi a jótállás időtartama? Milyen jogosultságok illetik meg jótállás esetén a jogosultat?

Melyek a lényegi eltérések a szavatosság és a jótállás között?

Melyek a szavatossági és jótállási igények intézésének szabályai fogyasztói szerződések esetén?

Felhasznált irodalom:

Bíró György: A szavatosság egy módosított irányelv tervezet tükrében, *Gazdaság és Jog*, 1999/5.; 13-18., Fazekas Judit: A fogyasztóvédelem jog, Complex, Budapest, 2007.; Juhász László: A hibás teljesítés szabályai az új Ptk. tervezetében In: A magánjogi kodifikáció eredményei, Novotni Alapítvány, Miskolc, 2008. 281-304.; Kemenes István: A szavatosság, a jótállás és a kártérítés egyes kérdéseinek újraszabályozásához, *Magyar Jog*, 1992/1. 13-22.; Kemenes István: Szavatosság és (vagy) kártérítés a szolgáltatás hibája miatt, *Magyar Jog*, 1984/1. 50-57.; Menyhárd Attila: A fogyasztói adásvételről szóló EK irányelv átültetésének problémái, *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2001/4-5. 54-56.; Miskolczi Bodnár Péter: Szavatosság és a szerződésen alapuló kártérítés, *Magyar Jog*, 1988/10. 873-882.; Miskolczi Bodnár Péter: A szerződésen kívüli károkért való felelősség, mint a hibás teljesítés esetén alkalmazható jogvédelmi eszköz, *Jogtudományi Közlöny*, 1989/2. 130-136.; Szikora Veronika: A fogyasztói igények érvényesítésének lehetőségei: a jótállás és szavatosság (2006. május) (A világhálón is megtalálható: www.law.klte.hu) 1-10.; Szikora Veronika: Fogyasztóvédelmi jog (tansegédlet)(2006. május) (A világhálón is megtalálható: www.law.klte.hu) 1-20.; Vékás Lajos: Polgári jogunk európai jogi háttéréről *Európai jog*, 2003. november. 9-15.; Vékás Lajos: A fogyasztói adásvételről szóló EK irányelv és átültetése a magyar polgári jogba, *Magyar Jog*, 2000/11. 653; Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiumának véleménye (BH 2005/3.), Szegedi Ítéltábla Polgári Kollégiumának 1/2004. (V. 17.), továbbá a 2/2004 (V. 14.) kollégiumi ajánlása (BDT 2004/9.)

FÉZER TAMÁS

VII. IDEGENFORGALOM, UTAZÁSI ÉS UTAZÁSKÖZVETÍTŐ SZERZŐDÉSEK

1. Történeti alapok

A vendéglátás és az utazás jogi szabályozásának gyökereit a kereszténysidó- iszlám világban kereshetjük. Sodoma és Gomorra a vendégjog legalapvetőbb szabályait, követelményeit sem tartották be, és ez okozta vesztüket, a Biblia szerint a legfelsőbb bíró elpusztította őket, legalábbis a korabeli hagyományok erre vezetik vissza e két város elpusztulását.

Az ókori Róma a jog erejével is fellépett az utasok személyének és vagyonának védelme érdekében. Figyelmeztette ugyanis a hajósokat, fogadósokat, valamint az istállótulajdonosokat, hogy amennyiben az utasok személyében, vagyonában valamilyen kár keletkezik, azért a törvény erejénél fogva a praetor előtt fognak felelni.

A zarándokok, a karavánok, és a vándorok védelmére szólította fel a korai iszlám jog is az előljárókat, erkölcsi kötelességként előírva ezt számunkra. Sértetlenséget élveztek a vendégek, és ezen túl szállást, ételt és italt is kaptak.

A görög városállamokban kezdetben élesen megkülönböztették az idegeneket a város polgáraitól. Az idegenek nem szerezhettek polgárjogot, sőt Spártában ismeretes volt az idegenek kiűzése is. A kereskedelmi kapcsolatok fejlődésének köszönhetően azonban ez megváltozott. Különös indokokra tekintettel ezt követően már a külföldiek is részesülhettek azon kedvezményekből, amelyek addig csak a polgárokat illették meg. Athén különösen élen járt ezen a terén, ugyanis itt alakult ki a *proxénia*, a vendégbarátság, és annak különféle változatai. Jelentősége ennek a jogintézménynek abban állt, hogy egy vendéget az oltalmába fogadott a városállam egy polgára, és segített neki hivatalos ügyei intézésében. Később e szolgáltatás állandóvá és hivatalossá vált, és egy adott országból érkező valamennyi idegenre kiterjedt. Kialakult az *isopoliteia* intézménye is, melynek alapján városállamok szerződtek

egymással, és a szerződések alapján megadták egymás polgárainak az azonos köz- és magánjogi védelmet.

A középkori városokban az utazók az idegenjog vagy vendégjog hatálya alá tartoztak. Kialakult egy szokás, amit ma egy kávézóba vagy étterembe betérve még megtapasztalhatunk, nevezetesen, hogy az utazó, amint a városkapun belépett a városkapun belül elhelyezkedő kútból egy pohár vízzel köszöntötték a helyiek a hosszú út után. Ez a gesztus a vendégszeretet jelképévé vált az idők folyamán.

Az idegenforgalom, az utazás szerepének az utóbbi időben tapasztalható térnyerésével egyidejűleg megszaporodtak a problémák is, melyek a jog általi megoldásra várnak. A magyar Alkotmány az alapvető jogok között szabályozza a személyes szabadságot és a mozgásszabadságot. Az utazáshoz és az ország elhagyásához való alapvető jogot jelenti az Alkotmánynak e kitétele. A migrációs jogon az állampolgárok országból való kiutazását és beutazását, valamint a nem magyar állampolgároknak Magyarország területére való beutazását, itt-tartózkodását, kiutazását, mindennek feltételeit és az ezekkel kapcsolatos korlátozásokat értjük.

A rendszerváltás előtti időkig azonban ez a jog nem volt közel sem korlátlan. A szocializmus éveiben a külföldre utazás ugyanis erősen korlátozva volt. Tulajdonképpen az utazási jog tényleges jogi tartalommal nem rendelkezett, eltekintve néhány szűk kivételtől. Bizonyos feltételekkel, korlátokkal a szomszédos, szintén szocialista országokba volt lehetőség elutazni, azonban a nyugatra való utazás az állampolgárok döntő többsége számára lehetetlen volt.

Ezen politikai környezet ellenére az utazási szerződések szabályozása megjelent a Polgári Törvénykönyv 415-416. §§-ban, a vállalkozási szerződések szabályanyaga között, valamint megszületett a 11/1978. (III. 1.) MT rendelet is az utazási szerződésekről. Az utazási szerződés szabályanyagát a Polgári Törvénykönyv 1977. évi módosítása iktatta be a törvény rendelkezései közé, *sui generis* szerződéstípusként nevesítve és szabályozva azt.

A rendszerváltozást követően a 11/1978. (III. 1.) MT rendelet még hatályban maradt, és megszületett a területet szabályozó, az utazásszervező és közvetítő tevékenységről szóló 2/1992. (I. 13.) IKM rendelet, valamint annak a módosításait tartalmazó 16/1992. (V. 26.) IKM rendelet és a 7/1994. (III. 10.) IKM rendelet.

Az európai jogharmonizáció folyamatában a 90/314/EGK tanácsi irányelvnek való megfelelést szolgálva került megalkotásra a 214/1996. (XII. 23.) kormányrendelet az utazási szerződésekről, valamint a 213/1996. (XII. 23.) Kormányrendelet az utazásszervező- és közvetítő tevékenységről.

2. A 90/314/EGK irányelv

A személyek szabad mozgásának európai elve nem csupán gazdasági célú migrációra vonatkozik. A szabadság magában foglalja az Európai Unió állampolgárai számára az EU területén való szabad mozgás jogát, bármilyen célból is történjen az. Az alapelv így kiterjed az utazás jogára is, melyhez szükségképpen kapcsolódik az utazásszervezők és utazásközvetítők tevékenysége, valamint az utazási szerződés szabályanyaga. A Római Szerződésben nevesített politikaként megtalálható fogyasztóvédelmi jog így újabb szegmessel bővült, amikor az Európai Unió Tanácsa 1990. június 13-án elfogadta a 90/314/EGK irányelvet az utazási csomagról, az üdülési csomagról és a túracsomagról, egy egységes szabályozás alapjainak meghatározása érdekében.

A szervezett utazás piac robbanásszerű fejlődése a Közösségen belül az 1970-es évek végére tehető. Az **irányelv előzményeként** említhetjük az *1981. május 18-i tanácsi állásfoglalást*, mely a Bizottságot felhatalmazta arra, hogy vizsgálja meg az idegenforgalom Közösségen belüli helyzetét, és tegyen javaslatot a fogyasztóvédelem szempontjainak figyelembe vételével az esetleges harmonizáció tárgyköreire, irányára. 1984-ben a Tanács a Bizottság jelentése alapján megerősítette az idegenforgalom területére is begyűrűző jogközelítési szándékát, külön nevesítve a szervezett utazás szabályozásának szükségességét. 1986-ban a Bizottság közleményt bocsátott ki „*Új ösztönzés a fogyasztóvédelmi politikára*” címmel, mely már konkrétumokat tartalmazott a szervezett utazás szabályaira vonatkozóan.

Az irányelv klasszikusan **minimum harmonizációt** irányoz elő, azaz a nemzeti jogok az irányelv rendelkezéseinek átültetése (implementálása) során az irányelv által lefektetett minimumstandardokhoz képest az utasokra kedvezőbb szabályokat állapíthatnak meg, nagyobb védelmet, több garanciát biztosíthatnak számukra.

Az **irányelv céljai** között kiemelt jelentősége volt annak, hogy az idegenforgalmi ágazatban tevékenykedő vállalkozások működésének alapvető feltételei, egyúttal az utasok számára nyújtott garanciák alapjaiban egységesek legyenek az EU minden tagállamában. Az e céloknak való megfelelés érdekében az utazási szerződés megkötését megelőző tájékoztatás szabályai, a részvételi díj megfizetésének szabályai, a pénzügyi garanciák, valamint a szerződésszegés esetén követendő eljárás, a panaszok intézésének módszere is rögzítésre került minimumgaranciák formájában az irányelvben.

A csatlakozás előtt született magyar kormányrendeletek megfeleltek az irányelv rendelkezéseinek. Lényeges és alapvető eltérést a fogalomhasználat tartalmazott, mivel az irányelv a fogyasztókat részesítette védelemben, míg a kormányrendelet az utas kifejezést használta. Az irányelv tehát egy jóval szélesebb kört részesített védelemben, és a fogyasztók maximális védelmének megvalósítására törekedett.

2. Az utazásszervező és közvetítő tevékenység

Az utazásszervező és közvetítő tevékenység engedélyköteles tevékenység, az engedélyt a Magyar Kereskedelmi Engedélyezési Hivatal (a továbbiakban: MKEH) adja meg. Az engedélyezés követelményével azért állít korlátot a vállalkozás szabadságához való jog elé a jogalkotó, hogy a megfelelő garanciák meglétét ellenőrizhesse. Ezek a garanciák egyrészt a hozzáértést, másrészt a felelősség beállása esetén lehívható vagyoni biztosítékok meglétét biztosítják. Az engedélyezésre, valamint a tevékenység folytatására vonatkozó szabályokat a **213/1996. (XII. 23.) Korm. rendelet** tartalmazza.

Utazási vállalkozóként utazásszervező és közvetítő tevékenység folytatására az kaphat engedélyt, aki a legalább a következő feltételeknek megfelel:

- A vállalkozó legalább egy foglalkoztatottja rendelkezik utazásszervezői minősítő vizsgával vagy szakképesítéssel és szakmai gyakorlattal. Ez a személy lesz a tevékenységért felelős személy.

- A vállalkozó vezető tisztségviselője, vezető állású munkavállalója és a tevékenységért felelős személy büntetlen előéletű, és nem áll a tevékenység folytatását kizáró foglalkoztatástól eltiltás hatálya alatt.
- A vállalkozó vezető tisztségviselője, vezető állású munkavállalója és a tevékenységért felelős személy nem volt olyan vállalkozásnak tulajdonosa, tagja, vezető tisztségviselője, vezető állású munkavállalója, amelyet a tevékenység megkezdését megelőző öt éven belül az utazásszervező vagy közvetítő tevékenységre vonatkozó jogszabályi rendelkezések megsértése vagy ilyen tevékenység engedély nélküli folytatása miatt jogerős határozatban eltiltottak e tevékenységek végzésétől.
- Vagyoni biztosítékkal rendelkezik. A vagyoni biztosítéknak számos formáját ismeri a jogszabály: bankgarancia, biztosítási szerződés megléte, hitelintézetnél lekötött és célhoz rendeltlen zárolt pénzbeli letét. Az utazási vállalkozó akár ezek kombinációjával is igazolhatja a biztosíték meglétét. A biztosíték mértéke a tervezett nettó árbevétel százalékában kerül meghatározásra. A vagyoni biztosítékot csak a tevékenység megszűnését követő hat hónap elteltével szüntetheti meg a vállalkozó, ezzel is biztosítva azt, hogy az engedély visszavonását követően ne maradjanak a hitelezők (utasok) kielégítési alap nélkül. Nem kell vagyoni biztosítékot felmutatnia a kizárólag utazásközvetítő tevékenységet folytató vállalkozónak, hiszen itt az utazási szerződés megszegéséért nem ő, hanem az utazásszervező vállalkozó fog felelni az utassal szemben.

Az MKEH az engedéllyel rendelkező utazási vállalkozókról nyilvántartást vezet, melynek legfontosabb adatai nyilvánosak, azokba bárki betekinhet.

Az MKEH a tevékenység folytatására kiadott engedélyét visszavonhatja. A visszavonásra okot adó körülmény lehet egyrészt a feltételek nem teljesülése, másrészt az utazásszervező, utazásközvetítő tevékenység végzésének szabályait súlyosan sértő magatartások kifejtése.

Az MKEH az engedélyt a következő esetekben vonja vissza:

- az engedély valamelyik feltételével már nem rendelkezik a vállalkozó;
- a vagyoni biztosítékkal kapcsolatos kötelezettségek megszegése;
- az utast – a *vis maior* kivételével - nem utaztatta el a szerződésben meghatározott esedékességkor, és a befizetett előleget vagy részvételi díjat nem fizette neki vissza;
- nem gondoskodik az utas hazautaztatásáról;
- ellenőrzéskor úgy nyilatkozik, hogy az utasok el-, illetve hazautaztatását nem tudja biztosítani, vagy az erre vonatkozó képességét nem tudja hitelt érdemlően igazolni;
- a bíróság felszámolási eljárást rendel el az utazási vállalkozó ellen.

Abban az esetben, ha az utazási vállalkozó jogsértő magatartást tanúsít, a tevékenység folytatására vonatkozó előírásokat nem tartja be, az MKEH pénzbírság kiszabásáról dönthet. Az engedély visszavonása és a pénzbírság kiszabása azonban együttesen nem alkalmazható jogkövetkezmények.

3. Az utazási szerződés speciális szabályai

3.1. Alapfogalmak, a szabályozás hatálya

Az utazási iroda speciális vállalkozási szerződés, melynek a Ptk. csupán a fogalmát és néhány alapszabályát rögzíti. A szerződés részletes szabályanyaga a **281/2008. (XI. 28.) Korm. rendeletben** (e fejezet során a továbbiakban: rendelet) kerül kifejtésre.

Utazási szerződés alapján a vállalkozó utazási iroda köteles a szerződésben meghatározott *utazásból*, az *út egyes állomásain való tartózkodásból* és az ezzel összefüggő *részszolgáltatásokból* – így különösen szállás, étkezés – álló szolgáltatást teljesíteni, a megrendelő pedig köteles *díjat fizetni* [Ptk. 415. §]. A kormányrendelet a részszolgáltatások körét tovább bontja, és külön nevesíti az étkezést, idegenvezetést, szórakozást és kulturális programot.

A szabályozás sajátossága, hogy a **Rendeletben foglalt előírásoktól az utas hátrányára nem lehet eltérni**. Az utas hátrányára eltérő szerződési rendelkezések semmisek, helyükbe a rendelet vonatkozó rendelkezései lépnek. A diszpozitivitás szerződési jogi főszabálya így az utazási szerződések körében fogyasztóvédelmi indíttatásból átváltozik *egyoldalú kógenciává*. Fontosan azonban hangsúlyozni, hogy az utas hátrányára való eltérés nem teszi érvénytelenné a szerződés egészét, csupán az érvénytelen részek helyébe a rendelet előírásai lépnek.

Az utazási szerződés körében a rendelet az utazási csomag fogalmát is meghatározza, mely a Ptk. definíciójával összhangban komplex szolgáltatásként kezeli az utazási szolgáltatást. Az utazási csomag fogalmának megalkotása különösen azért fontos, mert a később kifejtésre kerülő, részvételi díjra vonatkozó szabályokat a rendelet az utazási csomag számlázására, az arra vonatkozó előlegfizetésre is alkalmazni rendeli. Az **utazási csomag** olyan utazási szolgáltatás, ahol az utazásszervező személyszállítási, szállás- és egyéb turisztikai szolgáltatások (különösen étkezés, idegenvezetés, szórakoztató, illetve kulturális program) közül legalább kettőnek előre megállapított együttesét úgy nyújtja, hogy

- a szolgáltatás díját valamennyi részzolgáltatásra kiterjedően összesítve, egy összegben határozza meg (a továbbiakban: részvételi díj), függetlenül attól, hogy az egyes részzolgáltatások számlázása külön-külön vagy egyszerre történik, és
- a részzolgáltatások együttese 24 óránál hosszabb időszakot érint vagy a szolgáltatás éjszakai szállást is magában foglal.

A fogyasztóvédelem követelményeinek való megfelelés jegyében a rendelet **személyi hatálya** körében a fogyasztó fogalma rendkívül tágan került meghatározásra. Az Fgytv.- vel ellentétben az irányelv és a rendelet sem specializálja a fogyasztók körét természetes személyekre, hanem általánosságban személyekről beszél, lehetővé téve így a jogi személy fogyasztóként való minősítését is. A más javára vásárolt utazási csomag esetében a **kedvezményezett**, valamint az utazás engedményezéseként a jogviszonyba belépő **engedményes** is fogyasztónak minősül a rendelet szabályainak értelmében.

3.2. Az utazási szerződés megkötése, tájékoztatás

Az utas érdekeit szolgálja az a rendelkezés is, amely az utazási szerződés **írásba foglalását** követeli meg. A későbbi bizonyíthatóság, a szolgáltatás megfelelése kérdésében kialakuló esetleges jogvita eldöntésénél az *írásbeliség érvényességi kellékként* való előírása jelentős segítséget jelent. Az írásbeliségen túl a szerződést papíron vagy - ha azt elektronikus dokumentumba foglalták - más tartós adathordozón az utas rendelkezésére kell bocsátani a későbbi bizonyítás és esetleges igényérvényesítés megkönnyítése érdekében. [Rendelet 3. § (1)]

A szerződés létrehozásához kapcsolódóan a Ptk. rögzíti, hogy a feleknek valamennyi lényeges kérdésben meg kell egyezniük. A lényeges kérdések körét egyrészt jogszabály, másrészt a bármelyik fél által lényegesnek tartott kérdések jelentik. Az utazási szerződés esetében a rendelet konkrétan felsorolja azokat a **kötelező tartalmi elemeket**, melyeknek a szerződésben szerepelnie kell [Rendelet 4. §]. Ezek hiányában a szerződés jogszabályba ütközés miatt érvénytelen. A kötelező tartalmi elemek a következők:

- az utazásszervező, továbbá - ha az utazási szerződést utazásközvetítő útján kötik - az utazásközvetítő nevét, székhelyét, telefonszámát,
- az utazásszervezőnek, továbbá - ha az utazási szerződést utazásközvetítő útján kötik - az utazásközvetítőnek nyilvántartásba vételi számát,
- az utas nevét és lakcímét, továbbá - elektronikus úton kötött utazási szerződés esetén - elektronikus levelezési címét,
- az utas által megrendelt szolgáltatást,
- a szolgáltatás igénybevételenek idejét, helyét,
- a szolgáltatást nyújtó megjelölését,
- adott esetben a személyszállítás eszközét és a célállomást,
- a szolgáltatásnak a szervezési díjat is magában foglaló díját (a továbbiakban: a szolgáltatás díja), forintban meghatározva,
- a szolgáltatás díjában nem benne foglalt, külön felszámításra kerülő adó, illeték és egyéb kötelező terhek (így különösen az

üdülőhelyi díj, horgonyzási díj, repülőtéri illeték) forintban meghatározott összegét,

- az utazási szerződés alapján fizetendő teljes díj forintban meghatározott összegét, továbbá annak megfizetése rendjét és módját, valamint a díj módosításának lehetőségére vonatkozó, megfelelő tájékoztatást,
- annak a biztosítónak vagy pénzintézetnek a megnevezését, amellyel az utazásszervező az előírt vagyoni biztosítékra vonatkozóan szerződést kötött,
- az arra való figyelemfelhívást, hogy az utas az utazási szerződésben vállalt szolgáltatás teljesítésével kapcsolatos kifogását köteles haladéktalanul közölni az utaskísérővel vagy annak hiányában a helyszíni szolgáltatóval, valamint
- ha az utazásszervező közreműködőjének felelősségét nemzetközi egyezmény korlátozza, az erre vonatkozó tájékoztatást, a vonatkozó nemzetközi egyezményt kihirdető jogszabály megjelölésével.

A bármelyik fél által **lényegesnek minősített kérdéseknél** akkor jön csak létre a szerződés, ha a másik fél azt elfogadja, és így az a szerződés részévé válik. Utazási szerződésnél példa erre, hogy az utas nem kötelezhető arra, hogy baleset-, betegség-, poggyászbiztosítást kössön. Az utazásszervező azonban ezt a kérdést minősítheti lényegesnek, és mondhatja azt, hogy csak akkor kötik meg a szerződést, ha az utas vállalja a biztosítás megkötését. Az utasok részéről is felmerülhet ilyen lényeges kérdés, feltétel, például a dohányzó/ nemdohányzó szoba, a szálloda ablakának fekvése, a repülőn annak meghatározása, hogy melyik ülésen szándékozik ülni.

Amennyiben az utas az utazásszervezőn, utazásközvetítőn keresztül köt baleset-, betegség-, poggyászbiztosítást, továbbá ha az utazásszervező az utas javára szóló biztosítást kötött, az utazásszervező vagy az utazásközvetítő kötelesek átadni az ezzel kapcsolatos iratokat az utasnak, így a biztosítási kötvényt, a termék szabályzatát, valamint a biztosítás igénybevételére vonatkozó bizonylatot is.

Az utazási szerződésben elég utalni azon információkra, amelyek a tájékoztatóban már az utas rendelkezésére lettek bocsátva. Az utazásszervezőknek kellő mélységű és alapos **tájékoztatást** kell adniuk

szolgáltatásukról. Amennyiben ezt a kötelezettségüket nem teljesítik, az kártérítési, illetve díjcsökkentési igényt alapozhat meg a fogyasztók részéről, a fogyasztóvédelmi hatóságot pedig arra is feljogosítja, hogy eljárást, vizsgálatot indítson, és pénzbírságot szabjon ki. A Ptk. együttműködési kötelezettséget a szerződések joga körében külön nevesítő rendelkezésiből következik, hogy a tájékoztatási kötelezettség nemcsak az utazási vállalkozót, hanem az utast is terheli. Minőségi különbség van azonban a vállalkozó és az utas tájékoztatási kötelezettségének megsértése esetén beálló jogkövetkezmények tekintetében. Ha ugyanis az utas nem tájékoztatja megfelelően a szolgáltatót a számára lényeges kérdésekről, akkor legfeljebb az igényérvényesítési lehetőségétől esik el, más szankcióval nem jár e kötelezettség nem teljesítése.

A tájékoztatási kötelezettséghez kapcsolódik az **utas jóhiszeműségének vélelme** is. Azt ugyanis, amit az utazási vállalkozó a szolgáltatása tulajdonságairól előad az utasnak, az utas jogosan fogadja el valóságosnak, így nem várható el tőle, hogy annak valóságtartalmát kétségbe vonja. A vállalkozó köteles azt bizonyítani, hogy tisztességesen járt el az utassal szemben a szerződés megkötésénél előírt tájékoztatási kötelezettsége teljesítése során.

A bírói gyakorlat az utas jóhiszeműségének vélelmét a fogyasztóvédelem körében ismert gyengébb fél védelmének szem előtt tartásával szinte megdönthetetlen vélelemként fogja fel. Egy esetben az utas egy háromcsillagos apartmant foglalt le az utazásszervező prospektusa alapján Kubában. Érkezését követően azt tapasztalta, hogy a szállodában mindent piszok borít, és kóbor macskák járkálnak a szállodában. Erre vonatkozó reklamációját azonban az utazásszervező azzal utasította el, hogy tudhatta volna, hogy Kubában nem azt a színvonalat nyújtja egy háromcsillagos szálloda, mint Európában. A bíróság ítéletében azt állapította meg, hogy az utas joggal hihette, hogy szállása az itthon elvárt minőségű lesz, nem kellett ismernie az eltérő kubai előírásokat, szokásokat még akkor sem, ha azokról könnyen tájékozódhatott volna. (10.P.50953/2001. PKKB).

Az utazási iroda tájékoztatójában úgy hirdette a szállodát, ahol szállást nyújtott, hogy annak minden szobája tengerre néz. Az utas kifejezetten ezen információ ismeretében kötötte meg a szerződést. A szállodában mindeközben építkezések, átalakítások zajlottak, s egy újabb szárnyal bővült az. Így azonban a szobáknak már nem mindegyikére volt igaz az az állítás, hogy ablakuk a tengerre néz. Az utast pedig épp egy ilyen, nem a tengerre néző szobában helyezték el. A szálloda magát az utazási irodát sem értesítette erről a tényről, azonban a bíróság álláspontja szerint az utazási iroda nem védekezhet azzal, hogy nem tudott a változásról, hiszen tőle elvárható, hogy pontos és naprakész információi legyenek

arról a helyről, ahová utasait küldi. A bíróság ez alapján díjcsökkentésre és nem vagyoni kártérítésre kötelezte az utazási irodát. (4.P.51 698/2007. PKKB).

A feketén működő utazási irodánál azonban már nem lehet megfelelő hivatkozási alap az utas jóhiszeműségének elve, mivel a nyilvántartási szám hiánya egyértelműen mutatja azt, hogy az iroda nem jogszerűen működik. Ez alapján ennek nem tudására az utas nem hivatkozhat. (12.P.20.945/2002. Békéscsabai Városi Bíróság).

Szót kell ejtenünk az **előszerződés**ről is, amelynek lényege, hogy a felek abban állapodnak meg, hogy egy későbbi időpontban egymással szerződést fognak kötni. Ha később valamelyik fél mégis megtagadja a szerződéskötést, az előszerződés alapján az előszerződésben foglalt tartalommal kikényszeríthető a szerződés megkötése bírói úton. Az előszerződéssel alapított szerződéskötési kötelezettség alól a Ptk. csak néhány esetben enged mentesülést:

- ha bizonyítja a fél, hogy az előszerződés létrejötte után beállott körülmény folytán a szerződés teljesítésére nem képes;
- a szerződés megkötése nemzetgazdasági érdeket sértene;
- ha e lényeges körülményváltozás alapján a szerződés megkötése után elállásnak vagy felmondásnak lenne helye.

Az idegenforgalom területén nagyon gyakran alkalmazzák az előszerződést. Utazási szerződések esetében nem rendelkezik a jogszabály arról, hogy mikor jön létre a felek között a szerződés, ezt az utazásszervező szabhatja meg az utazási feltételek között. Ennek következtében, csak a feltételekben foglaltak teljes megvalósulásakor jön létre a szerződés, míg ha csak részben teljesülnek e feltételek, akkor előszerződés jön létre a felek között.

Egy jogesetben egy házaspár egy pénteki napon kiválasztott és megrendelt egy utazást. Befizették az előleget, illetve mivel nem volt náluk elég pénz, az előleg egy részét, s megállapodtak, hogy a fennmaradó részt később fogják befizetni. Hétfégen azonban a gyermekük súlyosan megbetegedett, aminek következtében az utat lemondani kényszerültek, s követelték a befizetett előleget. Az utazási vállalkozó megtagadta az előlegrész visszafizetését arra hivatkozással, hogy a szerződés közöttük már létrejött. Az általános szerződési feltételek alapján akkor jön létre a szerződés, amikor az utas megrendeli az utat, nyilvántartásba veszik, és megfizeti a 40%-os előleget. A bíróság álláspontja szerint nem utazási szerződés, csak előszerződés jött létre a felek között, mivel nem teljesült az a feltétel, hogy az előleg 40%-a legyen befizetve. Az előszerződés megkötése után olyan változás állott be az utasok helyzetében (gyermekük súlyos betegsége), aminek

következtében nem voltak képesek teljesíteni a szerződést. Elállásuk így a szerződéskötéstől megalapozott volt, az utazási vállalkozó pedig az előlegrészlet visszatérítésére köteles. (5.P.51623/1998. PKKB)

3.3. Az utazási szolgáltatás díja (részvételi díj)

Az utazási jogviszony egyik legfontosabb eleme az utas szempontjából a **részvételi díj**. A részvételi díj a szolgáltatás díját jelenti, melytől a rendelet értelmezésében különbözik a szerződés alapján fizetendő **teljes díj**. Ez utóbbi ugyanis a részvételi díj mellett már az adókat, illetékeket, egyéb közterheket is tartalmazza. Ebből következik, hogy a szerződés megkötését megelőző tájékoztatás során a díj meghatározása háromféleképpen történik:

- a részvételi díj feltüntetése;
- a részvételi díj, valamint az ahhoz kapcsolódó adók, illetékek közterhek bontásban történő feltüntetése;
- teljes fizetendő díj, mely a részvételi díjat és az ahhoz kapcsolódó illetékeket, adókat, közterheket bontás nélkül tartalmazza.

Garanciális szabály, hogy az utazási szerződésben meghatározott *díjak (tehát a szerződésben megállapított teljes díj) nem emelhetők*, kivéve, ha a díjemelés lehetőségéről a szerződés kifejezetten rendelkezik. A díjemelés jogának fenntartása azonban még mindig nem elegendő ok a díjemelés megélépésére. A díjemelés ilyenkor is kizárólag a *szállítási költségek* (beleértve az üzemanyagköltségeket is) *változása miatt*, valamint az egyéb szolgáltatásokhoz kapcsolódó *adó, illeték*, valamint esetlegesen az utazásszervező közreműködőjével kötött szerződésben meghatározott *devizaárfolyamok időközi változása* okán eszközölhető. Még ezekre az utazási vállalkozón kívüli indokokra alapított *díjemelés sem lehetséges az indulást megelőző 20 napon belül*. Az utazás megkezdése előtti 20 napos periódus tehát kivételt nem tűrően mentes a díjemelés alól.

A gyakorlatban az utazásszervező és közvetítő tevékenységhez kapcsolódó jogviták jelentős hányadát a részvételi díj szerződésen vagy azt megelőzően a reklámban való feltüntetése adja. A részvételi díjról adott tájékoztatásnak, valamint a részvételi díj szerződésben történő rögzítésének a bírói gyakorlat a fogyasztóvédelmi törvény előírásait is figyelembe véve számos kritériumát alakította ki. Így például nem valósítja meg fogyasztóvédelmi szabály

megsértését, ha az utazási iroda szórólapján a részvételi díjtól elkülönülten, de összecszerően megjelölve feltüntetni a külön fizetendő díjakat (**BH 2009. 32**). A bírói gyakorlat szerint az utazási irodák programfüzeteiben az utazási szolgáltatások díját külön tételekre bontva is fel lehet tüntetni (**EBH 2008.1935**).

A szerződés megkötésekor **előleg** címén az utastól a díj **legfeljebb 40%**-nak befizetése követelhető. E szabály alól annyiban van helye *kivételnek*, hogy ha a *külföldi közreműködővel kötött szerződés* ennél *szigorúbb előlegfizetési szabályokat tartalmaz*, akkor ezeket az utazási vállalkozó az utassal szemben is érvényesítheti. A díj **teljes összegének megfizetését** az **utazás megkezdése előtt 30 nappal** igényelheti legkorábban az utazási vállalkozó. A külföldi közreműködővel kötött eltérő tartalmú szerződés ebben az esetben is kivételt jelent a főszabály alól.

3.4. Biztosítékok és engedményezés

A szerződést **biztosító mellékkötelezettségek** köre utazási szerződés esetén **behatárolt**. Azzal, hogy a rendelet az előleg szabályait részletesen rendezi, kizárja más, az utast terhelő biztosítékok nyújtásának a lehetőségét. Foglaltat nem lehet utazási szerződésekben kikötni. Egyetlen kivétel e szabály alól, ha az utazási szerződéstől külön szálláshelyszerződést köt az utas. Óvadék és kötbér kikötésére szintén nincs lehetőség utazási szerződések esetén.

A Rendelet az utas számára biztosítja az utazás más személyre történő **engedményezésének** jogát. Az utas jogosult a szerződésben lekötött utazásban való részvétel jogát harmadik személyre engedményezni. Az engedményezés tényéről az *utazásszervezőt haladéktalanul köteles értesíteni*. Engedményezés esetén az engedményezést megelőzően keletkezett szerződéses kötelezettségekért, valamint az engedményezésből eredő igazolt többletköltségek megfizetéséért az engedményező utas és az engedményes harmadik személy **egyetemleges felelősséggel tartozik**.

3.5. A szerződésszegés szabályai

Az **utazásszervező felel** az utazás nem teljesítéséből vagy hibás teljesítéséből eredő károkért (szerződésszegés). **Mentesülni** abban az esetben tud, ha bizonyítja, hogy a hibás teljesítés **sem az ő, sem az általa igénybevett közreműködő magatartására nem vezethető vissza**. Különösen az vezethet az utazásszervező sikeres mentesüléséhez, ha a szerződés teljesítésében mutatkozó hiányosságok az *utas magatartására vezethetők vissza*, vagy a hiba olyan *harmadik személy magatartására* vezethető vissza, aki az utazási szerződésben vállalt szolgáltatás teljesítésével nincs kapcsolatban, és a hibát az utazásszervező ésszerű elvárhatóság mellett sem láthatta előre, illetve azt nem volt képes elhárítani. Mentesül az utazásszervező *vis maior* esetén is.

Ha az utas **szerződésszegést észlel**, az utazási szolgáltatás bármilyen hibájával szembesül, a hiba felfedezése után haladéktalanul **köteles kifogását az utaskísérővel vagy a helyszíni szolgáltatóval közölni**, akik e bejelentésről jegyzőkönyvet kötelesek felvenni. Az utazás céljának megvalósulására kiható szerződésszegés jogkövetkezményei a szolgáltatás oszthatatlansága folytán a szerződés egészére beállnak. Az eset másik érdekessége, hogy a bíróság a tájékoztatási kötelezettség nem megfelelő teljesítése miatt 40%-os díjleszállítást állapított meg a szerződésszegés jogkövetkezményeként. **(EBH 2006.1404)**.

3.6. Az utazási szerződés megszüntetése, elállási jog

A szerződés megszűnése kapcsán sajátosan alakul az **elállási jog** gyakorlásának és jogkövetkezményeinek a problémája:

1. Az **utazásszervező** az utazás megkezdése előtt *legkésőbb 20 nappal írásban* tett nyilatkozattal elállhat a szerződéstől:
 - a. Ha az utazásszervező *nem az utas érdekkörében felmerült okból* állt el a szerződéstől, az utas az eredetivel azonos vagy magasabb értékű *helyettesítő szolgáltatásra* tarthat igényt. Ha helyettesítő szolgáltatást nem képes nyújtani az utazási vállalkozó, akkor az utas követelheti a teljes

befizetett *díj azonnali visszafizetését*, valamint a díj után jegybanki alapkamattal megegyező mértékű *kamatot*.

- b. Az utas a fenti jogkövetkezményeken túl az elállás következtében felmerült *kárának (ideértve a nem vagyoni kárt is) megtérítését is* követelheti, kivéve, ha
 - i. az utazásszervező elállására általa előre nem befolyásolható, ésszerűen el nem hárítható olyan külső körülmény miatt került sor, amelyet a szerződéskötés idején nem látott és ésszerű elvárhatóság mellett nem láthatott előre (*vis maior*);
 - ii. a jelentkezők létszáma a meghirdetett *legalacsonyabb résztvevőszámot* nem érte el.
2. Az **utas** a szerződéstől az utazás megkezdése előtt *írásbeli nyilatkozatával bármikor elállhat*:
- a. Ha az utas *nem a saját érdekkörében felmerült okból* áll el, kárának megtérítését követelheti. Különösen ilyen oknak minősül, ha a jogszerűen eszközölt *díjemelés mértéke a 8%-ot meghaladja*, vagy az úti célt vagy ahhoz vezető útvonalon érintett területet a külügyminiszter honlapján „*utazásra nem javasolt*” területként jelöli meg.
 - b. Az utas elállása esetére (kivéve a nem saját érdekkörében felmerült okból történt elállás fenti eseteit) a szerződésben *bánatpénz* is kiköthető. A bánatpénz mértéke a szolgáltatás díját nem haladhatja meg. Az utasnak az utazás megkezdését megelőző harmincöt napnál, szálláshely (apartman) igénybevételére irányuló utazási szerződés esetében pedig negyvenöt napnál korábbi elállása esetére bánatpénzként legfeljebb a szolgáltatás díjának (a részvételi díjnak) tíz százaléka követelhető.

A bírói gyakorlat jelentős szerződésmódosításként kezeli azokat az eseteket, amikor az utazás módja repülőről autóbuszra változik (**4.P.630066/2002. PKKB**), all inclusive ellátás helyett csak reggelit kap a vendég (**5.P.50.184/2002. PKKB**), vagy az eredetileg lefoglalt szálloda helyett egy 105 km-rel távolabb lévő hotelbe szállítják el az utast (**47.Pf.27322/2002. FB**).

3.7. Az utazást közvetítő szerződés

Az **utazást közvetítő szerződés** lényege, hogy az utazásközvetítő létrehozza az utazásszervező és az utas közötti utazási szerződést az utas által igényelt utazási szolgáltatásokra figyelemmel. Ez a szerződéstípus azonban már nem vállalkozási, hanem **megbízási jellegű**. A közvetítő feladata ilyen esetben nem az utazás megszervezése, valamint az ahhoz kapcsolódó szolgáltatások nyújtása, csupán az utas és az utazásszervező vállalkozó közötti kontraktus megkötésének biztosítása.

Egy jogesetben a felperes görögországi autóbuszútra váltott az alperes utazási irodájában 4 személy részére részvételi jegyet. A részvételi jegy az indulás helyét és időpontját tartalmazta, azt azonban nem, hogy a szerződést a szintén utazási iroda beavatkozó fogja teljesíteni, és azt sem, hogy a visszautazás hogyan történik. A hazautazás időpontját és helyét a felperes menetközben a busz sofőrjével beszélte meg, a megbeszélte időpontban és helyen azonban az autóbusz nem volt megtalálható meghibásodás miatt, és emiatt a felperes és a vele együtt nyaraló személyek 5 nappal tovább kényszerültek az üdülőhelyen tartózkodni. Az utas az utazási vállalkozótól olyan tájékoztatást kapott, hogy „az utazási iroda saját buszával viszi ki külföldre az utasokat, az utazási irodában vehet autóbuszjegyet”. Ebből következik, hogy a felek között nem más utazási iroda által szervezett utazásra jogosító, utazást közvetítő, hanem az utazási vállalkozó érdekkörébe tartozó utazást szervező szerződés jött létre. (BH 1999.162.)

4. Légiutasok jogai

4.1. Az európai szabályozás kialakulása

Az elmúlt 20 éves időszakban valamennyi közlekedési módot figyelembe véve és gazdasági szempontból megvizsgálva azt, a légiközlekedésben figyelhető meg a legjelentősebb növekedés. Egy 1980 és 2001 közötti időszakot felölelő statisztikai adat szerint, utaskilométerekben számítva a forgalom évente átlagosan 7,4%-kal növekedett, s ugyanezen időintervallumban az Európai Unió akkori 15 tagállamának a repülőtéri forgalma az ötszörösére emelkedett. 2001. szeptember 11-e után volt visszaesés, majd stagnálás a légiközlekedésben, melyet a 2008-as gazdasági válság tovább erősített. Ennek ellenére a légiközlekedés az utazási szerződésekkel szintén összeforrt fogalom, így a légiutasokat megillető speciális jogokról külön kell szót ejtenünk.

A légiközlekedés piacán született első univerzális hatályúnak tekinthető nemzetközi egyezmény a Varsói Egyezmény, melyet 1929-ben fogadtak el. A Varsói Egyezmény a jegykiadási kötelezettséget, a poggyászvevény kiállításának kötelezettségét, a fuvarozó légikatasztrófa esetén fennálló felelősségét és az igényérvényesítéshez kapcsolódó elévülés szabályait rendezte. A Varsói Egyezményt 1999-ben módosító **Montreali Egyezmény** az a nemzetközi dokumentum, amely a légiutasok jogait univerzális jelleggel szabályozza napjainkban. 2010-ig a világ 95 országa írta alá az Egyezményt, köztük az EU valamennyi tagállama, az USA, Kanada, Kína és Japán is.

Európában kezdetben kétoldalú nemzetközi megállapodások szabályozták az ágazatot, az Európai Unión belül az egységes belső piac megteremtése érdekében azonban szükségessé vált ezen szabályozási technika közösségi szintű politikával való felváltása. Kezdetben az Európai Közösség közlekedési tárgyú külön szabályai az egységes közösségi politika kialakítását akadályozták a versenyszabályok alkalmazásában kialakult viták révén. Már kezdettől fogva célpontja volt a liberalizációs folyamatnak az európai légiközlekedési politika, mely az ágazatra vonatkozó harmadik jogszabálysomag elfogadásával (**2407/92/EGK tanácsi rendelet** a légi fuvarozók engedélyezéséről, **2408/92/EGK tanácsi rendelet** a Közösség légi fuvarozóinak a Közösségen belüli légi útvonalakhoz való hozzájutásáról, **2409/92/EGK tanácsi rendelet** a légi szolgáltatások viteldíjairól és tarifáiról) teljesedett ki. Kialakult ennek következtében a Közös Légiközlekedési Politika, melyhez vezető úton nagy jelentőséggel bírt az Európai Bíróság **Nouvelles Frontières ügyben** meghozott határozata, melyben a bíróság megállapította, hogy a Római Szerződés versenyszabályait a légiközlekedésben is alkalmazni kell (**C-209/84-C-213/84**).

A jogi szabályozás kialakításában az 1990-es évek végén új lendületet adtak az Európai Bíróság ún. **nyitott égbolt (open skies) ítéletei** (C-466/98-C-468/98., C-470/98-C-472/98.számú ügyek). Az ítéletek megerősítették azt, hogy a Közösség rendelkezik nemzetközi tárgyalási hatáskörrel a polgári légiközlekedés területén.

Az utasok repülőútjuk során talán a járat késése, törlése, valamint a beszállás megtagadása esetén vannak a legkiszolgáltatottabb, objektíve teljesen más helyzetben, mint más közlekedési eszköz igénybevevői.

Az utasok védelme érdekében már 1991-ben megszületett az Európai Parlament és a Tanács közös 295/91/EGK rendelete. Ezt a jogszabályt 2004-ben az Európai Parlament és Tanács **261/2004/EGK rendelete** váltotta fel (a visszautasított beszállás és légi járatok törlése vagy hosszú késése esetén az utasoknak nyújtandó kártalanítás és segítség közös szabályainak megállapításáról).

A Rendelet a menetrendszerinti és nem menetrendszerinti (charter) járatok között nem tesz különbséget az utasjogok tekintetében. A **rendelet hatálya** kiterjed a Közösségen belül üzemeltetett járatok mellett azon járatokra is, melyek egy harmadik ország repülőteréről egy tagállamban található repülőterre indulnak, amennyiben a légijáratot egy közösségi fuvarozó üzemelteti.

A rendelet területi hatálya behatárolt, így abban az esetben, ha az oda- és visszaút egyetlen foglalás tárgyát képezi, azonban a valamelyik tagállami repülőtérrel induló járat egy harmadik országbeli repülőterre érkezik, és majd onnan fog visszaindulni a Közösségi jog alá tartozó tagállamba, a rendelet szabályai nem alkalmazhatók. (C-173/07. sz. ügy **Emirates Airlines – Direktion für Deutschland vs. Diether Schenkel**). Ebben az esetben a légitársaságok felelősségét és az utasoknak járó kártérítés alapvető szabályait tartalmazó Montreali Egyezmény alkalmazandó.

A jogviszony az utas és a légi fuvarozó között egy légi személyszállítási szerződéssel jön létre. A szerződés alapján a légitársaság az utast és poggyászát légijárművel az indulási repülőtérrel az érkezési repülőterre szállítja. A bekövetkező károk kétféleké lehetnek. Egyrészt maga a késés, vagy a járat törlése minden utasnak kárt okoz, amit azonnal kell orvosolni egységesített és azonnali segítségnyújtással és ellátással. Másrészt egyedi kár is keletkezhet az utasoknál utazásuk céljával összefüggésben. Ez a kár azonban csak utólagos és egyéniesített kártérítés tárgya lehet.

4.2. A beszállás megtagadása

Túlfoglalás esetén valamilyen szempontok alapján a légi fuvarozónak választania kell, hogy ki fog elutazni, és mely utas fog a repülőtéren maradni, és várni a következő gépre. A rendelet 4. cikke tartalmaz rendelkezéseket az ebben az esetben követendő eljárásra. Ez alapján a légifuvarozó köteles először az utasok közül önkénteseket keresni, akik a

visszatérítéshez vagy átfoglalásukhoz való jogukon túl, valamilyen plusz anyagi előnyért cserébe lemondanak helyfoglalásukról. Amennyiben az önként jelentkezőknél száma még mindig alacsonynak mutatkozik, és még mindig nincs elég hely a járaton, úgy az üzemeltető légifuvarozó visszautasíthatja a helyfoglalással rendelkező utasok beszállását.

Az utasok beszállásának akaratuk ellenére történt visszautasítása esetén, a légifuvarozó köteles az utasokat **azonnal kártalanítani**, valamint megfelelő **segítséget nyújtani** a célállomásra való eljutásukhoz.

4.3. Járatkésés

Amennyiben a légifuvarozó indokoltan számíthat arra, hogy egy járata a menetrendhez képest késni fog, a repülőút hosszától és a késés mértékétől függően különböző mértékű ellátásokat kell biztosítani utasainak.

A késés fogalmát nem határozza meg a rendelet. Az Európai Bíróság a **Condor Flugdienst GmbH és Air Franca SA** egyesített ügyekben (C-402/07. és C-432/07.) a késés fogalmát a következőképpen határozta meg: „késik egy légijárat, ha az eredeti tervnek megfelelően közlekedik, azonban tényleges indulási idejét későbbre halasztják a tervezett indulási időhöz képest”.

Késés esetén a várakozás idejével arányban álló **étkezést és frissítőket** kell biztosítani az utasoknak. Abban az esetben, ha az indulás időpontja ésszerű számítások szerint a korábban bejelentett indulási időhöz képest másnapra esik, akkor **szállást vagy szállodai elhelyezést** kell biztosítani az utasok számára.

Ha a járat késése az öt óra hosszát meghaladja, akkor az utas a **jegy árának visszatérítését** kérheti hét napon belül, vagy jogosult lesz az első indulási pontra való visszajutásra a lehetséges legkorábbi járatral.

4.4. Járat törlés

Ha egy járat törlésre kerül, akkor az **utas választhat**, hogy díjmentes *átfoglalást*, a repülőjegy árának *visszatérítését*, vagy az utazástól való *elállás* jogát gyakorolja.

A járat törléssel érintett utasok **kártalanításra** is jogosultak. A kártalanítás fizetési kötelezettség alól a rendelet csak két esetben *mentesíti* a légitársaságot:

- ha a menetrend szerinti indulás időpontja előtt legalább két héttel tájékoztatják az utast a járat törléséről, vagy
- ha jelentős hátránnyal nem járó átfoglalást ajánlottak fel az utas számára a tervezett menetrend szerinti indulás előtt legkorábban két héttel és legkésőbb hét nappal.

A kártalanítás alól rendkívüli körülmények bizonyítása esetén mentesülhet a légitársaság, vagyis a rendelet alapján meghatározott esetekben **kimentheti magát** a felelősség alól. Mindehhez két dolgot kell bizonyítani, történetesen, hogy nem volt előre látható a törléshez vezető körülmény, valamint hogy az esemény elháríthatatlan volt, azt minden ésszerű intézkedés ellenére sem lehetett volna elkerülni. A rendelet öt ilyen *különleges körülményt* sorol fel:

- bizonytalan politikai helyzet;
- nem megfelelő meteorológiai feltételek;
- biztonsági kockázatok;
- váratlan repülésbiztonsági hiányosságok;
- sztrájk.

A rendelet fontos hiányossága, hogy nem határolja el egyértelműen egymástól a késés és a törlés fogalmát. Ezt a joghézagot kihasználva előfordul, hogy a kedvezőbb jogkövetkezmények miatt a légitársaság a járatok törlését is inkább jelentős késésként tünteti fel.

4.5. A kártalanítás szabályai

Beszállás visszautasítása esetén, valamint a járat törlése esetén az utasokat meghatározott összegű kártalanítás illeti meg.

Ennek **összege** a repülőút hosszának függvénye:

- 250 EUR minden 1500 kilométeres vagy annál rövidebb repülőútra,
- 400 EUR az 1500 kilométernél hosszabb Közösségen belüli repülőútra és minden egyéb, 1500 és 3500 kilométer közötti repülőútra,
- az előbbi két kategóriába nem tartozó útra pedig 600 EUR.

Ez az összeg azonban 50%-kal csökkenhet, akkor, ha az utasoknak bár átfoglalást ajánlanak fel, azonban ennek az alternatív légi járatnak az eredeti járat érkezési időpontjához képest későbbre esik a megérkezés időpontja.

Az Európai Bíróság ítélete szerint (**C-402/07. és C-432/07. sz. Condor Flugdienst GmbH és Air Franca SA egyesített ügyek**) a késéssel érintett járatok utasai is jogosultak kártérítésre abban az esetben, ha végső célállomásukat a légitársaság által eredetileg tervezetthez képest három vagy több órával később érik el. Ilyenkor a kártalanítás mértékét tekintve az utasok a járat törlésével azonos mértékű - 250 és 600 euró közötti összegben - kártalanításra jogosultak.

4.6. Megfelelő ellátáshoz való jog

Késés esetén megilleti az utasokat a megfelelő ellátáshoz való jog. E jog keretein belül a járat késése miatti várakozási idővel arányosan az utasok jogosultak, díjmentesen a következő szolgáltatásokra:

- étkezés;
- frissítők;
- két telefonhívás, vagy telex, faxüzenet, illetve email üzenet küldése;
- szállodai tartózkodás, illetve szállítás a repülőtér és a szálláshely között, amennyiben a késés időtartamából következően egy vagy több éjszakát, vagy az utazó szándékaihoz képest hosszabb időt kell az adott repülőtéren tartózkodni.

A csökkent mozgásképeségű személyeket, valamint azokat a kiskorúakat, akik szülő nélkül utaznak, elsőként kell tájékoztatni az eseményekről, és segítségükre sietni, az ő ellátásukról az első körben kell gondoskodni. Amennyiben a jegy átfoglalásáról van szó, és magasabb osztályon helyezik el az utast, akkor nem lehet a többletköltségeket visszakövetelni az utastól, illetve amennyiben alacsonyabb osztályú jegyet tudnak csak neki felajánlani, úgy vissza kell fizetni részére a rendeletben meghatározott különbözetet:

- 1500 kilométernél nem hosszabb repülőút esetén a jegy 30%-át;
- a Közösségen belüli 1500 kilométernél hosszabb repülőútraés minden egyéb 1500 és 3500 kilométer közötti útra a jegy árának 50%-át;
- az első két pontba nem tartozó esetben pedig a jegy árának 75%-át kell visszatéríteni.

4.7. Poggyászkárok

Az EK rendelet nem tartalmaz szabályokat a légiutasok poggyászait érintő károk megtérítésére, így ebben a körben a **Montreali Egyezmény szabályai alkalmazandók**. Ha az utas poggyászát szabályszerűen adta fel, a légitársaság a poggyász sérülésével, elvesztésével, megsemmisülésével kapcsolatban bekövetkezett károkért felelősségére tekintet nélkül felelősséggel tartozik. A légitársaságok számára adott a poggyászkárokért való felelősség korlátozásának a lehetősége, azonban az Egyezmény értelmében utasonként 1000SDR (elszámolási egység) összeghatárig mindenképpen beáll a légitársaság felelőssége. A kár bekövetkezésének és összegének bizonyítása az utast terheli. Ez a gyakorlatban annyit jelent, hogy a poggyász szabályszerű feladását a járatra való jelentkezés során kapott poggyászvevénnyel kell igazolni, valamint a légitársaság által használt formanyomtatványon kell tételesen felsorolni a poggyász tartalmát. Az igénybejelentésre az utasnak a poggyász átvételétől számított 7 nap áll rendelkezésre. Amennyiben a poggyászt a célállomásra történő megérkezéskor nem szolgáltatják ki, az igényt haladéktalanul jelezni kell. Az igénybejelentésnek minden esetben írásban, a megfelelő formanyomtatvány kitöltésével együtt kell történnie.

4.8. Igényérvényesítés

Az EK rendelet az igényérvényesítés vonatkozásában sem tartalmaz a Montreali Egyezménytől eltérő szabályokat. A kártérítési igényt ahhoz a légitársasághoz kell intézni, amely a szállítási szerződést megkötötte az utassal, vagy ahhoz, amelyik a járatot ténylegesen üzemelteti. A kárigények a rendeltetési helyre való megérkezést követő 2 év elteltével nem érvényesíthetők.

5. Vasúti utasok jogai

Európában a rövid távú légitözeledés egyre népszerűbb alternatívája a gyorsvasutak elterjedése miatt a vasúti közlekedés. A francia TGV, a német ICE vagy a spanyol AVE 300km/órát megközelítő és néhány esetben meghaladó sebessége belföldi és nemzetközi viszonylatban kedvelt közlekedési módozat az európai utasok körében. A repülőtéri bejelentkezés és utasbiztonsági ellenőrzés hosszú procedúrája kerülhető el vagy rövidíthető le a gyorsvasutak igénybevételel. A vasúti személyszállításra vonatkozó nemzetközi egyezmények közül ki kell emelnünk a Bernben 1980. május 9-én kelt **Nemzetközi Vasúti Fuvarozási Egyezményt (COTIF)** és a **Nemzetközi Vasúti Személyszállítási Szerződésre vonatkozó Egységes Szabályokat (CIV)** (hazánkban kihirdette az 1986. évi 2. tvr.). Az ágazat alapvető szabályait adó két nemzetközi egyezmény az utasjogok tekintetében csupán minimális előírásokat határoz meg, és az utazáshoz való jog rögzítésén túl szűk körben rendelkezik az utasokat megillető kártalanítás szabályairól, mindenekelőtt személyi vagy dologi károkkal járó szerencsétlenségek esetétre.

5.1. 1371/2007. EK rendelet

A két egyezmény garanciáinak figyelembe vételével az Európai Unió 2007. október 23-án alkotta meg az ágazat speciális európai szabályozását az **1371/2007. EK rendelet** elfogadásával (a vasúti személyszállítást igénybe vevő utasok jogairól és kötelezettségeiről).

Az EK rendelet megalkotásának elsődleges célja az volt, hogy a COTIF és CIV által lefektetett utasjogokat a rendelet tárgyi hatályának meghatározásával a nemzetközi vasúti forgalom mellett a belföldi vasúti személyszállításra is kiterjessze, valamint a vasúttársaságok (üzemeltetők) közötti együttműködést az utasok több üzemeltetőt érintő utazásainak zavartalan lebonyolítása során biztosítsa. A rendelet az Európai Unió céljainak megfelelően a foglalási rendszerek egységesítésére, valamint a fogyatékkal élő utasok speciális jogaira nézve is tartalmaz rendelkezéseket.

A Rendelet a **tárgyi és területi hatály** meghatározása során az **utazás egységének elv**éből indul ki. Ez alapján a rendelet hatálya kiterjed az *egy vagy több vasúttársaság által nyújtott vasúti utazásokra és szolgáltatásokra a Közösség területén belül*. Nincs tehát annak jelentősége, hogy belföldi vagy nemzetközi vasúti személyfuvarozási szerződést köt az utas, és ennek lebonyolításában egy vagy több üzemeltető működik közre, a rendelet szabályai a Közösség területén belüli utazás teljes tartama alatt alkalmazandók. A tagállamok számára a derogáció csak a városi, külvárosi és regionális vasúti személyszállítási szolgáltatások körében engedélyezett. Hazánkban ennek megfelelően a **térségi, elővárosi és helyi működési engedély alapján végzett vasúti személyszállítás részletes feltételeiről** külön jogszabály, a **270/2009. (XII. 1.) Korm. rendelet** rendelkezik.

A Rendelet szabályozásának módszere a **klauzikálós kógenencia** elvét követi. A vasúttársaság utasokkal szemben teljesítendő kötelezettségei ugyanis a rendelettől eltérően nem lehet korlátozni még egyedi személyszállítási szerződésben sem. A rendelet által biztosított utasjogoktól az eltérés csak az utas számára kedvezőbb feltételek megállapításával lehetséges.

5.2. Előzetes kifizetés

Az EK rendelet a vasúttársaságok működésének engedélyezését a Közösség egész területén vagyoni biztosíték meglétéhez köti. A felelősség szabályainak alapját ennek a biztosítéknak a követelménye jelenti, és ez szolgál a vasúttársaság kártérítési kötelezettségének fedezetéül.

Ha az utazás során az **utas megsérül vagy életét veszti**, a vasúttársaság haladéktalanul, de legkésőbb a károsult személyazonosságának megállapítását követő 15 napon belül köteles az elszenvedett nehézségekkel arányban álló, a közvetlen anyagi szükségletek kielégítéséhez szükséges **előzetes kifizetést** teljesíteni. Ez a gyorssegélyként is felfogható előzetes kifizetés – amennyiben az utas életét veszíti - utasonként legkevesebb 21.000 EUR. Az előzetes kifizetés célja, hogy az utas személyi sérülésével, halálával összefüggésben jelentkező vagyoni károk, kiadások fedezéséhez segítséget nyújtson. Az előzetes kifizetés teljesítése éppen ezért objektív jogkövetkezmény, melynek teljesítése alól a vasúttársaság nem mentesülhet. Ennek a szigorú felelősségnek az ellentételezéseként a rendelet kimondja, hogy az előzetes kifizetés teljesítése nem tekinthető a felelősség elismerésének, és *surrogatum* jellegére tekintettel levonható a később kifizetésre kerülő kártérítés összegéből. Az előzetes kifizetés visszakövetelésére csak akkor van lehetőség, ha a kárt az utas gondatlansága vagy saját hibája okozta, vagy ha az előzetes kifizetésben részesített személy nem a kártérítésre jogosult személy volt.

5.3. Késés, csatlakozásmulasztás és járatkimaradás következményei

A vasúti személyszállítás során akkor állapítható meg késés, ha a személyszállítási szerződés szerinti végleges célállomásra való megérkezéskor az ésszerű megfontolások alapján **több mint 60 perces késés** várható. Az utast késés esetén a következő jogosultságok közötti választás illeti meg:

- a *menetjegy árának teljes visszatérítése* az utazás meg nem tett részeire, adott esetben a kiindulási pontra való visszajuttatás biztosításával együtt, vagy
- az *utazás folytatása vagy elterelése a lehető legkorábban*, az eredetihez hasonló szállítási feltételek mellett, vagy
- az *utazás folytatása vagy elterelése az utas választása szerinti későbbi időpontban*, az eredetihez hasonló szállítási feltételek mellett.

Az utas utazási jogának elvesztése nélkül **kártérítést** követelhet továbbá a vasúttársaságtól, ha menetjegyének árát nem térítették vissza. A késés esetén fizetendő kártérítés mértéke mindig az utas által ténylegesen kifizetett árhoz viszonyítottnak a következők szerint alakul:

- 60-119 perces késés esetén a menetjegy árának 25%-os visszafizetése;
- 120 perc vagy azt meghaladó késés esetén a menetjegy árának 50%-os visszafizetése;
- a bérlettel vagy utazási igazolvánnyal rendelkezők sem esnek el a kártérítési igénytől, azonban ennek feltételeit a vasúttársaság szabályzatai tartalmazzák, melyek objektív számítási szempontok alapján rögzítik a megfelelő mértékű kártérítés kalkulálásának módját.

A menetjegy árára vonatkozó kártérítés csökkentésének nem lehet helye pénzügyi tranzakciós költségekre, egyéb díjakra, telefon vagy postaköltségre való hivatkozással. Arra azonban joga van a vasúttársaságnak, hogy legfeljebb 4 EUR-t el nem érő összeghatárig ne fizessen kártérítést.

Az utast nem illeti meg a kártérítéshez való jog, ha:

- a késésről a jegyvásárlást megelőzően tájékoztatták, vagy
- az utazásnak másik szolgáltatással vagy eltereléssel történő folytatása következtében a késés a 60 percet nem haladja meg.

A fenti jogkövetkezményeken túl az utast késés esetén megfelelően kell tájékoztatni a kialakult helyzetről, a várható indulási és érkezési időről, amint ezen információk a vasúttársaság rendelkezésére állnak.

Ha a késés a 60 percet meghaladja, az utasokat térítésmentes **szolgáltatások** is megilletik:

- ételek és frissítők, a késés időtartamához mérten, ha azok biztosítása az állomáson megoldható, vagy odaszállításuk ésszerűen megoldható;
- szállás biztosítása, valamint az állomás és a szálláshely közötti szállítás, ha egy-vagy többéjszakás többlettartózkodás válik szükségessé;

- a vonat pályán való elakadása esetében a vonat és az állomás közötti szállítás biztosítása, valamint visszaszállítás alternatív kiinduló helyre vagy a célállomásra.

5.4. Fogyatékkal élő utasok speciális jogai

A rendelet a fogyatékkal élők és csökkent mozgásképességű személyek részére különleges utasjogokat fogalmaz meg. Ezek a speciális jogok az utas állomáson belüli közlekedését, vonatra való feljutását, arról való leszállását, valamint az utazás időtartama alatti segítségnyújtást foglalják magukban. A fogyatékos és mozgáskorlátozott személyek közlekedéshez való jogának biztosítása során alapvető garancia, hogy a vasúttársaság az így nyújtott többlétszolgáltatásokra tekintettel nem határozhat meg a többi utasokra irányadótól eltérő helyfoglalási és árazási szabályokat. A közlekedéshez való jog biztosításához ugyancsak nem követelheti meg a vasúttársaság, hogy a fogyatékos személyt egy másik személy kísérje, kivéve, ha ez feltétlenül szükséges. Az egyetlen követelmény, mely a hozzáférési szolgáltatások igénybevétele előtt megkövetelhető, hogy a *fogyatékos személy rászorultságát az utazás megkezdése előtt legalább 48 órával jelezze a vasúttársaságnak*. Az értesítés elmulasztása esetében is köteles azonban a vasúttársaság minden ésszerű és biztosítható segítséget megadni a közlekedéshez való jog gyakorlásához.

5.5. Poggyászkár

A rendelet a poggyászkárokért való helytállás körében aszerint differenciál, hogy a káresemény kézipoggyászt vagy feladott poggyászt érint.

Az utas személyi sérüléseihez kapcsolódóan a vasúttársaság felelős az utas **kézipoggyászában** bekövetkezett károkért is. Egyéb esetekben, amikor a kézipoggyászkárok nem az utas halálával, sérülésével összefüggésben jelentkeznek, a vasúttársaság csak akkor felel az utas őrizetében lévő poggyászból bekövetkezett károkért, ha a kárt a fuvarozó hibája okozta (*felróhatóságon alapuló felelősség*). Ha az utas a vám- vagy más közigazgatási hatóságok által megkövetelt alakiságokat nem tartotta be, a vasúttársaság a poggyászkárok megtérítésére nem köteles.

A rendelet a kézipoggyászban esett károkért való helytállás mértékét utasonként 1.400 SDR (elszámolási egység) összegben maximálja.

Az **útipoggyászt** (feladott poggyászt) ért sérülések, az ezzel kapcsolatos késedelmes kiszolgáltatásból eredő károk megtérítésére a vasúttársaság *felróhatóságától függetlenül* köteles. A felelősség alóli mentesülés csak akkor lehetséges, ha a vasúttársaság bizonyítja, hogy a kár a következő körülmények valamelyikének vagy ezek közül többnek a következménye:

- csomagolás hiánya vagy hiányossága;
- útipoggyász különleges tulajdonságai (pl. utas nem tájékoztatta a vasutat arról, hogy a poggyász törékeny);
- szállításból kizárt tárgyak útipoggyászsként való feladása.

Az útipoggyász akkor minősül elveszettnek, ha azt a vasúttársaság a kiszolgáltatási kérelmet követő 14 napon belül sem szolgáltatja ki (**útipoggyász elveszésének vélelme**). A poggyász elvesztésének vélelme esetén is megilleti az utast a fenti szabályok szerinti kártérítés. Ha azonban a poggyász egy éven belül előkerül, a vasúttársaság köteles azt a jogosultnak kiszolgáltatni, és jogosult a már kifizetett kártérítést visszakövetelni.

5.6. Igényérvényesítés

Az igényérvényesítés során az utazás egységének elvéből következően a legfontosabb kérdés, hogy az igénybejelentést mely fuvarozónál kell megtenni. Az **utas halálával, sérülésével kapcsolatos igényeket** ahhoz a fuvarozóhoz kell írásban bejelenteni, aki ellen az eljárás indítható, azaz akinek felelőssége a káreseményért megállapítható. Ha a szállítás egyetlen szerződés alapján történik, és annak végrehajtásában több fuvarozó vesz részt, a jogosult választhat, hogy igényét az első, az utolsó fuvarozóhoz, vagy ahhoz intézi, akinek székhelye vagy telephelye vagy irodája, amely a szerződést kötötte, az utas lakóhelye szerinti vagy állandó tartózkodási helye szerinti államban található. A kereseti jog elévül, ha a káreseményről való tudomásszerzést követő *12 hónapon* belül nem érkezik bejelentés. Nem indítható kereset a baleset napjától számított 3 év elteltével.

Poggyászkárok érvényesítés során a jogosult igényét ahhoz a fuvarozóhoz intézheti, aki a poggyászvevényen vagy fuvarokmányon feltüntetésre került. E fuvarozó ellen akkor is indítható kereset, ha az útipoggyászt át sem vette.

A szállítási szerződés alapján fizetett **összeg visszatérítése** iránti pert az ellen a fuvarozó ellen lehet indítani, aki ezt az összeget beszedte, vagy akinek a javára ezt az összeget beszedték.

Kérdések:

Határoolja el az utazásszervező és utazásközvetítő szerződést!

Milyen feltételeknek kell megfelelnie az utazási vállalkozónak a tevékenység folytatásához?

Mely esetekben vonja vissza a Hivatal az utazási vállalkozó engedélyét?

Melyek az utazási szerződés megkötésének sajátosságai?

Mit jelent az utas jóhiszeműségének vételeme?

Milyen szerződési biztosíték és milyen feltételekkel követelhető az utastól?

Mikor mentesülhet az utazásszervező a szerződésszegésért való felelősség alól?

Mely esetekben állhat el az utazásszervező a szerződés teljesítésétől?

Melyek az utas elállási jogának specialitásai?

Határozza meg a légiutasok jogairól szóló EK rendelet területi hatályát!

Mi a különbség a járatkésés és járatörlés jogkövetkezményei között?

Mikor jár kártalanítás a légiutasnak?

Mi tartozik a légiutasoknak nyújtott megfelelő ellátás körébe?

Melyek a késés jogkövetkezményei a vasúti személyszállítás körében Európában?

Hasonlítsa össze a vasúttársaság felelősségét kézipoggyászt és útipoggyászt ért károk esetén!

Felhasznált irodalom:

Abeyratne, Ruwantissa: US/EU Open Skies Agreement – Some Issues, *Journal of Air Law and Commerce*, Vol. 21. 2007.; Baldwin, Timothy: The Constitutional Right to Travel: Are some forms of transportation more equal than others?, *Northwestern Journal of Law & Social Policy*, Vol. 213. 2006.; Csécsy Gy.- Fézer T. – Hajnal Zs. – Károlyi G.- Petkó M. – Törő E.: *A gazdasági szféra ügyletei*, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2009.; Görög Márta: *Összehasonlító utazási jog a német, a svájci és a magyar utazási jog tükrében*. Szeged, Officina Press Kft. 2002. *Acta Universitatis Szegediensis. Acta juridica et politica*. Tomus 62. Fasc. 6.; Hajnal Zsolt: A Legfelsőbb Bíróság ítélete a szórólapon hirdetett utazás díjával kapcsolatban In: *JEMA Jogesetek Magyarázata* 2010/2.; Miskolczi Bodnár Péter: Az utazási szerződés, *Gazdaság és Jog*, 1996/9. 3-9.; Salamon András: *Az utazási szerződés*, Gomédia Kiadó Rt., Budapest, 2001.; Salamon András: *Fogyasztóvédelem és turizmus, A szolgáltatók és a fogyasztók jogi kapcsolatrendszer a turizmusban*, 2009., <http://www.tudatosutazo.hu/modules/Docs/> (Letöltés ideje: 2009. december 9.); Vaccarello, Steven: Solutions for Premium Class Air Travel Abuse in Executive Branch Agencies, *Public Contract Law Journal*, Vol. 741. 2009.

PAPP TEKLA

VIII. AZ ÜZLETEN KÍVÜL KÖTÖTT SZERZŐDÉSEK

A magyar kereskedelmi szabályok alanyi jogon lehetővé teszik a kereskedelmi vállalkozást, de a folytatásához, gyakorlásához normatív feltételeket szabnak. Magyarországon belkereskedelmi tevékenységet gazdálkodó szervezet, külföldi székhelyű vállalkozás magyarországi fióktelepe és **kereskedő** (aki kereskedelmi tevékenységet folytat) végezhet.

A kereskedő a kereskedelmi tevékenységet folytathatja üzletben, de üzleten kívül is: üzlettel nem rendelkező kereskedő is jogosult kereskedelmi tevékenység gyakorlására. A nem üzletben végzett kereskedelmi tevékenység egyik megjelenési formája a házaló kereskedés, melyhez nem szükséges működési engedély.

Az üzleten kívül kötött szerződések folytán létrejövő jogviszony **specialitását a szerződés-kötés helye** adja:

a.) kívül esik *a tömegesen látogatható adásvételi* lehetőségeken (vásáron, vásárcsarnokon, piacon kívül),

b.) *a vállalkozás tevékenység-végzési helyétől eltér* (üzletén, telephelyén kívül),

c.) vagy *a vállalkozás üzletének, telephelyének hiányában*

- c/1.) *a fogyasztóhoz kötődik* a szerződés létrehozatalának helyszíne, amely

- vagy a fogyasztó *lakása* (itt 19 óra és 9 óra között nem kereshető fel a fogyasztó, kivéve, ha ehhez előzetesen hozzájárult; azaz bármikor nem zaklatható a fogyasztó),

- vagy a fogyasztó *munkahelye*,

- vagy a fogyasztó *átmeneti tartózkodási helye* lehet;

- c/2. *a vállalkozás* (vagy harmadik személy) által szervezett *utazáson, rendezvényen* zajlik a szerződési folyamat. Amennyiben *a fogyasztó kezdeményezi* a szerződés megkötését, akkor a speciális megállapodási

hely annyiban feltétel, hogy vásáron, piacon vagy közterületen *nem* létesíthető a kontraktus, illetve a vállalkozás üzletében, telephelyén sem.

1. Az üzleten kívül kötött szerződések szabályozása

1.1. A 85/577/EGK irányelv az üzlethelyiségen kívül kötött szerződések esetén a fogyasztók védelméről

Az Európai Közösségek Tanácsa azért fogadta el a 85/577/EGK irányelvet, mert az üzlethelyiségen kívüli kereskedés jogi szabályozása tagállamonként eltérő, és ezek a jogszabályi eltérések befolyásolhatják a közös piac működését, és védelmet kell nyújtani a fogyasztók számára a hálaló kereskedelmen belüli tisztességtelen gyakorlatok alkalmazásával szemben. A fogyasztó a szerződéskötés során nincs felkészülve (a meglepetés hatása) és nincs összehasonlítási alapja az üzlethelyiségen kívül kötött szerződéseknel; tehát indokolt volt ezen a területen a jogszabályok közelítése.

Az Európai Bizottság 2008. októberében előterjesztett a fogyasztók jogairól szóló irányelv-javaslatára érinti a 85/577/EGK irányelvet is: a vállalkozás írásbeli tájékoztatási kötelezettségére és a fogyasztó elállására vonatkozóan formanyomtatványokat szabványosít részletes tartalommal. Az irányelv-javaslat tovább szigorítja a vállalkozást terhelő tájékoztatási kötelezettséget, például a nemperes konfliktusmegoldás lehetőségéről adandó információval. Az irányelvjavaslat a fogyasztók érdekeinek védelmében 14 napra növelné a fogyasztót megillető objektív elállási jog gyakorlására vonatkozó határidőt. Az irányelv-javaslat a maximum harmonizációra áttérve minden egyes tagállamban az egységes üzleti stratégiára épülő egységesített szerződéseltesítés elképzelését követi.

1.2. A 85/577/EGK irányelv magyarországi implementálása

A 213/2008. (VIII. 29.) Kormányrendelet megfelelően implementálta az irányelvet. Az alanyi definíciók és a szerződés közvetlen tárgyai megegyeznek mindkét normában. A közvetett tárggyal kapcsolatban a magyar kormányrendelet hatálya a disztribútori és a csomagküldő szolgáltatásokra nem terjed ki, az irányelv pedig az értékesíthető termék fogalmát nem szűkíti. A szerződéskötés helyét illetően a

kormányrendelet részletesebb, az irányelv csak az üzlethelyiségen kívüli helyet, a fogyasztó otthonát, illetve munkahelyét adja meg specifikumként. A fogyasztó tájékoztatáshoz való jogát és elállási jogát a kormányrendelet az irányelvvvel összhangban szabályozza, és az elállás gyakorlására nyitva álló határidőt a fogyasztóra nézve kedvezőbben állapítja meg. (Az irányelv legalább 7 napon belüli elállási jog biztosítását várja el.) A kormányrendelet nem élt azzal az irányelvi felhatalmazással, hogy tárgyi hatályát (milyen szerződésekre alkalmazandó) értékhatárhoz (legalább 60 euro feletti) kösse.

2. Az üzleten kívül fogyasztóval kötött szerződésekről szóló 213/2008. (VIII.29.) Kormányrendelet

2.1. Az üzleten kívüli (házaló) kereskedés fogalma

Házaló kereskedés során a vállalkozás a fogyasztóval termék értékesítésére vagy szolgáltatás nyújtására irányuló szerződést köt

- a vállalkozás kezdeményezésére, a vállalkozás üzletén kívül, a vállalkozás telephelyén kívül;
- a vállalkozás kezdeményezésére, a vállalkozás üzletének, illetve telephelyének hiányában a fogyasztó lakásán, munkahelyén, átmeneti tartózkodási helyén (feltéve, hogy a vállalkozás a fogyasztót nem a fogyasztó kifejezett kívánságára kereste fel), vagy a vállalkozás (illetve harmadik személy) által szervezett utazás, rendezvény alkalmával;
- a vállalkozás üzletén, telephelyén kívül, vagy a vállalkozás üzletének, telephelyének hiányában, a fogyasztó által a vállalkozásnak tett szerződéskötési ajánlat alapján;
- olyan termék, illetve szolgáltatás tekintetében, amely különbözik attól a terméktől/szolgáltatástól, amelynek tekintetében a fogyasztó a vállalkozás látogatását kezdeményezte, feltéve, hogy a fogyasztó nem tudta, és kellő gondosság mellett nem tudhatta, hogy ezen termék/szolgáltatás értékesítése a vállalkozás gazdasági vagy szakmai tevékenységi körébe tartozik.

A fenti fogalom szerint a házaló kereskedés alfajai a szerződéskötés helye és a szerződéskötést kezdeményező személye szerint határozhatók el egymástól:

- a vállalkozás kezdeményezi a szerződéskötést
 - saját üzletén/telephelyén kívül (de nem a következő két bekezdésben megjelölt helyeken),
 - üzlet/telephely hiányában a fogyasztó lakásán, munkahelyén, átmeneti tartózkodási helyén,
 - üzlet/telephely hiányában az általa (vagy harmadik személy által) szervezett utazás, rendezvény alkalmával (Az üzlettel nem rendelkező vállalkozás vásáron, piacon, illetve közterületen végzett értékesítő tevékenysége nem házaló kereskedés.);
- a fogyasztó kezdeményezi a szerződéskötést
 - a vállalkozás üzletén, telephelyén kívül,
 - a vállalkozás üzletének/telephelyén hiányában bárhol, kivéve a vásárt, piacot és a közterületet,
 - a fogyasztó lakásán/munkahelyén/átmeneti tartózkodási helyén, de jóhiszeműen más termékre/szolgáltatásra köt a fogyasztó szerződést a vállalkozással, mint amire a szerződéskötési szándékát kifejezte.

2.2. Személyi hatály

A szerződéses jogviszony *egyik pólusán* a **vállalkozás** áll, aki a fogyasztókat érintő tevékenységet önálló foglalkozásával vagy gazdasági tevékenységével összefüggő célok érdekében végzi (1997. évi CLV. tv. 2. § b) pont), vagy a nevében, illetve javára szerződést kötő személy.

A házaló kereskedés révén keletkező jogviszony *másik pólusán* a **fogyasztó** van: az a természetes személy, aki önálló foglalkozásán és gazdasági körén kívül eső célok érdekében (árut véve, rendelve, kapva, használva, igénybe véve, vagy az áruval kapcsolatos kereskedelmi kommunikáció, ajánlat címzettjeként) 213/2008. (VIII. 29.) Kormányrendelet hatálya alá tartozó szerződéseket köt, vagy tesz szerződéskötésre ajánlatot az eladónak.

Így a házaló kereskedés egy „laikus” (a fogyasztó) és egy „profí” (a vállalkozás) kapcsolatán alapul.

2.3. Tárgyi hatály

A házaló kereskedésnek két **tárgya** lehet a **termék** és a **szolgáltatás**. Házaló kereskedés során csak közismert rendeltetésű, bontatlan csomagolású termék forgalmazható a fogyasztó részére. Viszont házaló kereskedés keretében **nem forgalmazható**:

- az olyan termék, melynek forgalmazását jogszabály tiltja, vagy engedélyhez köti, vagy csak üzletben (piacon) történő forgalmazását engedi;
- jövedéki termék;
- növényi szaporítóanyag;
- kábítószer, pszichotrop anyag, illetve annak minősülő termék;
- gyógyszer, gyógyszernek nem minősülő gyógyhatású anyag vagy készítmény;
- állatgyógyászati készítmény;
- növényvédő szer, növényvédelmi célú és termelésnövelő anyag;
- veszélyesnek minősülő anyag és készítmény;
- fokozottan tűz- és robbanásveszélyes, illetve ebbe az osztályba sorolt anyag;
- veszélyes hulladék, veszélyes komponenseket tartalmazó maradvány és leválasztott anyag;
- nemesfém, drágakő, illetve abból készült ékszer, díszműáru;
- élelmiszer (ideértve a gombát is), de a zöldség és a gyümölcs kivételével.

Ha a házaló kereskedés közvetett tárgya **szolgáltatás**, **akkor ez nem lehet**: ingatlan tulajdonjogának, ingatlanra vonatkozó más jog megszerzésére, építésre, biztosításra, értékpapírra irányuló és a vállalkozás vásáron, piacon, illetve közterületen végzett értékesítő tevékenységére irányuló.

Az Európai Bíróság a C-441/04. számú *Schmidt ügyben* hozott döntésében kifejtette, hogy az értékesítés körülményeit, módjait korlátozó vagy megtiltó nemzeti jogszabályok más tagállamokból származó termékekre történő alkalmazása nem alkalmas a Közösségen belüli kereskedelem akadályozására, így az ezüstékszer házaló kereskedelem keretében történő megtiltása a tagállami szabályozást nem teszi a közösségi jogba ütközővé. Az Európai Bíróság határozatában részletezte azokat a sajátosságokat is, amelyek a házaló kereskedés kapcsán a fogyasztó szempontjából lényegesek: a pszichológiai vásárlási nyomás, az információhiány, a termék tulajdonságainak és árának összevetése hasonló termékekkel lehetetlen, a termék valódiságának bizonytalansága; tehát a fogyasztó megtévesztésének veszélye ezen értékesítési körülménynél nagyobb.

3. A fogyasztókat védő garanciák

3.1. A vállalkozás tájékoztatási kötelezettsége

A termék értékesítésére, illetve a szolgáltatás nyújtására irányuló szerződés tartalmából eredő jogokon és kötelezettségeken felül a 213/2008. (VIII. 29.) Kormányrendelet a fogyasztó védelmének érdekében még külön **tájékoztatási kötelezettséggel terheli a vállalkozást**: a *tájékoztatási kötelezettség* a fogyasztó ajánlatának megtételekor, de legkésőbb a szerződés megkötésekor:

- a vállalkozás a fogyasztónak köteles a személyazonosságát és, ha nem a saját nevében jár el, képviseleti jogosultságát igazolni;
- írásban, keltezéssel a fogyasztót megillető elállási jogról, és arról, hogy ezt kivel (név, cím) szemben és milyen módon gyakorolhatja a fogyasztó, valamint a szerződés azonosítását lehetővé tévő adatokról;
- a szerződés azonosításához szükséges adatokról. Ha a vállalkozás az írásbeli tájékoztatási kötelezettségének *nem tesz eleget, a szerződés semmis*. A szerződés ipso iure érvénytelen: meg kell kísérelni az eredeti állapot helyreállítását (mintha a felek nem is kötöttek volna szerződést).

3.2. A fogyasztó elállási joga

A 213/2008. (VIII. 29.) Kormányrendelet a vállalkozás kötelezettségeinek kifejezett megállapításán felül konkretizálja a **fogyasztó** elengedhetetlen **jogosultságaiként az elállási jogot**, amely a szerződéskötés napjától (vagy ha ez későbbi, a termék kézhezvételének napjától) számított 8 munkanapon belül illeti meg a fogyasztót. Ez objektív elállás („*cooling-off period*”): a jogszabály megfontolási időt ad a fogyasztónak arra, hogy eldönthesse, tényleg szüksége van-e az adott termékre, szolgáltatásra. Elállás esetén a fogyasztó **nem köteles**

- megtéríteni a terméknek azt az értékcsökkenését, amely a rendeltetésszerű használat következménye;
- valamint a termék használatáért használati díj fizetésére. A fogyasztó **nem gyakorolhatja elállási jogát**
- ha a terméket nem tudja teljes egészében visszaszolgáltatni,
- vagy ha a szolgáltatást már teljes egészében igénybe vette.

Az Európai Bíróság az üzlethelyiségen kívül kötött szerződések körében a fogyasztót megillető elállási joghoz kapcsolódóan több döntést hozott:

A *Dietzinger ügyben* (C-45/96.) kimondta, hogy az üzlethelyiségen kívül megkötött szerződést biztosító kezesi kontraktusnál a 85/577/EGK irányelv szerinti elállási jog a kezeset akkor illeti meg, ha az alapszerződést kötő fél (akinek tartozásáért helytállást vállalt a kezes) üzletszerű tevékenységén kívül köti a szerződést (azaz fogyasztónak minősül);

A *Heininger ügyben* (C-481/99.) rögzítette, hogy az elállási határidő számítása nem kezdődik el addig, amíg a fogyasztót nem tájékoztatták elállási jogáról és az elállási jog gyakorlására nem köthető ki jogvesztő határidő (a nemzeti szabályozás nem írhatja elő, hogy legfeljebb a szerződéskötéstől számított 1 évig van lehetősége a fogyasztónak az elállásra);

A *Schulte ügyben* (C-350/03.) és a *Schulte ügyben* (C-229/04.) megállapítására került, hogy a kölcsönszerződéstől való elállás esetén a fogyasztó köteles a kölcsön összegét visszafizetni és a piaci kamatokat megtéríteni akkor is, ha a kölcsön egy pénzügyi befektetési terv keretén belül kizárólag ingatlan finanszírozását szolgálja;

A *Hamilton ügyben* (C-412/06.) a Heininger ügybeli határozatot tette viszonylagossá azáltal, hogy az irányelvvel összhangban állónak minősítette azt a tagállami előírást, mely az elállási jogról való hibás tájékoztatás ellenére a teljes körű teljesítés után az elállási jog megszűnéséről rendelkezik.

A vállalkozónak **visszatérítési kötelezettsége** áll fenn a fogyasztó irányába, ha az a szerződéskötés napjától (vagy ha ez későbbi, a termék kézhezvételének napjától) számított 8 munkanapon belül él elállási jogával, valamint ha a fogyasztó a szerződés teljesítése után követeli a vételárát (a termék egyidejű visszaszolgáltatásával), vagy a vételár arányos részét (a termék részbeni visszaszolgáltatásával, úgy, hogy a megmaradt rész értéke és használhatósága nem csökkent), vagy az arányos díjat (a szolgáltatás még igénybe nem vett része után).

Ez a kötelezettség nem terheli a vállalkozást,

- ha az átadott terméket a fogyasztó nem tudja teljes egészében visszaszolgáltatni;
- ha az átadott terméket csak tetemesen csökkent értékben, vagy használhatatlanul tudja a fogyasztó visszaszolgáltatni;
- ha a fogyasztó a szolgáltatást már teljes egészében igénybe vette.

4. Az üzleten kívüli kereskedés kapcsán felmerülő problémák

- A házaló kereskedés során gyakran észlelhető az, hogy
- a fogyasztót zaklatják,
- a termék nem bontatlan csomagolású,
- nem mellékelnek a termékhez jótállási jegyet, illetve kezelési, használati útmutatót,
- a kormányrendeletbeli tilalmat a forgalmazható termékekre, illetve a nyújtható szolgáltatásokra vonatkozóan nem tartják be,
- a közúton és a közterületen folytatható kereskedelmi tevékenységgel kapcsolatos előírásokat nem tartják be.

A gyakorlatban előszeretettel kerülnek ki az üzleten kívüli kereskedés szerződéskötés helyére vonatkozó szabályait is: például a vállalkozás nevében eljáró személy (üzletkötő) lakcímét a vállalkozás telephelyeként jelentik be, vagy a szerződés részleteiről egy rendezvényen adnak tájékoztatást, azonban a kontraktus megkötésére már nem ott kerül sor.

A fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvény melléklete tartalmaz olyan tényállásokat (4., 5., 6., 7., 10., 12., 13., 14., 15., 17., 18., 20., 25., és 31. pontok), amelyek a fogyasztókkal szembeni, üzleten kívüli kereskedés formájában is megvalósítható jogsértések és szankcionálандók (általában a fogyasztóvédelmi hatóság által, a törvényben meghatározott feltételek fennálltakor pedig a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete és a Gazdasági Versenyhivatal által).

Kérdések:

Mi alapján minősíthetünk bizonyos szerződéseket üzleten kívül kötöttnek?

Az üzlethelyiségen kívül kötött szerződések tekintetében milyen európai közösségi szándékok körvonalazhatóak?

A 85/566/EGK irányelvet implementáló kormányrendelet mutat-e eltéréseket az uniós normához képest?

Az üzleten kívüli kereskedéshez mely pontokon, milyen európai bírósági gyakorlat kapcsolódik?

Az üzleten kívül kötött szerződések esetében mely fogyasztóvédelmi célzatú előírások említhetők meg?

Felhasznált irodalom:

Papp Tekla: Atipikus szerződések, Lectum Kiadó, Szeged, 2009., Horváth László: A házaló kereskedés jogi szabályozása, Magyar Közigazgatás, 1998/8., Pecze Dóra: A házaló kereskedés jogi szabályozásának kérdéséhez, Jogi Tanulmányok, ELTE ÁJK, Budapest, 2000., Orell Ferenc János: Reflexió a jogalkotás felelősségéhez és gyakorlatához napjainkban, Magyar Jog, 2008/9., Kemenes-Mányoki: A gazdálkodással kapcsolatos jogszabályok és alkalmazási gyakorlatuk, II. kötet, Vázlat, OIT Hivatal, Budapest, 2003.; Lukács-Sándor-Szűcs: Új típusú szerződések és azok gyakorlata a gazdasági életben, HVG-Orac, Budapest, 2003. 229-359.; Ebers, Martin: A minimális harmonizációtól a teljes harmonizáció felé, Fogyasztóvédelmi Szemle, 2009/1., 39-46.; Barta-Harsányi-Kovács-Miskolczi-Ujváriné: Szerződések az üzleti életben, A Protestáns Jogi Oktatásért Alapítvány, Budapest, 2009., Csécsy-Fézer-Hajnal-Károlyi-Petkó-Törő: A gazdasági szféra ügyletei, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2009.

PAPP TEKLA

IX. A TIMESHARING- SZERZŐDÉS

A timesharing- kontraktus keretében a fogyasztó

- meghatározott célú (üdülési vagy lakás) használati jogot szerez, 3 évre, illetve annál hosszabb - de mindig határozott - időtartamra,
- egy vagy több adott épület (pl. szálloda) és helyiségei, kiegészítő jellegű tartozékai (pl. uszoda, tenispálya, szauna etc.) felett,
- az év egy előre megállapított időszakában (pl. 1 hétre, vagy 10 napra etc.), évenként visszatérő jelleggel (minden év ugyanazon hónapjának azonos napjaira),
- az ingatlan tulajdonosától (ez lehet a vállalkozás is) közvetlenül, illetve közvetve az értékesítőtől (ha nem azonos az ingatlan tulajdonosával), vagy viszonteladási ügynök(ség)től (RDO – tagsággal rendelkező – Resort Development Organisation -, másodlagos értékesítéssel foglalkozó cég).

Magyarországon a timeshare- rendszer legelterjedtebb megjelenési formái

- az üdülőszövetkezet, melynél a szövetkezet tulajdonában álló üdülőépületben a tagokat – évenként, az alapszabályban meghatározott időtartamra – egy üdülőegység időleges használatának joga illeti meg (a használati jog örökölhető, ajándékozható, eladható) [lásd 2004. évi CXV. tv. 13. §].

- a részvénytársaság (timeshare- részvények tulajdonlása révén); az alábbi konstrukciók keretében:

- Az rt. az ingatlan (üdülőfalu) tulajdonosa és ennek bérlője egy kft., melyet, mint bérlőt megillet az a jog, hogy a bérleti jogon belül a használati jogot időbeosztásos módon értékesítse. A használati jog megszerzésére részvény vásárlásával van lehetősége a fogyasztónak

üdülőhasználati szerződés keretében: az üdülési jog ellenértékét osztalékelsőbbbségi részvényvásárlással egyenlíti ki. A részvényes, a fogyasztó viszont a használati díj kialakítását és módosítását nem befolyásolhatja: ez nem közgyűlési hatáskörbe utalt kérdés, hanem az rt. igazgatósága határoz róla. Maga a timeshare igénybevétele az üdülőhasználati szerződés keretében zajlik, általában a kormányrendeletnek megfelelően;

- A fentiekben vázolt jogi megoldás egyszerűbb megjelenése az, amikor az ingatlan (üdülő) tulajdonosa, fenntartója és üzemeltetője ugyanaz a jogalany (részvénytársaság), mely közvetlenül („bérlet” nem közbeiktatva) köt kedvezményes;

- 99 évre szóló – bérleti szerződés azokkal a fogyasztókkal, akik meghatározott számú és értékű részvényt jegyeznek, vagy – a jegyzési időszak lezárultával – vásárolnak;

- A fogyasztó szempontjából talán legmegfelelőbb módja a timeshare megszerzésének az, amikor egy gazdasági társaság az ingatlan (üdülőfalu) $\frac{1}{2}$ eszmei tulajdoni hányadát megszerzi, a másik $\frac{1}{2}$ eszmei tulajdoni hányadot az általa létesítendő részvénytársaság a részvényjegyzésekből keletkezett alaptőkéből megvásárolja a tervezett jegyzett tőkének megfelelő vételáron. Jogtechnikailag ez is részvény-adásvételi előszerződés és ingatlanhasználati szerződés összekapcsolásával zajlik le. Majd az ügylet lebonyolítását követően az rt. megszűnik, vagyonát pedig a részvényesek között részvényeik névértékének arányában felosztják. A felosztással egyidejűleg, erre irányuló, egymás közötti megállapodással közös tulajdont keletkeztetnek az ingatlan $\frac{1}{2}$ eszmei hányadára és a lakosztály-hányadokat az ingatlan-nyilvántartásba bejegyeztetik. A gazdasági társaság (az ingatlan másik $\frac{1}{2}$ eszmei hányadának tulajdonosa) vállalja az üdültulajdon profitorientált, szállodaszerű üzemeltetését és karbantartását. Ennek biztosítására a gazdasági társaság tulajdoni hányadára jelzálogjogot alapítanak a timeshare- jogosultak javára.

A megosztott üdülőhasználatallal egyidejűleg a használati jog ellenértékének kiegyenlítése céljából megkötött részvény-adásvételi szerződés érvényessége csak együttesen bírálható el, a 20/1999. (II.5.) Kormányrendelet rendelkezései szerint (*LB Gfv. X. 30. 258/2005.*). Az üdülőhasználati szerződéssel összekapcsolt részvény-adásvételi szerződésből eredő jogok az örökös, mint jogutódot megilletik (*LG Gfv. IX. 30. 027/2007.*).

És a közvetett formáció: a timeshare-t értékesítő - de az adott ingatlant nem tulajdonló - ügynökségek, ügynökök kerülnek kapcsolatba a fogyasztóval.

A timeshare-rendszer főként üdülési igény kielégítésére alkalmas: általában egyhetes intervallumra szóló üdülési jogot lehet vásárolni, melyet csererendszerben maximális térbeli és időbeli rugalmassággal lehet felhasználni. A timeshare-rendszerben a megszerzett üdülési jogot kétféleképpen lehet hasznosítani:

- csereüdülések révén (a klubtagok egymás között elcserélik üdülési jogukat máshova és/vagy máskorra az adott szervezet cserealapjából válogatva),
- vagy üdülési pontokkal (ami az üdülési jog értékét kifejező „fizetőeszköz”), a fogyasztó a rendelkezésére álló pontmennyiségből a neki tetsző helyen és időben foglalhat le üdülőt (üdülőrészt). Az üdülési jog felhasználása költségekkel is jár: a rendszerbe történő egyszeri belépési díjon felül éves tagdíjat és lebonyolítási költségeket kell fizetni.

1. A timesharing- szerződés szabályozása

1.1. Az ingatlanok időben megosztott használati jogának megszerzésére irányuló szerződések egyes szempontjai vonatkozásában a fogyasztók védelméről szóló 94/47/EK irányelv

Az Európai Parlament és a Tanács a 94/47/EK irányelvet azért fogadta el, mert a timesharing- szerződések tekintetében a nemzeti jogrendszerek közötti különbségek a belső piac működését akadályozhatják, és torzíthatják a versenyt. A fogyasztókat magas szintű védelemben kell részesíteni (információhoz való jog, elállási jog megfelelő biztosításával, az írásbeli tájékoztató megkövetelésével, az előleg fizetésének tilalmazásával) és minimális kötelezettségeket kell előírni a vállalkozásnak, és azok teljesítését biztosítani kell. A timesharing-szerződések minimum-elemeit meg kell határozni (lásd: irányelv melléklete), valamint szükséges a timesharing- szerződések nyelvére vonatkozó közös rendelkezés.

Az irányelvnek nem célja a timesharing- szerződésekkel kapcsolatos teljes körű szabályozás kialakítása, hanem csak az alábbi szempontok jogharmonizálására terjed ki a hatálya: a szerződés alapvető elemeit képező információkra, az információk közlésére, és az elállásra.

A jogterület fontosságát és a téma aktualitását jelzi, hogy az Európai Bizottság a 2007-es év folyamán javaslatot [COM (2007) 303.] dolgozott ki a 94/47/EK irányelv módosításával kapcsolatban. A javaslattal a bizottság reagálni kívánt a timeshare- piac fejlődésére, így az alábbi főbb indítványokat terjesztette elő:

célszerű lenne – egyelőre szűk körben – az „ingó timesharing”-et lehetővé tenni, például a mozgatható lakhelyek, a csónakházak és a tengerjáró hajók vonatkozásában;

a szerződés minimum időbeli hatályának 3 évről 1 évre csökkentése volna ésszerű a piaci igényekre tekintettel;

a timesharing- szerződés keretében szerzhető használati jog időszakonként visszatérő gyakorolhatóságára vonatkozóan a legalább 1 hetes időintervallumkorlát megszüntetése és tetszőleges (1 hétnél rövidebb/hosszabb) időtartam megengedése;

a fogyasztót megillető objektív elállási jog gyakorlására nyitva álló időtartam (cooling-off period) 14 napban történő egységesítése az egyes tagállamokban szerzhető timeshare-rel kapcsolatos fogyasztói jogok védelme okán:

a timesharing- szerződés kötésénél a vállalkozást terhelő fizetési kötelezési tilalom kiterjesztése szükséges (a vállalkozás a fogyasztón kívül harmadik személytől se fogadhasson el, ne követelhesen semmilyen jogcímen fizetést – például előleget vagy foglalót – a szerződés létrejöttétől számított 15 napon belül);

a „timeshare broker” jogintézményének bevezetése: közvetítő személy révén a timeshare ismételt átruházására kerülne sor, azonban nem a vállalkozáson keresztül, hanem két fogyasztó (a timeshare első és második megszerzője) között járna el a bróker;

ún. cserebörze (Tauschbörse, Tauschpool) kialakítása, azaz a timeshare-k eladására és vételére speciális „tőzsde” létrehozása;

a timesharing-szerződéshez kapcsolódó (annak „alárendelt”) megállapodások (pl.: klubtagsági, csere-, illetve kölcsön/hitelkontraktus etc.) hatályát is megszüntesse a timesharing-szerződéstől való elállás;

a vállalkozást terhelő tájékoztatási és információs kötelezettség (information chunk) precízebb egységesítése, pontosítása és szigorítása szükséges.

1.2. A szálláshelyek időben megosztott használati jogára, a hosszútávra szóló üdülési termékekre, azok viszontértékesítésére és cseréjére vonatkozó szerződések egyes szempontjai tekintetében a fogyasztók védelméről szóló 2008/122/EK irányelv

2009. január 14-én az Európai Parlament és a Tanács elfogadta a szálláshelyek időben megosztott használati jogára, a hosszútávra szóló üdülési termékekre, azok viszontértékesítésére és cseréjére vonatkozó szerződések egyes szempontjai tekintetében a fogyasztók védelméről szóló **2008/122/EK irányelvet**, melyet a **teljes harmonizáció elve** mentén 2011. február 23-ig kell implementálniuk a tagállamoknak. A 94/47/EK irányelvet hatályon kívül helyező új irányelv tájékoztatási formanyomtatványokat tartalmaz az elnevezésében szereplő megállapodásokra és az elállási jog gyakorlására vonatkozóan. A timesharing- szerződés minimális időbeli hatályát 1 évben állapítja meg, az elállási jog gyakorlásának időtartamát pedig, 14 napban egységesíti és az időszakonként visszatérő használat időtartamát, nem köti 1 hetes periódushoz. Megtiltja a timeshare befektetésként történő reklámozását és forgalmazását, valamint az elállási határidő letelte előtt a fogyasztónak a vállalkozás vagy harmadik személy számára nyújtott előleget, biztosítékot, a számlán lévő pénz zárolását, kifejezett tartozáselismerést vagy bármely más ellenszolgáltatást. Az új irányelv nyit az ingó timeshare felé is: a használati jog nem ingatlanhoz, hanem szálláshelyhez (ez lehet lakókocsi, lakóhajó is) és üdülési termékhez (követve a timeshare komplex szolgáltatássá válását) kötődik. A timeshare bróker jogintézményéről és a timeshare- tőzsdéről nem rendelkezik az új irányelv.

1.3. Az irányelvek Magyarországi implementálása

A 94/47/EK irányelvet az ingatlanok időben megosztott használati jogának megszerzésére irányuló szerződésekről szóló 20/1999. (II.5.) Kormányrendelet implementálta. A timesharing- szerződés alanyainak definíciója, megkötésének alakszerűségei, a tartalmi elemek (a szerződés szerves részét képező tájékoztatóra vonatkozóan is), a fogyasztó elállási joga, az előleg tilalma, az alkalmazandó jog tekintetében összhang van a kormányrendelet és az irányelv között. A timesharing- szerződés fogalma az implementáló jogszabályban bővebb: üdülési célú használatra is

kiterjed és az ismétlődő, meghatározott időtartamra vonatkozóan nem határoz meg minimális időt (az irányelv egy hétnél rövidebb ideig tartó használati jog alapítását nem engedi meg).

A 2008/122/EK irányelv részletes implementálása még nem történt meg Magyarországon. 2009. október 1-jei hatállyal a vonatkozó kormányrendeletet az alábbiakban módosították:

- személyi hatályát kiterjesztették az ingatlanok időben megosztott használati jogának átruházására irányuló tartós szálláshasználati szolgáltatási tevékenységet folytató vállalkozásokra is;
- az ingatlanra vonatkozó építési és használatbavételi engedélyekről való tájékoztatást konkretizálták;
- a timesharing- tevékenységet végző vállalkozások felett közigazgatási hatáskört gyakorló Magyar Kereskedelmi és Engedélyezési Hivatal (továbbiakban MKEH) eljárását pontosították.

2. Az ingatlanok időben megosztott használati jogának megszerzésére irányuló szerződésekről szóló 20/1999. (II.5.) Kormányrendelet

2.1. A timesharing- szerződés fogalma

A timesharing- szerződés alatt **az ingatlanok időben megosztott használati jogának megszerzésére irányuló szerződéseket** értjük. Az ingatlanok időben megosztott használati jogának megszerzésére irányuló megállapodás olyan szerződés, amely alapján a fogyasztó a vállalkozástól ellenérték fejében közvetlenül vagy közvetve, legalább hároméves időtartamra jogot szerez egy vagy több ingatlan ismétlődő, meghatározott időtartamú üdülési vagy lakáscélú használatára.

2.2. Személyi hatály

Az ingatlan időben megosztott használati jogának megszerzésére irányuló szerződést a **fogyasztó köti a vállalkozással**. A vállalkozás olyan jogalany, amely a fogyasztókat érintő tevékenységet önálló

foglalkozásával vagy gazdasági tevékenységével összefüggő célok érdekében végzi; a vállalkozás timesharing- szerződést csak gazdasági vagy szakmai tevékenysége körében köthet akkor,

- ha a Kormányrendelet [20/1999. (II. 5.)] feltételeinek megfelel,
- és kérelme alapján az MKEH által vezetett nyilvántartásba bejegyezték.

Az MKEH a vállalkozás nyilvántartásba vételéről szóló határozatát megküldi a Gazdasági és Közlekedési Minisztériumnak közzététel céljából. A Minisztérium a nyilvántartásba vett vállalkozások jegyzékét a Turisztikai Értesítőben rendszeresen közzéteszi. A Hivatal a feladatkörébe tartozó közleményeket a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium más hivatalos lapjában (Gazdasági Tájékoztató) is, a Hivatal honlapján és a kormányzati portálon teszi közzé.

A vállalkozás a szerződéskötési tevékenységet, valamint a szerződésre vonatkozó reklámtevékenységet csak a nyilvántartásba történt bejegyzésről szóló értesítés kézhezvétele után kezdheti meg a nyilvántartásban szereplő megnevezéssel és címen, kizárólag olyan ingatlanokra vonatkozóan, melyekkel kapcsolatos használati jog értékesítését az MKEH engedélyezte.

2.3. Tárgyi hatály

A timesharing- szerződést szabályozó 20/1999. (II. 5.) Kormányrendelet hatálya kiterjed a vállalkozás ingatlanok időben megosztott használati jogának átruházására irányuló, - Magyarország területén kifejtett – üzletszerű gazdasági tevékenységére is; azaz a timeshare adásvételére, cseréjére és apportálására. Nem tartoznak a kormányrendelet hatálya alá

- a „*Holiday*” és „*Vacation*” klubok, ha nem konkrét ingatlanhoz kötött használatot biztosítanak kapcsolt szolgáltatással, hanem jövőbeli nyaralást;
- a 3 évnél rövidebb időre kötött timesharing- szerződések;
- és az ingókra vonatkozó (pl.: hajókra, uszályokra, yachtokra, gépjárművekre, repülőgépekre) timesharing- szerződések.

3. A fogyasztókat védő garanciák

3.1. A vállalkozás tájékoztatási kötelezettsége

A timesharing- szerződés részévé válik a vállalkozás által kötelezően elkészítendő és az ingatlanról tájékoztatást kérőnek/az ingatlanról közvetlen üzletszerzés keretében közölt reklámból értesülőnek rendelkezésére bocsátandó **írásbeli tájékoztató**; ezen előírás megsértése esetén a Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvényben meghatározott szabályok szerint jár el. Az írásbeli tájékoztatónak, egyértelműnek, közérthetőnek és pontosnak kell lennie, valamint utalnia kell az információhoz jutás további lehetőségére és módjára. Az írásbeli tájékoztatónak tartalmaznia kell – az információhoz jutás további lehetőségén és módján kívül - a következőket:

- **a vállalkozással kapcsolatban** a cégnevet, a székhelyet, a nyilvántartási számot, a jogviszony megjelölését, amely alapján a szerződéskötésre jogosult, ha nem ő az ingatlan tulajdonosa, akkor a tulajdonos fenti (aa-ab)) adatait is;

- **a használati jog vonatkozásában**

- tartalmának pontos meghatározását
- hogy melyek azok a - teljesített vagy még teljesítendő - feltételek, amik az ingatlan fekvése szerinti államban a használati jog megszerzéséhez és gyakorlásához szükségesek,
- arra irányuló figyelmeztetést, hogyha a fogyasztó nem szerez az ingatlanon dologi használati jogot, vagy tulajdonjogot,
- használati joggal való rendelkezés lehetőségét (csere vagy elidegenítés jogát a fogyasztó részéről, valamint a vállalkozás által működtetett használati jog cseréjére, átengedésére szolgáló rendszer feltételeit);

- **az ingatlanra vonatkozóan**

- felszereltségét, karbantartási állapotát,
- fekvését, megközelíthetőségét,
- az értékesítési engedély (lásd: 2) pont utolsó bekezdése) és a használatbavételi engedély számát,

- építés előtt, vagy alatt álló ingatlannál az építési munkálatok állásáról, kezdő és befejező időpontjáról, valamint a szerződés szerű teljesítés biztosítékairól (eljárás, jogkövetkezmények) szóló leírást, továbbá az engedélyezésre illetékes hatóság megjelölését, címét és az építési engedély számát,

- az ingatlanhoz tartozó közművek (víz-, gáz-, áram-, távhőszolgáltatás, telefonhálózat, csatornázás) és kapcsolódó alapszolgáltatások (karbantartás, hulladékelszállítás etc.) ismertetését és igénybevételük feltételeit,

- a kiegészítő szolgáltatásokat (uszoda, szauna, kondicionáló terem, teniszpálya etc.) és azok igénybevételének feltételeit,

- az ingatlan üzemeltetésének, karbantartásának, a javítási munkálatoknak, valamint az ezekkel kapcsolatos ügyintézésnek módját és elveit;

• a fogyasztó által fizetendő ellenszolgáltatást

- a használati jog megszerzéséért fizetendő ellenértéket,
- az ingatlan használatáért, a közművek, az alap- és kiegészítő szolgáltatások igénybevételeért fizetendő éves díjat,
- az ingatlan közterheit,
- az ingatlan üzemeltetésével, karbantartásával, a javítási munkálatok elvégzésével és az ezekkel kapcsolatos ügyintézésrel járó költségeket,
- az éves díj és a költségek emelésének feltételeit,
- tájékoztatót arról, hogyha az ellenértéket részben vagy egészben fogyasztási kölcsön fedezi;

◦ az elállás jogáról való tájékoztatást:

- gyakorlásának feltételeiről (határidő, írásbeliség, megtérítendő költségek),
- arról, hogy az elállási határidő lejártá előtt a vállalkozás a fogyasztótól fizetést (ideértve az előleget és a foglalót is) semmilyen jogcímen sem követelhet, és nem fogadhat el;

• **záró klauzula arról, hogy az írásbeli tájékoztató a szerződés részévé válik.** Vita esetén a vállalkozást terheli annak bizonyítása, hogy a kormányrendelet szerződéskötésre vonatkozó előírásait (9. §) betartotta.

Az üdülőhasználati jog még újszerűnek mondható részvényvásárláshoz kötése miatt a timeshare- tevékenységet végzőt kiemelt tájékoztatási kötelezettség terheli (VEF 1999/11.).

3.2. A fogyasztó elállási joga

A fogyasztó a szerződés vagy az előszerződés megkötésétől és egy példányának a részére történt átadásától számított **15 napon belül** indoklás nélkül elállhat a szerződéstől vagy az előszerződéstől [Korm. rend. 8. § (1)]. Ha a vállalkozás az írásbeli tájékoztatót nem, vagy nem megfelelően bocsátja a szerződéskötést megelőzően a fogyasztó rendelkezésére, akkor a fogyasztó számára az **elállásra nyitva álló határidő 30 nap** [Korm. rend. 8. § (2)]. Ha az írásbeli tájékoztató, valamint a timesharing- szerződés [Korm. rend. 8. § (3) bek.] hiányos tartalmú, ilyenkor a fogyasztó számára nyitva álló 15 napos határidő attól a naptól kezdődik, amikor a vállalkozás a fogyasztóval valamennyi hiányzó adatot írásban közöl, és azok a felek megállapodásával a szerződés részévé válnak, de legkésőbb a szerződés megkötésétől és egy példányának a fogyasztó részére történt átadásától számított 3 hónap lejártát követő naptól.

A **vállalkozás köteles** tartózkodni attól, hogy a szerződés megkötésétől (és egy szerződési példány fogyasztó részére történt átadásától) számított 15 napon belül bármilyen jogcímen fizetést követeljen, vagy fogadjon el a fogyasztótól. Amennyiben a vállalkozás, tartózkodási kötelezettségét megszegi, - a szerződéskötéstől (és a szerződés egy példányának fogyasztó részére történt átadásától) számított 15 napon belül bármilyen jogcímen fizetést követel, vagy fogad el a fogyasztótól -, akkor a jogszabályi tilalom ellenére átvett összeget vissza kell térítenie a fogyasztónak, és az után a fogyasztó teljesítésének időpontjától számított késedelmi kamat fizetésére köteles. Ha hiányos tartalmú írásbeli tájékoztató és timesharing- szerződés [Kormányrendelet 10. § (2) bek.] miatt a fogyasztó eláll a szerződéstől, akkor a fogyasztó szerződéskötésből eredő kárának megtérítésére köteles a vállalkozás.

4. A timesharinggel kapcsolatban felmerült problémák

A timesharing vonatkozásában problematikus volt:

- a nem megfelelő (agresszív, félrevezető) marketingtechnika,
- a hiányos tájékoztatás az éves díjról, a fenntartási költségekről, a kiegészítő szolgáltatások igénybe vételi összegéről etc.,
- a vállalkozás tisztességtelen magatartása (csak szóbeli ígéreteket tesz, és nem írásbelieket; a timeshare visszavásárlására tett ígérését nem tartja meg, vagy rendkívül alacsony áron tesz ennek eleget etc.),
- az írásbeli katalógus (bemutató film, prospektusok, diák etc.) és a valóság (az ingatlan tényleges állapota) különbsége,
- a csererendszer bizonytalansága (a kiválasztott hely és időpont megszerzésére az esély a timeshare értékétől és a kiválasztott ingatlan és időpont iránt megnyilvánuló kereslettől függ).

A 2008. évi XLVII. törvény mellékletében feltüntetett tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok közül több (1., 2., 4., 5., 7., 8., 10., 11., 12., 15., 18., 23., 24., 26., 30., és 31. pontbeli tényállások) felmerül(t) a timesharing- szerződés kapcsán is; a fogyasztókkal szemben tisztességtelen módon eljáró vállalkozást a fogyasztóvédelmi hatóság, a PSZÁF (ha a tevékenység a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletének hatáskörébe tartozik) és a Gazdasági Versenyhivatal (ha a kereskedelmi gyakorlat a gazdasági verseny érdemi befolyásolására alkalmas) szankcionálhatja.

Kérdések:

Magyarországon milyen megjelenési formái vannak a timeshare-konstrukciónak?

A timesharing-szerződések közösségi szabályozásával kapcsolatban milyen jogalkotási tendenciák figyelhetők meg?

Milyen vállalkozások végezhetnek timeshare-tevékenységet Magyarországon?

Fogyasztói szempontból milyen anomáliák konstatálhatóak a timesharinggel kapcsolatban?

Mi az írásbeli tájékoztató szerepe és tartalma a timesharing-szerződésnél?

Milyen határidők és hogyan vonatkoznak a timesharing-szerződés kapcsán, a fogyasztót megillető elállási jogra?

Felhasznált irodalom:

Papp Tekla: Atipikus szerződések, Lectum Kiadó, Szeged, 2009., Papp Tekla: Röviden a timesharing-szerződésről, Európai Jog, 2006/4. sz., Kovács Réka: A timesharing szerződések fogyasztóvédelmi nézőpontból, Collega, 2001/5. sz., Tekla Papp: The timesharing contract in Hungary and in Europe, Acta Juridica Hungarica, Akadémiai Kiadó, Volume 49., Number 4/December 2008., Tekla Papp: Der Timesharing-Vertrag in Ungarn: eine rechtsvergleichende Analyse, Zeitschrift für Gemeinschaftsprivatrecht, 3/2009.

PAPP TEKLA

X. TÁVOLLÉVŐK KÖZÖTTI SZERZŐDÉSEK; CSOMAGKÜLDŐ KERESKEDELEM

1. A távollévők közötti szerződések

A távollévők között kötött szerződéseknél egy ún. „**arctalan jogviszonyról**” van szó, mert a felek nem egy térben hozzák létre a szerződést. Ezért nem is helytálló a szintén elterjedt „távolban kötött szerződés” kifejezés, mert ez ezt nem érzékelteti; emellett a „távolban” szóval nem a szerződő felek eltérő helyét, hanem harmadik személyhez viszonyított helyüket lehet csak kifejezni.

A távollévők közötti szerződések szabályozásának vonatkozásában elengedhetetlen a fogyasztóvédelem fokozott érvényesítése, mert a fogyasztónak a szerződés megkötése előtt nincs lehetősége a megvásárolni kívánt áru, illetve az igénybe venni akart szolgáltatás megismerésére, valamint a távközlő eszközök használata folytán előálló – esetleges – információhiány megfelelően ellensúlyozandó a fogyasztók pontos, közérthető és egyértelmű tájékoztatásával.

A távollévők között kötött szerződések területén is a fogyasztóvédelmi politika célkitűzései európai közösségi irányelvben – és Magyarországon az ezt implementáló kormányrendeletben – realizálódtak, azzal a szándékkal, hogy a távollévők közötti megállapodásokkal kapcsolatban felmerült fogyasztói problémákra megoldást nyújtsanak.

2. A távollévők között kötött szerződések szabályozása

2.1. A 97/7/EK irányelv a távollévők között kötött szerződések esetén a fogyasztók védelméről

Az Európai Parlament és az Európai Unió Tanácsa azért fogadta el a 97/7/EK irányelvet, mert a fogyasztók számára a határokon átnyúló távértékesítés jelentheti a belső piac megvalósulásának egyik

legkézzelfoghatóbb eredményét, és az új technológiák bevezetésével megsokszorozódik azoknak az eszközöknek a száma, amelyek révén a fogyasztók megismerhetik a Közösségen belül bárhol tett ajánlatokat és leadhatják rendeléseiket. Emellett meg kell védeni a fogyasztót az erőszakos eladási módszerektől és attól, hogy az általuk nem rendelt termékért tőlük fizetést követeljenek, illetve a távközlő eszközök használata nem vezethet a fogyasztók számára nyújtott információk csökkenéséhez. A hírközlési eszközök folyamatos fejlődése megköveteli az ezzel kapcsolatos alapelvek meghatározását a visszaélések elkerülése és megelőzése miatt. A fogyasztónak nincs lehetősége a szerződés megkötése előtt az áru/szolgáltatás megismerésére, ezért elállási jogát biztosítani kell, és tiszteletben kell tartani és védeni kell a fogyasztó magánélethez való jogát a tolakodó kommunikációs technikákkal szemben; tehát az irányadó tagállami rendelkezések közelítése szükséges. Az irányelv a fogyasztóvédelmi szabályok minimális összehangolására törekedett, azaz az alapvető és leggyakoribb visszaéléseket igyekezett kiküszöbölni.

Az Európai Bizottság 2008. októberében a „Fogyasztók jogairól szóló irányelvre” terjesztett elő javaslatot a maximum harmonizáció jegyében, a távollévők között kötött szerződések esetén a fogyasztóvédelemről szóló 97/7/EK irányelvet is érintve. Az irányelvjavaslat a vállalkozás tájékoztatási kötelezettségére és a fogyasztó elállási jogára vonatkozóan mintákat (formanyomtatványokat) tartalmaz. A vállalkozás tájékoztatási kötelezettségének a tartalmát tovább bővítették (például a nemperes konfliktusmegoldás lehetőségéről is informálni kell a fogyasztót) és a *cooling-off period*-ot 14 napos határidőben állapítanak meg.

2.2. A 97/7/EK irányelv magyarországi implementálása

A 17/1999. (II.5.) kormányrendelet az irányelv tartalmának megfelelően, a minimum harmonizáció elvének megfelelően szabályozza azt, hogy milyen szerződésekre nem terjed ki a hatálya, a távközlő eszköz minősítését, a fogyasztó tájékoztatáshoz való jogát és elállási jogát, és a másik szerződő fél ehhez kapcsolódó kötelezettségeit (teljesítési, visszatérítési kötelezettségek, költségviselés).

A kormányrendelet az irányelvtől eltérően adja meg a szerződés meghatározását (távollévők közötti kifejezést használ a távértékesítési szó helyett) és a szerződő felek fogalmát: nem egyezik meg a fogyasztó definíciója, és az irányelv „szállító” elnevezést és a fogyasztó

kategóriájának ellentétét használja a másik szerződéses jogalanyra (a kormányrendelet pedig, a tág értelmű „vállalkozást” tekinti a jogviszony másik alanyának).

A kormányrendelet az irányelv rendelkezéseivel ellentétben nem tartalmaz előírásokat a hitelkártyával történő fizetéssel kapcsolatos visszaélésekre, a nem kért értékesítésre, a bírósági vagy közigazgatási jogorvoslatra (ezt más fogyasztóvédelmi jellegű jogszabályok rendezik), és az alkalmazandó joggal kapcsolatos imperatív szabályozásra vonatkozóan.

3. A távollévők között kötött szerződésekről szóló 17/1999. (II.5.) Kormányrendelet

3.1. A távollévők között kötött szerződések fogalma

A **távollévők között kötött szerződésnek** a vállalkozás és a fogyasztó között, kizárólag távközlő eszköz használata útján, a vállalkozás által működtetett távértékesítési rendszer keretében, a vállalkozás áruértékesítő, illetve szolgáltató tevékenységi körében keletkezett megállapodások tekinthetők.

A fogalom egyik specialitása az, hogy milyen területeken köthető ez a szerződés: áru értékesítése, illetve szolgáltatása nyújtása során. Ezzel a szerződéstípusok széles spektrumából merít: az adásvételtől elindulva a vállalkozási szerződéseken keresztül, a közüzemi szerződéseken át a munkaerőt közvetítő megállapodásokkal lezárva.

A fogalom másik ismérve az, hogy távközlő eszköz igénybevételével köthető meg a szerződés. **Távközlő eszköznek** minősül minden olyan eszköz, amely alkalmas a felek távollétében, a szerződés megkötése érdekében, szerződési nyilatkozat megtételére. Tehát olyan eszközről van szó, amely nem egy térben elhelyezkedő, de szerződést kötni szándékozó felek között, e célra történő használata során alkalmas ajánlattételi felhívás, ajánlat, illetve elfogadó nyilatkozat megtételére. **Különösen ilyen eszköznek minősül:** a címzett vagy címzés nélküli nyomtatvány, a szabványlevél, a sajtótermékben közzétett hirdetés megrendelőlappal, a katalógus, a távmásoló (telefax), a telefon, az automata hívókészülék, a videotelefon, a rádió, televízió, a videotex (mikroszámítógép

képernyővel) billentyűzettel vagy érintőképernyővel, az elektronikus levél (e-mail). A felsorolás nem taxatív, csak példálódzó, tekintettel a gyors műszaki fejlődésre és egyben arra is, hogy a gyakorlat más eszközt is a távközlő eszköz kritériumai alapján a fogalomba illőnek találhat (pl.: az elektronikus kereskedelem sem csak e-mailen keresztül bonyolódhat; lásd: virtuális áruházak, honlapkészítés, domain-név adása és regisztrálása).

3.2. A kormányrendelet személyi hatálya

A távollévők között kötött szerződés révén keletkezett jogviszony pólusain állnak

- **a fogyasztó** (1997. évi CLV. tv. 2. § a) pont) az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységi körén kívül eső célok érdekében eljáró természetes személy, aki árut vesz, rendel, kap, használ, igénybe vesz, vagy az áruval kapcsolatos kereskedelmi kommunikáció, ajánlat címzettje;

- **a vállalkozás** (1997. évi CLV. tv. 1. §, 2. § b) pont) az, aki a fogyasztókat érintő tevékenységet önálló foglalkozásával vagy gazdasági tevékenységével összefüggő célok érdekében végzi. A fogyasztóvédelmi törvény széleskörű kategóriájába („aki”) természetes személy (pl.: egyéni vállalkozó), jogi személy és jogi személyiség nélküli jogalany is belefér.

3.3. A kormányrendelet tárgyi hatálya

A kormányrendelet szabályozása a vállalkozás távértékesítési rendszere keretében kizárólag távközlő eszköz igénybevétele, a vállalkozás és a fogyasztó közötti olyan kontraktusokra terjed ki, amelyek a vállalkozás áruértékesítő, illetve szolgáltató tevékenységi körébe tartoznak.

Nem köthető távollévők között szerződés: a pénzügyi ágazati szolgáltatások, az építési szolgáltatás, a nyilvános távbeszélő állomás igénybevétele útján az elektronikus hírközlési szolgáltatóval kötött szerződés, az ingatlan tulajdonjogának vagy az ingatlanra vonatkozó más jog megszerzése (kivétel: bérleti szerződés), az automatából történő értékesítés, az árverésen létrejött szerződések vonatkozásában.

Részlegesen tartoznak a Kormányrendelet hatálya alá az élelmiszerek és egyéb mindennapi fogyasztásra szolgáló termékek rendszeres házhozszállítására vonatkozó szerződések, valamint az olyan szállást nyújtó, szállítási, étkeztetési vagy szabadidős szolgáltatásokra vonatkozó megállapodások, amelyek alapján a vállalkozás e szolgáltatásokat meghatározott időpontban (időszakban) nyújtja.

A távollevők között kötött szerződésekre vonatkozó 97/7/EK irányelv rendelkezései viszont nem alkalmazandóak a magyar kormányrendelet részleges hatálya alá tartozó kontraktusokra. Azokban a kérdésekben, hogy – az közösségi norma tárgyi hatálya alól kivételnek számító – szállítási szolgáltatásokra irányuló szerződések körét hogyan kell értelmezni és az irányelv fogyasztóvédelmi rendelkezéseit alkalmazni, az Európai Bíróság *C-336/03 számú easyCar ügyben hozott előzetes döntése* irányadó: az easyCar társaság Nagy-Britanniában és több másik tagállamban gépkocsik sofőr nélküli, interneten keresztül történő bérbeadásával foglalkozik. A cég általános szerződési feltételei szerint a fogyasztó elállási jogát korlátozzák (rendkívüli körülményekhez kötik az elállási jog gyakorlásának lehetőségét, például a fogyasztó súlyos betegségéhez, természeti katasztrófához, háborúhoz, terrorista cselekményekhez etc.) és elállási joggyakorlását szankcionálják (a fogyasztó részére nem térítik vissza az általa kifizetett összeget az objektív jogalapú elállás esetén); ennek következtében az easyCar társaság bérleti szerződésai kapcsán számos fogyasztói panasz érkezett az Office of Fair Trading-hez, mely a távollevők között kötött szerződések esetén a fogyasztók védelméről szóló 97/7/EK irányelv értelmezését kérte az angol High Court of Justice-tól a jogvitában. Az angol bíróság az ügyben az Európai Bírósághoz fordult, amely a következő jogértelmezést adta: az easyCar a fogyasztók jogai vonatkozásában nem köteles betartani az irányelvet és az azt implementáló angol jogszabályt, mert az általános nyelvhasználatban a szállítás fogalma nemcsak személyeknek/dolgoknak egyik helyről a másikra történő mozgatását jelenti, hanem ennek módját, valamint e személyek/dolgok mozgatása céljából felhasznált eszközök is; ezért valamely szállítási eszköznek a fogyasztó számára történő rendelkezésre bocsátása a szállítási ágazatba tartozó, az irányelv alkalmazási körén kívül eső szolgáltatást valósít meg. Tehát az Európai Bíróság a fogyasztók védelme helyett az e szolgáltatásokkal foglalkozó vállalkozások érdekeit részesítette előnyben, mivel a bérautó-foglalások teljesítési idő előtti, fogyasztó általi lemondása és a fogyasztók által előzetesen kifizetett összegek visszatérítése aránytalan módon sújtaná a szállítási szolgáltatások piacán tevékenykedő vállalkozásokat.

4. Fogyasztókat védő garanciák a távollevők közötti szerződéseknél

4.1. A vállalkozás tájékoztatási kötelezettsége

A vállalkozás a szerződés megkötése előtt kellő időben, egyértelműen, közérthetően és pontosan, az igénybe vett távközlő eszköznek megfelelő módon köteles tájékoztatni a fogyasztót

- a saját adatairól (nevéről/cégnevről, címéről: székhelyéről/lakáshelyéről);
- a szerződéskötésről (a vállalkozás ajánlati kötöttségének idejéről, a távközlő eszköz használati díjáról, feltéve, hogy azt az alapdíjtól eltérően állapítják meg);
- a szerződés tárgyának (áru, szolgáltatás) lényeges jellemzőiről;
- a szerződés tárgyával kapcsolatos feltételekről (az ellenszolgáltatásról, a járulékos költségekről, a szállítás, a fizetés és a teljesítés egyéb feltételeiről; valamint folyamatos vagy ismétlődő teljesítés esetén a szerződés legrövidebb időtartamáról);
- a fogyasztót megillető elállási jogról. Ha a vállalkozás **telefonon tesz szerződési ajánlatot** a fogyasztónak, akkor annak kezdetekor saját adatai egy részét (cégnév, székhely, telefonszám) közölnie kell a fogyasztóval, és kifejezetten fel kell hívnia a figyelmét szerződéskötési szándékára.

A vállalkozás a szerződés megkötése előtt kellő időben, de **legkésőbb a szerződés megkötésekor írásbeli vagy más, a szóbeli tájékoztatást megerősítő dokumentumot** köteles a fogyasztó rendelkezésére bocsátani – a szerződéskötési és a legrövidebb szerződési időtartamra vonatkozó kritériumok kivételével – a szóbeli tájékoztatóval megegyező és azt kiegészítő (az elállási jog gyakorlásának feltételeiről, módjáról, következményeiről és hiányáról; a fogyasztó a vállalkozás melyik szervezeti egységénél érvényesítheti kifogásait; a szavatosság és a jótállás feltételeiről; a teljesítés után igénybe vehető kiegészítő szolgáltatások – javítószolgálat, alkatrészellátás – biztosításáról; e szerződés megszüntetésének lehetőségéről, ha az határozatlan időre szól, vagy tartama az 1 évet meghaladja) tartalommal.

Az írásbeli tájékoztatási kötelezettség nem terheli a vállalkozást a fogyasztó számára távközlő eszköz útján nyújtott olyan szolgáltatás esetében, amelynek ellenértéket a távközlő eszköz üzemeltetője részére kell fizetni. Azonban ilyenkor is tájékoztatni kell a fogyasztót arról, hogy a vállalkozás melyik szervezeti egységénél (cím) érvényesítheti kifogásait.

A vállalkozást terheli a bizonyítási kötelezettség annak vonatkozásában, hogy tájékoztatási kötelezettségének eleget tett, az előírt határidőket betartotta, és az automata hívókészülék, távmásoló (telefax) használatához a fogyasztó kifejezett hozzájárulását beszerezte.

4.2. A fogyasztót megillető elállási jog

A fogyasztóvédelmi előírásokkal összhangban a fogyasztót a kormányrendeletben meghatározott jogairól (ezek közül a legfontosabb a tájékoztatáshoz való jog és az elállási jog) érvényesen nem mondhat le.

Az **elállási jogot**, a fogyasztó indokolás nélkül az áru átvételétől, szolgáltatás nyújtása esetén a szerződés létrejöttének időpontjától számított 8 munkanapon belül gyakorolhatja, feltéve, hogy a vállalkozás eleget tett a szerződés megkötésével kapcsolatos tájékoztatási kötelezettségének (objektív elállás, „cooling-off period”).

Ha a vállalkozás a szerződés megkötésével kapcsolatos tájékoztatási kötelezettségének nem tesz eleget, akkor a fogyasztó az áru átvételétől, szolgáltatás nyújtása esetén a szerződés létrejöttének időpontjától számított 3 hónapon belül élhet elállási jogával (szerződésszegéshez fűződő, szubjektív elállás). Ha a 3 hónapos határidőn belül - pótlólag - sor kerül a fogyasztó tájékoztatására, a 8 munkanapos elállási határidő a tájékoztató kézhezvételének napjától kezdődik.

A fogyasztót **nem illeti meg az objektív elállási jog** - feltéve, hogy a felek eltérően nem állapodnak meg - ,

- ha a vállalkozás a fogyasztó beleegyezésével, a 8 munkanapos elállási határidő letelte előtt megkezdte a szolgáltatás nyújtását;
- a pénzpiac értékesítő által nem irányítható ingadozásaitól függő ár és díj esetén;
- fogyasztó személyéhez kötött, illetve a fogyasztó utasításai szerint vagy kifejezett kérésére előállított, vagy gyorsan romlandó, vagy természeténél fogva vissza nem szolgáltatatható árunál;
- ha a szerződés közvetett tárgya hang-, képfelvétel, vagy számítógépi szoftverpéldány és a csomagolást a fogyasztó felbontotta;
- hírlap, folyóirat, időszaki lap értékesítésére vonatkozó szerződés esetén.

A fogyasztót megillető elállási jog gyakorlásával kapcsolatban hozott előzetes döntést az Európai Bíróság a C-205/07 számú *Santurel ügyben*.): az Európai Unió területén étrend-kiegészítők on-line kis- és nagykereskedelmével foglalkozó vállalkozásnak (Santurel Inter BVBA) lehetősége volt a fogyasztó objektív jogalapú elállására nyitva álló határidő lejárta előtt a termék árának beszedésére, mivel a fogyasztónak hitelkártyája számát fel kellett tüntetnie a termék megrendelőlapján; a kérdés az, hogy ezáltal sérül-e az a tilalom, hogy a fogyasztótól a cooling-off period letelte előtt sem előleg, sem más összeg fizetése nem követelhető. Az Európai Bíróság megállapította, hogy nem ellentétes az EK-Szerződés 29. cikkével az olyan nemzeti szabályozás, amely megtiltja a vállalkozásnak, hogy távollévők közötti, határokon átnyúló adásvétel keretében – az elállásra nyitva álló határidő lejártát megelőzően – a fogyasztótól előleg vagy bármely más összeg fizetését követelje, viszont ellentétes vele (tehát nem lehet tilalmazni), ha e szabályozás alkalmazása folytán tilos az említett határidő lejártát megelőzően a fogyasztótól fizetési kártyája számának közlését kérni.

Ha a fogyasztó él elállási jogával, akkor a vállalkozás haladéktalanul – legkésőbb 30 napon belül – köteles visszatéríteni a fogyasztó által kifizetett összeget.

Az Európai Bíróság a C-489/07 számú *Messner kontra Krüger ügyben* () kifejtette, hogy a 97/7/EK irányelvvel ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely általános módon előírja az eladó számára azt a lehetőséget, hogy ellenérték megfizetését követelje a fogyasztótól a távollévők között kötött szerződés alapján megvásárolt fogyasztási cikk használatáért, ha a fogyasztó határidőn belül gyakorolta az elállási jogát. Ha azonban a fogyasztó a polgári jog elveivel (például jóhiszeműség, tisztesség) össze nem egyeztethető módon használta a fogyasztási cikket, akkor az eladó ellenértéket követelhet tőle a használatért, feltéve, hogy ez nem veszélyezteti az irányelv célját és az elállási jog hatékonyságát és ténylegességét.

Amennyiben a fogyasztó él elállási jogával, akkor őt terhelik az áru visszaszolgáltatásával kapcsolatban felmerülő költségek és az áru nem rendeltetésszerű használatából származó károk megtérítésének kötelezettsége.

4.3. A távollévők között kötött szerződés kapcsán felmerülő problémák

A 17/1999. (II.5.) Kormányrendelet megalkotásával a jogalkotó védelmet kívánt nyújtani a fogyasztónak - nem teljes sikerrel - a direkt marketing, az agresszív eladási módszerekkel szemben. A postaládákba bedobált reklámok, címzett (eladási szándékot tükröző) küldemények, a spam-ek (az elektronikusan kereskedő által küldött elektronikus direkt mailek), telefonon tett ajánlatok etc. sérthetik a fogyasztó személyhez fűződő jogait: a magánszféra háborítatlanságához való jogot (folyamatos „zaklatás” reklámcélú prospektusokkal, a postaládák „telegyömöszölésével”), a személyes adatok védelmével kapcsolatos jogot (letiltatott adatok „továbbhasználása” vagy a fogyasztó engedélye nélküli továbbküldése más gazdálkodó szervezetnek), vagy a kegyeleti jogot is (elhunyt hozzátartozó személyes adatainak nyilvántartása és felhasználása).

Kezdetben - e szerződés gyakorlatban történt megjelenésekor - a hirdetést közlétező vállalkozás utólag elérhetetlenné vált, vagy megszűnt. A távközlő eszköz közbeiktatásával a fogyasztó korlátozott és bizonytalan információkkal rendelkezik az áruról, a szolgáltatásról és a másik félről. Ezt hivatott kiküszöbölni a vállalkozás, tájékoztatási kötelezettsége.

A fogyasztót terhelő fizetési kötelezettség is rejt magában problémákat: a teljesítés előtti fizetés nem létező áru, szolgáltatás kapcsán, a kétszeri számlázás, rendelés nélkül befizetési csekk küldése vagy számlázás. Előfordult a „negatív megrendelés” alkalmazása is: a fogyasztó hallgatását beleegyezésnek minősítették. Úgy tekintették mintha a hallgatással - mint ráutaló magatartással - tette volna meg elfogadó nyilatkozatát.

A vállalkozás teljesítése során az „aliud szolgáltatás” (nem a fogyasztó által megrendelt áruval, szolgáltatással teljesít) is gyakori, amely hibás teljesítést jelent. A sorozatok rendelésénél a fogyasztót az egyes példányok tartalmáról nem tájékoztatják (nem tud dönteni arról, hogy

szüksége van-e a következő példányra, tetszik-e neki etc.), valamint ezeket postai utánvéttel, a lemondás esélye nélkül szállítják ki (az ár és a költségek kifizetése után veheti csak át a fogyasztó).

Ezekre a problémákra az adatvédelmi biztos is több ajánlásában (791/A/1999. sz.; 683/A/2000. sz.) felhívja a figyelmet és a Gazdasági Versenyhivatal Versenytanácsának döntései (többek között: VJ-32/1992; VJ-76/1994.; VJ-20/1999.) is foglalkoznak ezekkel az anomáliákkal. A jogalkotó pedig – a távollévők között kötött szerződésekről szóló kormányrendeleten kívül – egyéb jogszabályok [1997. évi LVIII. törvény a gazdasági reklámtevékenységről: 7. § (1) bek.; 1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról: 8. § (1), (2) bekezdései; 2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről: 13/A. § (3), (4), (6), (7), (8), (9) bekezdései, 14. §] által is elejét kívánja venni ezeknek a jelenségeknek. A fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvény ún. feketelistát (azon tényállások tartoznak ide, amelyek mérlegelés nélkül, minden körülmények között tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatot valósítanak meg) tartalmaz, melynek egyes tényállásai (Melléklet 4., 5., 6., 7., 10., 12., 13., 15., 17., 19., 20., 21., 26. és 31. pontjai) a távollévők közötti szerződésekhez kapcsolódó gyakorlatban is felmerültek; a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmának megsértése miatt főszabály szerint a fogyasztóvédelmi hatóság jár el (ha a PSZÁF felügyeleti jogkörébe tartozó tevékenységgel függ össze a vállalkozás érintett kereskedelmi gyakorlata, akkor a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete az eljáró szerv; ha a kereskedelmi gyakorlat a gazdasági verseny érdemi befolyásolására alkalmas, akkor az ügy a Gazdasági Versenyhivatal hatáskörébe tartozik)

5. A csomagküldő kereskedés

A távollévők között kötött szerződésekhez kapcsolódó egyik speciális szolgáltatás a csomagküldő kereskedés.

Csomagküldő kereskedésnek azt tekintjük, ha a kereskedő kizárólag a termék ismertetőjét juttatja el bármely formában (nyomtatvány formájában/sajtótermékben/ elektronikus formában, e-CAT, webshop/fax/televízió, teleshop) a vásárlóhoz, vagy reklámban hívja fel a termékre a figyelmet, és az ezek alapján kiválasztott és megrendelt terméket szállítja (szállíttatja) a megjelölt címre; a kereskedő megrendelés nélkül árut nem küldhet.

A csomagküldő kereskedő köteles a termék ismertetőjében/tájékoztatójában feltüntetni cégnevét (nevét), székhelyét,

cégjegyzékszámát/vállalkozási igazolványának számát, adószámát, az üzlet címét (ha rendelkezik üzlettel), elektronikus levelezési címét (ha van elektronikus elérhetősége), telefonszámát és az adatvédelmi nyilvántartási számát. A csomagküldő kereskedő az elérhetőségeire beérkező panaszt köteles megvizsgálni, és az intézkedéséről, valamint annak indokairól a vásárlót a panasz kézhezvételétől, illetve beérkezésétől számított 30 napon belül postai úton/elektronikus levélben tájékoztatni. A csomagküldő kereskedő válaszában tájékoztatni köteles a vásárlót arról is, hogyha nem ért egyet az abban foglaltakkal, akkor panaszával mely hatósághoz (cím, telefonszám megadásával) fordulhat.

A csomagküldő kereskedés **közvetlent tárgya** az áru megadott címre eljuttatása (szállítás) és átadása (értékesítés), így a szállítási szerződés (amely késleltetett adásvételnek minősül) speciális megjelenési formája. A csomagküldő kereskedelem közvetett tárgya az áru, melyre a kereskedő felhívja a vásárló figyelmét. Egyes jogszabályi rendelkezések következtében nem minden áru ruházható át csomagküldő kereskedés keretében, például az egészség és közbiztonság védelme végett pirotechnikai termék, szigonypuska, gázspray értékesítése tilos csomagküldő kereskedelem útján. Más termékeket szigorúbb feltételek teljesítése esetén juttathat csak el a csomagküldő kereskedő a vásárlóhoz, például gyógynövényeket csak előre kiszerezelt, zárt és fényvédő csomagolásban.

A csomagküldő szolgálat útján küldött sorozatjellegű kiadvány tekintetében versenyjogi szempontból árunak minősül – sorozatjellegű kiadvány esetében – az önállóan hasznosítható teljes gyűjtemény (BH 2004. 209.).

Az Európai Bíróság egy ítéletében megállapította, hogy az EK. 28. cikkével (az áruk szabad mozgása) nem ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely meghatározott termékek csomagküldő kereskedés útján történő értékesítését tiltja, így az olyan képhordozók ilyen módon történő forgalmazását, amelyeket valamely nemzeti hatóság/nemzeti önkéntes önszabályozó szervezet nem ellenőrzött és nem sorolt be a kiskorúak védelme céljából, és amelyeken nincs feltüntetve olyan megjelölés, hogy megtekintésük, milyen korhoz kötött (C-244/06.). Viszont az étrend-kiegészítők csomagküldő kereskedés útján történő eladását tiltó nemzeti szabályozást (az osztrák Gewerbeordnung) már az áruk szabad mozgását gátló jogi előírásnak tekintette (C-497/03.).

Kérdések:

Milyen okból szabályozta az Európai Unió a távollévők közötti szerződéseket?

A 97/7/EK irányelvet implementáló kormányrendelet milyen eltéréseket mutat az uniós normától?

Mire nem és mire csak részlegesen terjed ki a távollévők között kötött szerződéseket szabályozó kormányrendelet tárgyi hatálya?

Mit értünk távközlő eszköz alatt?

Milyen tipikus problémák merülnek fel a távollévők közötti szerződések kapcsán?

A vállalkozásnak mikor, hogyan és miről kell tájékoztatnia a fogyasztót?

Mit jelent a fogyasztó objektív, illetve szubjektív elállási joga?

A távollévők között kötött szerződésnél mindig gyakorolhatja a fogyasztó elállási jogát?

Milyen jogkövetkezményei vannak a fogyasztó általi elállási joggyakorlásnak?

Ezzel kapcsolatban mutassa be az Európai Bíróság gyakorlatát!

Milyen specialitásai vannak a csomagküldő kereskedésnek fogyasztóvédelmi szempontból?

Felhasznált irodalom:

Papp Tekla: Atipikus szerződések, Lectum Kiadó, Szeged, 2009.; Pecze Dóra: A távollévők között kötött szerződésekről, Jura, 2000/1-2., 107-114.; Kemenes-Mányoki: A gazdálkodással kapcsolatos jogszabályok és alkalmazási gyakorlatuk, II. kötet, Vázlat, OIT Hivatal, Budapest, 2003.; Lukács-Sándor-Szűcs: Új típusú szerződések és azok gyakorlata a gazdasági életben, HVG-Orac, Budapest, 2003. 229-359.; Ebers, Martin: A minimális harmonizációtól a teljes harmonizáció felé, Fogyasztóvédelmi Szemle, 2009/1., 39-46.; Barta-Harsányi-Kovács-Miskolczi-Ujváriné: Szerződések az üzleti életben, A Protestáns Jogi Oktatásért Alapítvány, Budapest, 2009., Csécsey-Fézer-Hajnal-Károlyi-Petkó-Törő: A gazdasági szféra ügyletei, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2009.

Jogesetek: easyCar ügy C-336/03.; Santurel ügy C-205/07.; Dynamic Medien Vertriebs GmbH kontra Avides Media AG ügy C-244/06.; Európai Közösségek Bizottsága kontra Osztrák Köztársaság ügy C- 497/03.; Lodewijk Gysbrechts és a Santurel Inter BVBA ellen folytatott büntetőeljárás C-205/07.; Pia Messner kontra Firma Stefan Krüger ügy C-489/07.; BH 2004.209.

STRIHÓ KRISZTINA

XI. AZ ELEKTRONIKUS KERESKEDELMI SZOLGÁLTATÁS

1. Az elektronikus kereskedelem és normatív háttérének kialakulása

A globalizációs folyamat hatása átszövi életünk, társadalmi- és gazdasági viszonyaink szinte minden szegmensét. A robbanásszerű technikai és technológiai fejlődés következtében, a különböző elektronikus kommunikációs eszközök, berendezések megjelenésével, dinamikus korszerűsítésével a digitális környezet megjelenik valamennyi területen. A kereskedelem strukturális átrendeződésével kialakuló új típusú, sajátos ügyletek egyikének, a távollévők között kötött szerződés speciális formája a csomagküldő kereskedelem mellett az on-line kereskedelem és a on-line aukció.

A gazdasági élet szereplőinek megváltozott igényeihez, szükségleteihez - az újra definiált fogyasztói szokásokhoz és profittermelési módszerekhez – igazodó jogi környezet, az elektronikus úton létesített kontraktusokra irányadó normatív háttér megalkotása a jogalkotó számára is komoly kihívást jelent. Az Európai Unió a belső piac ez irányú szélesítése érdekében fogadta el kapcsolódó irányelvét, a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem egyes jogi vonatkozásairól szóló **2000/31/EK irányelv** (a továbbiakban EKI), amelyben a digitális szerződéskötési folyamatra vonatkozó fő rendelkezéseket rögzítette. A 2000. július 17-én hatályba lépett közösségi norma megalkotásához mintaként szolgált az UNCITRAL által, 1996. december 17-én közzétett Modell Law, amely keret jellegénél, valamint technológia- és média-semleges szabályozásánál fogva bármely jogrendszer számára zsinórmértékként szolgálhat.

Az irányelv **a jogharmonizációs feladaton túl kettős jogi célt** tűzött ki; egyrészt az egységes belső piac megalapozását és kiterjesztését, másrészt az információs társadalom szolgáltatásaira vonatkozó közösségi jogi kereteinek meghatározását. A megjelölt törekvéshez igazodva öt

szabályozási területet ölel fel az irányelv: az információs társadalomban a szolgáltatási szféra megalapozását, a kereskedelmi kommunikáció rendezését, az on-line szerződéskötés joghatályának elismerését, végül a gyors és hatékony végrehajtást.

Hazánk az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló **2001. évi CVIII. törvény** elfogadásával és kihirdetésével tett eleget (a továbbiakban Ektv.) az irányelv **minimum harmonizáción** alapuló implementálási kötelezettségének.

A magyar jogalkotó alapvetően a tükörfordítás módszerét alkalmazva emelte be jogrendszerünkbe a digitális kereskedelemre irányadó közösségi rendelkezéseket, mellőzve a hazai jogrendszerbe illeszthető részletszabályok megteremtését. Valamennyi kapcsolódó jogviszonyra irányadó az Ektv. és a távollévők között kötött szerződésekről szóló **17/1999. (II.5.) Kormányrendelet** (a továbbiakban 17/1999. Korm.r.), azonban a konkrét jogviszony függvényében további speciális szintű jogszabály/okkal egészülhet ki a normatív háttér, a Ptk. kötelmi általános részének szubszidiárius jellege mellett.

2. Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatás meghatározása a 2001. évi CVIII. törvény alapján

Az **elektronikus kereskedelmi szolgáltatás** hatálya alá tartoznak azok az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, amelyek célja valamely birtokba vehető forgalomképes ingó dolog – ideértve a pénzt és az értékpapírt, valamint a dolog módjára hasznosítható természeti erőket, szolgáltatás, ingatlan, vagyoni értékű jog (a továbbiakban együtt áru) üzletszerű értékesítése, beszerzése, cseréje vagy más módon történő igénybevétele [Ektv. 2. § a) pont]. Az **információs társadalommal összefüggő szolgáltatás** hatálya alá tartoznak az on-line módon, számítógépes rendszereken keresztül realizálódó gazdasági, kereskedelmi tevékenységek, amennyiben megfelelnek a fent említett kritériumoknak. Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatás az információs társadalommal összefüggő tevékenységek egy szűkebb körét, speciális aspektusát érintik. Információs társadalommal összefüggő szolgáltatásnak minősül a távollévők részére, elektronikus úton és főszabály szerint

ellenszolgáltatás fejében nyújtott szolgáltatás, amennyiben a szolgáltatás igénybe vevője egyedileg fér a szolgáltatáshoz [Ektv. 2. § f) pont].

A globalizálódó gazdaság és társadalom által életre hívott új típusú jogviszony megvalósulásához a következő négy konjunktív követelmény egyidejű fennállása szükséges:

- *távollévő felek* (a jogviszony alanyai fizikai értelemben nem egy térben helyezkednek el);
- *elektronikus út*, amely nem azonosítható a világhálóval, hiszen az internetnél szélesebb kört ölel fel ez a fogalom (a felek távollétében való alkalmasság jognyilatkozat tételére, az érvényesség egyik kritériuma);

Azon vezetékes, rádiótechnikai, optikai vagy egyéb elektromágneses eszköz megfelel a digitális mód alkalmazásának, amely alkalmas elektronikus adatfeldolgozásra, tárolásra, valamint továbbításra [Ektv. 2. § b) pont]. Például az internet, vezetékes telefon, mobiltelefon, kábeltelevíziós hálózatok, különböző műholdas kapcsolatok.

- főszabályként a *visszterhes ügyletek* tartoznak az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás hatálya alá, azonban kivételes jelleggel megengedett az ingyenesség is (a szolgáltatás-ellenszolgáltatás relációjában előírt értékegyensúly utal a jogügylet gazdasági jellegére);

Ingyenesen nyújtható például a térítésmentesen nyújtott digitális információadás.

- *egyedi hozzáférés a szolgáltatás igénybe vevője részéről* (az egyedi hozzáférés kifejezés nem a fogyasztó általi közvetlen ajánlattételre, megrendelésre utal, hanem a szolgáltatás jellegére, amely bárki által igénybe vehető, továbbá az igénybevétel módjára, mivel a jogalkotó rendelkezésénél fogva kizárólag a „point to point” szolgáltatás tartozik az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás hatálya alá, így a „point to multipoint” jellegű teljesítés nem).

„Point to point” jellegű szolgáltatás esetén adott időpontban egy meghatározott igénybe vevő részére nyújtja a szolgáltatást a másik fél, tehát szó szerinti fordítás szerint ponttól pontig történik az adatátvitel, a teljesítés, mint az elektronikus eszközök (e-mail) segítségével továbbított kereskedelmi tájékoztatás, vagy a megrendelt szoftver letöltése.

„Point to multipoint” szolgáltatás keretében a szolgáltató egyidejűleg több fogyasztó számára teszi elérhetővé a szolgáltatást, például a televízió- és a rádióműsor terjesztése esetén.

További két feltétel teljesülésekor beszélhetünk elektronikus kereskedelmi szolgáltatásról:

- üzletszerű értékesítés, vagy beszerzés, vagy csere vagy más módon megvalósuló igénybe vétel céljából;
- a szolgáltatás nyújtása a Magyar Köztársaság területéről történik vagy hazánk felé irányul.

A szolgáltatás a Magyar Köztársaság területéről nyújtott, amennyiben a szolgáltató az információs társadalommal kapcsolatos tevékenységét a Magyar Köztársaság területén lévő székhelyén, telephelyén vagy lakóhelyén fejti ki [Ektv. 2. § h) pont].

A Magyar Köztársaság területére irányul minden olyan szolgáltatás, amelyről az alkalmazott nyelv, a pénznem és egyéb körülmények alapján valószínűsíthető, hogy magyarországi igénybe vevő részére teszik hozzáférhetővé [Ektv. 2. § g) pont, 1. § (1) bekezdés a) pont].

3. Személyi hatály

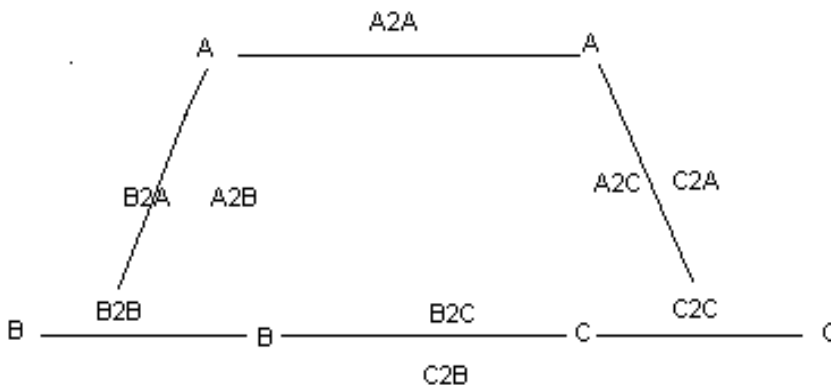
Szűk értelemben kétpólusú jogviszonyról beszélhetünk, hiszen az elektronikus kereskedelemmel kapcsolatos szerződés a **szolgáltató** és a **szolgáltatás igénybe vevőjének** egybehangzó és kölcsönös akaratnyilatkozatának eredményeképpen jön létre. Mindkét fél lehet bármely jogalany, így természetes személy, jogi személy, illetve jogi személyiség nélküli szervezet. A szolgáltató [Ektv. 2. § k) pont] részéről történik az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás nyújtása az igénybe vevő [Ektv. 2. § d) pont] irányába. A hivatkozott jogszabály személyi hatálya tipikusan kiterjed a közvetítő szolgáltatóra is, az alapjogviszony szempontjából harmadik félnek minősülő, kvázi közreműködő személy, szintén bármely jogalany speciális szolgáltatói minőségénél fogva. A **közvetítő szolgáltató** biztosítja a szerződés megkötésével összefüggésben az *egyszerű adatátvitelt* és a *hozzáférést*, a *gyorsítótárat*, a *tárhelyszolgáltatást*, valamint a *keresőszolgáltatást* [Ektv. 2. § l) pont la-d) alpont].

A négy nevesített típus közül hozzáférést biztosító szolgáltatónak minősíti az Európai Bíróság az internet-hozzáférést nyújtó szolgáltatót, amennyiben egyéb szolgáltatásra nem terjed ki a tevékenységi köre (például e-mail, FTP, file-megosztási szolgáltatást) és az igénybe vett szolgáltatás felett nem gyakorol jogi vagy tényleges ellenőrzést sem (C-557/07. sz. ügy, LSG-Gesellschaft zur Wahrnehmung von Leistungsschutzrechten GmbH kontra Tele 2 Telecommunication GmbH).

A gyorsítótár (cache) számítógépek átmeneti tárolóegysége, amely megelőző műveleteknél használt vagy a világhálóról lehívott adatok ideiglenes tárolására szolgál. A gyorsítótár segítségével az átlagosnál gyorsabban juthatunk bizonyos információkhoz, mivel nem az eredeti helyükről (például egy adott web-címről) érjük el a keresett adatokat, hanem a böngészőprogram használatával a tárterületről.

A tárhelyszolgáltatás lényege: amennyiben egy on-line üzlet honlapot kíván működtetni, célszerű igénybe vennie szolgáltatás keretében webtárhelyet annak érdekében, hogy mások –így a célszemélyek, a lehetséges fogyasztók- számára is elérhető legyen.

Az elektronikus közegben érvényesen tehető jognyilatkozatok köre napjainkban egyre nagyobb területet ölel fel, a gazdasági-társadalmi viszonyok jogalanyait egyre nagyobb számban érintik az on-line módon továbbított akaratnyilatkozatok. A digitális jogügyletek lehetséges aspektusait az alábbi ábra és az azt követő példák segítségével szemléltetjük:

Ahol 'A' az administration, vagyis a jogviszony alanya az állam, illetve az állam képviselőjében valamely állami szerv (annak képviselője) áll; 'B' a business, így a jogügylet szereplője a gazdasági életben fejt ki tevékenységét és szakmai körében bocsájtja ki jognyilatkozatait, vállalkozásnak minősül az a természetes személy (egyéni vállalkozó), jogi személy (például kft.), jogi személyiség nélküli szervezet (például bt.), aki/amely önálló foglalkozásával vagy gazdasági tevékenységével összefüggő célok érdekében jár el [Ektv. 2. § t) pont]; 'C' consumer, a szakmai gazdasági tevékenységi körén kívül eljáró természetes személy fogyasztó [Ektv. 2. § v) pont], mint jogsalony jelenik meg.

Az ábrán szereplő jogviszonyok tipikus előfordulási eseteire olvashatunk néhány példát:

A2A: egyablakos rendszer;

A2B/B2A: elektronikus ügyintézés a vállalkozások és a közhivatalok között, mint az elektronikus cégeljárás;

B2B: vállalkozások közötti együttműködés, kereskedelmi folyamatok;

B2C/C2B: az ilyen típusú jogügyletek vállalkozás és fogyasztó között jönnek létre;

C2C: azonos érdeklődési kör alapján szerveződő klubok, digitális bolhapiacok.

A digitális közegben érvényesen tehető jogügyletek közül a vállalkozások közötti együttműködés, kereskedelmi folyamat (B2B), továbbá a vállalkozás és a fogyasztó relációjában felmerülő jogviszony (B2C/C2B) tartozik az elektronikus kereskedelmi szolgáltatás hatálya alá, amelyek köréből az utóbbira korlátozzuk vizsgálódásunk körét a fogyasztói jelenlét miatt.

4. Tárgyi hatály

A szerződés **közvetlen tárgya** az áru üzletszerű értékesítése, beszerzése, cseréje vagy más módon történő igénybevétele. A kontraktus **közvetett tárgya** az az áru, amelyre nézve a szerződéskötés elektronikus úton történik, illetve esetlegesen a teljesítés és az ellenszolgáltatás nyújtása is, vagyis amelyre a jogügylet közvetlen tárgyaként meghatározott magatartás irányul.

Az áru hatálya alá tartozik a termék, az ingatlan, a vagyoni értékű jog és a szolgáltatás. Termék minden birtokba vehető forgalomképes ingó dolog – ide nem értve a pénzt, az értékpapírt és a pénzügyi eszközt- és a dolog módjára hasznosítható természeti erő. Szolgáltatásnak tekintendő minden olyan ellenszolgáltatás ellenében végzett tevékenység, amely a megrendelő, illetve a megbízó igényének kielégítésére valamely eredmény létrehozását, teljesítmény nyújtását vagy más magatartás tanúsítását foglalja magában, kivéve a terméket, az ingatlant és a vagyoni értékű jogot [2008. évi XLII. törvény 2. § l), f), g) pont].

Az elektronikus kereskedelem keretében esetlegesen kifejthető magatartásokból kiindulva megállapíthatjuk, hogy szinte valamennyi, a Ptk.-ban nevesített szerződés alkalmas az elektronikus kereskedelmi szolgáltatás befogadására. Lényeges előfeltétel azonban az on-line ügyletek általános elismertségének eléréshez a megfelelő biztosítékok, jogilag meghatározott garanciális szabályok, jogintézmények rögzítése – így különösen az elektronikus aláírás általános elismerése, közhiteles elektronikus nyilvántartások létesítése.

5. Fogyasztóvédelmi garanciális jogintézmények

A digitális berendezések, különösen a világháló lehetőséget biztosít arra, hogy különböző gazdasági ügyleteket, tranzakciókat bonyolítsunk le viszonylag rövid idő alatt, egyidejűleg akár több résztvevővel is. A hagyományos üzletkötésekkel szemben, amelynek során a személyes kontaktus igen nagy szerepet játszik, az új formációnál esetleg nem is azonos nyelvet beszélnek a jogviszony alanyai. A jogügylet szereplői anélkül, hogy egyszer is találkoznának, legalább képviselőik útján, sok esetben úgy kötnek mindenféle tárgyú és volumenű szerződést, hogy különböző kultúrában, jogi környezetben élnek.

Az elektronikus kommunikációs eszközök által tett jognyilatkozatok általánossá tételének előmozdításával összefüggésben kulcskérdésnek minősül a **bizalom megteremtése**, amelynek különös jelentősége van a megállapodást kötő felek mindegyikénél, így a szolgáltatói és a fogyasztói oldalon is. A jogalkotó számos **többlet jogintézményt, rendelkezést** iktatott be az elektronikus kereskedelmi szolgáltatás vonatkozásában annak érdekében, hogy fokozza a relatíve új típusú jogviszonnyal szembeni bizalmat, mérsékelje a személyes kontaktus hiányából eredő érvénytelen szerződések számát, továbbá a fogyasztó

„laikus” mivoltából folyó hátrányok kompenzálásáért. A felsorolt célok elérését szolgálja például a „one click order” tilalmának bevezetése; a szolgáltatót terhelő speciális és meglehetősen széles körű *tájékoztatási kötelezettség*, valamint a fogyasztót megillető objektív elállási jog. Érdemes azonban kiemelni, hogy nem csak a szolgáltatás igénybe vevőjét szükséges jogilag védelmezni, hanem szerződő partnerét is. Ugyanis a szolgáltatói pozícióban lévő fél is kiszolgáltatót a komolytalan, cselekvőképességgel nem rendelkező megrendelővel, fogyasztókkal szemben. A következő alpontokban a fogyasztói pozíciót megerősítő rendelkezéseket mutatjuk be.

5.1. Tájékoztatási kötelezettség

A fogyasztó helyes és megalapozott döntését segíti elő a másik felet terhelő közzétételi, tájékoztatási kötelezettség, amely a jogügylet keletkezésének szinte minden fázisában megjelenik (Ektv. 4-5. §§; 17/1999. Korm.r. 2. §). Alapvető követelmény az ismertetés módjával szemben:

- *digitális úton* valósítandó meg (a felek elektronikus közegben teszik jognyilatkozataikat, így jelentős előírás, hogy a szerződés megkötése szempontjából lényeges körülmények is on-line módon legyenek megismerhetőek);
- *közvetlenül* (a fogyasztó bármilyen más jogalany közreműködése nélkül, egyedileg elérhesse a szükséges információkat);
- *folyamatosan* (a szolgáltatás igénybe vevője bármikor, már a kontraktus megkötését megelőzően, a szerződéskötés során és végül azt követően is megjeleníthesse, tárolhassa a szolgáltató tájékoztatóját);
- *könnyű hozzáférés biztosításával* (a közzétett tények elolvasásához nem követelhető meg például speciális technikai eszköz, vagy bonyodalmas informatikai tudás) [A jelenleg hatályos rendelkezések már nem írják elő a magyar nyelven történő tájékoztatást, alkalmazkodva a jogügylet alapvető sajátosságához, a határon való átíveléséhez, a határok nélküli kereskedéshez.; Ektv. 4. § (1) bekezdés].

A közzétett tájékoztatónak a felsorolt formai kellékeken túl a következő tartalmi elemeket kell magában foglalnia:

- *a szolgáltató azonosítását biztosító adatokat*, így a nevét, székhelyét, telephelyét; ennek hiányában lakcímét, elérhetőségét, különösen e-mail címét [Ektv. 4. § a)-c) pontok];

A domainnév az internetes szolgáltatások körében névhasználatot jelent, amely azonosítja a szolgáltatást nyújtó természetes vagy jogi személyt, mert annak nevét és elérhetőségét (címét) egyaránt meghatározza (BDT 2008. 1740. I.; Szegedi Ítéletábrta Gf. I. 30 431/2008).

A gépjármű-biztosítással foglalkozó szolgáltató kizárólag interneten kínálja a szolgáltatásait. Előzetes közzétételi- és tájékoztatási kötelezettségének megfelelően a vállalkozás hozzáférhetővé tette az azonosításához szükséges adatokat, így a postai és az elektronikus levelezési címét. A német fogyasztóvédelmi szövetség álláspontja szerint a társaság köteles a szerződéskötést megelőzően a telefonszámát is feltüntetni. A biztosítótársaság szerint viszont az említett adatok közzétételével és egy elektronikus úton elérhető kapcsolatfelvevő adatlap (amely biztosítja a közvetlen kommunikációs csatornát a vállalkozás és a fogyasztók között) üzemeltetésével maradéktalanul eleget tett a jogszabályi előírásnak. A szolgáltató azonosításához szükséges és egyben elegendő adatok körével kapcsolatban az Európai Bíróság kimondta, hogy az ügylet jellegénél fogva nem kötelező a telefonszám megadása a szerződéskötést megelőzően, amennyiben a potenciális fogyasztók, igénybe vevők e-mail, valamint egy „üzenő fal” segítségével kétoldalú kapcsolatot tudnak teremteni a szolgáltatóval (C-298/07. sz. ügy, Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände – Verbraucherzentrale Bundesverband eV kontra Deutsche Internet Versicherung AG).

- *a szolgáltató keletkezésére és működésére, tevékenységére* vonatkozó információkat [Ektv. 4. § d)-f) pontok];
- *a szabályozott szakmákkal összefüggő tájékoztatás* [Ektv. 4. § g) pont];
- köteles a szolgáltató közzétenni az *általános szerződési feltételeket* már a szerződéskötést megelőzően [Ektv. 5. § (1) bekezdés];

Az adott szerződés szerves részét képező ÁSZF elfogadása, amely a gyakorlatban két módon szokott megvalósulni: egyrészt megjeleníthető a szerződés kötésének folyamán az általános szerződési feltétel teljes szövege, amelynek elolvasását és tudomásulvételét egy erre vonatkozó nyilatkozat leigazolásával – például egy e célból létesített négyzet bejelölésével – erősíti meg a szerződő fél, fontos, hogy e lépés kihagyásával nem jöhet létre a jogviszony. Másrészt előfordul olyan konstrukció is, amelynek során az általános szerződési feltételek nem jelennek

meg, csupán hivatkozás formájában. Az utóbbi megoldás alkalmazásakor esetleg csatolt file megtekintésével, vagy valamely konkrét helyre történő kattintással nyithatja meg a fogyasztó az adott dokumentumot. Akár az első, akár a második verzió útján teszi hozzáférhetővé a szolgáltató az általános szerződési feltételeket, fontos, hogy a fogyasztónak valamilyen formában igazolnia kell a feltételek tudomásulvételét, e nyilatkozat nélkül nem jöhet létre érvényesen a szerződés.

- a szolgáltató köteles tájékoztatni az igénybe vevőt az őt megillető *elállási jogáról* [17/1999. Korm.r. 2. § e) pont];
- az igénybe vevő megrendelését (a megrendelés szó az igénybe vevő ajánlattételére utal) megelőzően a szolgáltatás nyújtójának tájékoztatási kötelezettsége kiterjed az alábbi körülményekre is
 - az elektronikus eszközök segítségével történő szerződéskötésnél elengedhetetlen *technikai lépésekre* [Ektv. 5. § (2) bekezdés a) pont];
 - a megkötendő jogügylet *írásbeli szerződésnek minősül-e, iktatásra kerül-e és ha igen, hozzáférhető módon-e* [Ektv. 5. § (2) b) pont];
 - milyen berendezések állnak rendelkezésre az esetleges *adatbeviteli hibák azonosítására és javítására* [Ektv. 5. § (2) bekezdés c) pont];
 - a szerződéskötés *lehetséges nyelveiről* [Ektv. 5. § (2) bekezdés d) pont];
 - létezik-e alkalmazandó *magatartási kódex* és amennyiben igen, elérhetősege [Ektv. 5. § (2) bekezdés e) pont].

A szolgáltatót terhelő, szinte minden körülményre kiterjedő adatszolgáltatási-, tájékoztatási-, és közzétételi kötelezettség az e-fogyasztóvédelem alappilléreként preventív funkciót tölt be az érvénytelen szerződések szemszögéből. A szerződéskötéshez szükséges információk birtokában a fogyasztó valós igényeihez igazodó jogviszony alanya lehet, így mérsékelhető az akarati hibára visszavezethető megtámadási okok miatti érvénytelenség.

A Gazdasági Versenyhivatal Versenytanácsa is egyre több olyan ügyben jár el, amelyben fő szerephez jutnak az elektronikus kommunikációs eszközök, különösen a világháló (például a Vj-129/2005/31., Vj-133/2005/26. sz.

határozata), amelyekben következetesen arra az álláspontra helyezkedett, hogy a fogyasztókat megszólító honlapok elkészítésénél egyfajta vásárló-barát módszer alkalmazása a kívánatos. A gyakorlatban ez gyors és könnyű hozzáférést jelent, valamint a céggel és termékeivel/szolgáltatásaival kapcsolatos információk, adatok áttekinthetőségének követelményét.

Számtalan vizsgálat tanúsítja azonban, hogy a web-üzletet működtető szolgáltatók önkéntes jogkövetése sok esetben nem valósul meg. Gyakori probléma, hogy a szolgáltató nem tájékoztatja potenciális szerződő partnereit az elállási jogról, gyakorlásának módjáról, a szállítási költségekről, stb..

5.2. One click order tilalma

A szerződéskötés folyamatában érvényesítendő követelmény a „one click order” tilalma, amelynek értelmében jogsértő magatartásnak minősül az egyetlen kattintás eredményeképpen keletkező szerződés. A szolgáltató részéről érkező ajánlattételi felhívással kezdődő módszerrel a **szolgáltatást nyújtó visszaigazolási kötelezettségének** bevezetésével tesz eleget a jogalkotó ezen előírásnak, amelynek a szolgáltató az igénybe vevő ajánlatának elküldésétől számított 48 órán belül köteles eleget tenni. A szolgáltató ajánlatának eljuttatásakor pedig a fogyasztó adatbeviteli hibáinak azonosításával és kijávitásával teljesíthető e kritérium, azzal, hogy ezen hibafelismerési-, és korrigálási lehetőség minden esetben biztosítandó [Ektv. 6. § (1) bekezdés].

5.3. Elállási jog

A jogügylet jellegéből eredő fogyasztói hátrány csökkentése érdekében, mintegy a laikus oldalt jogilag erősítendő eszközként szolgál az elállási jog, amelyre már a megrendelés vonatkozásában is van lehetősége a fogyasztónak. Amennyiben a 48 órás ajánlati kötöttség időtartamán belül a szolgáltató elfogadó nyilatkozata nem érkezik meg, a fogyasztó azt követően gyakorolhatja **elállási jogát a megrendeléssel összefüggésben** [Ektv. 6. § (2) bekezdés].

Emellett azonban a távollévők között kötött szerződésre irányadó általános szabályok alapján **elállhat a fogyasztó a vásárlástól is.** (A vonatkozó rendelkezéseket lásd az előző fejezetben.)

5.4. Határon átnyúló elektronikus kereskedelmi szerződésben

Az elektronikus kereskedelem keretében keletkező jogügyletek tipikusan több államot is érintenek, így az alkalmazandó jogszabályok köre ennek megfelelően alakul. A határon átnyúló jogviszonyok esetén a szerződéskötés időpontjától függően az alábbiak szerint változhat:

- 2006. 06. 01 előtt keletkezett fogyasztói szerződésre: a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. tvr. vonatkozó rendelkezései,
- 2006.06.01 – 2009.12.16.: Római Egyezmény (2006. évi XXVIII. tv.) alkalmazandó,
- 2009.12.17-én vagy utána létrejövő kontraktusokra: a Róma I. rendelet (593/2008/EK rendelet) szabályai az irányadók.

A jelenleg hatályos Róma I. rendelet értelmében főszabály szerinti jogválasztás szabadsága csak meghatározott korlátozásokkal érvényesül. A fogyasztói szerződések esetében az alkalmazandó jog a **fogyasztó szokásos tartózkodási helyéhez** igazodik, amennyiben a vállalkozó tevékenységét ebben az országban folytatja, vagy az érintett országba irányul és a szerződéskötés ezen üzleti, szakmai tevékenységhez kapcsolódik [Róma I. Rendelet 3., 6. cikk.] függetlenül attól, hogy a vállalkozás harmadik országban rendelkezik bejegyzett székhellyel.

6. Tipikus problémák

Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatás általános elfogadottságával egyidejűleg a tipikus és kevésbé szokványos, jogilag kezelendő gyakorlati problémák, visszásságok jelennek meg. A jogszerűtlen, etikátlan magatartások eredhetnek a tájékoztatási kötelezettség teljesítésének hiányosságaiból, elmaradásából vagy egyszerűen a nem szerződészerű teljesítésből.

A digitális ügyletekkel összefüggő jogellenes tényállások közül viszonylag gyakran fordul elő a fogyasztó megtévesztése. Az alábbiakban táblázatos formában prezentáljuk az on-line kereskedelemmel kapcsolatos hibákat, feltüntetve mellettük a megállapításuk alapjául szolgáló jogszabályhelyeket.

Mire vonatkozik a hiba	Tipikus hibák	Tényállás, jogszabályhely
szállítás, kézbesítés	nem kézbesítik	kötelezetti késedelem, Ptk. 298. §
	késedelmes	kötelezetti késedelem, Ptk. 298. §
	megrendelt termék részben szállítása	oszthatatlan: hibás teljesítés, Ptk. 305.§; osztható: kötelezetti késedelem, Ptk. 298. §
termék	hibás termék	hibás teljesítés, Ptk. 305. §
	aliud (eltérés a megrendelttől)	hibás teljesítés, Ptk. 305. §
	nem rendelt termék	17/1999. Korm.r. 8. § (1)
	értékesítés elutasítása a szolgáltató részéről	teljesítés jogos ok nélküli megtagadása, Ptk. 313. §
ár, ellen-szolgáltatás	inkorrekt árfeltüntetés	2008. évi XLVII. tv.
	plusz járulékos költségek	2008. évi XLVII. tv.
tájékoztatás, szerződési feltétel	elállási jog (elmarad a tájékoztatás, vagy hátrányos kikötés)	17/1999. Korm.r. 4. §; Ektv. 6. § (2)

7. On-line árverés

A digitális eszközök megjelenésének és rohamos fejlődésének köszönhetően elterjedő új típusú üzleti kapcsolatok, jogviszonyok körében fellelhetjük az elektronikus úton történő árverést is. A klasszikusnak nevezhető értékesítési csatorna, a licitálás eszközét alkalmazó aukció modern változataként funkcionáló módszer alternatívaként szolgál az eladói és a vevői pozícióban lévő szerződő partnernek egyaránt. Az elektronikus kereskedelem által biztosított előnyök jelen esetben kiegészülnek az ár alakításának lehetőségével.

7.1. Az elektronikus aukció fogalma, típusai, szabályozási háttere

Irányadó speciális szintű jogszabály híján az on-line aukció jogi definíciója egyelőre várat magára. A **digitális árverés** olyan információs társadalommal összefüggő szolgáltatás, amelynek keretében távollévő felek, elektronikus úton, távközlő eszköz igénybevételével kötnek szerződést egy közvetítő vagy az eladó által üzemeltetett távértékesítési rendszer segítségével, amelynek célja valamely áru üzletszerű értékesítése, cseréje vagy más módon történő igénybevétele. A fogalmi meghatározásnak takarnia kellene a kompetitív jelleget is, azonban az on-line árverések keretében jelenleg lehetőség van ún. fix áras konstrukciókra is.

Két fő típusát különböztethetjük meg az on-line árverésnek, a *live-aukciót* és a *non-stop aukciót*. Az előbbi keretében csak az eladói minőségben regisztrált felhasználó által előre meghatározott időpontig tehetnek a potenciális vevők ajánlatot egy interaktív közegben.

Az utóbbi típus lényege, hogy a kikiáltási ár (az a legkisebb mértékű ellenszolgáltatás, amelyért megszerezhető az árverés tárgyának tulajdonjoga) rögzítése mellett beállítja az opciókat az eladó és a folyamat moderátori jelenlét nélkül zajlik a lejárat határidőig.

Mivel elektronikus adatátvitel történik a szerződéskötés és az azt megelőző fázisban az elektronikus kereskedelem fogalmából kiindulva írhatjuk körül az árverés fő ismérveit. Fő szabály szerint az utóbbi ügylet keretében valamely web-felületen megvásárlásra kínált (fő paraméterek feltüntetése mellett) termék tulajdonjogát szerezheti meg (off-line módon történő teljesítéssel) a licitáló fogyasztók közül az előre meghatározott határidő előtt legmagasabb ellenszolgáltatást kínáló jogalany vagy a meghatározott fix árat (leggyorsabban) kínáló vevő.

Míg elektronikus kereskedelem keretében szolgáltatás is igénybe vehető, az ellenszolgáltatás mértékét minden esetben a szolgáltató határozza meg, továbbá a teljesítés is megvalósulhat digitális úton, amennyiben a kontraktus közvetett tárgya lehetővé teszi.

A két ügylet hasonló tulajdonságai, ismérvei ellenére sem alkalmazható az Ektv., mivel a 17/1999. Korm. r. egyértelműen kizárja hatálya alól az árverésen kötött szerződéseket [1. § (3) bekezdés f) pont], így gyakorlatilag egy teljesen szabályozás nélküli területtel állunk szemben. A jogilag légtüres térben a Ptk. szerződésekre vonatkozó általános

rendelkezéseit alkalmazhatjuk az analógia jogtechnikai eszközének alkalmazásával.

A Bundesgerichtshof egy döntésében (BGH, 3. 11. 2004 - VIII ZR 375/ 03.) az on-line aukciók és hagyományos árverések közötti különbségtétel kapcsán foglalt állást. Az ügy tényállása szerint a felperes egy gyémánt karkötőt tett fel az eBay-re 1 EUR kikiáltási árral egy hetes lejárati idővel. Az alperes, aki a legmagasabb ajánlatot tette, elállt a szerződéstől, megtagadva a vételár kifizetését és a termék átvételét. A Bundesgerichtshof oly módon foglalt állást, hogy az olyan adásvételi szerződések, melyek egy eladó és egy fogyasztó között, on-line aukció keretében a BGB 145 § alapján ajánlat és elfogadása révén jönnek létre, és nem a a BGB 156 § alapján ún. „lecsapás” útján. Ezek alapján az elállási jog gyakorlása alól az on-line árverések nincsenek kizárva.

7.2. Személyi hatály

Az on-line piactér szereplőinek meghatározását gyakorlati kialakulásuk alapján ismertetjük. A tulajdonjog átruházására irányuló szerződés a **felhasználók** között jön létre, egész pontosan egy *eladói minőségben* és egy *vevői minőségben* bejelentkezett jogalany relációjában. Fogyasztói jogviszony kizárólag abban az esetben jöhet létre, ha eladóként vállalkozás jelenik meg és a vevő fogyasztói identitást tüntet fel. Mindkettő pozícióban való részvétel feltétele az elektronikus aukciósház felületén történő **regisztráció**. Az egész folyamat lebonyolításának eredményességéhez hozzájárulhat a **szervező**, aki/ami díjmentes szolgáltatásai mellett a sikeres ügyletek után előre meghatározott mértékű jutalékban részesül. Az ügylet lebonyolításához szükséges tárhelyet és a virtuális térben való eligazodást szolgáló keresőszolgáltatást **közvetítő szolgáltató** nyújtja.

7.3. Tárgyi hatály

A fogalomból kiindulva mutatjuk be az on-line árverés tárgyát. **Közvetlen tárgya** valamely áru üzletszerű értékesítése, beszerzése, cseréje vagy más módon történő igénybevétele. **Közvetett tárgya** pedig az áru, amelyet a virtuális térben az eladó bemutat a lehetséges érdeklődők számára. Az internetes felületen az áru valamennyi lényeges tulajdonságát fel kell tüntetni, így az ellenszolgáltatás legkisebb

mértékét/fix áras kínálat esetén az árát, a színét, az anyagát, az állapotát, tehát minőségi és mennyiségi jellemzőit egyaránt.

7.4. Tipikus problémák

Az elektronikus árveréssel kapcsolatban felmerülő gyakorlati problémák többsége a konstrukció **ex lex állapotára** vezethető vissza. Ebben az esetben nem csak a joghézagok adta lehetőségek kihasználásáról van szó, hanem egy jogilag légüres térben realizálódó ügyletekről, kereskedelmi-gazdasági kapcsolatokról.

Tipikusnak nevezhető a **fix árak alkalmazása a licitálás módszerével össze nem egyeztethető módon**, így kerülnek ki az eladói minőségben terméküket értékesítő jogalanyok a 17/1999. Korm.r. és az Ektv. hatálya alól is. Az aukció lényegi vonását mellőzve, e módszernek köszönhetően, az egyébként fogyasztói szerződésekre nem terjednek ki a fogyasztók védelmét szolgáló rendelkezések.

Az on-line árverés kínálta **anonimitás** lehetőségét kihasználva sok esetben nem derül ki, hogy a felhasználó név milyen jogalanyt takar, gazdálkodó szervezet vagy fogyasztót, ezért a fogyasztót egyébként megillető többletjogok gyakran nem érvényesíthetőek (például egy csizma sarkának letörésekor nem illetik meg a fogyasztót a kedvezőbb szavatossági jogok és igényérvényesítési határidők). Utóbb pedig szinte lehetetlen bizonyítania a fogyasztónak, hogy valójában fogyasztói jogviszony jött létre.

Kérdések:

Hogyan viszonyul egymáshoz az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás és az elektronikus kereskedelmi szolgáltatás?

Az elektronikus kereskedelemmel kapcsolatosan mit jelent a „point to point” jellegű szolgáltatás?

Milyen típusai különböztethetők meg a közvetítő szolgáltatónak?

Ismertesse az elektronikus kereskedelmi szolgáltatást igénybe vevő fogyasztó védelmét szolgáló rendelkezéseket, jogintézményeket!

Az on-line kereskedelem szolgáltatójának azonosításához mely adatok közzététele szükséges?

Határoolja el a digitális kereskedelmet és az on-line aukciót főbb jellemzőik alapján!

Milyen típusai alakultak ki az elektronikus árverésnek?

Mutassa be az elektronikus kereskedelem és az elektronikus árverés esetén előforduló tipikus problémákat!

Felhasznált irodalom:

Csécsey-Fézer-Hajnal-Károlyi-Petkó-Törő: A gazdasági szféra ügyletei, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2009.; Hajnal Zsolt: Fogyasztóvédelem az on-line piactéren, Fogyasztóvédelmi Szemle, 2009/3 (szept.), 23-28.; Morvay György: Az elektronikus kereskedelem térhódítása, jelenségek, tendenciák, konfliktusok, megoldások, Fogyasztóvédelmi Szemle, 2009/4. (dec.), 89-92.; Verebics János: Az elektronikus gazdasági kapcsolatok joga, HVG-ORAC, Bp., 2001.; Kondricz-Tímár: Az elektronikus kereskedelem jogi kérdései, KJK, Bp., 2000.; Nagy Csongor István: A szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló rendelet hatálya, In: Európai kollíziós kötelmi jog – A szerződésekre és a szerződésen kívüli jogviszonyokra alkalmazandó európai jog, Szerk.: Palásti Gábor - Vörös Imre, KRIM, Budapest, 2009., 19-30., Papp Tekla: Atipikus szerződések, LECTUM, Szeged, 2009.; Strihó Krisztina: Az elektronikus kereskedelem kötelmi jogi aspektusai, In: Acta Universitatis Szegediensis Acta Juridica et Politica; Publicationes Doctorandorum Juridicorum; Tomus VIII. Fasciculus 7., főszerk.: Homoki-Nagy Mária, Szeged, 2008., 149-176.; Strihó Krisztina: Az elektronikus kereskedelem kontra fogyasztóvédelem, In: Szolgáltatások világa c. konferenciakötet, szerk.: Hetesi Erzsébet-Majó Zoltán-Lukovics Miklós, JATEPress, Szeged, 2009., 127-141.; Sylvester-Verebics: Az elektronikus aláírásra, elektronikus kereskedelemre vonatkozó törvények magyarázata, HVG-Orac, Bp., 2006.

Jogesetek: C-557/07. sz. ügy; C-298/07. sz. ügy; VJ-129/2005/31.; VJ-133/2005/26.; BDT 2008. 1740. I.; Szegedi Ítéltábla Gf. I. 30 431/2008.;

XII. A KONZORCIÓS SZERZŐDÉS

1. A konzorciós szerződés kialakulása

A fogyasztói csoportok először Dél-Amerikában az évi több száz, esetenként több ezer %-os infláció terheinek csökkentésére alakultak. Nyugat-Európában az 1980-as években honosodott meg ez a konstrukció, először Portugáliában. A fogyasztói csoportok Magyarországon az 1990-es évek elején jelentek meg, amikor az infláció meredeken emelkedett és a hitelkamatok is magasak voltak. A fogyasztói csoportok kialakításakor megcélzott fogyasztók alapvetően azok, akik a piacon nem tudnak hitelhez jutni, vagy a hitelintézetek által kedvezőtlenül minősített hitelképességük miatt nem tudnak vásárolni. A fogyasztói csoportokat szervező cég szempontjából potenciális fogyasztónak az tekintendő, akinek az igazolt jövedelme nem teszi lehetővé a banktól történő hitelfelvételt, illetve akinek nincs a hitelfelvételhez szükséges egyösszegű önerős megtakarítása, illetve aki nem rendelkezik saját tulajdonú és megfelelő értékű ingatlannal, amelyre jelzáloghitelt vehetne fel, illetve aki nem tud adóstársat, vagy kezest állítani. Leszögezhető, hogy a fogyasztói csoportok tagjai az átlagosnál kiszolgáltatottabb helyzetben lévő fogyasztók beszükkült választási lehetőséggel, azonban nyilvánvalóan azok is beléphetnek a fogyasztói csoportba, akik választhatnak pénzügyi szolgáltatásokat (hitel-, kölcsön- és előtakarékosági konstrukciókat) is, és ezáltal licitálási képességük kedvezőbb és a licitálásban való részvételük gyakoribb lehet. A fogyasztói csoport mind a likviditási nehézségekkel küzdő fogyasztók számára, mind a pénzügyi intézményhez fordulni nem akaró fogyasztók számára megfelelő jogi kereteket nyújt a megszerzendő dologgal kapcsolatban.

2. A konzorciós szerződés specialitása

A konzorciós szerződésnek az a lényege, hogy

I. egy szervezővel sok fogyasztó külön-külön köt megállapodást, hogy egy adott dolog (melyet saját pénzeszközeiből nem tud megvenni a fogyasztó) tulajdonjogát megszerezzék,

II. ezért egyszeri regisztrációs (belépési) díjat és időszakos fizetéseket eszközölnék a szervező részére, aki beszerzi a megvásárolni kívánt dolgot,

III. és rendszeres időközönként a fogyasztók közül kiválasztják azt, aki a dolog tulajdonjogának megszerzésére válik jogosulttá,

IV. így vele köt adásvételi szerződést az adott dolog tulajdonosa azzal a feltétellel, hogy a vételárat a konzorciós kontraktust kötő fogyasztók közös befizetéseiből finanszírozza a szervező; és ez az ügylet ismétlődik mindaddig, amíg az utolsó fogyasztó is hozzá nem jut a kiválasztott dologhoz (vásárlási vagy adásvételi láncolat egy kikötött időpontig).

A vásárlási csoportot működtető társaság tevékenysége a csoport megszerzésére, a tagok befizetésének összegyűjtésére, az általuk kiválasztott termék vagy szolgáltatás megszerzésének elősegítésére és – teljesítési segédként – a szállító részére az ellenérték megfizetésére terjed ki; e tevékenység nélküli a polgári jogi társaság elemeit, a csoport tagja és a társaság között a megbízási jogviszonyhoz közel álló atipikus szerződés jön létre (*BDT 2009. 1998.*).

3. A fogyasztói csoport működése

Ha a fogyasztók ugyanannak a dolognak a megszerzésére egy szervezővel konzorciós szerződéseket kötnek, akkor **fogyasztói csoport** (a köznyelv szerint **vásárlói klub**) jön létre. A fogyasztói csoport akkor tekinthető **megalakultnak**, ha a nyilvántartásba vett szervező a fogyasztót a kedvezményezetti kiválasztás első időpontjáról írásban értesíti. A szervezőnek a részvételi szabályzatban meghatározott rendszerességgel, de **legalább negyedévente nyilvános kedvezményezetti kiválasztást** kell tartania; ezen a kiválasztáson valamennyi szerződéssel rendelkező fogyasztó részt vehet. A szervező

hívja össze a kiválasztásra a fogyasztókat: az **értesítést** a kiválasztás időpontja előtt 8 nappal kézbesíteni kell. Az értesítésben pontosan meg kell jelölni a kiválasztás helyszínét és idejét. A kiválasztáson a szervezőn és a fogyasztói csoport tagjain kívül a **közjegyző** is jelen van. A kiválasztásról **jegyzőkönyvet** kell készíteni, melyet a szervező és a közjegyző hitelesít. A jegyzőkönyvbe a fogyasztó betekinthez, és másolatot is kérhet róla.

A kiválasztáson való részvételre csak az a fogyasztó jogosult, aki a kiválasztás megkezdésének időpontjáig valamennyi esedékes fizetési kötelezettségének eleget tett. A fogyasztói csoport kedvezményezettjének kiválasztása kétféleképpen történhet:

- **sorsolással** (akinek a sorszáma a közjegyző jelenlétében megtartott sorsoláson kisorsolásra kerül), és
- **licitálással** (előtörlesztés vállalásával: a fogyasztó a számára előírt legtöbb havi részlet esedékesség előtti befizetését ígéri és teljesíti). Licitálásnál az előtörlesztés összege nem haladhatja meg az előtörlesztést vállaló fogyasztónak a konzorciós szerződés időtartama alatt esedékes, hátralévő havi törlesztő részleteinek összegét. Az azonos nagyságú előtörlesztés vállalása esetén követendő eljárást a részvételi szabályzat határozza meg; ennek hiányában sorsolással döntenek.

Ha sor került *a fogyasztó* kedvezményezetti kijelölésére, akkor a fogyasztó

- kiválasztja a dolgot,
- és adásvételi szerződést köt a dolog tulajdonosával (vagy a dolog előállításával megbízott vállalkozóval). Amennyiben a kedvezményezett fogyasztó által kiválasztott dolog értéke magasabb a kiválasztása napján aktuális szerződéses értéknél, az értékkülönböt és az esetleges többletköltségek a fogyasztót terhelik. A fogyasztó választásától számított 45 napon belül a szervező köteles az adásvételi szerződést előkészíteni. A kedvezményezett legkésőbb az előtörlesztés vállalásának napjától számított 30 napon belül köteles a vállalt, esedékesség előtti előtörlesztést egy összegben megfizetni. A kedvezményezett köteles legkésőbb az adásvételi szerződés aláírását megelőzően a szervező számára a később esedékes további részletfizetések

összegének megfelelő fedezetet nyújtani. Ez a fedezet lehet jelzálogjog, kezesség, bankgarancia, illetve a részvételi szabályzatban megjelölt más alkalmas biztosíték. A fedezet alapjául szolgáló ingóság vagy ingatlan vonatkozásában a kedvezményezett jogszavatosságért való felelősséggel tartozik. (A 2.3. pont a hatályba nem lépett 186/2001. (X.11.) Kormányrendelet előírásait figyelembe véve készült.)

4. A konzorciós szerződés szabályozása

A konzorciós szerződésre és a fogyasztói csoportra (vásárlói klubra) vonatkozó szabályozás jelenleg nincs közösségi szinten. Magyarországon a fogyasztói csoportok szervezésére és működésére vonatkozó részletes szabályokról szóló 186/2001. (X.11.) Kormányrendelet nem lépett hatályba 2004. július 1-én, a 205/2004. (VI.30.) Kormányrendelet rendelkezése folytán. Ebből következően a fogyasztói csoportok létesítésére és egzisztálására hazánkban sincs alkalmazandó jogi norma hatályban. Így van egy a gyakorlati problémákra megoldást nyújtó, azonban nem alkalmazható, nem hatályos (függőben lévő) jogszabályunk.

4.1. A konzorciós szerződés fogalma

A konzorciós szerződés **fogyasztói csoportban való részvételre irányuló megállapodást** jelent, melyet a hatályba még nem lépett 186/2001. (X.11.) Kormányrendelet (a fogyasztói csoportok szervezésére és működésére vonatkozó részletes szabályokról) szabályoz. A jogi norma szerint a konzorciós szerződés alapján a fogyasztó az általa előre meghatározott ingó dolog vagy ingatlan tulajdonjogát a szervező közreműködésével, előzetesen megállapított időtartamon belül úgy szerzi meg, hogy

- a szerződés létrejöttének kezdőnapjától a szervező részére előre meghatározott esedékességkor egyszeri, illetve időszakos díjfizetéseket teljesít;

- az adásvételi szerződés megkötésére való jogosultság időpontját a fogyasztói csoport tagjai között rendszeres időközönként megtartandó kiválasztás eredménye határozza meg;
- a dolgot - kedvezményezettként történő kijelölését követően - a fogyasztó választja ki, és az adásvételi szerződést - a szervezőnek a dolog beszerzésében, kiválasztásában és az adásvételi szerződés előkészítésében való közreműködése mellett - a dolog tulajdonosával köti meg;
- a dolog vételárának kiegyenlítése a dolog tulajdonosa (vagy a fogyasztó által a dolog létrehozásával megbízott vállalkozó) részére - a fogyasztó kiválasztásának napján érvényes aktuális szerződéses érték erejéig - a fogyasztói csoportonként elkülönítetten kezelt, a szervező saját pénzeszközeitől elkülönített számlán elhelyezett, a fogyasztók által teljesített időszakos havi alaprészletek terhére történik.

4.2. Személyi hatály

A szerződéses jogviszony egyik pólusán a **fogyasztó**, a másik pólusán pedig, a **szervező** áll. A szervező olyan részvénytársasági formában működő és névre szóló részvényekkel rendelkező gazdálkodó szervezet, illetve külföldi székhelyű vállalkozás magyarországi fióktelepe lehet, amely a kormányrendeletben előírt feltételnek megfelel, és amelyet kérelme alapján a Magyar Kereskedelmi Engedélyezési Hivatal (továbbiakban MKEH) által, a szervezőkről vezetett nyilvántartásba bejegyezték.

A szervezővel szemben támasztott **kormányrendeletbeli feltételek**: a szervezőnek rendelkeznie kell olyan vagyoni biztosítékkal, amely az általa megkötött szerződések alapján a fogyasztók által a tárgyévvel megelőző évben befizetett havi alaprészletek összegének 8 %-át eléri, de legalább 20 millió Ft összegű; a vagyoni biztosíték lehet pénzbeli letét, illetve felelősségbiztosítási szerződés. A vagyoni biztosítéknak folyamatosan rendelkezésre kell állnia, és ezt a szervező köteles is igazolni minden év május 31. napjáig a megfelelő okiratoknak a Hivatal részére történő benyújtásával.

Az MKEH a Gazdasági Minisztérium hivatalos lapjában rendszeresen közzéteszi a nyilvántartásba vett szervezők jegyzékét. A szervező tevékenységét a nyilvántartásba vételről szóló határozat kézhezvétele után, a Hivatal által jóváhagyott részvételi szabályzat (melyet irodáiban e határozattal együtt a fogyasztók számára hozzáférhető helyen kell kifüggeszteni) szerinti megnevezéssel, címen és feltételekkel kezdheti meg.

A szervező a fogyasztói csoport szervezésén és működésén kívül más, üzletszerű gazdasági tevékenységet nem folytathat. A szervező, annak alkalmazottai és tisztségviselői nem lehetnek a szervező által szervezett fogyasztói csoport kedvezményezettjei és részükre tulajdonszerzés céljából kifizetés nem teljesíthető.

A fogyasztó és a szervező által kötött konzorciós szerződés révén **fogyasztói csoport** jön létre. A fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény (2. § g) pontja alapján, (mely a 2004. évi XVI. törvény a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. tv. módosításáról hatályba lépésével hatályát veszítette) a fogyasztói csoport olyan csoport, amelyet a fogyasztók azzal a céllal hoznak létre, hogy meghatározott áruk tulajdonjogát a csoport egyes tagjai a csoport segítségével megszerezzék. A 4/1997. (I. 22.) - az üzletek működéséről és a belkereskedelmi tevékenység folytatásának feltételeiről szóló - Kormányrendelet (27. § g) pont) vásárlói klubnak minősítette azt a „képződményt”, amely természetes személyekből álló vásárlói csoportok szervezésére, ingó dolgok tulajdonjogának megszerzésére irányul. Ezt a kormányrendeletet módosító 160/2000. (IX. 21.) Kormányrendelet 2000. X. 21.-ei dátummal hatályon kívül helyezte a vásárlói klub fogalmát megadó rendelkezést. Tehát hatályos fogalom jelenleg nincs sem a fogyasztói csoport, sem a vásárlói klub vonatkozásában. Egyébként a két fogalom úgy viszonyult egymáshoz, hogy a fogyasztói csoport fogalma magában foglalta a vásárlói klub kategóriáját is, mely két fogalmi elembe szűkebb értelmezést adott: vásárlói klub tagja a fogyasztók közül csak természetes személy lehet, és az áruk közül csak az ingók tulajdonjogának a megszerzése lehetett a cél.

A fogyasztói csoport **önálló jogalanyisággal nem rendelkezik**, nem jogképes, nincs saját neve (a szervező neve alatt működnek), a csoportot alkotó tagok nem állnak egymással jogviszonyban (a konzorciós szerződést a szervezővel kötik).

4.3. Tárgyi hatály

A konzorciós megállapodás közvetlen tárgya az adott dolog tulajdonjogának megszerzését eredményező adásvételi szerződés megkötése. A közvetett tárgya pedig, az az ingó dolog vagy ingatlan, amit a szervező és a fogyasztói csoport tagjainak közreműködésével a kedvezményezettként kiválasztott fogyasztó megvásárol.

5. A fogyasztókat védő garanciák

5.1. A szervező tájékoztatási kötelezettsége

A **részvételi szabályzat** a konzorciós szerződés megkötése szempontjából ajánlattételi felhívásnak tekintendő, melyet a szervező köteles a fogyasztó rendelkezésére bocsátani (hirdetés útján, irodahelyiségeiben való kötelező kifüggesztés) szerződéses ajánlata megtétele előtt. A részvételi szabályzat egyben **általános szerződési feltételnek** is minősül, és mellékletként a konzorciós szerződés szerves részévé válik. A fogyasztói csoport részvételi szabályzatának tartalmaznia kell:

- a szervező és a csoport azonosításához szükséges adatokat;
- a fogyasztói csoportban résztvevők számának tervezett felső határát;
- az árucsoport megnevezését;
- a szerződéskötés feltételeit;
- a fogyasztói csoport működésére vonatkozó rendelkezéseket:
 - a fogyasztó kedvezményezetti kiválasztásának módját és részletes szabályait;
 - szervező közreműködésének feltételeit, módját az áru beszerzésében, kiválasztásában és az adásvételi szerződés megkötésének előkészítésében;
 - az aktuális szerződéses érték és ezzel összefüggésben a fogyasztó által fizetendő havi alaprészletek emelésének (indexálás) gyakoriságát, feltételeit és számításának módját;

- a fogyasztó által fizetendő havi alaprészletek százalékában kifejezett, a szervező által meghatározott jogcímenek felszámított valamennyi egyéb, a fogyasztót terhelő fizetési kötelezettség arányát (költség-arány mutató);

- a szervező részére fizetendő, a tulajdonszerzéshez kapcsolódó jutalékos megbízási díjnak a teljesítéskori aktuális szerződéses érték százalékában kifejezett arányát, és azt, hogy ez a jutalékos megbízási díj csak akkor illeti meg a szervezőt, ha az előre meghatározott áru tulajdonjogára irányuló szerződés a fogyasztó és az áru tulajdonosa között érvényesen létrejött;

- a fogyasztó tulajdonszerzését követően esedékes részletfizetések biztosítékaként elfogadható fedezetek körét és azok nyújtásának szabályait;

- a fogyasztó késedelmes vagy nem teljesítése esetén követendő eljárást és annak jogkövetkezményeit;

- a fogyasztó rendes felmondásának feltételeit, módját és a vele történő elszámolás szabályait;

- a szerződésnek a szervező általi azonnali felmondása esetén, valamint a szerződés időtartamának végén a fogyasztóval történő elszámolás szabályait.

A részvételi szabályzat – mint általános szerződési feltétel – nem lehet tisztességtelen; nem ad alapot a tisztességtelenség megállapítására a részvételi szabályzat hiányos, pontatlan, értelmezésre szoruló megfogalmazása, mert ahhoz az szükséges, hogy az általános szerződési feltétel kifejezetten egyoldalú értelmezésre jogosítsa fel annak alkalmazóját. Ha jogszabály által rendezett kérdést az általános szerződési feltétel nem szabályoz, ez okból a kikötés nem minősül tisztességtelennek, ugyanis fogalmilag kizárt, hogy a szerződésből kimaradó – tehát nem létező – rendelkezés a szerződésre irányadó lényeges rendelkezéstől jelentősen eltérjen (*BDT 2009. 1998.*). Tisztességtelennek minősül viszont a részvételi szabályzat azon kitétele, mely a fogyasztót teljesítésre kötelezi abban az esetben is, ha a szervező nem teljesíti a konzorciós szerződésbeli kötelezettségeit (*I-H-GJ-2007-79.*).

5.2. Az ajánlat-visszavonási jog

A fogyasztó a részvételi szabályzat és szerződéses ajánlata általa történt aláírásától és egy példányának a részére történt átadásától számított **15 napon belül ajánlatát írásban indokolás nélkül visszavonhatja**. E jogára a fogyasztó figyelmét a részvételi szabályzatban kiemelten, elkülönítetten és jól olvashatóan fel kell hívni. A fogyasztó erről a

jogáról érvényesen nem mondhat le. A szervező az ajánlat visszavonására nyitva álló határidő lejárta előtt a fogyasztótól fizetést - az egyszeri regisztrációs díj kivételével - semmilyen jogcímen nem követelhet, és nem fogadhat el. Ha a fogyasztó ajánlatát visszavonja, akkor a szervező az egyszeri regisztrációs díj 1.000 Ft-ot meghaladó részének visszafizetésére köteles. A tilalom ellenére átvett összeget a szervező köteles a fogyasztónak visszatéríteni, a teljesítés időpontjától számított késedelmi kamattal együtt.

Úgy véljük, hogy a fogyasztók védelme céljából külön-külön szabályozott szerződéseknél (lásd: távollévők között kötött szerződés, házaló kereskedés, timesharing-szerződés) egységes minősítés lett volna célszerű a fogyasztó 15 napos lehiggadási idejére („*cooling-off period*”) vonatkozóan, ily módon vagy 15 napos ajánlati kötöttségi idő kifejezett kikötésével, vagy a 15 napos, objektív jellegű elállási jog gyakorlásának biztosításával egységes fogyasztóvédelmi rendelkezéseket kellett volna kidolgozni.

6. A fogyasztói csoportokkal (vásárlói klubokkal) kapcsolatos problémák

A fogyasztói csoportot – az előzőekben leírt eltérések ellenére – a köznyelv vásárlói klubként minősíti. A vásárlói klubokkal kapcsolatos nehézségek jelenleg is tetten érhetőek: főleg az interneten. A felmerült problémák az alábbiak:

- a szervező a fogyasztóknak hirdetett szolgáltatás biztosításához nem rendelkezett saját anyagi eszközökkel (VEF 2007. 23.);
- a fogyasztói csoport keretében vásárolható dolog konkrét, valamint fajta szerinti meghatározása elmaradt (FIT-H-KJ-2008-71.);
- a szervező nem tájékoztatja a fogyasztókat, hogy a nyújtott szolgáltatás velejárója a fogyasztói csoportba belépés, valamint elmaradt a fogyasztói csoport lényeges és sajátos elemeinek ismertetése is (FIT-H-KJ-2008-152.);
- a szervező az áru kelendőségének fokozása céljából megtéveszti a fogyasztót (pl.: a „credit” szó használatával azt a hamis látszatot kelti, hogy hitelezési tevékenységgel, illetve hitelek közvetítésével foglalkozik, vagy „banki kamat nélküli részletfizetési lehetőségként” reklámozza a

szervező szolgáltatását) (VEF 2007. 10.; VEF 2007. 22.; 1-H-KJ-2008-276.; 1-H-PJ-2008-187.);

- a szervező agresszív marketingtechnikákat alkalmaz, ugyanakkor hiányosan tájékoztatja a fogyasztót (a korábbi Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség közleménye szerint „A panaszok nagyobb csoportját alkotják azok a megkeresések, amelyek a fogyasztói csoportokat szervező társaságok reklámjainak hiányos tájékoztatását róják fel. A reklámok csak a kamatmentes kölcsön lehetőségére hívják fel a figyelmet, úgy mintha a csoportba történő belépéssel soron kívül, fedezet nélkül jutnának hozzá a szükséges pénzösszeghez.”; lásd még: a fogyasztói döntések tisztességtelen befolyásolása a hiányos tájékoztatás révén például az áru konkrét tulajdonságait illetően, vagy a futamidő hosszáról);
- a szervező zugbankként működteti a fogyasztói csoportot, a fogyasztó pedig betétgyűjtésre használja a konstrukciót (1-H-KJ-2007-333.);
- a szervező piramisjátékot hoz létre (az újabb tagokat beszerzők külön kedvezményekben részesülnek);
- a csoport tagjainak egymás termékeihez kedvezményes áron való hozzájutását szolgálja a vásárlói klub [pl.: klubtagsági alapon nyújtott vásárlási kedvezmények; lásd még: C-287/03 számú ítélete az Európai Bíróságnak (2005. május 12.) az Európai Közösségek Bizottsága v Belga Királyság ügyben, mely határokon átnyúló szolgáltatásnyújtás során alkalmazott törzsvásárlói programot érintett];
- a fogyasztói csoporton belül is egyenlőtlenségek alakulhatnak ki: a licitálásánál az előtörlesztés vállalásával a csoporttagok kedvezményezettként történő mielőbbi kiválasztásuk érdekében egymással versenyeznek, így az a kevésbé fizetőképes csoporttag előre nem ismert, kiszámíthatatlan hátrасorolásával járhat;
- a fogyasztó a kiválasztott dolog tulajdonjogának megszerzése után önkényesen – részletfizetés és ezt biztosító fedezet nyújtása nélkül – megszünteti a szervezővel fennálló jogviszonyát.

A fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvény mellékletében rögzített tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok között található olyan tényállások (5., 9., 10., 14., 27.), melyek a konzorciós szerződéshez is köthetnek és szankcionálandók.

Kérdések:

Mi a konzorciós szerződés célja és lényege?

Milyen szabályozási anomália merül fel a konzorciós szerződés kapcsán?

Mi a különbség a fogyasztói csoport és a vásárlói klub között?

Milyen – gyakorlatban felmerült – problémák miatt szükséges a fogyasztóvédelmi garanciák megerősítése a fogyasztói csoportok vonatkozásában?

A konzorciós megállapodással összefüggésben mire vonatkozik a szervező tájékoztatási joga?

A konzorciós szerződésnél a „cooling-off period” elállási joghoz kapcsolódik?

Felhasznált irodalom:

Papp Tekla: Atipikus szerződések, Lectum Kiadó, Szeged, 2009.; Pecze Dóra: A távollévők között kötött szerződésekről, Jura, 2000/1-2., 107-114.; Kemenes-Mányoki: A gazdálkodással kapcsolatos jogszabályok és alkalmazási gyakorlatuk, II. kötet, Vázlat, OIT Hivatal, Budapest, 2003.; Lukács-Sándor-Szücs: Új típusú szerződések és azok gyakorlata a gazdasági életben, HVG-Orac, Budapest, 2003. 229-359.; Barta-Harsányi-Kovács-Miskolczi-Ujváriné: Szerződések az üzleti életben, A Protestáns Jogi Oktatásért Alapítvány, Budapest, 2009., Csécsy-Fézer-Hajnal-Károlyi-Petkó-Törő: A gazdasági szféra ügyletei, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2009.; Orell Ferenc János: Reflexió a jogalkotás felelőségéhez és gyakorlatához napjainkban, Magyar Jog, 2008/9., Gyarmati Sándor: A konzorciós szerződésekről, Magyar Jog, 1997/3., Tóth Gábor: Az áruvásárlási letéti alap, mint a konzorciós szerződés alternatív megközelítése, Magyar Jog, 1997/9., Osváth Piroska: Szabályozásra váró vásárlói klubok, Gazdaság és Jog, 1998/4., Papp Tekla: A konzorciós szerződés sajátos alanya – a fogyasztói csoport, in: A fogyasztóvédelmi jog irányai az elméletben és a gyakorlatban, szerk.: Szikora V., DE ÁJK Polgári Jogi Tanszék – FOME, Debrecen, 2007.,

XIII. FOGYASZTÓI HITELJOG

1. A fogyasztóvédelem szerepe a pénzügyi szektorban

A fogyasztóvédelem szerepe a pénzügyi szolgáltatások területén jelentősen felértékelődött az utóbbi években Magyarországon. A fogyasztók részéről jelentkező többletvédelmi igény önmagában nem lett volna elegendő a fogyasztóvédelmi szempontok megerősödéséhez a pénzügyi szektorban, ehhez jogalkotói elhatározásra és ezen belül is az Európai Közösségek jogharmonizációs, jogegységesítő törekvésére volt szükség.

A fogyasztói hitel jogi szabályrendszerének kialakulása és fejlődése az Európai Közösségek által determinált módon ment végbe Magyarországon. Éppen ezért a hatályos szabályozási struktúra kialakulásának megértéséhez figyelmet kell fordítani az Európai Közösségek e tárgyban született irányelveire is.

2. A fogyasztói hitel jogi szabályozásának kialakulása és fejlődése

2.1. A 87/102/EGK irányelv

A fogyasztói hitel jogi szabályozásának megjelenése Magyarországon - szemben más nyugat-európai országokkal - **nem organikus fejlődéssel**, hanem **jogalkotói döntéssel** magyarázható. A hitel jogi fogyasztóvédelmi aspektusú szabályozására **a fogyasztói hitelre vonatkozó tagállami törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések közelítéséről szóló Tanácsi 87/102/EGK irányelv** átültetésének eredményeként, az Európai Megállapodásból fakadó jogharmonizációs kötelezettség következtében került sor hazánkban.

A fogyasztói hitelről szóló 87/102/EGK irányelv **megalkotásának indoka** egyrészt a hitelezők közötti verseny és a közös piac

működésének javítása, másrészt pedig a fogyasztói hitelezés területén a fogyasztóvédelem egységesítése és jogi garanciákkal történő körülbástyázása volt.

Az irányelv elfogadását követően két ízben került sor annak **módosítására**. Az 1990/88/EGK irányelv elfogadásának eredményeképpen az éves teljes hiteldíjra vonatkozóan született meg az egységes közösségi számítási mód. Az 1998/7/EGK irányelv pedig az éves hiteldíj mutatóra, valamint a kölcsönösszegre vonatkozó számítási példákat tartalmazó mellékletekkel bővítette az irányelvet.

A 87/102/EGK irányelv **hatálya** azokra a hitelszerződésekre terjedt ki, amelyek alapján a hitelező a fogyasztónak hitelt nyújt vagy annak nyújtására ígéretet tesz halasztott fizetés, kölcsön vagy más, ezekhez hasonló pénzügyi megoldás formájában. Az irányelv tárgyi hatálya a hitel központi fogalmából indult ki, amelybe a kölcsön, a fizetési haladék és más hasonló típusú fizetési megoldások is beletartoznak. Ezáltal az irányelv széleskörűen határozta meg a fogyasztói hitelszerződés fogalmát, és gyakorlatilag minden olyan ügyletet hatálya alá vont, amely során a fogyasztó hitelezési elemet tartalmazó szerződést köt valamely dolog tulajdonjogának megszerzése vagy szolgáltatás igénybevétele, vagy egyszerűen csak pénz időleges használata céljából.

Az Európai Bíróság a hitelszerződést biztosító biztosítéki szerződés irányelv hatálya alá tartozását vizsgálta a *Berliner Kindl Brauerei AG v Andreas Siepert Berliner Kindl* (C-208/98) ügyben. Ítéletében a Bíróság nem terjesztette ki a fogyasztói hitelről szóló irányelv hatályát a kezességre, annak ellenére, hogy mind az adós, mind pedig a kezes fogyasztónak minősült. Megállapította, hogy az irányelv hatálya nem terjed ki a nem szakmai, üzleti tevékenységük során eljáró szerződő felek biztosítéki szerződésére arra hivatkozással, hogy a biztosítéki szerződés járulékos eleme a hitelszerződésnek. Az ilyen értelmezés az Európai Bíróság álláspontja szerint nem vezethető le sem az irányelv szövegéből, sem pedig annak céljából.

Az irányelv a hitelszerződések formai és tartalmi követelményein túlmenően külön hangsúlyt fektetett a fogyasztók szerződéskötést megelőző megfelelő tájékoztatására, a hitelezők ajánlatának objektív szempontok mentén történő összehasonlíthatósága érdekében matematikai képletekkel határozta meg a teljes hiteldíj mutató kiszámítását, rendelkezett a finanszírozás tárgyának visszaadásáról, az előteljesítésről, a hitelszerződés kötelező tartalmi elemeiről, a hitelező

szerződési pozíciójának átruházásáról, a váltó- és csekkadás szabályairól, valamint a kapcsolt szerződések jogkövetkezményeiről.

Az Európai Bíróság az utóbbi években több ügyben is foglalkozott az irányelv kapcsolt szerződésekre vonatkozó rendelkezéseivel. A fogyasztói hitelről szóló irányelv egyrészt jogot biztosított a fogyasztó számára arra, hogy az árut vagy szolgáltatást nyújtó fél nem teljesítése vagy hibás teljesítése esetén jogorvoslattal éljen a hitelező ellen, másrészt e jogot számos feltételhez kötötte, melyek között szerepelt a hitelező és a szállító közötti kizárólagossági viszony fennállása is.

Az Európai Bíróság a *Luigi Scarpelli kontra NEOS Banca SpA* (C-509/07.) ügyben arra a következtetésre jutott, hogy a szállító és a hitelező közötti megállapodás fennállása, amelynek alapján a hitelt kizárólag e hitelező bocsátja a szállító ügyfeleinek rendelkezésére, nem szükséges feltétele annak, hogy ezen ügyfeleket a szállító nem teljesítése esetén megilletse a hitelezővel szembeni perindítási jog, amellyel élve követelhetik a hitelszerződés felbontását és a hitelezőnek fizetett összegek ebből következő visszatérítését.

A *Rampion kontra Franfinance SA és K par K SAS*. (C-429/05.) ügyben az Európai Bíróság szintén az irányelv kapcsolt hitel-megállapodásokra vonatkozó 11. cikkének (2) bekezdését vizsgálta. Megállapította, hogy az irányelvvel ellentétes, ha a fogyasztót a hitelezővel szemben megillető és a 87/102/EGK irányelv 11. cikkének (2) bekezdésében szabályozott jogorvoslati jogot attól a feltételtől teszik függővé, hogy az előzetes hitelajánlat feltünteti-e a finanszírozott terméket vagy szolgáltatást.

Az irányelv a **minimum-harmonizáció elvén** alapult, és lehetővé tette a tagállamok számára, hogy a fogyasztók védelme érdekében szigorúbb intézkedéseket vezessenek be, illetve tartsanak fenn, mellyel az átültetés során több tagállam is élt. Mindennek következtében az egyes tagállamok jogában lényegesen eltérő rendelkezések léptek hatályba a fogyasztói hitelszerződésekre vonatkozóan.

2.2. A 87/102/EGK irányelv átültetése Magyarországon

Magyarországon a fogyasztói hitel megállapodásokról szóló 87/102/EGK irányelv átültetése kapcsán az a sajátos helyzet alakult ki, hogy a jogalkotó - szemben más fogyasztóvédelmi tárgyú irányelvvel - nem egy, hanem két külön jogszabályba implementálta az irányelvet. Az irányelv **kettős átültetése a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvényben** (továbbiakban Hpt.), valamint a **fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvényben** (továbbiakban: Fgytv.) valósult meg fogyasztási kölcsön elnevezéssel. Alapvetően

mindkét jogszabály közjogi ihletésű, mely környezetben **kakukktojásnak** számítottak **a fogyasztói hiteljog magánjogi szabályai**. A fogyasztói hitelszerződések szabályozása a Ptk. bank- és hitelviszonyok fejezetébe kívánkozott volna, mivel azonban az irányelv tárgyi hatálya és terminológiája nem volt összeegyeztethető a magyar magánjogi struktúrával ezért a jogalkotó nem ezt a megoldást választotta.

A magyar magánjogban régóta élesen elhatárolódik egymástól a hitelszerződés és a kölcsönszerződés, mely előbbinek az alanya hitelezőként kizárólag pénzügyi intézmény lehet. Tekintettel arra, hogy az irányelv szerint hitelező mind jogi, mind természetes személy lehet, az irányelv Ptk.-ba történő beillesztéséhez a jogalkotónak át kellett volna alakítani a Ptk. hitelszerződésre és kölcsönszerződésre vonatkozó terminológiáját. Ezt elkerülve az irányelvben *consumer credit*-ként, azaz fogyasztói hitelként megjelölt normaanyag fogyasztási kölcsönként került átültetésre a fogyasztóvédelmi és a hitelintézeti törvénybe.

A **Hpt.** szabályozásának jellemzője volt, hogy **a pénzügyi intézmény oldaláról közelített** a fogyasztási kölcsönhöz, és a pénzügyi intézményt terhelő kötelezettségeket taglalta, ezzel szemben az **Fgytv.** a gyengébb fél oldaláról, azaz **a fogyasztó szemszögéből** szabályozta a fogyasztási kölcsönszerződést. Az Fgytv. fogyasztási kölcsönre vonatkozó szabályozása *szubszidiárius*, azaz kiegészítő jellegű volt a Hpt.-hez képest, és azokra az esetekre vonatkozott, amikor nem pénzügyi intézmény finanszírozta az ügyletet.

2.3. A 2008/48/EK irányelv

A fogyasztói hitel megállapodásokra vonatkozó európai közösségi normaanyag az idő múlásával átgondolásra szorult, mivel az irányelv nemzeti jogba történő átültetése a minimum-harmonizáció folytán nem egységesítette kellőképpen az egyes tagállamok eltérő szabályozását, sőt újabb különbségeket eredményezett. A fogyasztói hitelről szóló irányelv módosításáról szóló irányelvjavaslatot már 2002-ben elkészítette a Bizottság, majd hosszú jogalkotói munka eredményeként 2008. április hó 23. napján került elfogadásra a **fogyasztói hitel-megállapodásokról és a 87/102/EGK irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló 2008/48/EK új irányelv**.

A **2008/48/EK irányelv célja**, hogy meghatározza a fogyasztói hitel-megállapodások közösségi szintű szabályait, mivel az egyes tagállamok

az eltérő nemzeti szabályozások következtében különböző szabályokat állapítottak meg a természetes személyeknek nyújtott fogyasztói hitelek területén, valamint különböző fogyasztóvédelmi mechanizmusokat alakítottak ki. Ezek a különbségek a közösségi hitelezők közötti verseny torzulásához vezettek, akadályozták az egységes belső piac működését, korlátozták a fogyasztók lehetőségeit abban, hogy a határokon átnyúló hitelek fokozatosan növekvő elérhetőségeit kihasználják. A fogyasztóknak ajánlott és az általuk igénybe vett hiteltípusok jelentős mértékű fejlődése, új hiteleszközök megjelenése és igénybevételük folyamatos növekedése is szükségessé tette a korábbi irányelv alkalmazási körének kiterjesztését.

A 2008/48/EK irányelv legfontosabb újítása, hogy szakít a fogyasztóvédelem területén korábban általános minimum-harmonizáció elvével, és helyette a **teljes harmonizációt** tűzi ki célul. A kiszámítható jogi környezet érdekében tiltja az irányelv által harmonizált rendelkezésektől akár a fogyasztó hátrányára, akár javára történő eltérést. A maximum harmonizáció elvét követő irányelv egyes országokban (pl.: Németország) a fogyasztóvédelmi szint csökkenését, míg más tagállamokban (pl.: Magyarország) a védelmi szint növekedését fogja eredményezni.

A 2008/48/EK irányelv **személyi hatálya** azokra a szerződésekre terjed ki, amely hitelnyújtó és fogyasztó között jön létre. Hitelező természetes és jogi személy egyaránt lehet, azonban a tagállamok korlátozhatják a hitelező személyét a jogi személyekre vagy azok meghatározott körére. A fogyasztó fogalma alatt az irányelv továbbra is azokat a természetes személyeket érti, akik szakmai, üzleti tevékenységük, illetve foglalkozásukon kívüli célból járnak el.

A 2008/48/EK irányelv **tárgyi hatálya** a hitel-megállapodásokra terjed ki, mely alatt azokat a szerződéseket értjük, amely alapján egy hitelező egy fogyasztó számára hitelt nyújt. Ez lehet fizetési haladék, rendes kölcsön, vagy más hasonló pénzügyi megoldás is, sőt a hitel-megállapodás fogalma kiterjed a hitelnyújtásra vonatkozó ígéretre is. Az irányelv részletesen felsorolja azokat a hitel-megállapodásokat, amelyekre az irányelv rendelkezéseit nem kell alkalmazni.

Az irányelv különös hangsúlyt fektet - a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról szóló 2005/29/EK tanácsi és európai parlamenti irányelvvel összhangban - a **reklámokban megvalósuló általános**

tájékoztatásra, illetve a **szerződéskötést megelőző tájékoztatási kötelezettségre**, meghatározva a tájékoztatás kötelező tartalmi elemeit. Az irányelv mellékleteiben foglalt „Általános európai fogyasztói hitel-tájékoztató”, valamint „Európai fogyasztói hitel-tájékoztató” biztosítja a fogyasztók számára az objektív szempontok mentén történő tájékozódás és döntés lehetőségét.

Az új szabályozás rögzíti a hitel-megállapodások **alaki és tartalmi követelményeit**, meghatározza a **fogyasztói elállási jog** gyakorlásának részletes feltételeit, a **kapcsolt szerződések** szabályait, a **határidő előtti visszafizetés** esetén követendő gyakorlatot. Részletesen taglalja továbbá a **teljes hiteldíj mutató kiszámítását**, és szabályokat tartalmaz a **hitelközvetítők** vonatkozásában is.

A tagállamoknak az új irányelvből fakadó **implementációs kötelezettségüknek** 2010. május 12-ig kellett eleget tenniük, mely határidőt azonban időközben **2010. június 11-re** módosították. Ez a határidő nemcsak a tagállami rendelkezéseknek az irányelvi rendelkezésekkel összhangba hozatalára nyitva álló határidőt, hanem egyben azt az időpontot is jelöli, amikortól kezdve a rendelkezéseket az Európai Unió egész területén valamennyi hitelezőnek alkalmaznia szükséges.

2.4. A 2008/48/EK irányelv magyarországi implementálása

A 2008/48/EK irányelvet a fogyasztónak nyújtott hitelről szóló **2009. évi CLXII. törvény ültette át a magyar jogba** (továbbiakban: Fhtv.). Az Fhtv. határozatlan idejű hitelszerződés felmondásáról, elállásról, kapcsolt hitelszerződésről, előtörlesztésről szóló részei 2010. március 1. napjától, míg a fogyasztó szerződéskötést megelőző tájékoztatásra, illetve hitelképesség vizsgálatára, a hitelszerződés formai és alaki követelményeire vonatkozó passzusai **2010. június 11-től hatályosak**, azokat a 2010. június 11. napját követően kötött fogyasztói hitelszerződésekre kell alkalmazni. Ezzel egyidejűleg hatályukat veszítették a fogyasztóvédelmi törvény és a hitelintézeti törvény fogyasztási kölcsönre vonatkozó normái.

A fogyasztói hiteljogot a fogyasztónak nyújtott hitelről szóló törvényen kívül számos más jogszabály és az új Polgári Törvénykönyv is érinti, melyre figyelemmel a következőkben a fogyasztói hiteljog szabályozási

struktúráját tekintjük át a 2010. június 11-től hatályos normaanyagot alapul véve.

3. A fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény

3.1. Személyi hatály

A törvény személyi hatálya azokra a hitelszerződésekre terjed ki, amelyeket fogyasztó vesz igénybe. **Fogyasztónak** minősül a törvény értelmében az *önálló foglalkozása és gazdasági tevékenysége körén kívül eljáró természetes személy*. (Fhtv. 3. § 3. pont) **Hitelezőnek** tekinthető az a jogalany, *aki önálló foglalkozása vagy gazdasági tevékenysége körében nyújt hitelt*. (Fhtv. 3. § 5. pont)

A jogszabály a tág értelemben vett hitelnyújtásra vonatkozik, és szabályozása kiterjed mindazon hitelezők szolgáltatására, akik a hitelezést, mint pénzügyi szolgáltatást nyújtják a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény alapján, de vonatkozik azon hitelezőkre is, akik a hitelt az általuk forgalmazott termékhez vagy általuk nyújtott szolgáltatás igénybevételéhez biztosítják, amelyet a hatályos szabályozás nem tekint pénzügyi szolgáltatásnak. A törvény nem korlátozza a hitelezők körét a jogi személyekre vagy azok meghatározott csoportjára, mely alapján hitelező mind jogi személy, mind természetes személy lehet.

Az Fhtv. rendelkezéseket tartalmaz a hitelközvetítőkre is, melyre figyelemmel a törvény definiálja a hitelközvetítő fogalmát. **Hitelközvetítőnek** minősül az a - a hitelezőtől eltérő - jogalany, aki önálló foglalkozása vagy gazdasági tevékenysége keretében, ellenszolgáltatás ellenében, ideértve bármilyen díjat, jutalékot vagy költséget,

- a) a fogyasztónak hitelt ajánl, vagy
- b) a hitelszerződés megkötése érdekében a fogyasztónak segítséget nyújt, vagy
- c) a hitelező nevében a fogyasztóval hitelszerződést köt. (Fhtv. 3. § 7. pont)

A fogyasztónak nyújtott hitelről szóló törvény annak ellenére, hogy a 2008/48/EK irányelv biztosítja a tagállamok számára, hogy az irányelv által nem szabályozott körben eltérő rendelkezéseket tartsanak fenn, nem tartalmaz előírást a **biztosítékok nyújtókra**, például a fogyasztói pozícióban kezességet vállalókra.

3.2. Tárgyi hatály

A jogszabály tárgyi hatálya a **fogyasztónak nyújtott hitelre** vonatkozik. Hitel alatt a törvény a *hitelszerződés alapján nyújtott szolgáltatást* érti. (Fhtv. 3. § 8. pont) A **hitelszerződés** fogalmát a törvény a következőképpen határozza meg: *„a Polgári Törvénykönyvről szóló törvényben meghatározott hitelszerződés és kölcsönszerződés, ide nem értve az olyan szerződést, amely alapján folyamatos szolgáltatásnyújtás vagy azonos termék azonos mennyiségben történő értékesítése ellenében a fogyasztó részletfizetést teljesít.”*(Fhtv. 3. § 9. pont)

Megállapítható, hogy a Fhtv. által használt hitelszerződés fogalom nem azonos a Ptk.-ban hitelszerződésnek nevesített kontraktussal. Miközben a Ptk.-ban élesen elhatárolódik egymástól a hitelszerződés és a kölcsönszerződés, addig az Fhtv. egységesen hitelszerződésnek tekinti a Ptk. szerinti hitelszerződést és kölcsönszerződést. Ez a megoldás egyrészt azzal magyarázható, hogy míg hitelszerződést hitelezői pozícióban a Ptk. szerint csak pénzüintézet köthet, addig kölcsönszerződés esetén kölcsönadó mind pénzüintézet, mind pedig természetes személy lehet. Másrészt a Ptk. szerint hitelszerződés alapján a pénzüintézet hitelkeret rendelkezésre tartását biztosítja, konkrét pénzüösszeg folyósítására már a kölcsönszerződés keretei között kerül sor, mivel a hitelszerződés a kölcsönszerződés rendhagyó előszerződése a Ptk. értelmezésében. Megjegyzendő, hogy a hitelszerződés és a kölcsönszerződés megkülönböztetésén az új Ptk. sem változtat, így nincs relevanciája annak a kérdésnek, hogy a jogalkotó a hatályos vagy az új Ptk. rendelkezéseire kívánt-e visszautalni a hitelszerződés meghatározása során.

Nem tekinthetők hitelszerződésnek a fenti meghatározás alapján azok a szerződések, amelyek folyamatos szolgáltatásnyújtással vagy azonos termékek értékesítésével kapcsolatosak, amelyek értelmében a fogyasztó részletfizetéssel teljesít. Ezek közé tartozik a biztosítási szerződés, mely alapján a fogyasztó a biztosítást havi részletekben fizeti.

A fogyasztói hiteljogot szabályozó törvény tárgyi hatályát az irányelven túlmenően kiterjeszti a **pénzügyi lízingre**, valamint a **jelzálogjoghitelre**.

Jelzálogjoghitelnek minősül a fogyasztó részére ingatlanra alapított jelzálogjog fedezete mellett nyújtott hitel, ideértve az önálló zálogjogként alapított jelzálogjogot is. (Fhtv. 3. § 13. pont) **Pénzügyi lízing** alatt pedig - a Hptv.-re történő visszautalás alapján - azt a tevékenységet értjük, amelynek során a lízingbeadó ingatlan vagy ingó dolog tulajdonjogát, illetve vagyoni értékű jogot a lízingbevevő megbízása szerint abból a célból szerzi meg, hogy azt a lízingbevevő határozott idejű használatába adja oly módon, hogy az a lízingbevevő könyveiben kerül kimutatásra. A használatba adással a lízingbevevő *a)* viseli a kárveszély átszállásából származó kockázatot, *b)* jogosulttá válik a hasznok szedésére, *c)* viseli a közvetlen terheket *d)* jogosultságot szerez arra, hogy a szerződésben kikötött időtartam lejártával a lízingdíj teljes tőketörlesztő és kamattörlesztő részének, valamint a szerződésben kikötött maradványérték megfizetésével a dolgon ő vagy az általa megjelölt személy tulajdonjogot szerezzen. (Fhtv. 3. § 16. pont)

Bár az ingatlanfedezettel biztosított hitelnyújtás kívül esik az irányelv tárgyi hatályán, a magyar jogalkotó a jelzálogjog hitelezés területén tapasztalható problémák miatt kiterjesztette a törvény fogyasztóvédelmi rendelkezéseit ezen hitelekre is. A pénzügyi lízingnek a törvény tárgyi hatálya alá vonását pedig az indokolta, hogy fogyasztóvédelmi szempontból ugyanúgy védelemre szorulnak azok a fogyasztók is, akik nem fogyasztói hitelszerződést, hanem fogyasztói pénzügyi lízingszerződést kötnek a finanszírozott dolog tulajdonjogának megszerzése érdekében. A gyakorlatban a fogyasztói hitelszerződések és a fogyasztói pénzügyi lízingszerződések sokszor egymás alternatíváiként jelennek meg a piacon, ami mindenképpen indokolja a fogyasztók azonos szempontok mentén történő védelembe részesítését.

A törvényben pontos meghatározásra kerülnek azok a hiteltípusok, amelyekre a **törvény hatálya nem terjed ki**.

Így nem kell alkalmazni a törvényt (Fhtv. 1. § (2) bekezdés):

- az olyan bérleti és haszonbérleti szerződésre, amelyhez nem kapcsolódik vételi kötelezettség,
- a fizetési számlához kapcsolódó hitelkeretre, ha az annak alapján nyújtott kölcsönt egy hónapon belül vissza kell fizetni,
- a fogyasztó számára teljesen ingyenes hitelre, amellyel kapcsolatban a fogyasztó hitelkamatot és egyéb ellenszolgáltatást nem köteles fizetni,
- a munkáltatói hitelre, ha annak feltételei kedvezőbbek, mint a piacon megjelenő hitelek,

- az olyan hitelre, amelyet bíróság hoz létre,
- a befektetési hitelre,
- olyan hitelre, amely fennálló tartozás kamat- és egyéb ellenszolgáltatás-mentes átütemezésére vonatkozik,
- az olyan, jogszabályban meghatározott közérdekű hitelre, amelyet korlátozott körben nyújtanak, ha annak feltételei kedvezőbbek, mint a piacon megjelenő hitelek (e körben nevesítésre került a lakáscélú kölcsönökre vonatkozó állami készfizető kezességéről szóló 2009. évi IV. törvényben meghatározott áthidaló kölcsön és a külön jogszabályban szabályozott hallgatói hitel).

3.3. A hitelre vonatkozó kereskedelmi kommunikáció

A hitelre vonatkozó kereskedelmi kommunikáció során a hitelezőknek az Fhtv. mellett figyelemmel kell lenniük a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvény szabályaira.

A hitelezők a hitelre vonatkozó kereskedelmi kommunikációjukban kötelesek feltűnően, a rövidítés feltüntetésével, egy tizedes jegy pontossággal **minden esetben megadni a teljes hiteldíj mutatót** akkor is, ha az nem tartalmaz a hitellel kapcsolatos más ellenszolgáltatást.

A teljes hiteldíj mutató a hitel teljes díjának aránya a hitel teljes összegéhez éves százalékában kifejezve. (Fhtv. 3. § 20. pont) **A hitel teljes díja a hitelező által ismert minden olyan - a teljes hiteldíj mutató számításánál a külön jogszabály szerint figyelembe veendő - ellenszolgáltatás, amelyet a fogyasztó a hitelszerződés kapcsán megfizet, míg a hitel teljes összege a hitelnek a hitelszerződésben meghatározott teljes összege vagy felső összeghatára.** (Fhtv. 3. § 10., 11. pont)

A THM célja, hogy segítséget nyújtson a különböző hiteltermékek költségeinek összehasonlításához. A THM számításánál figyelembe kell venni az összes felmerülő költséget (pl. kezelési költséget, hitelbírálati díjat, stb.), amelyet a hitelfelvétellel összefüggésben fizetnie kell a fogyasztónak a hitelező részére. Amennyiben a hitelhez járulékos szolgáltatás (például biztosítás) is kapcsolódik, amelyek díja a hitelező által ismert vagy megismerhető, és annak igénybevétele az adott hitel igénybevételehez szükséges, akkor annak költségeire is tekintettel kell lenni a THM meghatározása során.

A lakossági kölcsönszerződések tekintetében a betéti kamat, az értékpapírok hozama és a teljes hiteldíj mutató számításáról és közzétételéről szóló 41/1997. (III. 5.) Korm. rendelet rendelkezik a THM számításának módjáról. Tekintettel arra, hogy a 2008/48/EK irányelv szerint a THM-et a Közösség egész területén egységes módon kell meghatározni, ezért a jövőben a THM számítására vonatkozó új kormányrendelet kiadása várható a fogyasztói hitelszerződések területén.

Amennyiben a hitelre vonatkozó kereskedelmi kommunikációban a teljes hiteldíj mutató mellett **más kamatra, díjra, jutalékra, költségre is történik utalás**, akkor a kereskedelmi kommunikációban egyértelműen, tömören és feltűnően egy **reprezentatív példa** segítségével az alábbi adatokat is meg kell adni:

- a) a hitelkamat mértéke és típusa (rögzített hitelkamat, változó hitelkamat, vagy mindkettő),
- b) a hitel teljes díja, ideértve annak részét képező díjat, jutalékot, költséget és adót,
- c) a hitel teljes összege,
- d) a hitel futamideje,
- e) a teljes hiteldíj mutató,
- f) termék értékesítéséhez vagy szolgáltatás nyújtásához kapcsolódó halasztott fizetés formájában nyújtott hitel esetén a termék vagy szolgáltatás készpénzára és az önrész, valamint
- g) a fogyasztó által fizetendő teljes összeg és a törlesztő-részletek összege.

3.4. Tájékoztatási kötelezettség

A korábbi szabályozáshoz képest a törvény nagy hangsúlyt fektet a fogyasztók tájékoztatására annak érdekében, hogy a hitelezők és a fogyasztók közötti információs aszimmetria kiegyenlítődjék. Az Fhtv. a hitelezők tájékoztatási, információnyújtási kötelezettségét jelentősen kitolja a szerződéskötést megelőző időszakra, és egzakt módon meghatározza annak tartalmi elemeit. A tájékoztatás vonatkozásában meg kell különböztetni a szerződéskötést megelőző és a szerződés fennállása alatti tájékoztatási kötelezettséget.

3.4.1. A szerződéskötést megelőző tájékoztatási kötelezettség

A szerződéskötést megelőző tájékoztatási kötelezettségnek nem kell személyre szabottnak lennie. Elegendő, ha a hitelező az Fhtv. I. számú mellékletében szereplő „**Általános tájékoztató a hitelszerződés megkötését megelőzően**” elnevezésű standard **formanyomtatvány** kitöltésével, és fogyasztó részére történő átadásával teljesíti szerződéskötést megelőző tájékoztatási kötelezettségét. A formanyomtatványon felvilágosítást kell nyújtani egyrészt a hitelre vonatkozó adatokról, másrészt a fogyasztó jogi helyzetéről, melynek pontos tartalmi elemeit a jogszabály rögzíti. A fogyasztó kérésére a hitelszerződés tervezetének egy példányát díj-, költség- és egyéb fizetési kötelezettségmentesen rendelkezésére kell bocsátani.

A szerződéskötést megelőző tájékoztatást a hitelezőnek papíron vagy más tartós adathordozón **kellő időben** kell a fogyasztó rendelkezésére bocsátania, azt megelőzően, hogy a fogyasztót bármilyen hitelszerződés vagy ajánlat kötné. A kellő időpont meghatározása során mindig az egyedi körülmények figyelembevétele szükséges, így az függ a hitel jellegétől, a felek kapcsolatától, és számos egyéb körülménytől is. Amennyiben a szerződéskötést a fogyasztó kezdeményezi, méghozzá olyan távközlő eszköz útján, amely az előzetes tájékoztatást nem teszi lehetővé, a szolgáltató a szerződés megkötését követően köteles haladéktalanul megadni a tájékoztatást.

A szerződéskötést megelőző **tájékoztatási kötelezettség célja**, hogy egyrészt a fogyasztó egyértelmű, jól értelmezhető, világos információkat kapjon a hiteltermékről, másrészt az egyes hitelezők termékei könnyen összehasonlíthatóak legyenek. Éppen ezért, annak érdekében, hogy az egyes hitelszerződésekre vonatkozó ajánlatok ne téveszthessék meg a fogyasztót, minden egyéb, pl.: marketing célú további tájékoztatás csak és kizárólag elkülönített dokumentumként csatolható a formanyomtatványhoz.

A szerződéskötést megelőző tájékoztatási kötelezettség speciális formáját képezi a fogyasztó **aktív kitanítási kötelezettsége**. Ez azt jelenti, hogy a hitelező köteles a fogyasztónak szóban magyarázatot, felvilágosítást adni magáról a hitelről, annak a fogyasztó pénzügyi helyzetére gyakorolt hatásáról, valamint a fizetés elmulasztásának következményeiről, mivel a fogyasztó kizárólag ennek ismeretében válik képessé arra, hogy felmérje,

vajon a kínált hitel igényeinek és pénzügyi teljesítőképességeinek megfelel-e. A fogyasztó a hitelszerződést megelőző tájékoztatást tartalmazó formanyomtatvány másolatán aláírásával igazolja, hogy a felvilágosítást illetve a formanyomtatványt megkapta.

A **jelzáloghitel**ek tekintetében az Fhtv. az Európai Bizottság 2001-ben elfogadott, a fogyasztóknak a lakáshitel szerződések megkötését megelőzően nyújtandó tájékoztatásról szóló 2001/193/EK számú ajánlás szabályait veszi át. A jelzáloghitel esetén a hitelezőnek a szerződéskötést megelőzően két lépcsőben kell tájékoztatni a fogyasztót: általánosan és személyre szabottan. A hitelezőnek a tájékoztatást a jogszabály 3. számú mellékletében rögzített formában és általános, valamint személyes tartalommal kell a fogyasztó rendelkezésére bocsátania.

Bár az Fhtv. alapjául szolgáló irányelv felhatalmazza a tagállamokat arra, hogy maguk döntsenek a szerződéskötést megelőző tájékoztatás elmulasztásának a **szankcióiról**, az Fhtv. nem tartalmaz speciális jogkövetkezményeket a szerződéskötést megelőző tájékoztatási kötelezettség elmulasztása, illetve megszegése esetére. Ez alapján a polgári jog kötelmi jogának általános szabályait alapul véve a deliktuális kárfelelősség szabályai alkalmazhatók abban az esetben, ha a hitelszerződés nem jött létre a felek között, míg a kontraktuális kárfelelősség alapján bírálendő el a szerződéskötést megelőző tájékoztatási kötelezettség megszegése, ha a hitelszerződés megkötésére sor került.

3.4.2. A szerződés fennállása alatti tájékoztatási kötelezettség

A fogyasztó hitelszerződés fennállása alatti folyamatos tájékozottságát segíti elő az a szabály, amely előírja, hogy a hitelező **a hitelkamat és egyéb költség módosítása esetén**, még a módosítás hatályba lépését megelőzően köteles tájékoztatni a fogyasztót annak új mértékéről, a fizetendő törlesztő részletek várható összegéről, és a törlesztő részletek számának vagy gyakoriságának változásáról.

Szintén a fogyasztó tájékoztatását szolgálja az a szabály, mely szerint a hitelezőnek a fogyasztó kérésére **a tartozás törlesztéséről táblázat formájában** kivonatot kell adni, amelyben minden költséget külön fel kell tüntetni.

3.5. A fogyasztói hitelszerződés formai és tartalmi követelményei

Bár a törvény említést tesz a fogyasztói hitelszerződés formai és tartalmi követelményeiről, e cím alatt kizárólag a hitelszerződés kötelező tartalmi elemeit sorolja fel, alaki követelményt nem támaszt. A 2008/48/EK irányelv a fogyasztói hitel-megállapodások alakísága tekintetében előírja, hogy a fogyasztói hitel-megállapodást - a régi irányelvben szereplő írásbeliségtől eltérően - elegendő nyomtatott formában, vagy más tartós adathordozón elkészíteni.

A hitelszerződések kötelező tartalmi elemeit illetően a jogszabály:

- egyrészt a hitelre vonatkozó tulajdonságok (a hitel típusa, futamideje, a teljes hitelösszeg és a hitel lehívására vonatkozó feltételek, teljes hiteldíj mutató, a fogyasztó által fizetendő teljes összeg stb.),
- másrészt pedig a fogyasztó jogi helyzetét érintő kérdések (a fizetés elmulasztásának következményei, az elállási jog, az előtörlesztéshez való jogot és gyakorlásának módja, feltételei, a felügyeleti hatóság neve és székhelye, a szerződésből eredő jogviták peren kívüli rendezésére hivatott szerv megjelölése stb.) rögzítését követeli meg.

Amennyiben a szerződés a törvényben meghatározott tartalmi elemeket nem tartalmazza, úgy azt, mint jogszabályba ütköző szerződést semmisnek kell tekinteni. A semmisségre azonban kizárólag a fogyasztó érdekében lehet hivatkozni.

3.6. Hitelképesség vizsgálat

A felelős hitelezés követelményéből adódóan a **hitelező** minden esetben **köteles** a szerződéskötést, illetve a hitelösszeg megnövelésével járó szerződésmódosítást megelőzően a **fogyasztó hitelképességét értékelni**. Ehhez a vizsgálathoz szükséges információkat a hitelező egyrésztől magától a fogyasztótól kapja meg, másrésztől rendelkezésére áll a hitelreferencia-szolgáltatás igénybevételének lehetősége, azaz a Központi Hitelinformációs Rendszerből történő referenciaadat-lekérés.

A hitelképesség vizsgálat részletes szabályait a **körültekintő lakossági hitelezés feltételeiről és a hitelképesség vizsgálatáról szóló 361/2009. (XII. 30.) Korm. rendelet** tartalmazza.

A **központi hitelinformációs rendszer** (a továbbiakban: KHR) olyan zárt rendszerű adatbázis, amelynek célja a hitelképesség differenciáltabb megítélésének és ezáltal a hitelezés szélesebb körű lehetővé tétele, valamint a referenciaadat-szolgáltatók biztonságosabb működése érdekében a hitelezési kockázat csökkentésének elősegítése. Míg a természetes személyekre vonatkozóan a KHR egy negatív jellegű adatbázis, vagyis tartozás vagy egyéb szerződésszegés esetén teszi lehetővé nyilvántartásukat, addig a vállalatokra vonatkozó nyilvántartás teljes körű, és valamennyi hitel- illetve hiteljellegű szerződés referenciaadatait tartalmazza. A KHR-re vonatkozó szabályokat a Hpt. rögzíti, e körben meghatározásra kerülnek azok az alapvető jogi normák, amelyeket a KHR-be illetőleg a KHR-ből történő adatszolgáltatás illetve a KHR-rel kapcsolatos ügyfélvédelem során szem előtt kell tartani.

3.7. Határozatlan idejű hitelszerződések

A **fogyasztó** a határozatlan idejű hitelszerződést bármikor **felmondhatja** a szerződésben meghatározott felmondási idővel, ugyanakkor fogyasztót védő garanciális szabály, hogy az **egy hónapnál hosszabb felmondási idő kikötése semmis**.

Ha a határozatlan idejű hitelszerződés a **hitelező** rendes felmondási jogát lehetővé teszi, a hitelező a hitelszerződést rendes felmondással felmondhatja, de a **felmondási idő nem lehet kevesebb két hónapnál**.

3.8. Fogyasztói elállási jog

Az új törvény a fogyasztói hiteljog tekintetében is bevezeti – a más atipikus szerződésekből már ismert – fogyasztói elállási jog intézményét. A fogyasztó a szerződéskötéstől számított **14 naptári napon** belül gondolhatja meg magát, azaz élhet az indokolás nélküli fogyasztói elállási jogával, amennyiben a hitelt még nem folyósították. Ha a hitelt már folyósították, úgy a fogyasztót nem elállási jog, hanem felmondási jog illeti meg.

A tizennégy napos határidőt főszabály szerint a hitelszerződés megkötésének napjától kell számítani, amennyiben azonban a hitelező a szerződéskötést megelőző tájékoztatási kötelezettségének a szerződés

aláírását követően tett csak eleget, úgy a határidőt a tájékoztatás kézhezvételétől kell számítani.

A fogyasztói elállási jogot határidőben érvényesítettnek kell tekinteni, ha a fogyasztó az erre vonatkozó nyilatkozatát a határidő utolsó napján, azaz a tizennegyedik napon postára adja, vagy egyéb igazolható módon azt a hitelezőnek elküldi.

A fogyasztó az elállásról szóló nyilatkozatának elküldését követően haladéktalanul, de legkésőbb harminc napon belül köteles a felvett hitelösszeget és a hitel lehívásának időpontjától a visszafizetés időpontjáig felszámítható szerződés szerinti hitelkamatot a hitelezőnek visszafizetni. Egyéb költség megfizetésére a fogyasztó nem kötelezhető.

3.9. Kapcsolt hitelszerződés

Kapcsolt hitelszerződés olyan hitelszerződés, amely esetében a hitel meghatározott termék értékesítésével vagy szolgáltatás nyújtásával kapcsolatos jogügylet finanszírozását szolgálja, és a két megállapodás objektív szempontból egy kereskedelmi egységet képez. Ez azt jelenti, hogy a hitelt maga a termék értékesítője vagy szolgáltatás nyújtója nyújtja, vagy harmadik személy, de a termék értékesítője, illetve a szolgáltatás nyújtója a hitelszerződés előkészítése vagy megkötése során közreműködik.

A törvény biztosítja, hogy a kapcsolt hitelszerződés esetén gyakorolt **elállási jog** mindkét szerződés tekintetében érvényesüljön. Azaz, ha a fogyasztó él közösségi jogon alapuló, jogszabályban előírt elállási jogával egy termék értékesítésére vagy szolgáltatás nyújtására vonatkozó szerződés tekintetében, akkor az a kapcsolt hitelszerződést is felbontja. Fontos hangsúlyozni, hogy kizárólag a közösségi jogon alapuló, azaz az Európai Unió kötelező jogi aktusának átültetése céljából elfogadott jogszabályban előírt elállási jog gyakorlása eredményezi a kapcsolt hitelszerződés felbontását is egyben. Ilyennek minősül a fogyasztót hibás teljesítés miatt szavatossági igényként megillető elállási jog.

Az elállási jog hitelszerződésre történő kihatása mellett a fogyasztót a törlesztő részletek tekintetében **visszatartási jog** illeti meg a hitelezővel szemben az értékesítő, illetve a szolgáltatás nyújtójának késedelembe esése, illetve rendeltetésszerű használatot akadályozó hibás teljesítése

esetén. A visszatartás idejére nem számítható fel hitelkamat és semmiféle ellenszolgáltatás, ideértve a díjat, jutalékot és költséget is.

3.10. Előtörlesztés

A hitel lejárat előtti teljesítéséhez való jog a fogyasztó **alanyi joga**. A fogyasztó a hitel fennállása alatt bármikor dönthet úgy, hogy a fennálló tartozásának egészét, vagy annak egy részét a hitelszerződésben meghatározottaktól eltérően, korábban teljesíti. Előtörlesztés esetén a **hitelezőnek a hitel teljes díját arányosan kell csökkentenie**.

A **hitelező** kizárólag akkor **jogosult** ellentételezésre, méghozzá az előtörlesztéssel kapcsolatos **méltányos és objektíve indokolt költségeinek megtérítésére, ha az előtörlesztés olyan időszakra esik, amikor a hitelkamat rögzített**, vagyis a hitelszerződés az adott időszakra vonatkozóan konkrétan, százalékos formában, kifejezetten tartalmazza annak mértékét.

A tényleges költségeknek azonban egy **felső határt** szab a jogszabály, amelynél magasabb ellentételezés nem követelhető:

a.) ha az előtörlesztés és a hitel hitelszerződés szerinti lejáratának időpontja közötti időintervallum meghaladja az egy évet, az előtörlesztés költsége nem haladhatja meg az előtörlesztési összeg egy százalékát,

b.) ha a fenti időtartam nem haladja meg az egy évet, az előtörlesztés költsége az előtörlesztési összeg fél százalékánál több nem lehet.

A költségek nem haladhatják meg továbbá az előtörlesztés időpontja és a hitel hitelszerződés szerinti lejáratának időpontja közötti időtartamra fizetendő hitelkamat összegét sem.

A hitelezőt nem illeti meg a költségtérítés:

- fizetési számlához kapcsolódó hitelkeret-szerződés esetén,
- ha az előtörlesztés visszafizetési garanciaként kötött biztosítási szerződés alapján történik,
- ha az előtörlesztés olyan időszakra esik, amikor a hitelkamat nem rögzített,
- ha tizenkét hónap alatt egy alkalommal a fogyasztó által teljesített előtörlesztés összege nem haladja meg a kétszázezer forintot.

Jelzáloghitel előtörlesztése esetén a hitelező minden esetben jogosult az előtörlesztés miatt keletkező költségeinek megtérítésére, melynek mértéke főszabály szerint nem haladhatja meg az előtörlesztett összeg 2 százalékát. Ha a fennálló tartozás egymillió forint alatt van, és a megelőző egy évben előtörlesztésre nem került sor, akkor a hitel végtörlesztése díjmentes.

3.11. Hitelközvetítő

Az Fhtv. a hitelközvetítő fogalmi definiálásán túlmenően rendelkezéseket tartalmaz a hitelközvetítőkre vonatkozóan. Előírja, hogy a hitelközvetítő jogkörét a kereskedelmi kommunikáció során fel kell tüntetni, azaz meg kell jelölni, hogy egy vagy több hitelező javára jár-e el, vagy független ügynökként tevékenykedik.

Annak érdekében, hogy a fogyasztók számára a teljes hiteldíj mutató minden esetben alkalmas legyen az összehasonlításra, a hitelközvetítőnek a hitelszerződés megkötését megelőzően tájékoztatnia kell a fogyasztót arról, hogy a hitelező részére milyen fizetési kötelezettség keletkezik (szerintem összekeveredtek az alanyok, de nem tudom pontosan). Ez különösen olyan esetben releváns, amikor a fogyasztó nevében és képviselőként eljáró, a hitelezőtől független közvetítőről van szó. Ezen túlmenően a hitelközvetítő a hitelszerződés megkötését megelőzően köteles papíron vagy más tartós adathordozón a fogyasztót is tájékoztatni a részére fizetendő díj-, költség- és egyéb fizetési kötelezettségről.

A prekontraktuális időszakban fennálló tájékoztatási kötelezettség és kitanítási kötelezettség a hitelközvetítőt is ugyanúgy terheli, mint a hitelezőt, amelynek célja az, hogy a szerződéskötést megelőző információkat a fogyasztó mindenképpen megkapja, függetlenül attól, hogy a fogyasztó közvetlenül a hitelezővel vagy a hitelközvetítővel kerül kapcsolatba. Ugyanakkor a kettős tájékoztatás elkerülése érdekében a törvény eltekint a hitelközvetítő tájékoztatási kötelezettségétől abban az esetben, ha annak tartalmát képező adatokat a fogyasztó a hitelezőtől már megkapta.

4. A fogyasztói hiteljog és az új Ptk.

A 2009. évi CXX. törvénnyel elfogadott Polgári Törvénykönyv (továbbiakban: új Ptk.) számos olyan új jogintézményt nevesít, amely közvetve vagy közvetlenül kapcsolódik a fogyasztói hiteljoghoz. Külön fejezetben nevesíti a fogyasztói szerződéseket, meghatározza annak fogalmát, (új Ptk. 5:33. §) illetve külön jogszabályokra történő utalással rendelkezik a **tájékoztatási kötelezettségről** (új Ptk. 5:34. §) és a **fogyasztói elállási jogról** (új Ptk. 5:35. §). A tájékoztatási kötelezettség és a fogyasztói elállási jog kapcsán az új Ptk. általános, minden egyes fogyasztói szerződésre irányadó szabályozást nem kívánt létrehozni, hiszen maguk az egyes fogyasztóvédelmi tárgyú irányelvek is eltérőek, nem alkotnak zárt, koherens rendszert. Az új kódexnek a tájékoztatási kötelezettség és az elállási jog körében tett külön jogszabályra történő visszautalása megfelelően alkalmazható a fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvényben szabályozott szerződéskötést megelőző tájékoztatási kötelezettségre, illetve fogyasztói elállási jogra.

Az új Ptk. a fogyasztási kölcsön jogintézményét az adós személyéből kiindulva **fogyasztói kölcsönszerződéssé** nevezi át, és annak speciális szabályait rendeli alkalmazni, ha a hitelező a kölcsönt a külön jogszabályban meghatározott fogyasztói kölcsönszerződés keretében nyújtja, ideértve a részletfizetés és a halasztott fizetés esetét is. (új Ptk. 5:352. §)

A fogyasztói kölcsönszerződés szabályozási hatóköre a fogyasztói hitel gazdasági tartalmát alapul véve - az 2008/48/EK irányelvvel azonos módon - kiterjed a halasztott fizetésre és részletfizetésre, az irányelvvel ellentétben azonban nem vonatkozik az egyéb hasonló pénzügyi megoldásra.

Az új Ptk. magánjogi kódexünkbe emeli be a fogyasztói kölcsönszerződés legfontosabb szabályait, így az írásbeliség követelményét, az engedményezés jogkövetkezményeit, illetve az előteljesítés során követendő elszámolást. Az új kódex a fogyasztói kölcsönszerződésekkel szemben az írásbeli alaki követelményét támasztja, az előtörlesztés tekintetében pedig a kölcsön felhasználásával összefüggésben fizetendő költségek arányos csökkentését írja elő. (új Ptk. 5:353-5:355. §)

Megjegyezzük, hogy a fogyasztónak nyújtott hitelről szóló törvény a hitelszerződés formai és tartalmi követelményei cím alatt hallgat a kötelező írásbeliségről, míg a fogyasztói hitelről szóló 2008/48/EGK irányelv a fogyasztói hitel-megállapodások alakisága tekintetében akként rendelkezik, hogy a fogyasztói hitel-megállapodást nyomtatott formában, vagy más tartós adathordozón kell elkészíteni. Mindebből az a következtetés vonható le, hogy a magyar jogalkotó a nyomtatott formát, vagy tartós adathordozón történő rögzítést írásbeli alaki formának tekinti.

Az új Ptk. nevesíti a **fogyasztói kezességi szerződést**, ami attól függetlenül minősül fogyasztóinak, hogy az alapjogviszony fogyasztói szerződésnek tekinthető-e vagy sem (új Ptk. 5:389. §). Ez alapján a magyar jogalkotó élve a 2008/48/EK irányelv adta felhatalmazással a fogyasztóvédelmi hatókört kiterjeszti a biztosítékot nyújtó kezes személyére is, és garanciális szabályokat fogalmaz meg a fogyasztói pozícióban kezességet vállalókra.

5. A fogyasztói hiteljog egyéb jogszabályokban

A fogyasztói hiteljogot az Fhtv.-n és az új Ptk.-n kívül számos egyéb jogszabály is érinti.

5.1. Ezen jogszabályok között kell megemlíteni a nemrégiben elfogadott a **körültekintő lakossági hitelezés feltételeiről és a hitelképesség vizsgálatáról szóló 361/2009. (XII. 30.) Korm. rendeletet**, mely a pénzügyi intézmény és a pénzforgalmi intézmény által természetes személynek nyújtott hitel és pénzkölcsön nyújtási tevékenységére tartalmaz előírásokat. A jogszabály meghatározza a körültekintő lakossági hitelezés általános követelményeit, a hitelképesség vizsgálatának szempontjait és speciális szabályokat tartalmaz az ingatlanra alapított jelzálogjog fedezete mellett nyújtott hitelre, a pénzügyi lízingre, illetve gépjárművásárláshoz nyújtott hitelre.

5.2. Annak ellenére, hogy 2010. június 11. napjától teljes mértékben kikerült a **Hpt.** hatóköréből a fogyasztási kölcsön normaanyaga, a Hpt.-nek ezt követően is számos olyan rendelkezése maradt, amely irányadó a pénzügyi intézmények által nyújtott fogyasztói hitelszerződésekre. A Hpt.-ben található a **KHR-re, az ügyfelek tájékoztatására, az üzletszabályzat tartalmi elemeinek meghatározása, az egyoldalú**

szerződésmódosításra vonatkozó előírások, melyek a pénzügyi intézmények ügyfeleinek védelmét hivatottak szolgálni.

A Hpt. 2010. június 11. napjától hatályos rendelkezése a túlzott eladósodás és adósságspirál kialakulásának megelőzése végett rögzíti, hogy pénzügyi intézmény egy naptári évben ugyanannak az ügyfélnek kizárólag egy alkalommal nyújthat olyan kölcsönt, amelynek teljes hiteldíj mutatója meghaladja a hatvanöt százalékot és összege nem haladja meg a kétszázötvenezer forintot.

A gyakorlatban felmerülő hitelezői **egyoldalú szerződésmódosítás** feltételrendszerét pontosította a Hpt. 2010. január 1-jétől hatályos módosítása. Ez alapján fogyasztóval kötött kölcsönszerződésben vagy pénzügyi lízingszerződésben az ügyfél számára kedvezőtlenül kizárólag a kamatot, díjat vagy költséget lehet egyoldalúan módosítani, míg egyéb feltétel egyoldalúan az ügyfél számára kedvezőtlenül nem módosítható. Szintén nem módosítható a szerződés egyoldalúan új díj vagy költség bevezetésével, illetve a kamat, díj vagy költségelemek számítási módjának megváltoztatásával. Az egyoldalú módosítás jogát a hitelező akkor gyakorolhatja, ha a módosításra okot adó objektív körülményeket a szerződés tételesen tartalmazza, valamint a hitelező árázási elveit írásban rögzítette. A módosítást a módosítás hatálybalépését megelőzően legalább hatvan nappal hirdetőmunkában közzé kell tenni, illetve az érintett ügyfeleket postai úton vagy más, a szerződésben meghatározott tartós adathordozón értesíteni kell. Az ügyfél a módosítás hatálybalépése előtt jogosult a szerződés díjmentes felmondására.

5.3. A fogyasztóvédelem magas szintű biztosítását szolgálja a pénzügyi szférában távértékesítéssel kínált szolgáltatásokra vonatkozó **a távértékesítés keretében kötött pénzügyi ágazati szolgáltatási szerződésekről szóló 2005. évi XXV. törvény**, mely a fogyasztói hiteljog területén is alkalmazandó. A jogszabály a fogyasztói pénzügyi szolgáltatások távértékesítéssel történő forgalmazásáról szóló 2002/65/EK irányelvnek történő megfelelést szolgálja.

A törvény **tárgyi hatálya a távértékesítés keretében kötött pénzügyi ágazati szolgáltatási szerződésre** terjed ki, amely *olyan pénzügyi szolgáltatásra irányuló szerződés, amelyet szolgáltató és fogyasztó köt egymással szervezett távértékesítés keretében olyan módon, hogy a szerződés megkötése érdekében a szolgáltató kizárólag távközlő eszközt alkalmaz.*

Pénzügyi szolgáltatásnak tekinthető:

- a Hpt. hatálya alá tartozó pénzügyi és kiegészítő pénzügyi szolgáltatás,
- a biztosítási, biztosításközvetítői és biztosítási szaktanácsadói szolgáltatás,
- a befektetési szolgáltatás, befektetési szolgáltatási tevékenységet kiegészítő szolgáltatás, és az árutőzsdei szolgáltatás,
- valamint az Önkéntes Kölcsönös Biztosító Pénztár tagját tagsági jogviszony keretében megillető jogosultságok biztosítása.

Távértékesítés keretében történő szerződéskötésnek minősül minden olyan szerződéskötést, amelyre a szolgáltató és a fogyasztó egyidejű fizikai jelenléte nélkül kerül sor.

Nem minősül távértékesítés keretében kötött szerződéskötésnek az az eset, ha a felek a szerződés megkötésének folyamatában „*face to face*” kapcsolatba kerülnek egymással, akár nyilatkozattétel, akár tájékoztatás vagy egyéb, a szerződés megkötésére irányuló magatartás során.

Távközlő eszköz pedig minden olyan eszköz, amely alkalmas a felek távollétében szerződési nyilatkozat megtételére.

Távközlő eszköznek tekinthető – többek között - a közvetlen üzletszerzés célját szolgáló címzett vagy címzés nélküli nyomtatvány és szabványlevél, a sajtótermékben közzétett hirdetés megrendelőlappal, a katalógus, a telefon, az automata hívókészülék, a rádió, a videotelefon, videotex (mikroszámítógép képernyővel) billentyűzettel vagy érintőképernyővel, az internetes honlap, az elektronikus levél (e-mail), a távmásoló (telefax), a televízió és a szöveges vagy képi telefoni üzenetküldés.

A jogszabály **személyi hatálya** a fogyasztó és szolgáltató közötti távértékesítés keretében kötött pénzügyi szolgáltatásra terjed ki. **Fogyasztó** az a természetes személy, akinek a részére - önálló foglalkozása és gazdasági tevékenysége körén kívül eső célból - a szolgáltatást nyújtják, továbbá, aki a szolgáltatással kapcsolatos tájékoztatás vagy ajánlat (ajánlati felhívás) címzettje. **Szolgáltató**, aki a szolgáltatást gazdasági vagy szakmai tevékenysége keretében nyújtja.

A jogalkotó éppen a szerződéskötés távértékesítés keretében történő lebonyolítása miatt különös hangsúlyt fektet **a fogyasztók** tájékoztatására, s e körben **kettős tájékoztatási kötelezettséget** ír elő.

A **tájékoztatási kötelezettség első lépcsőjeként** a törvény előírja, hogy a szolgáltató egyértelműen, közérthetően, pontosan, valamint az igénybe vett távközlő eszköznek megfelelő módon köteles a jogszabályban meghatározott adatokat a fogyasztónak a szerződéskötésre irányuló jognyilatkozatát megelőzően, kellő időben rendelkezésére bocsátani. A tájékoztatási kötelezettség tartalmilag négy adatkörre terjed ki, a szolgáltatóra, a szolgáltatásra, a szerződésre, és a jogvita esetén alkalmazandó eljárásra vonatkozó információkra.

Amennyiben más jogszabály további tájékoztatási kötelezettséget ír elő, a szolgáltató ezen adatokról is a törvényben meghatározottak szerint köteles tájékoztatást adni. Fogyasztónak nyújtott hitel esetén viszont a szolgáltató az Fhtv.-ben előírt tájékoztatási kötelezettségnek köteles eleget tenni.

A törvény külön szabályozza azt az esetet, amikor az ajánlattétel vagy az ajánlattételre felhívás telefonon történik. A tájékoztatást ilyen esetben is meg kell adni kivéve, ha a fogyasztó kifejezetten hozzájárul a korlátozott, egyszerűsített tájékoztatáshoz.

A **tájékoztatási kötelezettség második lépcsőjeként** a szolgáltató a szerződés megkötését megelőzően adott tájékoztatást papíron vagy más, a fogyasztó számára hozzáférhető tartós adathordozón is köteles a fogyasztó rendelkezésére bocsátani a fogyasztónak a szerződéskötésre irányuló jognyilatkozatát megelőzően, kellő időben.

A tájékoztatási kötelezettség mellett részletesen foglalkozik a törvény a fogyasztót megillető **fogyasztói elállási joggal**. Ez biztosítja a fogyasztó számára, hogy a szerződés jogkövetkezményeit a szerződéskötést követően ismételten felmérje, és meggondolja magát. Fogyasztónak nyújtott hitelszerződéstől történő elállásra azonban az Fhtv. rendelkezéseit kell alkalmazni.

Az elállási jog gyakorlására nyitva álló határidő a szerződéskötéstől számított **tizennégy nap**. Amennyiben a fogyasztó a tájékoztatást megkapta, de nem teljes körűen, az elállási jog gyakorlására nyitva álló jogvesztő határidő három hónap, míg tájékoztatás hiánya esetén egy év.

A fogyasztót megillető elállási jog gyakorlása során a feleknek harmincnapos határidőn belül el kell számolniuk egymással. A szolgáltató kizárólag a ténylegesen teljesített szolgáltatásnak megfelelő,

arányos ellenértéket követelheti, ha a fogyasztó hozzájárulását adta az elállási határidő lejárt előtti teljesítéshez.

5.4. A kapcsolódó jogszabályok mellett fontos kiemelni a 2010. január 1-jén hatályba lépett **banki magatartási kódexet** (a lakosság részére hitelt nyújtó pénzügyi szervezetek ügyfelekkel szembeni tisztességes magatartásáról szóló Magatartási Kódex), mely ugyan nem jogalkotási termék, hanem **az önszabályozás eszköze**, ugyanakkor normatív értékeléssel bíró szándéknyilatkozat is egyben. A csatlakozás a lakosság számára hitelt nyújtó pénzügyi szervezetek számára önkéntes, de nem következmények nélküli, mivel a PSZÁF vizsgálja a vállalat kötelezettségek betartását. A banki magatartási kódex a felelős hitelezésre, a szerződéskötés előtti hitelezői magatartásra, a hitel futamideje alatti egyoldalú szerződésmódosításra, az ügyfél fizetési nehézségeinek áthidalására, továbbá a végrehajtásra vonatkozóan tartalmaz betartandó maximákat az azt vállalók számára.

Kérdések:

Mi adta az alapját a fogyasztói hiteljog magyarországi szabályozásának?
Miben különbözik a fogyasztói hiteljog magyarországi kialakulása a nyugat-európai fejlődéstől?

Miként került sor a fogyasztói-hitelmegállapodásokról szóló 87/102/EGK irányelv magyarországi átültetésére? Milyen elnevezést alkalmazott a magyar jogalkotó a fogyasztói hiteljog meghonosítására? Mit értünk a „kettős átültetés” alatt, s miként valósult az meg?

A fogyasztói hitel-megállapodásokról szóló 87/102/EGK irányelvhez képest milyen újításokat, változásokat eredményezett a 2008/48/EK irányelv?

Hogyan valósult meg a fogyasztói hitel-megállapodásokról szóló 2008/48/EK irányelv hazai implementálása?

Hasonlítsa össze az Fhtv. és a Ptk. hitelszerződés fogalmát!

Mit értünk teljes hiteldíj mutatón? A fogyasztói hitelszerződés megkötésének folyamatában mikor kell feltüntetni a THM-et?

A szerződéskötést megelőző tájékoztatási kötelezettségnek milyen módon és tartalommal és mikor kell eleget tennie a hitelezőnek?

Mit jelent a fogyasztói elállási jog a hitelszerződések kapcsán? Mikortól kezdődik a fogyasztói elállási jog 14 napos határideje, ha a hitelező nem tesz eleget tájékoztatási kötelezettségének?

Mit értünk kapcsolt hitelszerződés alatt? Milyen hatása van a kapcsolt fogyasztói hitelszerződésre, ha a fogyasztó az áru értékesítésére vonatkozó adásvételi szerződés hibás teljesítése miatt gyakorolja elállási jogát?

Lemondhat-e a fogyasztó előtörlesztési jogáról?

Soroljon fel fogyasztói hiteljogot érintő Fhtv.-n kívüli jogszabályokat?

Felhasznált irodalom:

Bártfai Judit - Bozzay Erika - Kertész Ágnes - Wallacher Lajos: Új szavatossági és jótállási szabályok, Fogyasztóvédelmi jogharmonizáció a polgári jogban és a polgári eljárási jogban, HVG-Orac., Bp., 2004., Bodzási Balázs: Új irányelv a fogyasztói hitelszerződésekről – növekvő fogyasztóvédelem az Unión belül?, Európai jog, 2009/3., 30-36., Fazekas Judit: Fogyasztóvédelmi jog, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Bp., 2007., Fuglinszky Ádám: A kezesség jogintézménye a hálaló kereskedelem illetve a fogyasztói kölcsön szemszögéből a vonatkozó EU irányelvek és a német jog tükrében, Polgári Jogi Kodifikáció, 2000/4. 32-34., Hajnal Zsolt: A fogyasztási hitel szabályozása, In: Csécsy-Fézer-Hajnal-Károlyi-Petkő-Törő: A gazdasági szféra ügyletei, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen 2009. 408-414; Nagy Éva: A fogyasztói célú hitelezés kialakulása, Jura, 2006/1. 85-96., Nagy Éva: A fogyasztói hitelszerződés és a hálaló kereskedelem viszonyának értelmezése, A „Heininger”-ügy, Európai Jog, 2003/2. 42-46., Nagy Éva: A fogyasztói hitelszerződés magyar jogba ültetése, Magyar Jog, 2004/5. 272-279., Nagy Éva: Kölcsönszerződésből fogyasztói hitel, Jura, 2004/2. 92-100., Rott, Peter: Die neue Verbrauchercredit-Richtlinie 2008/48/EG und ihre Auswirkungen auf das deutsche Recht, Wertpapiermitteilungen, Zeitschrift für Wirtschafts- und Bankrecht, 2008/24., 1104-1113., Sándor István: A magyar fogyasztóvédelmi jog, Unió, Bp., 2003., Vékás Lajos: Fogyasztóvédelmi magánjog és kodifikáció, In: Vékás Lajos: Az új Polgári Törvénykönyv elméleti előkérdései, HVG-Orac, Bp., 2001., 75-135.
Jogesetek: C-208/98. számú Berliner Kindl Brauerei AG v Andreas Siepert Berliner Kindl ügy; Rampion kontra Franfinance SA és K par K SAS. C-429/05. számú ügy

XIV. TERMÉKBIZTONSÁG, TERMÉKFELELŐSSÉG,
SZOLGÁLTATÁSOK NYÚJTÁSÁNAK KÜLÖNÖS KÖVETELMÉNYEI

1. Termékbiztonság az Európai Unió belső piacán és a hazai szabályozás

Az Európai Unió felismerte, hogy a **magas szintű fogyasztóvédelem biztosítása érdekében** megfelelő módon **hozzá kell járulnia a fogyasztók egészségének és biztonságának védelméhez**. E cél megvalósítását segítik elő az általános termékbiztonsági előírást bevezető, és a gyártók és forgalmazók általános kötelezettségeiről, a közösségi termékbiztonsági előírások betartásáról, valamint egyes esetekben a közösségi szintű gyors információcseréről és intézkedésekről szóló rendelkezéseket tartalmazó horizontális közösségi jogszabályok. Amennyiben ugyanis a tagállamok között az egyes termékek által jelentett veszélyek kezelésének megközelítési módjában eltérés mutatkozik, az ilyen eltérések a fogyasztóvédelem terén elfogadhatatlan különbségekhez vezethetnének, és végső soron gátolhatnák a belső piacon belüli kereskedelmet is.

Mivel a forgalomba hozott termékek köre ugyanakkor rendkívül gyorsan változhat a technológiai fejlődésnek köszönhetően, így rendkívül gyors reakciókra volna szükség a termékekre vonatkozóan egyedileg megalkotott jogszabályok alkalmazása esetén. Nyilvánvaló mivel ez nem lehetséges számos esetben, így szükséges volt, hogy megalkotásra kerüljenek közösségi szinten általános termékbiztonsági előírások. Tulajdonképpen ezt az igényt teljesíti be az Európai Parlament és a Tanács **2001/95/EK irányelve** az általános termékbiztonságról.

A korábbi szabályokat meghatározó általános termékbiztonságról szóló, 1992. június 29-i 92/59/EGK irányelvet rendelkezéseinek kiegészítése, megerősítése vagy világosabb megfogalmazása érdekében több szempontból is módosítani kellett, a megszerzett tapasztalatoknak, a fogyasztói termékek biztonságára vonatkozó új, ehhez kapcsolódó fejleményeknek, az alapszerződéseken

végrehajtott változtatásoknak köszönhetően, valamint az elővigyázatosság elvére tekintettel.

Fontos kiemelni, hogy az általános termékbiztonsági szabályok abban az esetben alkalmazandók, ha nincsen más alkalmazandó speciális ágazati szabály. Az általános termékbiztonsági irányelv mellett pedig számos külön irányelv és közvetlen hatállyal bíró tanácsi rendelet, valamint bizottsági határozat rögzít speciális szabályokat a termékbiztonság területére vonatkozóan. Ilyen speciális szabályok vonatkoznak többek között *az élelmiszerekre, az elektromos berendezésekre, a játékokra, a kozmetikai termékekre és a gyógyszerekre is.*

A 2001/95/EK irányelv által meghatározott szabályokat a termékekre az eladás módjára való tekintet nélkül kell alkalmazni (így a szolgáltatással összefüggésben nyújtott terméket is), tárgyi hatálya azonban nem terjed ki a szolgáltatásokra. Az irányelv *a termék definícióját* egyébként *rendkívül széleskörűen határozza meg*, így hatálya kiterjed minden olyan termékre, *amelyet fogyasztóknak szántak, vagy nem a fogyasztóknak szántak, de amelyet a fogyasztók ésszerűen előrelátható feltételek mellett valószínűsíthetően használnak, és üzleti tevékenység folyamán ellenszolgáltatás fejében vagy anélkül, új, használt vagy újra-feldolgozott állapotban szállítottak vagy bocsátottak rendelkezésre.* Főszabály szerint a gyártókat terhelő kötelezettség, hogy kizárólag biztonságos termékeket hozzanak forgalomba. Egyebekben pedig megjegyzendő, hogy az irányelv alapján a forgalmazóknak is megfelelő gondossággal kell eljárniuk annak érdekében, hogy segítsék az alkalmazandó biztonsági előírások betartását, különösen oly módon, hogy nem forgalmazzanak olyan terméket, amelyről tudják, vagy a birtokukban lévő információk és szakmai tudásuk alapján feltételezniük kell, hogy az előírásoknak nem felel meg.

A 2001/95/EK irányelv alapján a tagállamok biztosítják, hogy a gyártók és a forgalmazók oly módon teljesítsék az ezen irányelv implementációja alapján őket terhelő kötelezettségeket, hogy a forgalmazott termékek biztonságosak legyenek. Ennek érdekében pedig a tagállamok hozzák létre illetve jelölik ki azokat a hatóságokat, amelyek illetékesek annak ellenőrzésére, hogy a termékek megfelelnek-e az általános biztonsági előírásoknak, és felruházzák az ilyen hatóságokat az ezen irányelv alapján feladatkörükbe tartozó megfelelő intézkedések meghozatalához szükséges hatáskörökkel.

A magyar fogyasztóvédelmi hatóság a szociális és munkaügyi miniszter által jóváhagyott ellenőrzési és vizsgálati programja alapján 2010-ben egyéb tevékenységei között különös figyelmet fordít az irányelven alapuló ún. RAPEX (Rapid Alert System for Non-Food Products) riasztás keretében érkező termékek keresésére és a megtalált termékek termékbiztonsági vizsgálatára. A RAPEX riasztási rendszer egyébként az EU tagállamok veszélyes termékekre vonatkozó információs rendszere (az információs adatbázis elérhető az Európai Bizottság honlapjáról a http://ec.europa.eu/consumers/dyna/rapex/rapex_archives_en.cfm internetes címen), funkciójában a TRAPEX rendszert váltotta fel hazánk viszonylatában az uniós csatlakozást követően. Amennyiben egy tagállam kötelező vagy önkéntes alapon olyan intézkedéseket vagy lépéseket fogad el, vagy ezek elfogadásáról határoz, ezeket ajánl, vagy a gyártókkal és a forgalmazókkal ilyen intézkedésekben vagy lépésekben állapodik meg, amely egy terméknek a tagállam területén történő értékesítését vagy használatát súlyos veszély miatt megakadályozza, korlátozza vagy különleges feltételekhez köti, erről a RAPEX-en keresztül haladéktalanul értesíti a Bizottságot.

Mint látható tehát a belső piacon a fogyasztóvédelem fontos célkitűzése, hogy a termékek forgalmazása és szolgáltatások nyújtása során a fogyasztó alapvető személyhez fűződő jogai védve legyenek. Ezek az alapvető személyhez fűződő jogok elsődlegesen az élethez, testi épséghez, egészséghez fűződő jogok. E jogok védelemben részesítésének garanciáját fejezi ki a termékbiztonság követelménye, melyet a **fogyasztóvédelmi törvényünk** a 2001/95/EK irányelvnek való megfelelés okán külön cím alatt szerepeltet. Az **1997. évi CLV. törvényünk (Fgytv.)** kimondja, hogy *csak biztonságos termék forgalmazható*. Egy termék biztonságos voltának megállapítása azonban pontosan a termékek sokszínűsége miatt objektív szempontok felállításával szinte lehetetlen. Éppen ezért a törvény csupán azokat a kritériumokat rögzíti, melyek – bár a szubjektív értékelésnek és ennél fogva a bírói jogértelmezésnek széles mozgásteret biztosítanak – általánosságban valamennyi termék esetében értelmezhetőek. A *termék akkor tekinthető biztonságosnak*, ha

- a fogyasztó életét, testi épségét, egészségét a rendeltetésszerű vagy az ésszerűen várható használat mellett (beleértve a használhatóság időtartamát, üzembe helyezési, beszerelési, karbantartási előírások betartását) nem veszélyezteti, vagy
- a rendeltetésszerű vagy ésszerűen várható használatával járó legkisebb mértékben veszélyezteti.

Az utóbbi fordulat azokra a termékekre vonatkozik, melyek természetüknél fogva magukban hordoznak bizonyos fokú kockázatot a fogyasztó életére, egészségére, testi épségégre nézve (pl. dohánytermékek, maró hatású súrolószerek, stb.). Önmagában azonban a termék természetes veszélyessége nem menti fel a gyártót a termékbiztonság követelményének való megfelelés alól. A veszélyeket ugyanis a törvény megfogalmazása szerint köteles a lehető legkisebb mértékre redukálni.

A termék biztonságos voltának megítélése során *számos tényezőt* kell figyelembe venni:

- A termék *alapvető ismérvei* a vizsgálat középpontjába kerülnek: összetétel, csomagolás, a termék összeszerelésére, beszerelésére, karbantartására, felhasználására vonatkozó előírások).
- A termék *más termékekre gyakorolt hatását* is figyelembe kell venni, hiszen a fogyasztó várhatóan akár a tárolás, akár a felhasználás körében szükségképpen más termékekkel együtt üzemelteti, használja az adott terméket. Természetesen a törvény irreális követelményeket nem támaszt, így a termék előállítása és forgalmazása során csak a más termékekkel ésszerűen előrelátható, várható használatra kell tekintettel lenni, nem extrém – akár a rendeltetésszerű használatától is távol álló – felhasználási formákra.
- A terméke külső megjelenítése, címkézése, használati és kezelési útmutatója, hulladékkezelési vagy más tájékoztatója azért releváns a termékbiztonságnak való megfelelés vizsgálata során, mert jellemzően ezekből az információforrásokból nyerhet a fogyasztó tájékoztatást arra vonatkozóan, hogy a termék felhasználása során milyen esetleges biztonsági előírásokat kell betartania, vagy éppen milyen felhasználási formáktól kell tartózkodnia. A tájékoztatás nem megfelelő (hiányos vagy éppen félrevezető) természete szintén jelentheti a termékbiztonság követelményébe ütközést.
- A termék használatának hatását külön meg kell vizsgálni a fokozott veszélynek kitett fogyasztók oldaláról. A gyermekek vagy az időskorúak tipikusan ebbe a fokozott veszélynek kitett fogyasztói körbe sorolhatók. Éppen ezért a termék forgalmazása csak akkor tekinthető biztonságosnak, ha a termékre szerelt

védelmi mechanizmusok és/vagy a tájékoztató (pl. használati és kezelési útmutató) megakadályozza, hogy a különös veszélynek kitett fogyasztók például éppen szellemi fejlettségük alacsonyabb fokának köszönhetően károkat szenvednek el a termék használata közben.

Megjegyezzük, hogy az európai fogyasztóvédelmi jog ez esetben sem ró irreális terhet a gyártókra. Szemben az amerikai felfogással, a fokozott veszélynek kitett fogyasztók érdekében a terméken szereplő figyelemfelhívások, használati korlátozások (pl. 5 éves kor alatt nem használható) elegendők a termékbiztonság követelményének teljesítéséhez. Az európai jogfelfogás nem osztja az ügyben elfogadott amerikai bírósági álláspontot, mely szerint egy öngyújtóra szükségképpen gyermekzárat is kell szerelni annak megakadályozására, hogy a gyermek – aki egyébként a termék ésszerűen várható felhasználói körén kívül esik – az öngyújtóval játszva tüzet okozhasson.

A hazai joggyakorlatban találkozhatunk olyan kirívó példával is, amikor az eljárt bíróság a fokozott veszélynek kitett fogyasztói kör tekintetében sem ismerte el a fejlettség alacsonyabb foka miatti feltételen speciális védelem szükségességét. A Pest Megyei Bíróság által 8. K. 27089/2008/4. szám alatt közigazgatási perben hozott ítéletében a közigazgatási ügy iratai alapján megállapította, hogy a felperes által forgalmazott radír jégkrém formájának ellenére nem téveszhető össze jégkrémmel. A jégkrém mérete, hőmérséklete, halmazállapota, színe és illata nem tekinthető azonosnak a perbeli radírral. Erre való tekintettel az ügyben eljárt bíróság a fogyasztóvédelmi hatóság (mint alperes) bírságot kiszabó határozatát hatályon kívül helyezve arra a megállapításra jutott, hogy a radírt használó gyermekkorúak nem tévesztik össze a radírt a jégkrémmel, képesek azok megkülönböztetésére, és a radír rendeltetészerű használatára. A Legfelsőbb Bíróság egyébként több eseti döntésében és elvi határozatában is rámutatott arra, hogy a közigazgatási határozatok felülvizsgálata során a Ket. és a Pp. szabályozásának megfelelően a bíróság a közigazgatási perben jogszerűségi felülvizsgálatot végez. Jogsértést szankcionáló, bírságoló határozatok felülvizsgálata esetén a bírságösszeg érintésének csakis akkor van helye, ha annak meghatározásakor a közigazgatási hatóság jogszabálysértően járt el (például a tényállás szükséges mélységű tisztázatlanságában, az egyes, az ügy megítélése szempontjából lényeges körülmények figyelmen kívül hagyásában, okszerűtlen, logikátlan mérlegelési tevékenységben).

Ágazati jogszabályok az Fgytv. általános szempontokat adó szabályaihoz képest további speciális termékbiztonsági követelményeket is meghatároznak (főképpen a gyermekek védelme érdekében).

Ezen speciális ágazati szabályok közül hatósági joggyakorlat alapján a legfontosabbak:

- Nem hozható forgalomba az áruk és a szolgáltatások biztonságosságáról és az ezzel kapcsolatos piacfelügyeleti eljárásról szóló 79/1998. (IV. 29.) Korm. rendelet 2. § (1) bekezdése alapján olyan áru, amelynek tényleges tulajdonsága nem ismerhető fel, és ezért veszélyezteti a fogyasztók egészségét és biztonságát.
- Az egyes villamossági termékek biztonsági követelményeiről és az azoknak való megfelelésértékeléséről szóló 79/1997. (XII. 31.) IKIM rendelet 3. § (1) bekezdése alapján villamossági termék az Európai Unióban kizárólag akkor hozható forgalomba, ha azt a gyártó úgy alakította ki és állította elő, hogy szabályos üzembe helyezés és karbantartás, valamint rendeltetésszerű használat esetén nem veszélyezteti az emberek, háziállatok biztonságát és a vagyonbiztonságot.
- A kozmetikai termékek biztonságosságáról, gyártási, forgalmazási feltételeiről és közegészségügyi ellenőrzéséről szóló 40/2001. (XI. 23.) EüM rendelet 2. § (4) bekezdése alapján kozmetikai terméket tilos előállítani veszélyes anyag vagy készítmény, illetve gyógyszer előállítására szolgáló üzemszében. Tilos továbbá a rendelet 2.§ (5) bekezdése alapján olyan kozmetikai terméket forgalomba hozni, amely az Európai Unióban osztályozott veszélyes anyagok jegyzéke szerint rákkeltő, mutagén vagy reprodukció-károsító 1., 2. és 3. kategóriájú veszélyes anyagokat tartalmaz, valamint a rendelet 6. § (2) bekezdése alapján tilos kozmetikai termék előállításához a 2. számú mellékletben meghatározott anyagot felhasználni.
- Gyermejjáték csak akkor forgalmazható, ha az a rendeltetésszerű és a gyermekek szokásos viselkedését figyelembe vevő, előrelátható használata során a használók vagy más személyek biztonságát és egészségét nem veszélyezteti, és megfelel a gyermejjátékszerek biztonságossági követelményeiről, vizsgálatáról és tanúsításáról szóló 24/1998. (IV. 29.) IKIM-NM együttes rendelet 2. számú mellékletében meghatározott lényeges biztonságossági követelményeknek.
- Kizárólag gyermekbiztos öngyújtó forgalmazható az öngyújtók forgalomba hozatalának egyes követelményeiről szóló 28/2007. (III. 7.) GKM rendelet 2. §-a alapján. Az a gyújtó minősül

gyermek-biztos öngyújtónak, amelyet úgy terveztek vagy állítottak elő, hogy szokásos vagy ésszerű felhasználási körülmények között 51 hónaposnál fiatalabb gyermek - a működtetéséhez szükséges erő, az öngyújtó konstrukciója, gyújtómechanizmus védelme, a meggyújtásához szükséges műveletek bonyolultsága, vagy egyéb ok miatt - nem tud működtetni.

- A játszótéri eszközök biztonságosságáról szóló 78/2003. (XI. 27.) GKM rendelet 3. § (1) bekezdése alapján játszótéri eszköz akkor hozható forgalomba, telepíthető, illetve vehető használatba, ha megfelel a biztonságossági követelményeknek, és ezt kijelölt tanúsító szervezet által kiadott megfelelőségi tanúsítvány vagy azzal egyenértékű külföldi megfelelőségi tanúsítvány igazolja.
- A mutatóványos berendezések biztonságosságáról szóló 7/2007. (I. 22.) GKM rendelet 2. § (1) bekezdése alapján a mutatóványos berendezést úgy kell tervezni, gyártani, kialakítani, hogy rendeltetésszerű használat esetén ne veszélyeztesse a személyek életét, testi épségét, egészségét és a vagyonbiztonságot.
- Az egyes veszélyes anyagok csomagolásának gyermekek számára biztonságos zárással és tapintással érzékelhető, veszélyre utaló jelképpel történő ellátásáról szóló 8/1998. (II. 4.) IKIM rendelet 2. § (1) bekezdésének a) pontja alapján a gyermek számára biztonságos zárással kell ellátni azon termékek fogyasztói csomagolását, amelyek „nagyon mérgező”, „mérgező” és „maró” besorolásúak.
- Meg kell tiltani az élelmiszer forgalmazását, emberi fogyasztás céljára való felhasználását, szükség esetén átmeneti időtartamra a termelését, ha az az élelmiszerekben előforduló mikrobiológiai szennyeződések megengedhető mértékéről szóló 4/1998. (XI. 11.) EüM rendelet 1. számú mellékletben meghatározott határértéket meghaladó mennyiségű mikroorganizmust, a 2. számú mellékletben meghatározott kórokozót határértéket meghaladó mennyiségben tartalmaz, vagy a csecsemők és gyermekek táplálására szolgáló, valamint a diétás élelmiszer bármely mikotoxinnal kimutatható mértékben szennyezett, vagy az a járványügyi vizsgálat alapján valószínűsítetten kórokozó mikroorganizmussal szennyezett.

- Az állati eredetű élelmiszerekre vonatkozó egyes élelmiszer-higiéniai szabályokról szóló 66/2006. (IX. 15.) FVM rendelet 2. §-a alapján tiltott módon forgalomba hozottnak minősül az az állati eredetű élelmiszer, amelyet közfogyasztásra az állat-egészségügyi határállomás megkerülésével harmadik országból kereskedelmi vagy egyéb célra hoztak be, állat-egészségügyi zárlati intézkedés megszegésével forgalmaznak, e célra nem engedélyezett helyen és módon állítottak elő vagy ilyen helyen hoztak forgalomba, a kötelezően előírt élelmiszer-higiéniai vizsgálat elmulasztásával szándékoznak értékesíteni, vagy az eredet, illetve a húsvizsgálat hitelt érdemlő igazolásának hiányában forgalmaznak. Egyébként az emberi fogyasztásra szánt állati eredetű termékek előállítására, feldolgozására, forgalmazására és behozatalára vonatkozó állat-egészségügyi követelmények megállapításáról szóló 19/2005. (III. 22.) FVM rendelet 3. § a) pontja alapján az állati eredetű termékeknek olyan állatokból kell származniuk, amelyek az adott állatokra és termékekre vonatkozó állat-egészségügyi korlátozások alatt nem álló állattartó telepről, létesítményből, területről vagy területrészeiről származnak.
- A különleges élelmiszer csak előre csomagolt formában hozható kereskedelmi forgalomba a végső fogyasztó számára és a csomagolásnak teljes mértékben be kell fednie a terméket a különleges táplálkozási célú élelmiszerekről szóló 36/2004. (IV. 26.) ESzCsM rendelet 5. § (1) bekezdése szerint.

A Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság által forgalomból kivont veszélyes termékek tipikusan a tűz, égési sérülés, áramütés, vágás, zúzódás, csonttörés és a fulladás veszélye miatt nem kerülhetnek, illetve maradhatnak kereskedelmi forgalomban.

A termékbiztonság szabályainak megtartására a 2001/95/EK irányelv szabályaival összhangban elsősorban a **gyártó** köteles. A gyártó kötelezettségei ennek megfelelően a következők:

- Köteles *gondoskodni* a termék biztonságosságáról.
- Az a gyártó (vagy forgalmazó), akinek a rendelkezésére álló tájékoztatás vagy szakmai ismeret alapján tudnia kell, hogy az általa forgalmazott termék nem felel meg a meghatározott

biztonságossági követelménynek, *köteles a hatóságot haladéktalanul tájékoztatni.*

- Ha a kockázat figyelmeztetés nélkül nem észlelhető azonnal, a gyártó köteles a *fogyasztót írásban figyelmeztetni* olyan módon, hogy a fogyasztó felmérhesse a termék rendeltetésszerű vagy ésszerűen várható használatával járó veszélyt, illetve megtehesse a veszély elleni óvintézkedéseket. A figyelmeztetés nem mentesíti a gyártót és a forgalmazót a termék biztonságosságával kapcsolatos kötelezettségei alól.
- A gyártó köteles a forgalmazott termékkel kapcsolatos kockázati tényezőket felmérni, és megtenni a *megelőzésükhöz*, illetve az elhárításukhoz *szükséges intézkedéseket*, ennek körében:
 - a. a terméket azonosításra alkalmas jelöléssel ellátni;
 - b. a forgalmazott termék biztonságosságát mintavétel útján rendszeresen ellenőrizni;
 - c. a termék biztonságosságával kapcsolatos kifogásokat kivizsgálni;
 - d. a forgalmazót az ellenőrzések megállapításairól tájékoztatni;
 - e. a nem biztonságos terméket a forgalomból kivonni, illetve - a külön jogszabályban meghatározottak szerint – visszahívni.

Az ipari termékeken elhelyezett CE-jelölés azt szimbolizálja, hogy az említett jelölést elhelyező vagy annak elhelyezéséért felelős, természetes vagy jogi személy igazolta, hogy a termék megfelel a közösség rá alkalmazandó teljes harmonizációs rendelkezéseinek, és hogy megfelelő megfelelőség-értékelési eljáráson esett át. Amennyiben az ipari termékek más szempontokra vonatkozó és a CE-jelölés elhelyezését ugyancsak előíró, egyéb irányelvek hatálya alá tartoznak, a jelölésnek azt is jeleznie kell, hogy a termékekről vélelmezik, hogy azok egyéb irányelvek rendelkezéseinek is megfelelnek.

Az Fgytv. a gyártó mellett a forgalmazóra is hárít kötelezettségeket a termékbiztonság követelményének érvényre juttatásával kapcsolatosan:

- A forgalmazó *nem forgalmazhat* olyan terméket, amelyről tudja vagy a rendelkezésére álló tájékoztatás vagy szakmai ismeret alapján tudnia kellene, hogy nem biztonságos;
- A forgalmazó is terheli az a kötelezettség, hogy *tájékoztatassa a hatóságot* a nem biztonságos termékkel kapcsolatban;

- Köteles továbbá elősegíteni az általa forgalmazott termék biztonságosságának ellenőrzését, és a veszélyek elkerülése érdekében a gyártókkal és a hatóságokkal együttműködni.

A Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság Dél-alföldi Regionális Felügyelősége DAF-00885-1/2009. számú határozatában bírságot szabott ki, mert a vállalkozás által értékesített távirányítós játékautóhoz biztosított akkumulátoron nem került feltüntetésre a védettségi jelölés, valamint azon korcsoport jelölés melyet a 8 éves kor felett felügyelet nélkül használható akkumulátortöltőkön kell feltüntetni. A forgalmazó ebben az esetben egyébként alaptalanul hivatkozott arra, hogy csak a próbavásárlást követően derült ki számára is, hogy a gyártó nem tett eleget az Fgytv. szerinti kötelezettségének és a bontatlan csomagolás nem tartalmazta a használati utasítást.

A Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság Észak-magyarországi Regionális Felügyelősége ÉMF-00050/0001/2010. számú határozatában kötelezte az eljárás alá vont egyéni vállalkozót azon jogsértő állapot megszüntetésére, miszerint felfújható lufit értékesít az egységcsomag megbontása után darabonként, úgy, hogy nem kerülnek külön feltüntetésre az áru azonosítására alkalmas jelölések. A jelölés hiánya az Fgytv. 4/A § (2) bekezdésének a) pontjába ütköző módon a kockázati tényezők megelőzéséhez, elhárításához szükséges intézkedések megtételének elmulasztását jelenti. Bár a kötelezettség ebben az esetben is elsődlegesen a gyártót terheli, ugyanakkor maga a forgalmazó sem forgalmazhat olyan terméket, amelyről a rendelkezésére álló tájékoztatás alapján tudnia kellene, hogy esetleg nem biztonságos.

A termékbiztonság követelményének rögzítéséhez kapcsolódik a termékfelelősség intézménye, mely a gyártó objektív – felróhatóságtól független – felelősségét teremti meg a hibás termék által a fogyasztó életében, testi épségében, egészségében vagy más vagyontárgyaiban okozott károk megtérítéséért.

2. A termékfelelősség

2.1. A termékfelelősség intézményének kialakulása

A termékfelelősség intézménye a XX. században az Amerikai Egyesült Államokban jelent meg először. Az 1916-os McPherson v. Buick Motor Company [217 N.Y. 382, 111 N.E. 1050 (1916)] ügyben az USA Legfelsőbb Bírósága megteremtette a gyártók objektív felelősségét a hibás termék által okozott károk megtérítése vonatkozásában. A probléma Európában és Magyarországon is ismert volt. Bár a hibás

teljesítéshez kapcsolódó jogkövetkezmények évezredek jogi múltra tekintenek vissza, az európai államok egészen 1985-ig nem kezelték külön alapokon nyugvó intézményként azt a helyzetet, amikor a termék hibájának orvoslásán (szavatossági jogok) túl a hibás termék által okozott károk megtérítését is kérte a fogyasztó.

A probléma forrását a *privity* doktrína jelentette. A hibás termék által okozott károk esetében ugyanis a termék gyártója és a fogyasztó (végfelhasználó) között nem volt szerződéses kapcsolat, így a fogyasztó kárának megtérítése érdekében kizárólag a kereskedőhöz fordult. A kereskedő azonban egy gyártási hibában szenvedő termékkel kapcsolatosan hamar mentesülni tudott a felróhatóság hiányának bizonyításával, saját kárának viselésére kötelezve ezzel a fogyasztót. A *privity* doktrína értelmében a károk megtérítését csak azzal a személlyel szemben lehet követelni, akivel a fogyasztó közvetlenül szerződéses kapcsolatba került. További probléma volt, hogy ha nem a termék vevője szenvedte el a károkat, hanem annak tényleges használója (pl. unokának vásárolt ajándék), akkor a károsult szerződéses viszonyba még a kereskedővel sem került.

A korábbi közvetett felelősségi rendszer kitágítása két irányban történt meg. Vertikálisan a kereskedelmi lánc végén elhelyezkedő fogyasztó - akinek nincs szerződéses kapcsolata a gyártóval - kárát ítélték a gyártó oldalán felróhatónak (*negligence without fault*, azaz a gyártó a termék hibája, és nem a saját felróható/gondatlan eljárása miatt felel). A horizontális kibővülés során - amellyel szintén a szerződéses kapcsolat hiányán sikerült átlépni - azok kerültek be a termékfelelősség által védettek körébe, akik a terméket nem maguk vásárolták, hanem annak csak használói voltak (*passzív szemlélők, bystanders*.)

Az 1970-es években Magyarországon is eltérő megoldások születtek a hibás termék által okozott károk megtérítésének kérdésében. A bírói gyakorlat kezdetben szigorúan a kontraktuális (szerződésszegéssel okozott károkért való) felelősség szabályainak alkalmazásával vizsgálta az ügyeket, majd a '80-as évektől már egyértelműen deliktuális (szerződésen kívüli károkozás) felelősség körébe tartozónak ismerte el az intézményt. A deliktuális felelősség megállapítását már nem akadályozta a szerződések jogában ismert *privity* doktrína. A gyártót a bíróság a Ptk. 339. § alapján marasztalhatta a fogyasztót ért károk megtérítésében, amennyiben felróhatósága megállapítható volt.

A dolog hibája esetében a gyártóval szemben szerződéses kapcsolat hiányában is közvetlenül érvényesíthető igény, azonban ez nem teszi kötelezővé vagy elsődlegessé a károsult számára az igényérvényesítésnek ezt az útját, és nem érinti a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség szabályain alapuló, vagy külön jogszabályban meghatározott igényérvényesítési lehetőségeit. **(BDT2005. 1168)**

A gyártó hibás termék által okozott károkért fennálló felelőssége azonban a kártérítés általános szabályához képest eltérő megközelítést kíván. A felróhatóság hiányára alapított mentesülés az esetek többségében nem okozhat problémát a gyártónak, hiszen a gyártási technológiára vonatkozó előírások betartásának bizonyításával nem terhelte felelősség a gyártót a gyártási szalagról lekerülő selejtes termék által okozott károk megtérítéséért. Az amerikai alap gondolat pontosan azért szakított a polgári jogi felelősség általános alakzataként számon tartott vétkességi alapú rendszerrel, mert a termék hibáját eredményező gondatlan gyártói magatartás igazolásához szükséges bizonyítékok jellemzően a gyártónál lelhetők fel, így aránytalan terhet jelentett a fogyasztó számára a gyártó kötelelesség szegésének bizonyítása.

2.2. 85/374/EGK irányelv

Az Európai Közösségek a **85/374/EGK irányelvében** a gyártókat terhelő objektív (felróhatóságtól független) felelősséget írt elő a hibás termék által okozott károk megtérítésére. Az irányelv sajátos abból a szempontból, hogy a *maximum harmonizáció* jegyében fogant. Ennek megfelelően a tagállamok az irányelv rendelkezéseitől csak annak kifejezett megengedő rendelkezése esetén térhetnek el saját nemzeti szabályaik megalkotása során, és még a fogyasztó számára kedvezőbb (a gyártókra nézve szigorúbb) szabályokat sem állapíthatnak meg az irányelv előírásaitól eltérően. Az irányelv így nem pusztán jogközelítést, hanem jogegységesítést valósított meg a termékfelelősség intézményével kapcsolatosan a tagállamok jogában. Magyarországon a jogalkotó az **1993. évi X. törvényben** szabályozta a termékfelelősség problémáját. A törvény megalkotását – bő tíz évvel csatlakozásunk előtt – az EK irányelv inspirálta.

Meg kell jegyeznünk, hogy az EK termékfelelősségi irányelvének számos ponton gyártóknak kedvező, gyártói felelősséget limitáló szabályai annak a gazdasági környezetnek a lenyomatát adják, melyek

elfogadása idején jellemezték az amerikai és európai piacot. Az 1980-as évekre már minden oldalról értelmezett és gyakran alkalmazott termékfelelősségi koncepciót az amerikai bíróságok olyan kiterjesztően értelmezték az objektív felelősséget tekintve, hogy egész iparágakat, nagyvállalatokat sodortak a termékfelelősség címén megfizetett kártérítési összegek a fizetéseképtelenség szélére (gondoljunk csak a dohányipart ért támadásnak is felfogható cigaretta perekre). Az EK a fejlesztést visszafogó negatív amerikai példán okulva választotta a jóval visszafogottabb, fogyasztók számára megköthetőket tartalmazó, maximum harmonizációt előírányzó irányelvi szabályozási modellt. Az irányelv felülvizsgálata évek óta a Tanács napirendjén szerepel.

2.3. A termékfelelősség lényege

A hazai és nemzetközi kereskedelemben az áruforgalom biztonsága, a fogyasztók érdekeinek védelme, a termékek korszerűségének fokozása és minőségük javításának követelménye szükségessé teszi, hogy a modern termelési feltételek mellett a gyártót a hibás termék által okozott károkért az általánosnál szigorúbb felelősség terhelje.

A termékfelelősség a hibás termék által okozott károkért a hibás termék gyártóját terhelő, felróhatóságtól független, szigorú, objektív felelősség.

Termékfelelősség esetében **következményi károk** kerülnek megtérítésre. Azok a károk, melyek a termék hibájával közvetlen okozati összefüggésben állnak. A felróhatóság meglétét megkívánó általános felelősségi alakzattal szemben a termékfelelősségi törvény a hibás termék által a fogyasztó személyében és vagyontárgyaiban okozott károk megtérítésénél objektív felelősségi rezsimit vezet be. Az **objektív felelősség** ennek megfelelően arra koncentrál, hogy a károsult károkozást megelőző helyzetét helyreállítsák, és a gyártó számára csak nagyon szűk körben enged mentesülést a felelősség alól. A prevenció a jogintézmény körében sajátosan jelentkezik. Az Amerikai Egyesült Államokban bevallottan a termékfelelősség intézménye a termékbiztonság megvalósulását, a biztonságos gyártási és forgalmazási attitűd kialakítását szolgálja. Az Európai Unió szigorú és szerteágazó termékbiztonsági előírásai, szabványai, minőségvédelmi megoldásai mellett a termékfelelősség bár magában hordozza a prevenció eszméjét, azonban a gyakorlatban jóval kevésbé érvényesül megelőző funkciója.

2.4. A gyártó fogalma

A termékfelelősség körében alkotott objektív felelősség a termék gyártóját terheli. Összhangban az Fgytv. 3.§ (2) bekezdésében a termékbiztonság körében alkotott szabályaival a termék gyártójának kötelezettsége biztonságos terméket előállítani. Termékfelelősség alapján elsődlegesen a **gyártó** az, aki felel a termék hibájából keletkező károkért. A gyártó személyének meghatározása így kulcsfontosságú az igényérvényesítés során. A gyártó személyének meghatározására a termékfelelősségi törvény egy háromlépcsős megoldást kínál, kitágítva ezzel a gyártó fogalmát a klasszikus előállító tevékenységhez képest.

Gyártónak minősül:

- a.) a végtermék, résztermék, alapanyag *előállítója*;

A gyártói minőség klasszikus jelentése a termék előállítójára vonatkozik, aki jogi értelemben és hétköznapi értelemben is gyártónak tekinthető. Az esetek döntő többségében a felelősség a termék előállítóját terheli. A törvénynek azonban meg kellett birkóznia azzal a problémával is, amikor az előállító személyét nem lehet meghatározni, vagy éppen az előállító olyan országban van bejegyezve, rendelkezik székhellyel, mely országgal és jogával kapcsolatosan az igényérvényesítés különös nehézségekbe ütközik.

- b.) aki a terméken elhelyezett nevével, védjegyével, vagy más *megkülönböztető jelzés alkalmazásával önmagát a termék gyártójaként tünteti fel*;

Egyfajta vélelmezett gyártói minőséggel állunk szemben. Mivel a termékfelelősség alapvetően a fogyasztóvédelmi jog intézménye, így a fogyasztó felé fennálló tájékoztatási szabályokból következik, hogy a fogyasztó azon információk birtokába juthat, melyeket a gyártó és a forgalmazó rendelkezésére bocsát. Ha a fogyasztó alappal hihette, hogy valamely, a terméken feltüntetett személy a termék előállítója, úgy a termékfelelősségnek ki kell terjednie az ilyen személyre is.

- c.) import termékek esetében az *importálóval szemben alkalmazhatók a termékfelelősségi szabályok*.

A termékfelelősségi szabályok a külföldön előállított termék hazai importálóját is gyártónak tekintik az igényérvényesítés megkönnyítése – mindenekelőtt országhatáron belül tartása – okán. Természetesen az importőr felelőssége nem

érinti azt a jogát, hogy a termék valódi gyártójával szemben fellépjen, visszkereseti jogát érvényesíthesse vele szemben. A fogyasztóvédelemről szóló törvény azon rendelkezéséből pedig, hogy az áru importálója gyártónak minősül, önmagában még nem következik, hogy a kártérítési felelőssége e felelősség feltételeinek fennállása nélkül megállapítható **(BH2006. 288)**.

Ha a fenti hármasszabály ellenére sem állapítható meg, hogy ki a termék gyártója, a károsult számára a törvény kedvezményként rögzíti, hogy a termék minden forgalmazóját (tehát nemcsak azt, akitől a fogyasztó a szóban forgó hibás terméket megvásárolta) gyártónak kell tekinteni mindaddig, amíg a forgalmazó a gyártót, vagy azt a forgalmazót, akitől a terméket beszerezte, meg nem nevezi. A szabály alkalmazható import termékek esetében is, ha a gyártó ugyan feltüntetésre került, de importálója nem állapítható meg.

A forgalmazó felelőssége csak másodlagos, akkor kerülhet szóba, ha a gyártó személye nem ismert. Ebben az esetben is csak addig, amíg a gyártó, importáló kilétét a forgalmazó nem fedi fel. A *hibás termék forgalmazója a gyártó, illetve a forgalmazói láncolatban előtte álló forgalmazó megnevezésével azonnal mentesül a termékfelelősség alól* **(BH 2000. 350)**.

Ebből következően téves az a gyakorlat, amit néhány EU tagállam (pl. Dánia) követett az irányelv implementálása során, és a forgalmazó és gyártó egyetemleges felelősségét mondta ki. Az Európai Bíróság a **Skov v. Bilka ügyben (C-402/03)** rögzítette, hogy a termékfelelősség a gyártót terhelő különleges felelősség. Ebbe a kötelemben a forgalmazó csak az irányelv (és ennek megfelelően a magyar törvény) által megállapított körülmények fennállása esetén kapcsolódik be, feltételesen, de a gyártóval egy sorban való kötelezésére a jogszabály nem ad felhatalmazást.

A forgalmazónak a gyártó megnevezésére a károsult írásbeli felszólításától számított 30 napon belül van lehetősége. Ha e határidőn belül nem sikerül a gyártót megneveznie, felelőssége másért való helytállás formájában beáll.

Ha a **felelősség több személyt** (pl. gyártó megnevezése hiányában több forgalmazót) **terhel**, úgy felelősségük a károsulttal szemben egyetemleges. Ez a rendelkezés egyébként a közös károkozás szabályaiból is megfelelően keletkezik. Kérdés azonban, hogy a termékfelelősség körében rögzített egyetemleges felelősségre alkalmazhatók-e a közös károkozásra egyébként irányadó szabályok,

különösen az egyetemlegestől eltérő marasztalási forma alkalmazásának lehetősége. Véleményünk szerint az egyetemleges felelősség a termékfelelősség körében eltérést nem engedő szabály. A Ptk.-t jelenleg a termékfelelősségi törvény sem hivatkozta meg mögöttes joganyagként, így a károkozás általános szabályaihoz képest speciális szabályként értelmezendő, mely lerontja az általános szabályok alkalmazhatóságát. Az új Ptk. a termékfelelősség intézményének speciális felelősségi formaként történő nevesítésével már egyértelmű kapcsolatot teremt a károkozás általános szabályai és a termékfelelősség intézménye között, így elméletileg nem kizárt, hogy a bíróság az egyetemleges marasztalástól a Ptk.-ban a közös károkozásnál írt feltételek fennállása esetén eltekintsen.

2.5. A termék fogalma

Terméknek minősül minden **ingó dolog**, akkor is, ha utóbb más ingó vagy ingatlan alkotórészévé vált. Terméknek minősül továbbá a villamos energia is.

A termék fogalmának meghatározása fontos kérdés a termékfelelősség körében. Az EK irányelv megszületését megelőzően a termékfelelősség kezdetei néhány tagállam jogában szinte kivétel nélkül termékspecifikus formában jelentek meg. Németországban az irányelv implementálását megelőzően a kozmetikai termékek körében volt ismert a termékfelelősséghez hasonló objektív felelősség, míg Franciaországban elsődlegesen a gyógyszergyártók felelősségét helyezte a bírói gyakorlat objektív alapokra. Az EK termékfelelősségi irányelve ezt a különbségtételt szüntette meg, és a termék fogalmát olyan tágan határozta meg, hogy az alá lényegében valamennyi kereskedelmi forgalomba kerülő termék beletartozik, attól függetlenül, hogy az előállításával foglalkozó iparág vagy a termék felhasználása a szokásosnál nagyobb veszélyt hordoz-e magában.

A termék fogalma kiterjed nyersanyagokra, feldolgozott késztermékekre egyaránt. Bár az EK irányelv eredetileg kivonta a tárgyi hatály alól a földművelés, állattenyésztés, halászat és vadászat feldolgozatlan termékeit, a '90-es évek élelmiszerbotrányai (kerge marha kór, madárinfluenza, stb.) hatására ezeket a nyers termékeket is a termék fogalma alá rendelték. A termékfelelősségi irányelv megszületésekor a

mezőgazdasági, állattenyésztési, halászati és vadászati tevékenységből származó termékeknek valamilyen feldolgozáson kellett átesniük ahhoz, hogy termékek minősüljenek az irányelv értelmében. A mezőgazdasági termékek kizárásának eredeti indoka az volt, hogy a termelőnek eleve nagyobb kockázattal kell szembenéznie más ipari termékekhez viszonyítva. A mezőgazdaságot befolyásoló kiszámíthatatlan tényezők, mint amilyen az időjárás, jelentős hatással lehetnek a termelőre, és a mezőgazdasági termelést jóval kevésbé prognosztizálhatóvá teszik. Az EK irányelv azonban nem számolt azzal, hogy a mezőgazdaságban is iparosodás következett be, és pontosan a bizonytalan és súlyos csapással fenyegető tényezők kiküszöbölésére olyan önmagában is veszélyes eszközöket kezdtek alkalmazni, mint a műtrágya, gyomirtó, permetszerek. A szivacsos agyvelőgyulladás okozó fertőzött marhahús volt az végül, amely az 1999/34 EK irányelv megszületéséhez vezetett. Az 1999-es irányelv a termék fogalma alá rendelte a földművelés, állattenyésztés, halászat és vadászat feldolgozatlan termékeit is.

A mezőgazdasági termékekkel kapcsolatos eredeti álláspont jól példázza, hogy az EK irányelv a termékfelelősséget összekapcsolta a termelési folyamat veszélyességével. A termékek körének meghatározása során az irányelv hatályba lépésekor nem véletlenül nem koncentrált a természetesen úton előállított produktumokra. Kizárólag az ipari termelés körébe vonható eljárással készülő termékekre terjesztették ki eredetileg a szigorú, objektív felelősséget. A magyar szabályozás és az irányelv jelenleg hatályos állapotában már ezt a distinkciót nem tartalmazza. A termék fogalmának meghatározásánál a rendkívül tág definíció arra enged következtetni, hogy minden kereskedelmi forgalomba kerülő termék hibájára alapítva alkalmazhatók a termékfelelősség szabályai, függetlenül attól, hogy a termék előállítása természetes úton történt-e vagy ipari termelés következménye.

A hatályos szabályozás egyértelműen termékekről rendelkezik, így *nincs lehetőség* arra, hogy a *hibás szolgáltatás miatt* bekövetkező károkat termékfelelősség címén (az objektív felelősségi rendszer alkalmazásával) követeljék. Amennyiben tehát a masszázs következtében tartós fájdalom alakul ki, a termékfelelősség szabályai nem alkalmazhatók. Az európai termékfelelősségi jog alapját jelentő EK irányelv felülvizsgálatának ma is tartó folyamatában rendre felmerül a termékfelelősségi szabályok kiterjesztése a szolgáltatások körére.

A termék fogalmának tág meghatározása ellenére a gyakorlatban számos kérdés felmerült. Elsősorban az informatika terén kellett értelmezni a számítógép alkatrészek (hardware) és a számítógép programok (software) kérdését. A hardwarek kapcsán egyértelmű azok termék jellege. A számítógépes programok, szoftverek esetében azonban azok termék mivolta annak függvénye, hogy milyen perspektívából vizsgálják azt. Ennek megfelelően lehet szolgáltatásnak vagy terméknek tekintetni őket. Szolgáltatás jellegük mellett szól az az érv, hogy valójában egy folyamatos működést lehetővé tévő programalkotásról van szó, amely a hardware hasznosítását segíti. Az Európai Bizottság állásfoglalásában a szoftvereket fizikai javaknak minősítette, ezzel bevonva őket a termék fogalomkörébe.

A termék fogalma nem terjed ki az *ingatlanokra*. Az ingatlanok ugyanis egy szolgáltatás körében jönnek létre. Az ingatlan előállítás jellemzően egy vállalkozási szerződés következménye, így az ingatlan esetleges hibái valójában egy szolgáltatás, az építési szolgáltatás hibás teljesítésére vezethetők vissza, azaz terméknek az ingatlant nem tekinthetjük. Az ingatlant alkotó elemek (pl. téglá, habarcs, nyílászárók) azonban megőrzik termékjellegüket, hiszen a törvény kifejezetten rendelkezik arról, hogy az alkotórészi kapcsolattal a termék nem veszíti el termék jellegét. Ha a hiba valamely alkotórész hibájára vezethető vissza, annak következménye, úgy nem az építési szolgáltatás, hanem a beépített termék hibájára alapítva helye lehet termékfelelősségi igénynek.

Nem alkalmazhatók a termékfelelősségi szabályok továbbá az *atomenergiáról* szóló törvényben (1996. évi CXVI. törvény) meghatározott károkra (az emberélet elvesztése, a személyek testi épségében és egészségében keletkezett minden kár, minden anyagi kár, az ezekkel együttesen jelentkező környezeti kár ésszerű mértékű helyreállításának költsége, valamint a károk csökkentése vagy elhárítása érdekében ténylegesen végrehajtott, ésszerű és szükséges intézkedéssel kapcsolatosan felmerült költség, amennyiben azokat a nukleáris üzemanyag, a nukleáris létesítményben lévő radioaktív termék, hulladék vagy a nukleáris létesítményből származó, abból kiszállított, illetőleg oda küldött nukleáris anyag révén a létesítményben vagy a szállítás során bekövetkezett rendkívüli esemény okozta), valamint olyan nukleáris balesetek (minden olyan rendkívüli esemény, amely atomkárt okoz) által okozott károkra sem, amelyeket a Magyar Köztársaság által ratifikált nemzetközi egyezmények rendeznek. Az atomkárokért való felelősség szabályai alapján ugyanis a nukleáris létesítmény engedélyesét terheli a kártérítési kötelezettség.

2.6. A termékhiba meghatározása

A termékfelelősség igény esetében az egyik legfontosabb vizsgálati szempont, hogy a termék valóban hibás volt-e. A gyártó ugyanis kizárólag akkor kötelezhető a kár termékfelelősség körében történő megtérítésre, ha a kárt az általa gyártott hibás termék okozta.

A magyar törvény – az EK irányelvnek megfelelően – általánosságban határozza meg a termékhiba fogalmát, és nem differenciál a termékhiba eredetét illetően.

A termék akkor hibás, ha nem nyújtja azt a biztonságot, amely általában elvárható, figyelemmel különösen:

- a termék rendeltetésére,
- ésszerűen várható használatára,
- a termékkel kapcsolatos tájékoztatásra,
- a termék fogalomba hozatalának időpontjára,
- a tudomány és technika állására.

A terméket nem teszi hibássá önmagában az a tény, hogy később nagyobb biztonságot nyújtó termék kerül forgalomba.

A jogszabály a termékhiba fogalma kapcsán megadja azokat a szempontokat, amelyek szerint az adott ténytet minősíteni kell. A szempontok figyelembe vétele körültekintő vizsgálatra kényszeríti a jogvita során eljáró hatóságot, a hiba megállapíthatósága a legtöbb esetben szakértői ismereteket igényel.

A termékfelelősség hazájában, az Amerikai Egyesült Államok jogában a termékhibának három esetköre létezik. A gyártási hiba (*manufacturing defect*) esetén a termék hibáját az idézi elő, hogy a gyártás folyamatába valamilyen hiba csúszik, így „selejtes” termék keletkezik. A konstrukciós hiba (*design defect*) ún. „tervezett hiba”, mert a termék gyártásának alapjául szolgáló tervek, a termék kialakítása eleve magukban hordozzák a hibát. Végül az elégtelen figyelemfelhívás és tájékoztatás (*inadequate instructions and warnings*) is termékhiba az amerikai felfogásban. A hibakategóriák felállítását a magunk részéről a jogérvényesítést egyértelműsítő, ösztönző tényezőnek tartjuk. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy az USA számos tagállamában a bírói gyakorlat az utóbbi években egyfajta visszarendezést indított el azzal, hogy a termékfelelősség klasszikus objektív felelősségi felfogását csak a gyártási hiba esetében ismeri el. A termékhiba másik két kategóriájánál visszatérni látszik a vétkességi alapú felelősséghez.

A termékhiba körében meg kell vizsgálni az úgynevezett **eredendően veszélyes termékek** problémáját. A magyar szabályozás külön nem rendelkezik arról az esetről, amikor egy termék felhasználása alapvetően a szokásosnál nagyobb veszélyt rejt magában.

Az Amerikai Egyesült Államok jogában az ilyen eleve veszélyes termékek (pl. dohányipari termékek, öngyújtók, stb.) esetében a jog más mércét alkalmaz a termékhiba megítélésénél. A termékbiztonság követelményét nem egy objektív mércéhez, hanem a termék tudottan veszélyes voltához viszonyítják. Az európai és így a magyar szabályozás is a termékhiba általános megfogalmazásából kiindulva a termék ésszerűen elvárható használatát fontos értékelési szemponttá emeli. Az ésszerűen elvárható használatban benne van az, hogy bizonyos termék használata a szokásosnál nagyobb kockázattal jár. Ugyan a magyar bírói gyakorlatban meglehetősen ritkán előkerülő termékfelelőségi ügyek még nem adtak lehetőséget az eleve veszélyes termékek hibájának minősítésére, az amerikai elképzelés itt is irányadó. Az amerikai jog az eleve veszélyességet a termék fogyasztójának információjával hozza kapcsolatba. Ha a gyártó a termék ismert veszélyeiről megfelelően informálja a fogyasztót, úgy ezen kockázatok bekövetkezésére alapítva nincs helye termékfelelőségi igénynek. Az 1970-es évek amerikai dohánypererei pontosan erre alapítva jártak sikerrel, hiszen a dohányzás egészségügyi kockázatairól a gyártók nem tájékoztatták előre a fogyasztókat. A magyar szabályozást vizsgálva azonban a tájékoztatási kötelezettséget is másképpen kell vizsgálnunk. A törvény „ésszerűen elvárható használat” megfogalmazásából arra következtethetünk, hogy tájékoztatás hiányában sem lehet hibásnak minősíteni azt a terméket, amely közismert – társadalmilag széles körben ismert - kockázatot hordoz magában.

2.7. Felelőség és bizonyítási teher

A termékfelelőség nem függ a felróhatóságtól. Előnye abban keresendő, hogy a fogyasztónak nem kell a gyártó oldalán az elvárható magatartás követelményének megsértését igazolnia, és a gyártó nem mentheti ki magát a felróhatóság hiányára hivatkozva.

A kártérítési felelőség alapja egy nagyon fontos kérdés. A római jogban találkozhatunk azzal az elvvel, mely szerint a károkozásért való felelőség bizonyos elvárható gondossági mércéhez kötődik (*bonus et diligens pater familias*). Ez tükröződik a Ptk. 339. §-ában megfogalmazott mentesülési esetben is (úgy járt el, ahogy az az adott helyzeten általában elvárható). Objektív felelőségi rendszerről akkor beszélhetünk, ha a felelőség a károkozás tényén és nem a felróhatóságon alapul. A termékfelelőség tehát a károkozás tényén alapul (vagyis a

rendszer maga objektív) mégsem lehet mindenkit felelősségre vonni, hiszen előfordulhat olyan ok, amely „cselekményét” menthetővé teszi, ezért a törvény szűk körben és kizárólag a törvényben szabályozott esetekben lehetővé teszi a gyártó felelősség alóli mentesülését.

A károsulttal szemben a *gyártó felelősségének korlátozása vagy kizárása semmis*. A felelősségkorlátozás lehetőségének elvetése két okból is logikus. Egyrészt a fogyasztó a termékek jelentős részére vonatkozó szerződéseket a kereskedő által egyoldalúan kidolgozott blanketták formájában köti, ahol a felelősség kizárását minden bizonnyal kényszerből kellene elfogadnia a termék megvásárlásának feltételeként. Másik oldalról méltánytalan lenne, ha a termékfelelősség intézményét egyszerű konszenzussal felülírhatnák a felek. Ez a termékbiztonság követelményét rontaná le.

Az objektív felelősség nem menti fel a károsultat a kárkötelem alapelemeinek bizonyítása alól. A *károsult köteles bizonyítani a kárt, a termék hibáját, valamint a kettő közötti okozati összefüggést*. A termék hibájának bizonyításával kapcsolatban a termékfelelősségi törvény semmilyen vélelmet nem állít fel, mint teszi azt például a jótállás körében. Speciális felelősségi alakzatról lévén szó, a bizonyítási teher szabályai a termékfelelősség esetében is alkalmazandók.

A gyártó termékkár megtérítésére vonatkozó felelőssége alól még rendkívüli méltányosság esetében sem adhat a bíróság mérséklést. Az új Ptk. explicit módon rögzíti, hogy a rendkívüli méltányosság sem szolgálhat alapul arra, hogy a kártérítés mértékét a teljes kárnál alacsonyabb összegben határozza meg a bíróság. Ez a kizárás a felelősséget tovább objektivizálja, hiszen még a diszkrecionális jogkörben egyébként figyelembe vehető különös méltánylást érdemlő körülmények sem kerülhetnek értékelésre a termékfelelősség jogcímére alapított igényérvényesítés során. Konkrétan nincsen annak jelentősége, hogy a gyártó tőkeerős cég vagy éppen induló kisvállalkozás, valamint az alapján sem tehet különbséget a bíróság a felelősség mértékében, hogy a felelősség alanya a gyártó vagy ennek hiányában a forgalmazó lépett-e be a kárkötelembe. A forgalmazó másodlagos felelőssége ugyan csak a fent említett esetekben kerül elő, azonban a feltételek fennállása esetén a kártérítés mértékénél nem alkalmazható csökkentés a károsult hátrányára. **(BH2005. 354)**

2.8. A termékkár fogalma

A törvény a kár fogalmát két esetre bontja. A hibás termék kárt okozhat egyrészt a károsult személyében, másrészt a károsult más vagyontárgyaiban. A két kárkategória között különbségtétel figyelhető meg a védelem szempontjából.

A **kár** ennek megfelelően:

- valakinek a *halála, testi sérülése vagy egészségkárosodása folytán* bekövetkezett vagyoni és nem vagyoni kár;
- a hibás termék által *más dologban okozott*, a kár bekövetkeztekor 500 eurónak a Magyar Nemzeti Bank hivatalos deviza középárfolyama szerinti forintösszegénél nagyobb összegű kár, ha az a más dolog
 - szokásos rendeltetése szerint magánhasznált vagy magánfogyasztás tárgya, és
 - azt a károsult is rendszerint ilyen célra használta.

A két kárkategória közötti **különbségeket** a következő táblázat szemlélteti:

Halál, testi sérülés, egészségkárosodás folytán bekövetkező károk	Más dologban okozott károk
<i>A kár nagyságára tekintet nélkül</i> mindig az objektív felelősséget alapító termékfelelősségi szabályok alkalmazhatók.	<i>Csak 500 eurót meghaladó kár nagyság esetében</i> lehet (ekkor viszont az 500 euró alatti kárrészre vonatkozóan is!) a termékfelelősség szabályait alkalmazni. 500 eurót el nem érő károkozás esetében az általános felelősségi alakzat (Ptk. 339. §) alapján lehet helye kártérítésnek.
A gyártó <i>teljes kártérítéssel</i> tartozik (vagyoni és nem vagyoni károk egyaránt).	A gyártó <i>csak a más dologban okozott tényleges kár (damnum emergens)</i> megtérítésére köteles, elmaradott haszon megtérítése nem követelhető a termékfelelősségi szabályok alapján.

A két kárkategória közötti éles különbségtétel vitatható. A dologban bekövetkezett károknál ugyanis az EK irányelv nem adott lehetőséget az 500 eurós „önrész” eltérő összegben történő meghatározására a tagállamokban. A magyar törvény az ország Európai Unióhoz való csatlakozását megelőzően (2004. május 1. előtt) a károsult önrészt 10.000 forintban határozta meg. Az irányelvvel való harmonizálás érdekében eszközölt módosítás jelentősen növelte az eredeti önrész mértékét. Ha figyelembe vesszük, hogy a károsult fogyasztó vagyontárgyai jellemzően ritkán haladják meg hazai árszínvonalon az 500 eurót, akkor a termékfelelősség nyújtotta védelem az esetek többségében kiüresedik. Valószínűleg ez az egyik oka a kis számú termékfelelősségre alapított igénynek a magyar bírói gyakorlatban.

A Ptk. szabályaival [Ptk. 339. § (2) bekezdés] ellentétben termékfelelősség esetén a gyártót még rendkívüli méltánylást érdemlő körülmények alapján *sem lehet a felelősség alól részben mentesíteni.*

2.9. A gyártó mentesülésének esetei

Az objektív felelősség ellenére is van lehetősége a gyártónak a mentesülésre. A mentesülési okok azonban kizárólag a törvényben taxatív meghatározott esetek lehetnek.

A **gyártó mentesül** a felelősség alól, ha bizonyítja:

- a terméket *nem hozta forgalomba*, vagy
- a terméket *nem üzletszerű forgalmazás céljából állította elő*, illetve azt nem üzletszerű gazdasági tevékenysége körében gyártotta vagy forgalmazta, vagy
- a termék az általa történő forgalomba hozatal időpontjában hibátlan volt és a *hiba oka később keletkezett*, vagy
- a termék általa történő forgalomba hozatala időpontjában a hiba a *tudomány és a technika állása szerint nem volt felismerhető*, vagy
- a termék hibáját *jogszabály vagy kötelező hatósági előírás alkalmazása okozta.*

A **tudomány és technika állására alapított mentesülési ok** számos problémát vet fel a gyakorlatban és az elméletben egyaránt. Lényegében a fejlesztési kockázatok (*development risk*) fogyasztókra hárításáról van szó. Az EK irányelv ezen mentesülési ok alkalmazása kapcsán szabad döntést biztosít a tagállamoknak, hogy beemelik-e ezt a mentesülési okot saját jogszabályaikba vagy sem. A magunk részéről méltánytalannak

tartjuk a tudomány és technika forgalomba hozatalakor rendelkezésre álló ismeretszintjére alapított mentesülés megengedését. Ez a klauzula lehetővé teszi ugyanis, hogy a gyártó egy új technológia alkalmazása esetén – melynek veszélyes voltáról még nem tud kellő tapasztalat hiányában – a később mégis bekövetkező károk alól mentesüljön. A fejlesztési kockázatokat ezzel szemben pontosan azokra kellene hárítani, akik közvetlenül profitálnak egy új technológiából a piacon. Ezek pedig a gyártók, a termék előállítói. Hatályos törvényünk egyedül a gyógyszer gyártók felelőssége kapcsán zárja ki a tudomány és technika állására alapított mentesülést.

A gyógyszer előírás nélküli alkalmazása esetén bekövetkezett egészségkárosodás miatt keletkezett károkért az állam csak akkor felel, ha a termékfelelősségről szóló törvény szerinti kártérítésre kötelezett a tudomány és technika állására alapított mentesülési ok miatt nem felel. Az állam felelőssége ezért csak a gyártó felelősségének elbírálásától függően állapítható meg **(EBH2008. 1781)**.

Az **alapanyag vagy a résztermék gyártója mentesül** a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy

- a hibát a *végtermék szerkezete, illetőleg összetétele okozta*, vagy
- a hiba a *végterméket gyártó utasításának* a következménye.

A **gyártó nem mentesül** a felelősség alól a károsulttal szemben, ha a kár bekövetkeztében *harmadik személy magatartása* is közrehatott. Ez a szabály nem érinti a gyártónak a harmadik személlyel szemben érvényesíthető igényét.

A gyártónak **nem kell megtérítenie a kárnak azt a részét**, amely a *károsult felróható közrehatásából* származott. A károsult terhére esik mindazok tevékenysége vagy mulasztása, akiknek magatartásáért felelős.

2.10. Az igényérvényesítés szabályai

A törvény a termékfelelősségi igények érvényesítésére kétféle (Lábady Tamás megfogalmazása szerint „kétfedelű”) határidőt állapít meg. A *szubjektív határidő*, mely elévülési jellegű és a tudomásszerzéssel veszi kezdetét, **három év**.

Az elévülési jellegű határidő számítása akkor kezdődik, amikor a károsult tudomást szerzett vagy kellő gondossággal tudomást szerezhetett volna a

kár bekövetkeztéről, a termék hibájáról vagy a hiba okáról és a gyártó, illetőleg az importáló személyéről.

Az *objektív határidő* alapján a gyártó felelősége az adott termék általa történő forgalomba hozatalától számított **tíz évig** áll fenn.

Ha a károsult a hároméves határidőn belül megindítja a bírósági eljárást igénye érvényesítése iránt, akkor igénye az eljárás befejezéséig akkor sem szűnik meg, ha időközben az igényérvényesítésre megszabott határidő már eltelt.

A forgalomba hozatal időpontjának meghatározása a gyakorlatban több problémát is felvet. Az Európai Bíróság az *O'Byrne v. Aventis Pasteur* ügyben (C-127/04) megállapította, hogy jelentősége van annak, hogy a termék előállítását és csomagolását (piaci forgalomba kerülés előkészítését) külön cégek (anyavállalat és leányvállalat) végzik. A termék ugyanis akkor kerül forgalomba hozatalra, amikor az előállítási folyamat befejeződik, és abban a formában kerül a marketing stádiumba, ahogyan azt később megvételre ajánlják. Az ügyben az Aventis cég állította elő a terméket, azonban azokat kidobozolás és csomagolás végett saját leányvállalatához, az APMSD-hez szállította. Az APMSD csupán a kiserelés, csomagolás teendőit végezte, a termék jellemzőit (összetétel) nem módosította. Ebben az esetben a Bíróság érvelése szerint a leányvállalat nem tekinthető a gyártási folyamatban résztvevő szereplőnek, csupán elosztónak. A forgalomba hozatal pedig a leányvállalati minőségtől függetlenül akkor megtörtént, amikor a termék a Pasteur gyárat elhagyta.

A termékfelelőség címén történő igényérvényesítés nem érinti a károsultnak a szerződésszegéssel, illetve a szerződésen kívül okozott károkért való felelőség szabályain alapuló, valamint külön jogszabályban megállapított igényérvényesítési lehetőségeit. Az **igénykumuláció** alapján tehát a károsult a termékfelelőség mellett pl. a hibás teljesítésből eredő igényeit (pl. kellékszavatosság, kártérítés) is érvényesítheti. A termékfelelőség a szerződésszegéssel, illetve a szerződésen kívül okozott károkért való felelőség szabályai, valamint más jogszabályok mellé lépnek. A károsult választása szerint továbbra is élhet a szerződésszegéssel, illetve a szerződésen kívül okozott károkért való felelőség szabályain alapuló vagy külön jogszabályokban meghatározott igényérvényesítési lehetőségével. (BDT2004. 1044).

3. A termékekkel, szolgáltatásnyújtással kapcsolatos követelmények

Az Fgytv. nem csupán a termék előállítása és forgalmazása során kiemelt biztonsági követelményekre koncentrálna, hanem a fogyasztóvédelmi jog létjogosultságát indokoló egyenlőtlen kereskedő-fogyasztó helyzet kiküszöbölése érdekében a fogyasztó információhoz jutását is elősegíti úgynevezett forgalmazási, szolgáltatásnyújtási követelmények rögzítésével. A korábban fogyasztók tájékoztatása néven ismert követelmények 2008. szeptember 1-jétől megváltoztak, és a címkézés szabályai kikerültek a törvényből, hiszen azok túlzó általánosságuk miatt nehezen voltak alkalmazhatóak.

Az Fgytv. természetesen nem vállalhatta fel a minden részletre és termék-, szolgáltatáscsoportra kiterjedő szabályozást, így csak a legfontosabb szabályok szerepelnek a törvényben, melyeket bizonyos esetekben (használati útmutató, megfelelőség értékelése, csomagolás) további, alacsonyabb szintű jogszabályok töltenek meg részletes tartalommal.

3.1. A használati és kezelési útmutató

Külön jogszabályban meghatározott termék csak használati és kezelési útmutatóval forgalmazható. Az ilyen használati és kezelési útmutatóban a fogyasztót *magyar nyelven, közérthetően és egyértelműen* tájékoztatni kell a termék rendeltetésszerű használatának, felhasználásának, eltarthatóságának és kezelésének módjáról, amely a szerződések hibás teljesítésének és a fontos szerepet játszó rendeltetésszerű használatnak is alapját képezi. A termékhez csatolt magyar nyelvű használati és kezelési útmutatónak tartalmaznia kell *mindazt az információt, amelyet a gyártó által csatolt idegen nyelvű használati és kezelési útmutató tartalmaz.* E szabály alapján ki kell emelnünk, hogy nem az idegen nyelvű útmutatóval azonos, azzal mindenben megegyező fordítást követel meg a törvény, csupán azon információknak a szerepeltetését, melyek az eredeti útmutatóban is megtalálhatók. Az érthetőség természetesen ez esetben is követelmény.

A használati és kezelési útmutatóról szóló külön jogszabályt, a használati-kezelési útmutatóról és a minőség tanúsításáról szóló 2/1984. (III. 10.) BkM-IpM együttes rendeletet a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvénnyel, a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól szóló 2008. évi XLVIII. törvénnyel, továbbá ezekhez kapcsolódóan a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény, valamint egyes kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2008. évi XLII. törvénnyel összefüggésben egyes kormányrendeletek módosításáról, valamint egyes miniszteri rendeletek hatályon kívül helyezéséről szóló 217/2008 (VIII. 29.) Korm. rendelet 16. § (3) bekezdésének a) pontja hatályon kívül helyezte 2008. szeptember 1-jével.

3.2. Megfelelőség értékelése

Azon termékek, amelyekre vonatkozóan jogszabály *megfelelőség-értékelési kötelezettséget* ír elő, csak az előírt mód szerinti megfelelőségi tanúsítvánnyal, megfelelőségi nyilatkozattal, illetve megfelelőségi jelöléssel együtt forgalmazhatók. Gyakran szabványmegjelölések, érintésvédelmi előírásoknak való megfelelés az, melyet tanúsítani kell, ezzel is informálva a fogyasztót arról, hogy milyen biztonsági kategóriába tartozó terméket használ (pl. II-es érintésvédelmi alosztály).

Az ún. CE megfelelőségi jelölés a műszaki harmonizációs irányelvek alapján a megfelelőség-értékelési eljárások különböző szakaszaiban alkalmazandó modulokról és CE megfelelőségi jelölés elhelyezéséről és használatáról szóló 93/465/EGK tanácsi határozat melléklete B. pontjának *a) -c)* alpontjában foglaltakat tanúsítja. Célja a teljes harmonizációs irányelvekben előírt kollektív érdekek védelmének szimbolizálása, továbbá annak feltüntetése, hogy az adott gazdasági szereplő alávetette magát a termékre vonatkozó közösségi jogban előírt valamennyi értékelési eljárásnak. Tilos a CE megfelelőségi jelölés feltüntetése, ha az nem felel meg ezen előírásoknak. Kiemelkedő jelentősége van CE jelölés használatának bizonyos termékcsoportok esetében, így tipikusan a különböző műszaki termékek és a gyermekjátékok esetében. A megfelelőség egyébként nem csak a biztonsággal, közegészségüggyel, fogyasztóvédelemmel stb. kapcsolatos alapvető követelményekre korlátozódik, mivel egyes irányelvek olyan egyedi kötelezettségeket is előírhatnak, amelyek nem feltétlenül tartoznak az alapvető követelmények közé.

3.3. Az ár feltüntetése

Az ár feltüntetése kapcsán a törvény rögzíti, hogy a fogyasztókat *írásban* kell tájékoztatni a megvételre kínált termék *eladási áráról és egységáráról*, illetve a *szolgáltatás díjáról*, kivéve az árverés útján értékesítendő termékeket, ha azok kikiáltási (induló) árát az árverési tájékoztató meghatározza.

Az ár feltüntetésével kapcsolatos *legfontosabb szabályok* a következők:

- Az eladási árat *egyértelműen, könnyen azonosíthatóan* és tisztán olvashatóan kell feltüntetni.
- Az eladási árat és az egységárat, illetve a szolgáltatás díját a Magyar Köztársaság *törvényes fizetőeszközében* kifejezve fel kell tüntetni. Az a tény, hogy a forgalmazó más pénznemben (pl. euro) is feltünteti az árat, nem ütközik a törvény előírásaiba, mindaddig, amíg az ár forintban is feltüntetésre kerül.
- Az ár, fogyasztó által *ténylegesen fizetendő*, az általános forgalmi adót és egyéb kötelező terheket is tartalmazó árat kell feltüntetni.

A vonatkozó joggyakorlat alapján ez alól egyetlen kivétel van: az idegenforgalmi adó feltüntetése. Így ebben az esetben jogszerű az ár + IFA feltüntetés.

- Ha a termékre vonatkozó kereskedelmi kommunikáció megjelöli a termék eladási árát, az *egységárat* is meg kell adni.
- *Több eladási ár* vagy szolgáltatási díj egyidejű feltüntetése esetén a vállalkozás köteles a feltüntetett *legalacsonyabb eladási ár* vagy szolgáltatási díj felszámítására.

További speciális szabályokat határoz meg az árfeltüntetésre vonatkozóan a termékek eladási ára és egységára, továbbá a szolgáltatások díja feltüntetésének részletes szabályairól szóló 4/2009. (I. 30.) NFGM-SZMM együttes rendelet, melyek közül a legfontosabbak:

Az egységárat a térfogatra értékesített terméknel literenként (Ft/l), vagy milliliterenként (Ft/ml), centiliterenként (Ft/cl), deciliterenként (Ft/dl), illetve köbméterenként (Ft/m³), a tömegre értékesített terméknel kilogrammonként (Ft/kg), vagy grammonként (Ft/g), dekagrammonként (Ft/dkg) vagy tonnánként (Ft/t), a hosszúságra értékesített terméknel méterenként (Ft/m), vagy milliméterenként (Ft/mm) vagy centiméterenként (Ft/cm), a felületre értékesített terméknel

négyzetméterenként (Ft/m²), a kizárólag darabra értékesített terméknél pedig darabonként (Ft/db) kell feltüntetni.

Nem kell feltüntetni az egységárat az 50 g, 50 ml vagy 5 cm alatti csomagolási egységű vagy méretű, az automatából értékesített, az egy csomagban lévő, készletben értékesített, a különleges díjcsomagolású, az élelmiszerláncról és hatósági felügyeletéről szóló törvényben meghatározott élelmiszer esetén az ételek készítéséhez egy csomagba összeállított terméken.

Ha a vállalkozás valamely termék forgalmazásával közvetlen összefüggésben nyújtott szolgáltatásáért külön díjat számít fel (így különösen a felszolgálati, szállítási, kiszállási díjat), a külön díjat a termék árának feltüntetésére vonatkozó szabályok szerint, az érintett termék árával együtt (ugyanazon árkiíráson vagy árjegyzéken) kell feltüntetni.

Az olyan vendéglátó üzlet esetében, ahol a vendéget felszolgáló közreműködésével szolgálják ki, az üzlet étel- és italválasztékához kapcsolódó eladási árakat, illetve egységárakat bemutató árjegyzéket az üzlet bejáratán kívül, annak közelében is el kell helyezni.

A gépjármű-üzemanyagok közül legalább az MSZ EN 228 szabvány szerinti 95-ös és 98-as oktánszámú motorbenzin, valamint az MSZ EN 590 szabvány szerinti dízelgázolaj egységárát az üzemanyagtöltő állomás területén vagy más arra alkalmas helyen is fel kell tüntetni, olyan magasságban és méretben, hogy az a közlekedési útvonalról jól olvasható legyen.

3.4. Csomagolás

A csomagolás 2008. szeptember 1. előtt a fogyasztók tájékoztatását szolgáló szabályként került elhelyezésre a törvényben. Nyilvánvaló, hogy a csomagolási követelmények nem a fogyasztó információgazdagságát segítik elő, hanem egyéb, sokkal praktikusabb érdekek védelmét helyezik előtérbe. A terméket úgy kell csomagolni, hogy a csomagolás *óvja meg a termék minőségét, könnyítse meg szállítását*, ne befolyásolja hátrányosan a termék minőségét vagy mennyiségét.

A gyártó a csomagolás anyagára, hulladékára, illetve a csomagolási hulladék kezelésének módjára utaló azonosító jelölést alkalmazhat. Ebben az esetben a csomagoláson vagy a csomagoláshoz rögzített címkén az azonosításnak jól láthatónak, tartósnak, valamint a csomagolás felnyitása után is jól olvashatónak kell lennie. Érdemes ugyanakkor megjegyezni, hogy magának a terméknek valamely lényeges tulajdonságára vonatkozó többletjelölés nem lehet jogszabálysértő, nem tévesztheti meg fogyasztót [BH2008. 345].

Néhány speciális kivételtől eltekintve nem forgalmazható olyan csomagolás, illetve nem helyezhető el termék olyan csomagolásban, amelyben, illetve amelynek összetevőiben a nehézfém összesített koncentrációja a 0,01 tömegszázalékot meghaladja. Nem forgalmazható továbbá olyan csomagolás, amely nem felel meg a csomagolásról és a csomagolási hulladék kezelésének részletes szabályairól szóló 94/2002. (V. 5.) Korm. rendelet 1. számú mellékletben foglalt lényegi követelményeknek.

3.5. Felelősség a forgalmazási szabályok megsértéséért

A jogalkotó *objektív*, kimentést nem tűrő, az értékesítési láncban minden résztvevőre kiterjedő felelősségi szabályokat fogalmaz meg, és megosztja az egyes forgalmazási kötelezettségekért való felelősséget a gyártó és a forgalmazó között:

- A használati és *kezelési útmutatóra*, a *megfelelőség értékelésére*, valamint a *csomagolásra* vonatkozó rendelkezések megtartására a *gyártó* köteles;
- Az *ár feltüntetésére* vonatkozó rendelkezések megtartására a *forgalmazó*, illetve a szolgáltatást értékesítő vállalkozás köteles.

A fenti feladatmegosztás azonban csak a gyártó és forgalmazó egymás közötti viszonyában bír jelentőséggel, ugyanis ha a gyártó nem tesz eleget kötelezettségeinek, a forgalmazó köteles azt pótolni. Ez a szabály teszi azt lehetővé, hogy a fogyasztó választása szerint fordulhat a gyártóval vagy akár a forgalmazóval szembe bármely forgalmazási követelmény megsértését kifogásolva. A törvényben rögzített feladatmegosztás alapján a forgalmazó – ha neki kellett helyt állnia a gyártót terhelő valamely kötelezettség hiányos teljesítése miatt – a gyártóval szemben érvényesíthet igényt.

Az eljáró hatóság felhívására a vállalkozás köteles igazolni, hogy a használati és kezelési útmutatóra, a megfelelőség értékelésére, a

csomagolásra, illetve az árfeltüntetésre vonatkozó kötelezettségeinek eleget tett (*bizonyítási teher*).

A fogyasztó, ha nem kapta meg a jogszabályban előírt használati és kezelési útmutatót, illetve megfelelőségi tanúsítványt vagy megfelelőségi nyilatkozatot, annak *pótlását a forgalmazótól is kérheti*, függetlenül attól, hogy az megnevezte-e a gyártót. Ezek rendelkezések nem érintik a forgalmazónak a gyártóval szemben érvényesíthető igényeit.

3.6. Különös rendelkezések a termékek forgalmazásához kapcsolódóan

Új védendő kiemelt jogterületként helyet kaptak a törvényben a gyermek- és fiatalkorúakra vonatkozó előírások. Eszerint *tilos tizennyolcadik életévét be nem töltött személy részére alkoholtartalmú italt, szexuális terméket, valamint dohányterméket értékesíteni, illetve kiszolgálni*. Az ily módon meghatározott korlátozás érvényesítése érdekében a vállalkozás vagy annak képviselője kétség esetén felhívja a fogyasztót életkorának hitelt érdemlő igazolására. Az életkor megfelelő igazolásának hiányában a termék értékesítését, illetve kiszolgálását meg kell tagadni.

A Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság Észak-magyarországi Regionális Felügyelősége ÉMF-05081/0001/2009. számú határozata szerint a felügyelők megállapították, hogy az eljárás alá vont vállalkozás üzletében 18 életévét be nem töltött személynek dohányterméket értékesítettek. Ennek során az üzlet képviselőjében eljáró személy nem hívta fel a fiatalkorú vásárlót az életkorának hitelt érdemlő igazolására, sőt a fiatalkorú fogyasztót kifejezetten a vételár megfizetésére szólította fel. Nem fogadható el ebben az esetben az a vállalkozói gyakorlat, mely szerint a tilalmazott termékek pultra történő felrakása egyúttal annak elismerésül szolgál, hogy a 18. életévét betöltötte a vásárló, mintha a vásárlási nyilatkozat megtétele egyúttal az életkor igazolásául is szolgálna.

4. A fogyasztók oktatása

A fogyasztóval iskolai és iskolán kívüli oktatás keretében meg kell ismertetni az igényei érvényesítéséhez szükséges jogszabályokat. A fogyasztóvédelmi oktatás elsősorban állami feladat. Az iskolai fogyasztóvédelmi oktatás a *Nemzeti Alaptanterv részét* képezi. A

Nemzeti Alaptanterv fogyasztóvédelemmel kapcsolatos követelményeinek a Kormány részére történő benyújtása előtt be kell szerezni a fogyasztói érdekek országos képviselőjét ellátó társadalmi szervezetek véleményét is.

A Nemzeti Alaptanterv elvei és követelményei szerint a fogyasztóvédelemért felelős miniszter közreműködik a közoktatás intézményei számára készülő fogyasztóvédelmi tantervi követelmények meghatározásában. Az állam az iskolai fogyasztóvédelmi oktatással kapcsolatos feladatait az oktatási intézményeken keresztül, a fogyasztóvédelmi hatósággal és a fogyasztói érdekek képviselőjét ellátó társadalmi szervezetekkel együttműködve látja el.

Kérdések:

Miként határozza meg az általános termékbiztonságról szóló 2001/95/EK irányelv a termék fogalmát?

Milyen konkrét kötelezettségei vannak a gyártónak és a forgalmazónak a termékbiztonság követelményeinek érvényre juttatásával kapcsolatban az Fgytv. és a vonatkozó ágazati jogszabályok alapján?

Miben különbözik a termékfelelősség és a Ptk.-ban szabályozott általános felelősségi alakzat?

Hogyan állapítható meg a gyártó személye, kit terhel a felelősség a termékfelelősség körében?

Mely károk megtérítésére kerülhet sor a termékfelelősség szabályai alapján?

Mely esetekben mentesül a gyártó a termékfelelősség alól?

Melyek a termékfelelősségi igény érvényesítésének speciális szabályai?

Miben különbözik a kellékszavatosság és a termékszavatosság intézménye egymástól?

Milyen követelményeknek kell megfelelnie a használati és kezelési útmutatónak?

Melyek az árfeltüntetés szabályai?

Hogyan alakul a felelősség a termékek forgalmazásához, szolgáltatások nyújtásához kapcsolódó követelmények megsértéséért?

Felhasznált irodalom:

Cantu, Charles E.: Distinguishing the Concept of Strict Liability in Tort from Strict Products Liability: Medusa Unveiled, *The University of Memphis Law Review*, Vol. 33. 2002-2003.; Cavaliere, Alberto: Product Liability in the European Union: Compensation and Deterrence Issues, *European Journal of Law and Economics*, Vol. 18. 2004.; Fairgrieve, Duncan: *Product Liability in Comparative Perspective*, Cambridge University Press, London, 2005.; Fézer Tamás – Szikora Veronika: A termékfelelősség szabályozási modelljei az EU-ban és az USA jogrendszerében, *Fogyasztóvédelmi Szemle*, 2009/2. (június) 59-64.; Hogan, Joshua: American Tobacco Litigation: Lessons For European Product Liability, *Trinity College Law Review*, Vol. 30. 2002.; Mallor, Jane P.: *Business Law – The Ethical, Global, and E-Commerce Environment*, McGraw-Hill Irwon Publishing, New York, 2007.; Tercsák Tamás: A termékfelelősség jogintézményének alakulása az Európai Közösségek irányelvének nyomán – különös tekintettel a küszöbön álló szabályozásra, *Polgári jogi dolgozatok*, Budapest, 1993.

XV. A REKLÁM FOGYASZTÓVÉDELMI JOGI MEGÍTÉLÉSE

1. Bevezetés - A reklámtevékenység szabályozásának elméleti keretei.

1.1. A reklámozással szemben támasztott szabályozási igények

A reklámozás a társadalmi kommunikációs sajátos formája. Az üzleti – szűkebben véve a kereskedelmi – kommunikáció az elmúlt időkből jelentős változáson ment át. Keretei, módszerei szélesedtek, a kereskedelmi kommunikációban maga a reklám napjainkban már nem játszik kizárólagos szerepet; a marketing elmélet szűk értelemben vett „reklámja” a marketingkommunikációban csak egy a sok közül.

A reklám gazdasági illetve normatív szempontú megközelítése között igen lényeges a különbség. A reklámpiar értelem szerűen a reklámozó szemszögéből, azaz az eszköz hatékonysága felől közelít a reklámhoz, azaz a reklámozó elsődleges szempontja a hatékony eladásösztönzés. Ez a szempont a normatív alrendszerek – ezen belül a jog – számára közömbös. A jogi szabályok a piaci szereplők és a fogyasztók számára kívánnak védelmet biztosítani az általa nem kívánatos, ártalmas, tisztességtelen, és kiemelten a manipulatív befolyás ellen.

A reklámtevékenységet a jogi szabályokon kívül további normatív alrendszerek is korlátozzák. Ezen a területen ugyanis hagyományosan jelentős szerepet játszik a **szaketikai** (reklámetikai) szabályozás.

A reklám fejlődését lényegében három történeti szakaszra bontja a reklámelmélet. A szakaszok – a kommunikációs fejlődés irányával egyezően – a reklám intenzitásának növekedését mutatják. Könnyen belátható, hogy a reklám óriási utat járt be a középkori, közvetlenül a kereskedelemhez kötött „kínálás”-tól a polgári társadalom kialakulásának idején jellemző tájékoztató jellegű hirdetésen át a legújabb korban jellemző tömegbefolyású reklámmódszerekig.

A **reklám jogi szabályozásában** a jogalkotó alapvetően azt a **módszert** követi, *hogy a* reklámozási tevékenység megengedhetőségi kereteinek rögzítése tilalmak és korlátozások formájában történik. A szabályozás jellege alapvetően kógens, a szabályok nagy része előíró szabály. A szűk értelemben vett reklámjog tehát a reklámozó (vagy a reklám közzevetője) számára a követendő magatartást írja elő vagy tiltásokat (korlátozásokat) fogalmaz meg. A reklámkorlátozások és tilalmak jellemzően vagy a **reklámüzenet tartalmát**, esetleg *a* **reklám közzétételének** helyét vagy módját illetően a **reklámozható áruk körét** érintik. A reklámüzenet tartalmi korlátozásait döntő részben az **általános reklámtilalmak** körében (pl. megtévesztő reklám tilalma, összehasonlító reklám szabályai), a **közzétételre vonatkozó szabályokat** jellemzően például a **médiajogban** találjuk (pl. az elektronikus médiában közzétett reklámok reklámblokkba terelése, vagy a reklámidő korlátozása).

1.2. A reklám szabályozásának kialakulása Magyarországon

A reklámok szabályozásának gyökerei Magyarországon – amennyiben az írott jogi forrásokhoz igazítjuk ezt – egészen a XV. századra nyúlnak vissza. A történeti vizsgálódásra alapvetően azért érdemes némi időt szánni, mert a hirdetésekkel kapcsolatos jogi szabályozás jogtörténeti fejlődésének felvázolása láthatóvá teszi, hogy a kereskedelemben alkalmazott „eladásösztönzés” – alapvetően az üzleti tisztességhez kötött – „szokásjogi etikettjéből” hogyan körvonalazódik a legújabb kori „reklámjog” fogyasztóvédelmi hangsúlyú jogi reklámfogalma, és talán érdekes megfigyelni, hogy a legújabb kori integrálódó közösségi jogban a jogi befolyásolás szemlélete hogyan „tér vissza” a történeti bölcsőhöz.

Érdekes összefüggés, hogy a korabeli jogi szövegek összehasonlító vizsgálatával határozottan kimutatható a kialakított versenyjogi modell német-rokonsága, a megtévesztő reklámfogások a tisztességtelen verseny elleni jog fogyasztók megtévesztését tiltó tényállásai (reklámszédelgés, becsalógató hirdetés), a piaci konkurenciát sértő reklámok a versenytársi sérelmek alapján ítéltettek meg (klasszikus versenyjogi tényállások, hírnévsértés, befekettítés, szolgálai utánzás). Ez az elméleti és tételes jogi kiinduló pontja a reklámokra vonatkozó általános jogi korlátozások (megtévesztő, burkolt – és összehasonlító reklám) ma hatályos rendszerének.

Az első történeti források a „hirdetéseket” nem kezelték külön magától a gazdasági tevékenységtől, melynek népszerűsítésére szolgáltak. Az „árúk

tukmálása” a középkorban az **üzleti tisztesség** körébe tartozó **morális** kérdés volt ahogyan döntően a kereskedés (főként pedig a piaci kereskedés) szabályai is. A reklám jogi szabályozásában történetileg megfigyelhető, hogy az **először tisztán versenyjogi közelítés később fokozatosan egészül ki a fogyasztóvédelem szempontjaival**. A magyar jogban a tisztességtelen versenyről szóló első átfogó törvény, az 1923. évi V. tv. - a tisztességtelen versenyselekmények általános tilalmán keresztül közvetetten, közvetlenül pedig a versenytársi sérelmek között elhelyezve a reklámszédelgés tényállását - tisztán versenyjogi szempontból ítélte meg a jogi elvárásokba ütköző reklámozást, illetve a fogyasztók megtévesztő tájékoztatását.

A nevesített tényállások esetein kívüli tiltott reklámfogásokat ebben az időben a versenyjog generálklauzulája alapján ítélték meg. A "*hirdetések csalafintasága*" például ténylegesen az árengedményről, vagy kiárusításról történt megtévesztő hirdetés, vagy a "*vevőfogdosás*" esete - mely jogilag mást jelent mint szemantikailag - a vevőnek az utcán vagy a forgalmazás helye felé vezető úton való közvetlen megszólítását fedi. Érdekes adalék, hogy mindkét jogsértés modern változatával a legutóbbi idők joggyakorlatában is találkozhatunk (példaként említhető a Gazdasági Versenyhivatal gyakorlatából a VJ 55/2000.; VJ 130/1999.; VJ 85/1999. számú eset).

A XX. század második felétől a reklámszabályozás alapvetően „versenyjogi szabályozási tárgy volt, majd a tervgazdálkodási rendszerben hosszú ideig a hatósági gazdaságirányítási szabályozás „mellékszálaként”, és „alvó” versenyszabályok formájában láthattuk viszont. Az Ipartörvény egészen a '80.-as évekig hatályban maradt, csak ezt követően helyezte hatályon kívül a következő versenytörvény, az 1984. évi IV. törvény. Annak ellenére, hogy a '84-es versenytörvény „klasszikus versenyjogi tényállásai” (versenytársi sérelmek) valamint a „fogyasztók megtévesztésére” vonatkozó rendelkezései is korszerű szabályok voltak, az áttörést mégis a gazdasági rendszerváltást követően a piaci viszonyok liberalizációja a gazdasági jogszabályok körében újra életre hívott versenyszabályozás jelentette (1990.-ben az 1990. évi LXXXVI. Törvény – a Vtv., majd 1996-ban hatályos versenytörvényünk a Tpv.)

Ma hatályos, modern reklámjogunk tehát komplikált helyzetben érkezett a közvetlen reklámjogi kodifikációig, melynek eredményeképpen 1997-ben végül először – kodifikációs technikai értelemben – egységes, önálló reklámtörvény született. A 2008.-ig hatályos korábbi reklámtörvény, a

gazdasági reklámtevékenységről szóló 1997. évi LVIII. törvény (Grtv.) így magában foglalta az alapvető fogalmakat, általános és speciális reklámtilalmakat illetve korlátozásokat állított, rögzítette a felelősség megállapításának és a reklámfelügyeleti eljárásnak a szabályait is, azaz átfogta a teljes anyagi és alaki reklámjogot. A 2005 júniusában megjelent UCP Irányelv hazai átültetésére 2008. nyár elején elfogadott jogszabály „csomag” határozott átrendeződést hozott a magyar reklámok – pontosabban szélesebb értelemben a kereskedelmi kommunikáció – hazai szabályzásában. A kodifikáció mindhárom „vezető” tárgybeli jogszabályt, a versenytörvényt (Tpv), a reklámtörvényt (Grtv) és a fogyasztóvédelmi törvényt (Fgyvtv) is érintette. A jogalkotó a fogyasztóvédelmi törvényt és a versenytörvényt jogtechnikai értelemben *módosította* (több érintező ágazati jogszabállyal együtt), és **új törvényt alkotott** (így született az Fttv.), valamint **újra kodifikálta** a korábbi, 1997-es reklámtörvényt (Grtv.), és megalkotta a **gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól szóló 2008. évi XLVIII. Törvényt (Gr.)**

Az Fttv és a Grt. 2008. szeptember 1-én lépett hatályba, ezzel egyidejűleg a korábbi reklámtörvény (Grtv.) rendelkezéseinek többsége hatályát veszítette. Az átmeneti rendelkezések értelmében a Grtv. dohányreklámra vonatkozó részletszabályai még 2009. február 28.-áig hatályban maradtak, a Grtv. tehát teljes egészében 2009. március 1-jével került hatályon kívül.

A Grt. tételesen is rögzíti, hogy **törvény vagy az annak végrehajtására kiadott egyéb jogszabály** az egyes **árúkra** vonatkozó vagy az **egyes kommunikációs eszközök** útján megvalósuló gazdasági reklámtevékenységre külön szabályokat állapíthat meg. A Grt. rendelkezései és a külön törvényben előírtak az **„általános-különös” szubsidiaritás viszonyában** állnak, azaz mindazon kérdésekben, amelyekben a külön jogszabály nem állapít meg eltérő szabályt a Grt. rendelkezéseire képest, ott a Grt. vonatkozó szabályai az irányadóak (a médiatörvény például az összehasonlító reklámra vonatkozóan nem állít speciális szabályt, így a televíziós reklámok megtévesztő jellegére vonatkozóan is a Grt. illetve az Fttv. szabályait kell alkalmazni). Ennek értelmében, amennyiben a külön törvényben megállapított speciális rendelkezésekhez nem kapcsolódik önálló eljárási rend, úgy a Grt. eljárási szabályait kell alkalmazni – ide értve a törvény hatáskör-telepítési és eljárási szabályozásában előírtakat. A hatályos törvényi

szintű reklámszabályozásban a **Grt. rendelkezései mellett** alapvető jelentőségű:

- az említett, tárgybeli UCP Irányelvet átültető, a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok tilalmára vonatkozó átfogó új törvény (Fttv.)
- a hatályos versenytörvény (Tpvt.) tisztességtelen verseny elleni joga (Tpvt. II. és III. Fejezete), továbbá
- a rádiózásról és televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény (továbbiakban Médiatörvény) reklámokat érintő rendelkezései (Médiatörvény I. Fejezet 2.§, II Fejezet A Rész, B Rész 2. Cím, VI. Fejezet 12. Cím)

A reklámok tartalmi követelményeire, a reklámozási tevékenység folytatására vonatkozó további jogszabályi rendelkezéseket és hivatkozásokat a fentiekben felül is szép számmal találhatunk. A jelentősebb speciális reklámkorlátozások nálunk is az általános európai modellekben tapasztalható rendszert alkotják. A reklámokkal kapcsolatos jogalkotásban Magyarországon is irányadó az - az Európa szerte ismert – szabályozási modell, hogy a jogi beavatkozásban – a **hagyományos védelmi célok** (a közérkölc, a közrend védelme, az élet és egészségvédelem, a fogyasztók és versenytársak védelme), mellett - kiemelt szerepet kap a **természeti vagy kulturális örökség és értékek** védelme is.

Ennek megfelelően *hazánkban speciális – külön törvényben megállapított - szabályozás hatálya alá tartozik:*

- a) *az internetes reklámozás* (az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény),
- b) *a határokat átlépő televíziós- illetve rádióreklám* (1998. évi XLIX. törvény a határokat átlépő televíziózásról szóló, Strasbourgban, 1989. május 5-én kelt európai egyezmény kihirdetéséről),
- c) *a gyógyszer* (Az emberi felhasználásra kerülő gyógyszerek, gyógyszernek nem minősülő gyógyhatású készítmények reklámozásáról és ismertetéséről szóló 64/2003. (X. 31.) ESzCsM rendelet)
- d) *a kozmetikai cikkek* (A kozmetikai termékek biztonságosságáról, gyártási, forgalmazási feltételeiről és közegészségügyi ellenőrzéséről szóló 40/2001. (XI. 23.) EüM rendelet, melynek értelmében tilos kozmetikai terméket megtévesztő jelöléssel, kivitelezéssel és adatokkal, valamint kifejezetten nem kozmetikai (pl. terápiás hatás), vagy a terméknek nem tulajdonítható hatásra hivatkozással, illetve céllal reklámozni. Tilos a megtévesztő értelmű nevek, képek és más jelek

használata is (mind a terméken, mind a reklámban). Kozmetikai termék általában kifejezetten csak a használati útmutatónak, illetve címkézésnek megfelelő tartalommal reklámozható.), illetve

e) a *kémiai biztonságot veszélyeztető anyagok* (a kémiai biztonságról szóló 2000. évi XXV. Törvénynek a veszélyes anyagok, illetve veszélyes készítmények csomagolására, címkézésére, és reklámozására vonatkozó IV. Fejezete; a 38/2003. (VII. 7.) ESZCsM-FVM-KvVM együttes rendelet a biocid termékek (biológiai mérgek) reklámozására vonatkozó rendelkezései),

f) a *pszichotrop anyagok* (1979. évi 25. törvényerejű rendelet a pszichotrop anyagokról szóló, Bécsben az 1971. évi február hó 21. napján aláírt egyezmény kihirdetéséről)

g) egyéb, *egészségre ártalmatlan termékek* (rendszerint ide soroljuk az Egészségügyi Világszervezet Dohányzás-ellenőrzési Keretegyezményét kihirdető 2005. évi III. törvényt, melynek – alkotmányossági összefüggések alapján – Magyarországra vonatkoztatható 13 Cikkének 2. pontja a határokon átnyúló dohányreklám – és szponzoráció kötelező korlátozását írja elő), továbbá

h) az *egyes speciális ágazatokban, vagy foglalkozások* körében közzétett reklámokat (Hagyományosan elfogadott európai modell szerint különösen a biztosítási és a pénzügyi szektor és a tőzsde reklámjaira vonatkozóan találhatunk speciális – külön törvényben foglalt – reklámkorlátokat. Lásd a biztosítókról és a biztosítási tevékenységről szóló 2003. évi LX. Törvényt, vagy a 2001. évi CXX. törvényt, illetve az 1996. évi CXII. Hitelezési törvényt. Szintén speciális ágazat az orvoslás- és egészségügy), valamint

i) a *különleges reklámhordozók* sajátosságaiból eredő speciális szabályokat, mint például a közúti közlekedés tárgyai (1988. évi I. törvény 12. § (3)-(5) bekezdései), a műemlék épületek- és építmények (A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal eljárására vonatkozó szabályokról szóló 16/2001. (X. 18.) NKÖM rendelet 7. –8 § tartalmazza a műemléken történő reklám, reklámhordozó elhelyezésére vonatkozó külön szabályokat. A közúti közlekedés rendjéről szóló 1988. évi I. törvény 1998-ban beiktatott szabálya, a 12. § (3) határozza meg a közúton, illetve annak mentén történő reklámelhelyezés szabályait)

j.) további speciális szabályokat találhatunk továbbá az *élelmiszeripar* (1995. évi XC. törvény 19., 20. §), vagy a *környezetvédelem* (2000. évi XXXV. tv. 25. §, 65. § (2) bek) területén.

k.) A magyar jogban speciális *anyanyelv védelmi közérdekű céllal 2001-ben külön törvény* született a reklámok és az üzletfeliratok, továbbá egyes közérdekű közlemények kötelező magyar nyelvű közzétételéről. A szakmai köznyelvben „nyelvtörvény”-nek nevezett jogszabály tárgyi hatálya többek között egyébként a magyar nyelvű médiumokban, sajtótermékekben közzétett reklámok szlogenjeire is kiterjed.

l.) Érdekes adalék, hogy a *reklámjogsértések deliktuális szabályozásának* nyomait a mai napig megtalálhatjuk a szabálysértési jogban és a büntető anyagi jogban is. A szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX törvény 144 § szabálysértésnek minősíti, és ekként szankcionálja a szexuális szolgáltatás felkínálását és hirdetését, indirekt módon pedig ide tartozónak tartom a tiltott kéjelgés (Szabs.tv. 143§) szabálysértésének eszközcselekményét is. A *büntető törvénykönyvről szóló 1978.*

évi IV. törvény (Btk.) 1994-es módosítását követően a Btk. 296/A szakaszának beiktatásával a fogyasztók megtévesztésének minősített – célzatos, nagy nyilvánosság előtt elkövetett – klasszikus deliktuális esetét („reklámszédelés”) vétségnek minősíti. A Btk. 296 § szerint büntettnek minősül továbbá a hamis árjelző használata.

A **reklámtörvény újrakodifikálásának legjelentősebb tartalmi változása**, hogy **nem állítható róla** a továbbiakban, hogy a reklámtevékenység egységes, és teljes szabályozását adná, tekintettel arra, hogy egy igen lényeges területen, a **fogyasztókkal szembeni (B2C)** megtévesztő reklámozásra nézve 2008. szeptemberétől az Fttv.-t kell alkalmazni, azaz a Grt. megtévesztő reklámra vonatkozó szabályai csak a **vállalkozások egymás közötti (B2B)** reklámtevékenységére irányadóak. A „fogyasztókkal szembeni” (B2C) kitétel az Fttv. megalkotásával az Fttv. értelmében vett laikus, azaz gazdasági (üzleti) tevékenységi körén kívül álló, döntően természetes személy (nem vállalkozó) fogyasztónak címzett reklámokat jelenti.

1.3. A reklám szabályozása Európában

Az **európai államokban** a reklám jogi szabályozása különböző formákat ölt. A nemzeti jogok többségében az ezredforduló környékéig nem alkottak egységes reklámtörvényt (kivéve Magyarországon kívül pl. Spanyolországot és Portugáliát), a reklám jogi szabályozása így a tagállamok többségében más-más jogterületen belül található.

A reklám szabályozására az Európai Unióban **nincsen elsődleges közösségi jog**. Az Európai Unió a reklám jogi szabályozását alapvetően a nemzeti jogokba utalja. Ez azt jelenti, hogy a reklámok szabályozásával kapcsolatban kiadott irányelvek – még a maximumharmonizációt megkövetelő UCP Irányelv is – viszonylag nagy fokú szabadságot adnak a nemzeti jogoknak a kérdés rendezésére, mind a tartalmi, mind az eljárási kereteket illetően.

Ami a tartalmi kérdések szabályozásában ennek a mozgástérnek a bizonyítéka például, hogy egyes területeken a tagállamok továbbra is fenntarthatják a speciális területekre alkotott korlátozásait nagy részét, feltéve, hogy ez az integrációs szabályoknak és az akadálymentes határokon átlépő kereskedelmet és kereskedelmi kommunikációt diszkriminatív módon nem gátolja. Az eljárási szabályok területén a magyar jogalkotás továbbá az UCP Irányelv implementálása kapcsán is megtarthatta a korábbi hagyományok alapján kialakult felügyeleti

rendszert, azaz a reklámfelügyelet és a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok eljárási keretét továbbra is közigazgatási hatósági szervezetrendszer adja, a közigazgatási bírósági kontroll lehetőségével, és az eljáró hatóságok köre is döntően azonos maradt (csak a hatáskörmegosztás szabályai rendeződtek át némiképpen)

A nemzeti jogalkotásban természetesen továbbra figyelemmel kell lenni az alábbi Uniós jogi korlátokra: A reklámozás, mint szolgáltatás, és mint információ is élvezi az uniós szabadságjogok közül az **árúk és szolgáltatások transzferjének szabadságát**. Ezzel összefüggésben alkalmazandó a Római szerződés (továbbiakban RSZ.) 30. cikkelye, mely a **menyiségi korlátozások tilalmát** írja elő, valamint a 36. cikkely, ami a nemzeti jogok számára – taxatíve rögzített szűk körben (mint az élet és egészségvédelem, a környezetvédelem, a tulajdon védelme stb.) lehetőséget biztosít jogi korlátok felállítására. Ez a reklámok szempontjából azt jelenti, hogy a reklámok sugárzása és tartalma csak a RSZ. hivatkozott rendelkezéseibe rögzítettek alapján, a felsoroltak által meghatározott körben, és okokból korlátozható.

A reklám Európai Unió-beli szabályozásában direktívákat találunk. A megtévesztő reklámok (84/450. sz. EGK Irányelv a félrevezető reklámozással kapcsolatos rendelkezések egységesítéséről) kérdésében 1984-ben kibocsátott direktívát 1989-ben a televíziós reklámokra vonatkozó reklámtilalmakat állító irányelv (89/552 sz. EGK Irányelv) követte, majd a megtévesztő reklámokról szóló direktíva módosítása tárgyában megszületett az összehasonlító reklámokkal kapcsolatos jogi és igazgatási rendelkezések összehangolásáról szóló 97/55 sz. EGK Irányelv.

2005-ben a reklámozás szabályozását is érintő további, lényeges fejleményként – hosszas egyeztetést és vitákat követően – megszületett az említett „UCP” irányelv. 2006.-ban, tekintettel az UCP Irányelvnek a reklámirányelvek szabályozási tárgyát is érintő, a szabályozás hangsúlyait átrendező beiktatására, a reklámirányelveket egységes szerkezetben „újraakodifikálták”. Ennek eredményeként 2006. december 12.-ével a reklámirányelveket az Európai Parlament és a Tanács 2006/114/EK irányelve váltotta fel. A 2006/114/EK irányelv 10. cikke elrendeli, hogy a jövőre nézve a 84/450/EGK irányelv hatályát veszti, az irányelveknek a nemzeti jogba történő átültetésére és alkalmazására vonatkozó tagállami kötelezettségek sérelme nélkül. A hatályon kívül helyezett reklámirányelvre való hivatkozásokat ezt követően

automatikusan a 2006/114/EK irányelvre való hivatkozásként kell értelmezni. Az „átfordítást” segítő, az irányelv II. sz. melléklete részletes **megfelelési táblázatban** foglalja össze, hogy a 84/450/EGK irányelv rendelkezései a 2006/114/EK irányelv mely rendelkezéseinek felelnek meg.

2. A magyar reklámtörvény hatályos rendszere

A Grt. szerkezete lényegében azonos a korábbi reklámtörvényével. A bevezető rendelkezések mellett a törvény általános tartalmú, és különös (döntően „áruspecifikus”) reklámtiltalmakat és korlátozásokat tartalmaz, továbbá rögzíti a reklámfelügyeleti felelősség és eljárás speciális kereteit is.

2.1. A Grt. felépítése, és általános rendelkezései

A **tárgyi és alanyi hatály (valamint a területi hatály is)** az Grt. szabályozásában összekapcsolódik, meghatározásukban kölcsönösen utalnak egymásra. A Grt. **tárgyi hatálya** alapvetően a **gazdasági reklámtevékenységre**, valamint a **szponzorálásra**, és – a preambulumban foglaltak megerősítéseként - az ezek tekintetében alkalmazott magatartási kódexekre terjed ki (Grt. 1. § (1) bek). A **Grt. alanyi (személyi) hatályának** meghatározása az utóbbi időkben változáson ment keresztül. A reklámtevékenység egyik oldalán a hatályos törvény szerint a **reklámozó és reklámszolgáltató vagy a reklám közlétevéője** áll (a korábbi „vállalkozás” gyűjtőfogalom helyett), a másik oldalon a **reklám címzettje**. A törvény **személyi hatálya** a fentiek szerint kiterjed a **vállalkozásra, a természetes személyre** mint polgári jogalanyra, illetve a **természetes személyre mint gazdálkodó jogalanyra** (lényegében az egyéni vállalkozásról szóló 1990. évi V. tv. hatálya alatt álló egyéni vállalkozóra).

A „vállalkozás” gyűjtőnév használata a Grt.-ben egyrészt az Fttv.-vel, és a Tpv.-vel, másrészt – az Európai versenyjogban használatos „*undertaking*” kifejezés használatával – az uniós szabályokkal való összhang megteremtését célozza. A jogi személyek körét a Ptk. magánjogi szabályai határozzák. Összességében elmondható, hogy a Grt.

az alanyi kör meghatározásával gyakorlatilag a *gazdálkodás alanyainak teljes körét* lefedi. Az alanyi hatály természetesen a felsorolt jogalanyok gazdálkodó tevékenységére terjed ki, mely során *reklámozóként, reklám szolgáltatóként vagy reklám közzetevőjeként, illetve reklám címzettjeként* vesznek részt a gazdasági forgalomban, ide értve a belföldi és külföldi vállalkozásokat egyaránt.

A Grt. rendelkezésének újdonsága, első alkalommal emeli a tételes jogi szabályozásba az **önszabályozás jelentőségét**. A Grt. Preambuluma, annak rögzítésével, hogy *„a törvény a szakmai önszabályozás gyakorlatának jelentőségét elismerve, az önszabályozás keretében létrehozott magatartási kódexek betartásának ellenőrzését erősíteni kívánja”*, a reklámozás szaktikai törekvéseit – bár csupán elvi szinten, de - az állami befolyásolás eszközei mellé emeli. Ez természetesen nem jelenti, hogy ezáltal a szaktikai, önszabályozó magatartási kódexek rendelkezései a jogi szabályozás erejével bírnak, de a szakma önkorlátozási hajlandóságának vívmányai (és valós eredményei) lassan jó eséllyel beépülhetnek a reklámozás normatív befolyásolásának hatékony eszköztárába (különös tekintettel arra is, hogy az önszabályozás törvényi elismerése az Fttv.-ben is megjelenik). A magatartási kódexek elismerésére vonatkozó szabályokat a *Grt. további rendelkezési pontosítják* (Grt. 3. §. g) pont, Grt. 4 §). A Grt. egyfelől *definiálja*, mit ért magatartási kódex alatt, másfelől explicit módon előírja, hogy magatartási kódex *nem ösztönözhet a Grt. szerint jogsértő magatartásra* (Grt. 4. §). A Grt. 3. § g) pontjának értelmező rendelkezése szerint a magatartási kódex olyan - *piaci önszabályozás keretében létrehozott - megállapodás vagy szabály-együttes*, amely valamely kereskedelmi gyakorlat vagy tevékenységi ágazat vonatkozásában követendő *magatartási szabályokat* határoz meg azon *vállalkozások* számára, amelyek a *kódexet magukra nézve kötelezőnek ismerik el*. Magyarországon a Magyar Reklámetikai Kódex (MREK) átfogó átdolgozására 2009.-en került sor. Az általános, a magyar reklámpiac legjelentősebb szakmai szervezetei, szereplői alávetésével elfogadott MREK mellett speciális ágazati szaktikai kódexeket is találunk (például a tartalomszolgáltatók piacán, vagy a direkt marketing ágazatban). A Grt. az önszabályozási kódexekre vonatkozóan mindössze azt a tételes jogi tartalmi szabályt rögzíti, hogy magatartási kódex nem ösztönözhet olyan magatartásra, amely a Grt. rendelkezéseibe ütközik. Ez a kérdés különösen azon területeken válhat élessé, ahol a törvényi rendelkezések a

korábbiakhoz képest jelentősen változtak, vagy az értelmezésük tág teret hagy a jogalkalmazó számára olyan kérdésekben, melyekben még nem ismert a kiforrott joggyakorlat (pl. a direkt marketing).

A Grt. *tárgyi hatályából a nem gazdasági célú reklámtevékenység* kimarad. A Grt.-ben nem találunk tehát a társadalmi célú reklámokra irányadó tartalmi vagy eljárási szabályt.

A reklámtörvény kizárólag a *gazdasági reklámozást (és szponzorációt)* vonja a hatókörébe. A *társadalmi célú reklámozás* (ide értve tágabb értelemben a *politikai reklámot* is) nem reklámjogi, hanem alapvetően alkotmányos alapjogi kérdés. Ezeket a fogalmakat a Grtv. nem is tartalmazza, meghatározásukat a Médiatörvényben találjuk.

A politikai reklámok közzétételének szabályozási közege a *vélemény-nyilvánítás szabadságának alkotmányos alapjogi szabályai* (és gyakorlata), valamint a *választási eljárással, a választójog gyakorlásával kapcsolatos jogi rendelkezések*, amelyek – például a „kampánycsend” ismert intézményén keresztül – korlátozhatják az ilyen reklámüzenetek közzétételét. A *politikai hirdetésre*, vagy a társadalmi mondanivalót, üzenetet közvetítő *társadalmi célú reklámokra (TCR)* a Grt. szabályait nem lehet alkalmazni.

A hatályrendekezés megfogalmazásában a *reklámtevékenység és a szponzoráció szétválasztásának* indoka, hogy a szponzorációt a jogi szabályozás hagyományosan külön kezeli. A szponzorálása a Grt. külön fogalmi szabályt alkot, mely szerint a szponzorálás lényegében - fogyasztásra ösztönzési célú vagy hatású - *támogatás* nyújtása, szemben a reklámmal, amely közvetlenül az áru vagy a reklámozó (vállalkozás) értékesítését, megismertetését, népszerűsítését szolgáló közlés.

Gazdasági reklám reklámtörvénybeli fogalma szerint ugyanis a minden olyan közlés, tájékoztatás, illetve megjelenítési mód reklámnak minősül, amely valamely áru (termék, szolgáltatás, ingatlan, vagyoni értékű jog) értékesítésének vagy más módon történő igénybevételének előmozdítására (közvetlen fogyasztásra ösztönzés), vagy e céllal összefüggésben a vállalkozás neve, megjelölése, tevékenysége népszerűsítésére vagy áru, árujelző ismertségének növelésére irányul.

A Grt. értelmében a gazdasági reklámnak nem fogalmi eleme a nyilvánosság és az ellenszolgáltatás fejében történő közzététel (szemben pl. a Médiatörvény reklámfogalmával). A Médiatörvény továbbá megkülönböztet klasszikus reklámot és közvetlen ajánlatot, melyek együtt alkotják a médiajogi reklámok körét. A szponzorációt

„támogatásként” a Médiatörvény, és „szponzorálásként” a Grt. is definiálja, ami így jelenleg eltérő fogalmi körben szabályozza az elektronikus médiumokban (televízió, rádió) illetve az egyéb reklámhordozókon közzétett szponzorációt.

Lényeges értelmezési kérdésként vetődik fel, hogy az újságok hirdetési rovataiban megjelenő, magánszemélyek által közzétett hirdetések esetében előfordulhat-e, hogy a hirdetés gazdasági reklámnak minősül-e. A korábbi reklámtörvény, a Grtv. hatálya alá tartozó időkből felmerült eset kapcsán – melyben magánszemélyek nyomtatott sajtóban külföldi üdülőhelyekre telepített lakókocsikat illetve apartmanokat hirdettek, nyaralásra való igénybevétel céljából. A Legfelsőbb Bíróság nem a reklámozók személye, hanem a hirdetés-szövegek vizsgálata alapján állapította meg, hogy azok alkalmasak voltak az ott meghatározott - ajánlott - lakókocsik, apartmanok megismertetésére, népszerűsítésére, az általuk biztosított szolgáltatás értékesítésének előmozdítására, így a gazdasági reklám fogalom-meghatározásának megfelelően gazdasági reklámnak minősültek, és a reklámtörvény hatálya alá tartoztak (**BH 2009.130 - Legf. Bír. Kfv. IV. 37.096/2007**). A bíróság ezen döntésével megerősítette az eljáró hatóság – közigazgatási bíraskodásban is megerősített – azon gyakorlatát, mely szerint a Grtv. definitív szabályának a *kizárólagos nyelvtani értelmezése* - a logikai, rendszertani, tartalmi értelmezés mellőzésével -, az „és”, „vagy”, „továbbá” szócskák *különálló nyelvtani magyarázata nem szolgálhat alapul* a fogalom-meghatározás elemeinek összekötéséhez, illetve csoportosításához. A fogalmi rendelkezésben felsoroltak *nem konjunktív feltételek*, semmiféle csoportosításban *nem kell ahhoz együttesen fennállniuk*, hogy a fogalom-meghatározás alapján a gazdasági reklámnak minősítés megvalósuljon. Mind a négy elem önállóan is megvalósítja a gazdasági reklám fogalmát. A döntés ugyan a korábbi reklámtörvény idejéből való, de a fogalmi rendelkezés értelmezése kapcsán – összefüggésben a fogalmi szabály megfogalmazásának hasonló rendszerére - továbbra is irányadó lehet.

A reklámszabályozásban a gazdasági reklám tárgya, *az áru (termék) és a forgalomképesség*, mint a dolog tulajdonsága szorosan összekötődik. Forgalmképtelen áru nincs, azaz nem lehet gazdasági reklám tárgya az olyan dolog, ami nem elidegeníthető, azaz ki van zárva a vagyoni forgalomból.

A Grt. egyik legfontosabb koncepcionális „újítása” tükröződik egy másik, *hatályt szűkítő rendelkezésben*. A Grt ugyanis kimondja, hogy a törvénynek a *megettévesztő reklámra* vonatkozó rendelkezéseket csak annyiban kell (lehet) alkalmazni, amennyiben a *reklám címzettje kizárólag vállalkozás* vagy önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységén kívül eső célok érdekében eljáró *nem természetes személy*. A „vállalkozást” maga a Grt. oly módon definiálja, hogy ebbe a körbe

tartozik az *egyéni vállalkozó* is, aki ugyan természetes személy, de vállalkozása körében önálló foglalkozásával vagy gazdasági tevékenységével összefüggő célok érdekében jár el. A Grt. alapján megítélhető megtévesztő reklám címzettje ugyanakkor lehet olyan szervezeti jogalany is, amely nem gazdasági tevékenységgel vesz részt a piacon (pl. alapítvány, társadalmi szervezet). A reklámtörvény *tárgyi hatálya tehát a megtévesztő reklámok esetében a B2B, azaz a vállalkozás-vállalkozás viszonyrendszerre szűkült* (A B2C, azaz a kereskedelmi kommunikáció vállalkozás-fogyasztó relációja az Fttv. keretei közé került), a *további reklámszabályok* - különös tekintettel az általános, és az ágazat (termék) specifikus különös tilalmak és korlátozások – azonban *attól függetlenül irányadóak*, hogy ki a reklám címzettje.

2.2. A Grt. főbb fogalmi rendelkezései

A Grt. fogalmi rendelkezései közül néhányat – tematikus okokból – egy –egy témához kapcsoltn tárgyalunk (pl. gazdasági reklám, szponzoráció, magatartási kódex, megtévesztő- illetve összehasonlító reklám). Egyes definíciókat azonban az általános rendelkezések körében szükséges tárgyalni.

A reklámtevékenység alanyai:

- a) a reklám címzettje,
- b) a reklám közzétevője illetve
- c) a reklámszolgáltató.

A Grt. meghatározása szerint a reklám címzettje az, aki felé a reklám irányul, illetve akihez a reklám eljut. A fogalomalkotásban tudatos választás eredménye, hogy a reklámszabályozás „leválik” a „fogyasztó” fogalomról, reklám címzettjeként olyan általános alanyi kört definiálva, melybe – a szűkre szabott jogi értelemben vett – „fogyasztón” kívül belefér minden – vállalkozó, vagy nonprofit - szervezeti jogalany, illetve a laikus fogyasztón túli, vállalkozó természetes személy (pl. az egyéni vállalkozó). A reklám címzettje szempontjából a címzett „honossága” is közömbös; ha a Magyarországon folytatott reklámtevékenység külföldi honosságú címzetthez szól, vagy ilyen címzetthez jut el, annak elbírálására a magyar Grt. vonatkozó rendelkezései lesznek az

irányadóak. A reklám címzettjének „fogyasztói döntését” ugyanakkor a joggyakorlatban megszilárdult „fogyasztói modell” jellegzetességei alapján vizsgálja a jogalkalmazó. Ennek részletes elemzésére a tankönyv külön fejezetében térünk ki.

A reklám címzettjei körében a szabályozás hagyományosan kiemelt figyelmet szentel a gyermek- és fiatalkorú fogyasztóknak. *A Grt. a gyermek- illetve a fiatalkorú* korosztályi besorolás szerinti fogyasztók körét külön-külön definiálja, ami illeszkedik a gyermekkorú illetve a fiatalkorú személyek jogi fogalmát használó más jogterületek szabályozási logikájával, de ugyanakkor a reklámszabályozás ezt a fogyasztói csoportot következetesen – és mondhatni hagyományosan – egységesen kezeli. Ez azt jelenti, hogy a Grt.-ben (és jelezzük, hogy a speciális külön törvényi rendelkezések döntő többségében is) nincs érdemi külön szabály a gyermekkorúakra, és külön a fiatalkorúakra. Ez azt is jelenti, hogy a reklámkorlátozások és tilalmak – a differenciált definitív szabályok ellenére – egy meglehetősen széles korosztályi fogyasztói rétegre (a csecsemőtől a 18 éves fiatalig) állapítanak meg egységes külön szabályokat. A Grt. szerint – ahogyan az ezen fogalmakat használó más jogterületek esetében - a tizennégy éven aluli személy *gyermekkorú*, a tizennégy és tizennyolc év közötti pedig *fiatalkorú*.

Egyszerűbb értelmezést adva a fentieknek itt tehát arról van szó, hogy a közvetlen reklámszabályozás valójában csupán a 18 év alatti illetve feletti fogyasztók között tesz érdemi különbséget, másként fogalmazva, a gyermek- és fiatalkorúak védelmére bevetett jogi eszközök a csecsemőtől a 18. éves fiatalig egységesen megilletik ezt a speciális fogyasztói csoportot. A szabályozás ezen megoldását a kezdetektől kritika övezi, hiszen könnyen belátható, hogy mind a személyiség fejlettségét, a lehetséges önvédelmi szintet, mind a befogadóképesség pszichés és mentális sajátosságait illetően lényeges különbség jellemzi a csecsemőkorú gyermeket, a néhány éves óvodást, a kisiskolást, a kiskamaszt, vagy a 18.-életévét rövidesen betöltő fiatalkorú fogyasztót. Az ezen személyekért vállalt és vállalható szülői felelősség jellege is eltérő korosztályonként, de a jogi szabályozás erre az említetekenél további differenciálást nem alkalmaz.

A reklám közlétezője lényegében a reklámeszköz tulajdonosa (vagy az azzal más jogcímen rendelkező alany), aki tehát a reklám közzétételére alkalmas eszközökkel rendelkezik és ezek segítségével a reklámot megismerhetővé teszi.

A reklámozó az a jogalany (lett lévén vállalkozás vagy természetes személy) akinek érdekében a reklámot közzéteszik, illetve aki a reklámot megrendeli.

A *reklámszolgáltató fogalma* „fedi le” lényegében a – tágan értelmezendő - „ügynökségi oldalt”. A Grt. reklámszolgáltatónak nevezi azt, aki önálló gazdasági tevékenysége körében (azaz „professzionális” piaci szereplőként, üzletszerű tevékenysége körében) a reklámot megalkotja, létrehozza, illetve ezzel összefüggésben egyéb szolgáltatást nyújt.

A Grt. fogalmi rendelkezései között a reklámpiaci valósághoz képest igen szűkszavú definíció található a reklámeszközre. A Grt. ugyanis – szemben a modern kor offline és online reklámeszköz „arzenáljával” - „mindössze” a *sajtóterméket* és a *szabadtéri reklámhordozót* definiálja, azonban mindkettőnek olyan általános meghatározását adja, hogy az lényegében valóban magában foglal minden – a Grt. tárgyi hatálya szerint érintett –reklámeszközt az offline illetve az online közegben közzétett reklámoktól kezdve a city light-on és a megállító táblákon át az építkezési reklámhálón keresztül egészen az óriásplakátiig.

A Grt. lényegében három reklám módszer tekintetében alkot kifejezett fogalmi szabályt is: definiálja a *megettévesztő reklámot*, az *összehasonlító reklámot*, és a *tudatosan nem észlelhető reklámot*. A *megettévesztő reklám* és az *összehasonlító reklám* fogalmával az ezen reklámmódszerek részletes elemzése kapcsán külön kitérünk, így e helyen csak a tudatosan nem észlelhető reklámról ejtünk szót. A *tudatosan nem észlelhető reklám* olyan reklám, amelynek közzétételekor - az időtartam rövidege vagy más ok következtében - a reklám címzettjére lélektani értelemben a tudatos észleléshez szükséges ingerküszöbnél kisebb erősségű látvány, hang- vagy egyéb hatás keltette inger hat. A tudatosan nem észlelhető reklám nem azonos a burkolt reklámmal. A *burkolt reklám* szabályozása a Grt.-ből kikerült, de az Fttv. szabályai között a „*szertesztői tartalomnak álcázott reklám*”-ra kimondott külön tilalom formájában köszön vissza.

2.3. A direkt marketingre előírt „opt –in „ szabályok a Grt.-ben

A direkt marketing szabályainak eltérő szabályrendszerhez kell igazodniuk, attól függően, hogy offline, vagy online közegben jutnak el a fogyasztóhoz. Az offline közegben megvalósított direkt marketing

körében a Grt. által megállapított szabályok – és az abban foglalt utaló szabály eredményeként a bizonyos körben a postaszabályozás – az irányadóak, míg az elektronikus úton küldött reklámközlések esetében több további jogszabályt is figyelembe kell venni.

A Grt. értelmében, *reklám fő szabályként* – azaz külön törvényi rendelkezés hiányában - természetes személynek mint reklám címzettjének közvetlen megkeresése módszerével (*közvetlen üzletszerzés*, másként *direkt marketing*), így *különösen elektronikus levelezés vagy azzal egyenértékű más egyéni kommunikációs eszköz* útján alapvetően *csak akkor* közölhető, ha ahhoz a reklám címzettje *előzetesen, egyértelműen és kifejezetten* hozzájárult. A Grt. direkt marketing szabályai a postai úton küldött „*címzett reklámküldemény*”-t *mentesíti az előzetes engedélykérés alól. Ez azt jelenti, hogy* természetes személy címzett részére a címzett előzetes és kifejezett hozzájárulásának hiányában is küldhető közvetlen reklámközlés, a reklámozó és a reklámszolgáltató azonban ilyen esetben *köteles biztosítani*, hogy a reklám címzettje a reklám küldését bármikor *ingyenesen és korlátozás nélkül megtilthassa* (pl. az ismert ingyenes válaszbörítéssel a „lemondó” nyilatkozathoz). Megtiltás esetén az érintett személy részére reklám közvetlen üzletszerzés útján a továbbiakban nem küldhető.

3. A tilalmak és korlátozások rendszere a Grt.-ben

A Grt.-ben foglalt tilalmak és korlátozások rendszere aszerint állítható fel, hogy egyes tilalmi szabályok áru- és reklámeszköz semlegesek (pl. a megtévesztő reklám, tilalma független attól, milyen árut illetve milyen módon reklámoznak), így az ezekre kimondott szabály általános korlátozás vagy tilalom. Ezzel szemben a Grt. áruspecifikus szabályokat is rögzít, melyek csak a nevesített külön termékekre (ágazatokra) irányadóak (pl. szexuális árukra előírt korlátozások).

Korlátozásról beszélünk, ha az adott reklámtevékenységet a Grt.-ben rögzített szabály nem teszi illegálissá, csupán bizonyos korlátozások betartásától teszi függővé az adott reklám jogszerűségét (az összehasonlító reklámozás pl. legális reklámmódszer, feltéve, ha a Grt. által előírt feltételeknek – korlátozásnak – megfelel)

Reklámtilalomról beszélünk, ha a szabály bizonyos reklámtevékenységet kifejezetten tilt, azaz illegálissá nyilvánít (ilyen pl. a megtévesztő reklámra, vagy a tudatosan nem észlelhető reklámra előírt szabály).

3.1. Általános tilalmak és korlátozások a Grt.-ben

3.1.1. Személy és közbiztonság, környezet és természetvédelem

A Grt. értelmében tilos a kiemelt közérdeket (személy és közbiztonság, környezet- és természetvédelem) sértő magatartásra ösztönző reklám. Egyfelől tilos az olyan reklám, amely erőszakos, illetve a személyes vagy a közbiztonságot veszélyeztető magatartásra ösztönöz, másfelől a törvény általános tilalmat állít az olyan reklámüzenetre is, amely a környezetet, illetve a természetet károsító magatartásra ösztönöz.

A Grt. új megszövegezésében különvált az erőszakos, illetve a személyes vagy a közbiztonságot veszélyeztető magatartásra ösztönző reklám tilalma a környezet- illetve természet károsító magatartásra ösztönző reklám tilalmától. Ezt a két, egymástól valóban különböző védelmi irányt a jogalkotó külön szakaszba terelte, ami lényegében más – elvi - hangsúlyt helyez a környezet- és természetvédelem szabályozási céljára azzal, hogy önálló védelmi szabályként rögzíti azt. Szükséges megjegyezni, ez a kapcsolódó gyakorlaton érdemben nem változtat, a környezet- és természetkárosító magatartásokra ösztönző reklámüzenetek esetében a jogsértés megállapítása során nem az okozta a nehézséget, hogy azt egy „vegyes” szakaszra utalással kellett minősíteni, hanem az, hogy az üzenet által megfogalmazott magatartás alkalmas-e a káros magatartásra való ösztönzésre, illetve az üzenet megfogalmazása hordoz-e ilyen tartalmat vagy sem. A személyes biztonság alatt a természetes személyek fizikai biztonságát (életének és testi épségének és egészségének biztonságát) kell érteni, ez a tényállás nyilvánvalóan szervezeti jogalany sérelmére nem követhető el. A „közbiztonság” megsértésére irányuló magatartások köre a szabálysértési – és büntetőjogból ismert kategória. A környezet- illetve természetkárosító magatartások meghatározásához szükséges fogalmakat külön jogszabályokban találhatjuk. A környezetkárosító magatartások alatt a természetes, és az épített környezet tárgyait is érteni kell. A „környezet”,

a „környeztkárosítás”, valamint a „környezetvédelem” fogalmát külön a környezetvédelemről szóló ágazati törvény definiálja.

A tiltott, a gyártásból illetve a forgalomból kizárt áruk reklámozásának Grt.-ben foglalt kifejezett tilalmához könnyen belátható jogalkotói cél kötődik. Az árucikkek igen különböző okból lehetnek kizárva például a vagyoni forgalomból. Hagyományosan ilyennek minősülnek a kábítószeres és pszichotróp anyagok, melynek kereskedelmi forgalmát nemzetközi jogi aktusok is tiltják. A reklámtörvény értelmében tilos az olyan áru reklámja, amelynek előállítása vagy forgalmazása jogszabályba ütközik.

Tiltott árunak minősül például a kábítószer előállítására alkalmas növények – mint pl. a mák - vetőmagja, melynek forgalmazását is külön jogszabály korlátozza. A termékbiztonságra vonatkozó, és a piacfelügyeleti szabályok a nehezen felismerhető és ezért veszélyes árukra vonatkozó különös rendelkezések körében előírják azt is, hogy nem hozható forgalomba olyan áru, amelynek tényleges tulajdonsága nem ismerhető fel, és ezért veszélyezteti a fogyasztók egészségét és biztonságát. A tilalom többek közt az olyan árukra vonatkozik, pl. nem minősül élelmiszernek, és külső megjelenítése – különösen formája, mérete, illata, színe –, továbbá csomagolása és címkézése alapján alkalmas arra, hogy a fogyasztók, különösen a gyermekkorúak az árut összetéveszthessék az élelmiszerekkel és ezért annak téves használata a fogyasztók életét, egészségét és testi épségét veszélyeztesse. A tiltott áruk teljes köre ennél természetesen jóval szélesebb, az erre vonatkozó tilalmakat mindig külön jogszabályok állapítják meg.

3.1.2. *A tudatosan nem észlelhető reklám*

Tekintettel arra, hogy a Grt. és a Médiatörvény egyező módon tiltja a *tudatosan nem észlelhető reklám* közlését, az ilyen reklámokra nézve az összes reklámhordozó tekintetében egységes tilalom van. A tudatosan nem észlelhető reklám lényege, hogy a címzett nem is érzékeli, hogy reklámhatás éri. Az ingert keltő hatás egyaránt lehet képi, szöveges vagy hanghatás, természetesen ez reklámhordozónként eltérő. A tudatosan nem észlelhető reklám jogellenességét az *exponálási idő alatti hatással* való befolyásolás adja, jelesül az a tény, hogy a hatása ellen a fogyasztó – sem gondos mérlegeléssel, sem egyéb módon – nem nyerhet védelmet. Az ilyen reklámfogás, eleve tisztességtelen és szigorúan tilalmazott, melynek körében szükségtelen annak mérlegelése, hogy az ilyen ingerkeltés ténylegesen milyen eredménnyel jár, vagy járhat.

3.1.3. A gyermek- és fiatalkorú fogyasztók általános védelme

A gyermek- és fiatalkorúak védelmét szolgáló általános tilalmak az új Grt.-ben hangsúlyosan módosultak, átszövegezésre kerültek. A tilalmi listában külön megfogalmazást nyert az olyan reklám tilalma, mely a gyermek- és fiatalkorúak fizikai, szellemi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését károsíthatja, és az olyan reklámok tilalma, mely *nekik szól*, és alkalmas a gyermek-, illetve fiatalkorúak fizikai, szellemi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására, különösen azáltal, hogy erőszakra, szexualitásra utal vagy azt ábrázol, vagy témájának meghatározó eleme az erőszakos módon megoldott konfliktus. Ismét külön rögzítette a jogalkotó a gyermek- vagy fiatalkorút veszélyes, erőszakos vagy a szexualitást hangsúlyozó helyzetben bemutató reklámra előírt tilalmat.

A Grt. ennek megfelelően több olyan tiltást tartalmaz, melyek mindegyike a gyermek-illetve fiatalkorú személyek személyiségfejlődésére ártalmas reklámtartalmaktól kívánja megvédeni ezt a speciális fogyasztói kört:

- a) tilos az olyan reklám, amely a gyermek- és fiatalkorúak fizikai, szellemi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését károsíthatja,
- b) tilos továbbá az olyan gyermek-, illetve fiatalkorúaknak szóló reklám, amely alkalmas a gyermek-, illetve fiatalkorúak fizikai, szellemi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására, különösen azáltal, hogy erőszakra, szexualitásra utal vagy azt ábrázol, vagy témájának meghatározó eleme az erőszakos módon megoldott konfliktus, továbbá
- c) Tilos az olyan reklám, amely gyermek- vagy fiatalkorút veszélyes, erőszakos vagy a szexualitást hangsúlyozó helyzetben mutat be.

Látható, hogy az új szabályozás érdekes, kétarcú változást alkalmaz. A gyermek- és fiatalkorúak fizikai, szellemi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését esetlegesen károsító magatartások közül a vásárlásra való közvetlen felszólítást tartalmazó reklám példálózó szövegezése eltűnt (pontosabban fogalmazva az Fttv. tilalmi listájába került) ugyanakkor a szakasz megfogalmazása („károsíthatja“) továbbra is szabadon hagyja az ilyen reklámok marasztalhatóságát. Különös tekintettel arra, hogy a következő szakasz megfogalmazásában az „alkalmas a gyermek-, illetve fiatalkorúak fizikai, szellemi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődésének

kedvezőtlen befolyásolására” kitétel a jogalkalmazó mérlegelési körét a lehető legtágabbra húzta, még akkor is, ha az azt követő példálózó szakaszrész ezt elvileg a szexuális és erőszakos reklámtartalmakra irányozza.

A tilalmi szakasz ismertetésekor b) pontban említett tilalom sajátossága, hogy itt olyan reklámról van szó, melynek célközönsége (címezettje is) gyermek- illetve fiatalkorú személy. A másik két tilalmi fordulat nemcsak a gyermekeknek és fiatalkorúaknak szóló, hanem minden reklám esetében irányadóak, függetlenül a reklámozott árutól, a közzététel módjáról és helyétől, és értelemszerűen attól is, hogy ténylegesen eljutottak-e akár csak egyetlen gyermek-illetve fiatalkorú személyhez (ez egyik fordulat esetében sem szükséges, hiszen a szakaszok mindegyike úgy fogalmaz, hogy a személyiségfejlődésre káros tartalom veszélye esetében is megvalósul a jogsértés).

A személyiségfejlődésre ártalmas hatás szempontjából lényegtelen, hogy a reklám üzenete, vagy megjelenítése alkalmas ilyen hatás kiváltására. A káros tartalom megítélése szükségképpen mérlegelés kérdése. A gyermek- és ifjúkorúak személyiségfejlődésére káros tartalmak körében a jogi szabályozás (elsőként az elektronikus műsorszórás speciális szabályai) kiemelt figyelmet szentelt az erőszak megjelenítésének. Kétséggkívül káros a személyiségfejlődésre az erőszakos magatartást közvetítő (megjelenítő) reklám. Itt szükséges megjegyezni, hogy ezt az értelmezést látszik erősíteni, hogy az erőszaknak a reklámban való *öncélú alkalmazását* igen szigorúan ítéli meg a jogalkotó, annak a szabálysértési jogban deliktuális minősítést ad, azaz az erőszakot öncélúan bemutató reklám önálló szabálysértés.

Káros lehet a továbbá a reklámban például olyan magatartásminta vagy példakép állítása, mely elérhetetlensége vagy negatív morális tartalmi miatt a gyermek- és fiatalkorúak önértékelését deformálhatják vagy szociális beilleszkedését nehezítik. Káros lehet a szükségleteken felüli, határtalan és mértéktelen fogyasztásra való ösztönzés. A szasketika, így az újonnan elfogadott MREK ebben a körben is jellemzően részletesebb előírásokat tartalmaz a jogi előírásoknál.

A káros tartalomra nézve a Médiatörvény is tartalmaz utalást, mely – a két törvény egymáshoz való általános – speciális viszonyából következően – a rádióban és a televízióban közzétett reklámok megítélésében irányadó. Tekintettel azonban arra, a Grt. hivatkozott rendelkezései nem taxatív, hanem példálózó felsorolást adnak a

káros tartalomra nézve, a Médiatörvény kategóriáinak figyelembe vételének a jogértelmezésben nincs akadálya.

Igen lényeges szigorítás, a gyermekek védelmét biztosító reklámrendelkezések körében, hogy gyermekjóléti alapellátást és gyermekvédelmi szakellátást nyújtó intézményben, óvodában, általános iskolában és általános iskolai tanulókat fogadó kollégiumban tilos a reklámtevékenység. A Grt. 8. § (4) bekezdése ugyanis rögzíti, hogy az ilyen intézményben fő szabályként tilos a reklámtevékenység (megfogalmazásból eredően függetlenül attól, hogy az kinek szól). E tilalom azonban nem vonatkozik az egészséges életmódra és a környezet védelmére neveléssel összefüggő, továbbá a közéleti és kulturális tevékenység vagy esemény, valamint az oktatási tevékenység reklámjára, valamint az ilyen tevékenységet folytató, illetve ilyen eseményt szervező vagy annak megvalósulásához bármilyen formában hozzájárulást nyújtó vállalkozás nevének, védjegyének vagy egyéb megjelölésének az adott tevékenységgel, eseménnyel közvetlenül összefüggő megjelenítésére.

Nem változott – csak némileg eltérő szövegezést nyert – az a szabályozási megoldás, hogy a különös (áruspecifikus) szabályok között is találunk gyermek- és fiatalkorúak védelmét szolgáló korlátozásokat.

3.1.4. A Megtévesztő reklám tilalma a Grt.-ben

3.1.4.1. A megtévesztő reklám szabályozásának új rendszere

A megtévesztő reklám fogalmát és pozitív tartalmú szabályozását a 2001. évi I. törvény. iktatta a reklámjogba, azaz közvetlenül az akkori reklámtörvénybe (a '97-es Grtv.-be). A megtévesztő reklámok megítélésére a Grtv. 2001-es módosítása előtt a Tpv. 8. és 9. §-a alapján került sor, a megtévesztő reklám „fogalma” közvetetten és indirekt módon a Tpv. vonatkozó rendelkezéseiből következett. A megtévesztő reklámra vonatkozó szabályozás a 2008-as – jogharmonizációs - reform eredményeként sem került ki teljesen a közvetlen reklámszabályok közül. A Grt. általános reklámtilalmai között tehát továbbra is találunk ilyen rendelkezést, de – a korábban említettek szerint - annak alkalmazását a 2008 szeptemberével hatályba lépő szabályozás a B2B relációra szorítja. A B2C viszonyrendszerben a megtévesztő kereskedelmi praktikák – ide értve a reklámot is – az Fttv.-be kerültek. A 2008-as reklámtörvény

rendelkezései több ponton itt is érdemi változást tükröznek, attól függetlenül, hogy bizonyos szakaszok (például a gyermek- és fiatalokorúakat védő reklámkorlátozások körében néhány rendelkezés) átszövegezése inkább finomításnak nevezhető, lényeges, áttörést jelentő változást feltehetően nem hoz majd a gyakorlatban. A fogyasztók megtévesztésének jogszabályi környezete a Grt. és az Fttv. között 2008.-ban megosztott tárgyi hatály eredményeként az alábbiak szerint alakul:

a) A versenytorzításra alkalmas *megtévesztés*, mely B2B relációba címzett, de *nem a Grt. alapján ítéltető meg* (nem gazdasági reklám formájában valósul meg) versenyjogi kérdés maradt, így a Tpv. hatókörébe tartozik..

b) A *reklámok formájában megvalósuló megtévesztés* – attól függően, hogy laikus fogyasztó vagy vállalkozás a reklám címzettje – vagy az Fttv. (B2C), vagy a Grt (B2B) hatókörébe tartozik az alábbiak szerint:

- az Fttv. alapján ítéltendő meg a megtévesztő gazdasági reklám, melynek címzettje a „laikus fogyasztó”.
- a Grt. alapján ítéltendő meg a megtévesztő gazdasági reklám, melynek címzettje vállalkozás.

3.1.4.2. A megtévesztő reklám fogalma a Grt.-ben

A reklámtörvény pontos definíciója szerint a *megtévesztő reklám* olyan reklám, amely bármilyen módon - beleértve a megjelenítését is - *megtéveszti vagy megtévesztheti* azokat a személyeket, akik felé irányul, vagy akiknek a tudomására juthat, és megtévesztő jellege miatt befolyásolhatja e személyek gazdasági magatartását, vagy ebből eredően a reklámozóéval azonos vagy ahhoz hasonló tevékenységet folytató más vállalkozás jogait sérti vagy sértheti. A megtévesztő reklám ugyanakkor tulajdonképpen nem külön reklámfajta, hanem a reklám egyfajta „tartalmi tulajdonsága”, ami alapján a reklám által közölt információ, vagy a reklám megjelenítése, az egyszerű vagy összetett reklámüzenet alkalmas arra, hogy a reklám befogadját, a fogyasztót megtéveszse. A megtévesztő reklám jogi fogalma tehát a „megtévesztésre alkalmasság” jogi kritériumai és az ennek alapján kialakult joggyakorlat alapján körvonalazható.

3.1.4.3. A megtévesztésre való alkalmasság kritériumai

A *megtévesztésre való alkalmasság* kategóriája nem csupán a reklámüzenetet, hanem alapvetően a verseny-és reklámjogi szabályozásban körülírt általános fogyasztói modellt közvetítő gyakorlati összefüggés is. A jogalkotás többnyire – részben a tételes jogban, részben az annak kapcsán kialakult joggyakorlat során - körülírja azt a fogyasztói modellt, mely alapvetően a jogi beavatkozás szintjének is mércéje lesz. A fogyasztói modell értelemszerűen absztrakció, és lényegében azon paraméterek jellemzik, melyek az elvárható fogyasztói magatartást és döntést szükségképpen jellemzik. A magyar joggyakorlatban kialakult fogyasztói modell az általános tájékozottságú, körültekintően mérlegelő fogyasztóval számol (ezzel a kérdéssel a tankönyv külön fejezete részletesen foglalkozik).

A magyar tételes jogban a Fvtv. a fogyasztók tájékoztatásában a gyártókra és forgalmazókra, a fogyasztók oktatásában és a fogyasztói igényérvényesítés segítésében az állami szervekre kötelező feladatokat ró.

A jogi szabályozás a megtévesztő reklámokkal összefüggésben körülírja, hogy a megtévesztésre való alkalmasság vizsgálatkor *milyen szempontokat* kell figyelembe venni ahhoz, hogy a megtévesztés megállapítható legyen. Ilyenkor azokat a reklámban foglalt tájékoztatásokat, közléseket kell figyelembe venni, amelyek az áru jellemző tulajdonságaira, az áru árára vagy az ár megállapításának módjára, valamint az áruhoz jutás szerződéses feltételeire, továbbá a reklámozó megítélésére vonatkoznak.

Az *áru jellemző* tulajdonságának számít ezen felül az áru kivitelezése, összetétele, műszaki jellemzői, mennyisége, származási helye, eredete, előállításának vagy szolgáltatásának módja és jellemzői, az áru beszerezhetősége, szállítása, alkalmazása, a használatához, fenntartásához szükséges ismeretek, rendeltetése (adott célra való alkalmassága), valamint a használatától várható eredmények, az áru veszélyessége, kockázatai, egészségre gyakorolt hatásai, környezeti hatásai, energiafelhasználási ismérvei, tesztelése, ellenőrzöttsége.

A lényeges árutulajdonságok katalógusa a Grt. (és a mögöttes Tpv.) szabályaiban nem teljes, azaz egyedi esetben a fenti tulajdonságok között nem szereplő árujellemző is lényegesnek minősülhet, függően az áru (szolgáltatás) jellegétől

(pl. nyomtatott sajtó esetében az olvasottság, irodalmi mű esetében annak eredeti címe, légifuvarozás esetében a repülőjegy járulékos költségei, vagy a mobil szolgáltatások esetében pl. a *room in* szolgáltatás díja stb.) A lényeges árujellemzők mindegyikét természetesen a reklámnak nem kell tartalmaznia. A jogalkalmazó is elismeri, hogy a reklám „tömör” kommunikációs műfaj, az árura (szolgáltatásra) vonatkozó tulajdonságok körét óhatatlanul hiányosan tartalmazza, azonban a reklámmüzenet erre hivatkozással nem fogalmazható meg olyan hiányosságokkal, amelyek eredményeként a fogyasztói döntés torzul, vagy torzulhatna

Az *áru árára*, illetve az *ár megállapítására vonatkozó közlés* egyike a legfontosabb árutulajdonságoknak. Az árak feltüntetésére vonatkozó elsődleges szabályokat az Fgytv. tartalmazza, mely szabályokat az árak reklámban való feltüntetése esetén is alkalmazni kell. Az áru árára vonatkozó közlés megtévesztésre alkalmas, ha – akár csak a reklám megjelenítésére, összehatására való tekintettel – *nem a teljes, végleges, a fogyasztóra ténylegesen háruló „eladási” árat vagy szolgáltatási díjat közvetíti*. Az árfeltüntetésre vonatkozó külön rendeleti szabályok értelmében az eladási ár (szolgáltatás díja) az áruért (szolgáltatásért) a fogyasztói forgalomban fizetendő ár (díj), amely *magában foglalja* az általános forgalmi adó és az árut terhelő más adók, illetve egyéb fizetési kötelezettségek (a *szolgáltatást terhelő más adók*) összegét is.

Az NFH következetes gyakorlata értelmében az árfeltüntetés körében nem megfelelő a „+ÁFA”, vagy a „Nettó” kitétel alkalmazása, a reklámban kizárólag a végleges „bruttó” fogyasztói ár (a teljes „díj”) szerepelhet.

A reklámozóra vonatkozó állítások, jellemzők feltüntetése kapcsán jelezzük, hogy a reklámozó jellemzői közül lényeges tulajdonságnak minősül első sorban a reklámozó gazdasági, piaci jellemzőire (pl. *gazdasági volumenére, ismertségére, sikerességére, elismertsége*), az őt megillető *jogokra, vagyonára, minősítésére, elnyert díjaira* vonatkozó közlés.

A Grt. szabályozásában lényeges fogalmi elem, hogy a reklám – a tényleges közléstartalmától függetlenül, *pusztán megjelenítésének módjával is megtéveszthet*, ha megtévesztésre alkalmas összefüggést „sugall”. A reklámjogi gyakorlatban már a tételes jogi rendezést megelőzően kialakult, hogy a reklám megtévesztő jellegének megítélésakor a reklám vizuális és szöveges megjelenítése *együttesen*, a „fogyasztó szemével” értékelendő. Így nem megtévesztő az olyan

reklám, melyben a nem megtévesztő tartalom közlésében a szöveget a képi megjelenítés megerősíti (VJ. 34/1999., VJ. 118/1998. **Neo Citrán ügy**). A reklám jelenlegi fogalma és tilalmi szabálya azonban ennél explicit módon többet mond. Az ilyen reklám *pusztán megjelenítése miatt is* lehet megtévesztő. Elmarasztaló határozat született például egy olyan ügyben, mely során a reklámozó saját kiadású reklámújsága hátoldalán akciót hirdetett fényképek kedvezményes áron történő előhívására, ami mellett egy másik szolgáltatást is reklámozott, az ajánlatok elkülönítését nem segítő képi megjelenítéssel. A Versenytanács értékelése szerint a vizsgált reklám megjelenítése alkalmas volt arra, hogy összemossa az akciós és a másik szolgáltatás jellemzőit, az akciós szolgáltatásról ugyanis csak az akció időtartamát, a kínált méretnagyságot, az árat és az utánrendelés költségét közölte, míg a másik szolgáltatásról az előbbitől bármi – akár nyomdatechnikai – elválasztás nélkül a szolgáltatás egyéb, fontos jellemzőit tette közzé. A reklám összbenyomása alkalmas a fogyasztóban annak a képzetnek a felkeltésére, hogy egy és ugyanazon szolgáltatásról tájékoztatták (VJ. 120/1998.).

A reklámokban használt kifejezéseknek a mindennapi életben, illetőleg – a szakmai reklámozásban - a szakmában elfogadott általános jelentése az irányadó annak megállapításánál, hogy a tájékoztatás a fogyasztó megtévesztésére alkalmas-e (Tpvt. 9. §).

A joggyakorlat különbséget tesz *laikus és szakmai fogyasztó* közt, és több esetben megállapítja, hogy szakkérdésekben a szakmai fogyasztók nem, vagy nehezebben megtéveszthetők, például azért, hogy a megcélzott fogyasztói réteg szakismereténél fogva olyan termékismertetővel, mely a forgalmazó árujához hasonló, de a forgalmazó által nem értékesített árut is ismerteti, nem befolyásolható, hiszen az professzionális fogyasztóként a terméket nem tévesztheti össze más hasonló termékkel (VJ. 39/1999). A „laikus” és „szakmai” fogyasztói csoport elkülönítése nem azonos a B2C-B2B reláció különválasztásával. A szakmai fogyasztó éppen úgy lehet magánszemély, ha a fogyasztói döntést olyan területen hozza, amelyben szakmai jártassága az átlagfogyasztói tájékozottság fölé emeli, és fordítva. A vállalkozás is „átlagfogyasztó” ha nem a gazdasági profilja körében vásárol (informatikai cég szakmai fogyasztó számítástechnikai berendezések vásárlójaként, de lehet hogy csupán „átlagfogyasztó” ha a társalgóba kanapét vásárol.) Szükséges tehát hangsúlyozni, hogy bár a B2B reklámozásban a megcímezett vállalkozástól az ésszerűség,

„fogyasztói önvédelem” magasabb szintje várható el, a vállalkozás is lehet „laikus” az adott reklámmal szemben. Ezt alapvetően maga a fogyasztási szituáció, a reklámozott termék vagy szolgáltatás határozza meg.

A reklám megtévesztő jellegének megállapításánál a joggyakorlat megítélési szempontjai a szabályozás különválásával differenciálódnak aszerint, hogy B2C vagy B2B relációban közzétett reklámokat vizsgálunk, de az értelmezés főbb hangsúlyai tekintetben mindenképpen változatlanok maradnak, hogy a megtévesztő jelleg megállapítása során figyelembe kell venni különösen a reklámban foglalt azokat a tájékoztatásokat, közléseket, amelyek az áru jellemző tulajdonságaira, az áru árára vagy az ár megállapításának módjára, valamint az áru megvételének, illetve igénybevételének egyéb szerződéses feltételeire, továbbá a reklámozó megítélésére, így a reklámozó jellemzőire, az őt megillető jogokra, vagyonára, minősítésére, elnyert díjaira vonatkoznak. Ezen kritériumok megítélési szempontjai az eddigi versenyhivatali gyakorlatban kellően megszilárdultak, azaz abból széles körben leszűrhetők, tartalmi étrendeződésre ezen a területen nem kell számítani. Feltehetően érdekes gyakorlati összefüggésként vetődik majd fel, hogy *milyen eljárási keretek között folyik majd* azon megtévesztő reklámok elbírálása, melyek címzettje fogyasztó és vállalkozás egyaránt lehet. A B2B és B2C viszonylat a reklámok jelentős többségénél nem válik szét olyan élesen, mint amire a jogalkotó a hatósági kompetenciák szétválasztása kapcsán számít. A piacon természetesen vannak határozottan, és tisztán B2B (vállalkozások közötti) szegmensbe címzett reklámok. Tipikusan ilyen lehet a kifejezetten új üzleti partnerek bevonását célzó reklámozás, vagy az áruk jellegéből adódóan az olyan termékek reklámja, amelyeket a piac professzionális szereplői használnak (nagyteljesítményű ipari berendezések, gyártósorok, mezőgazdasági gépek stb) Ezek során a reklámozók – különös tekintettel a kialakult szabályozási környezet összetettségére is – feltehetően a biztosabban alkalmazható „reklámeszközökre” szorulnak majd (pl. döntően a vállalkozások „közvetlen” elérését szolgáló reklámmódszerekre).

Példaként említhető a Mastercard azon kampánya is, mely arra irányult, hogy a kártyát még el nem fogadó üzlettulajdonosok kapcsolja be a rendszerbe, melynek során a reklámozó igyekezett meggyőzni a fizetőhelyek tulajdonosait a bankkártyás fizetés előnyeiről. A kampány során alkalmazott eszközök döntően a direktmarketing és public relations területére tartoztak. A közvetlen elérést

biztosító reklámeszközök esetében a kommunikáció iránya elvileg azáltal „tisztán tartható”, hogy ezen esetekben nincs nyilvános közlés, a címzettek köre megállapítható (így az is könnyen eldönthető, hogy a kommunikáció vállalkozásokat célzott-e) a helyes jogértelmezés szerint a reklám üzenetéből és az alkalmazott reklámmódszerből nyilvánvaló lehet, hogy a reklám B2B (B2C, vagy vegyes) relációban kommunikál, és ha a címzetti kör kétséget kizáróan vállalkozás, úgy a – a reklám megtévesztő jellegének elbírálása körében – kizárólag a Grt.-t kell alkalmazni

3.1.5. Az összehasonlító reklám

3.1.5.1. Az összehasonlító reklám fogalma és szabályozási modellje

Az összehasonlító reklám jogi szabályozásának kiinduló pontja abban áll, hogy a reklám-összehasonlítás végeredményben a piac azonos szegmensén álló piaci szereplők közötti relációban hat elsődlegesen, és csak közvetetten, vagy csak meghatározott esetekben hátrányos a fogyasztó irányában. Az összehasonlító reklám lényege, hogy a reklámozó nem áll meg a saját terméke vagy szolgáltatása bemutatásánál, dicséreténél, hanem egyben a versenytárs kínálatára is utal valamilyen módon. Az ilyen típusú reklámok különösen arra alkalmasak, hogy a saját kínálat vélt vagy valós előnyeit plasztikusan kiemeljék és ezzel a megszólított potenciális vevőkör számára időt és fáradságot takarítsanak meg, a leplezetlen reklámcél pedig nyilvánvalóan az a várakozás, hogy a fogyasztó ezáltal a konkurencia minden további vizsgálata nélkül a reklámozott terméket fogja választani. A másik oldalon így természetesen ott áll(nak) a versenytárs(ak), akik akaratukon kívül viselni kénytelenek a termékeikre vagy szolgáltatásukra vonatkozó hivatkozást és összehasonlítást.

A kérdés bonyolultságát tehát az adja, hogy a reklámozó-versenytárs konfliktuson túl a fogyasztók és a köz érdekeinek védelmét is számításba kell venni a reklám-összehasonlítások jogi értékelésénél. Az összehasonlító reklámra vonatkozó jogi szabályozás feladata, hogy a fenti érdekek közötti egyensúlyt megtalálja, megfelelő jogi környezetet biztosítva egyúttal a jogszerű reklám összehasonlításoknak.

Valamennyi reklám, legalább közvetetten, tartalmaz valamiféle összehasonlítást abban az értelemben, hogy minden termék törvényszerűen asszociációkat vált ki a hasonló termékek vonatkozásában, ami elősegíti a fogyasztói döntések meghozatalát. Az

összehasonlító reklám esetében ez a momentum közvetlenebb hiszen az asszociációban kifejezetten versenyző termék jelenik meg a fogyasztói asszociációban, a szűk értelemben vett összehasonlító reklám pedig – közvetve vagy közvetlenül – *meg is jeleníti a versenyző terméket* (vagy a versenytársat) a reklámban. Az *összehasonlító reklám fogalma* mind a közvetlenül megjelenített, mind a közvetve felismerhető vállalkozás és áru relációjában történő összehasonlítást magába foglalja. *Közvetlenül felismerhető* a vállalkozás vagy az áru, ha azt konkrét elnevezésével, árujelzőjével jelenítik meg, összehasonlító reklámnak minősül azonban minden olyan reklám is, melyben - akár utalás nélkül - a versenytárs vagy annak áruja felismerhető vagy arra egyértelműen asszociálni lehet (*közvetett felismerhetőség*)

Az Európai Unióban az összehasonlító reklámra vonatkozó közvetlen direktív szabályozás 1997-re vezethető vissza. Az Európai Bizottság javaslata alapján, a Gazdasági és Szociális Bizottság véleményére alapítva 1997. június 25-én közös szövegtervezet hagytak jóvá, melynek eredményeként 1997. október 6.-án megszületett az Európai Parlament és a Tanács 97/55/EK irányelve a megtévesztő reklámra vonatkozó 84/450/EGK tanácsi irányelvnek az összehasonlító reklámra történő kiterjesztése miatt történő módosításáról. Az összehasonlító reklám szabályai tehát lényegében a megtévesztő reklámra vonatkozó irányelvbe lettek ágyazva. Ezt a megoldást a 2006.-ban kodifikált új irányelv, a 2006/114/EK irányelv következetesen és integránsan közvetíti (2006-tól egyetlen, egységes irányelvvel kell dolgozni a B2B megtévesztő reklám és az összehasonlító reklám uniós irányelvi szabályozásának vizsgálata során). Az összehasonlító reklámra vonatkozó hazai jogi szabályozás teljes mértékben harmonizál a vonatkozó Európai Uniói rendelkezésekkel. A magyar szabályozás - jogközelítési vállalásának megfelelően - már a 2001. évi módosítása előtt is lehetővé tette az összehasonlító reklám alkalmazását. Az összehasonlító reklám pozitív szabályozását a 2001. évi I. tv. valósította meg azzal, hogy - nagymértékben a 97/55/EK irányelvhez igazodóan közvetlen szabályok rögzítésével meghatározta a megengedhetőség feltételeit. A hivatkozott EU direktíva a nemzeti jogok számára nagyfokú szabadságot enged az összehasonlító reklámokkal kapcsolatos jogi és igazgatási rendelkezések harmonizálásában. A tagállamoknak az összehasonlító reklám lehetővé tétele mellett az irányelvhez kellett igazítaniuk az összehasonlító reklám

megengedhetőségének feltételeit és a jogellenes összehasonlító reklámokkal szemben fellépők számára biztosított fórumrendszert.

3.1.5.2. Az összehasonlító reklám a magyar reklámjogi szabályozásban

Az összehasonlító reklám jogi szabályozásának hatályos modellje az összehasonlító reklám *fogalmának pozitív tételes jogi szabályozása* mellett az ilyen reklámokkal szemben támasztott *megengedhetőségi feltételek* normatív rögzítése, magában a reklámtörvényben. Ezáltal *jogszerűen alkalmazott összehasonlító reklám az, ami megfelel a törvényben rögzített normatív feltételeknek, és tilos az olyan összehasonlító reklám, ami a tételes jogban rögzített tilalomba ütközik* (indirekt módon pedig az is, amelyik a pozitív feltételeket nem tejesíti).

3.1.5.3. Az összehasonlító reklám megfelelőségi feltételei

A megengedhetőség meghatározása tehát negatív (tilalmi rendelkezések) és pozitív feltételek (kifejezett tartalmi elvárások) megállapításával történik. A Grt. rögzíti a *negatív feltételeket*, annak előírásával, hogy milyen nem lehet az összehasonlító reklám. A Grtv. külön szabályban pedig olyan konjunktív feltételeket rögzít, amely szempontok együttes érvényesülését szükségszerűen megkívánja összehasonlító reklám közzétételekor (*pozitív feltételek*).

A Grt. 13. § (2) bekezdése azon *pozitív feltételeket határozza meg*, melyeknek az összehasonlító reklámnak meg kell felelnie (pozitív feltételek). A feltételek együttesen, és a kumulatívan alkalmazandók. A pozitív feltételeket a Grt. a 2006/114/EK Irányelv 4. Cikkében foglaltaknak megfelelően tartalmazza.

Eszerint:

- a) A reklám csak *azonos vagy helyettesíthető* árukat hasonlíthat össze (*azonos rendeltetés, helyettesíthetőség*)
- b) *csak tárgyilagos áru-összehasonlítást* tartalmazhat, az áruk *lényeges, meghatározó, jellemző és ellenőrizhető tulajdonságait tárgyilagosan* kell összehasonlítania (*objektivitás*)
- c) ha tartalmazza az áruk árainak összehasonlítását, köteles *azt tárgyilagosan* bemutatni (*tárgyilagosság*),
- d) csak *azonos eredetmegjelölésű* árukat hasonlíthat össze.

Az azonos szükségleteket kielégítő áruk körében a keresleti illetve kínálati helyettesíthetőségről szólva a Tpvt. megállapítja, hogy helyettesíthetőségről akkor beszélhetünk, ha az áru felhasználási célra, az árra, a minőségre és a teljesítés feltételeire tekintettel - a másik árut ésszerűen helyettesíteni képes. Az eredetmegjelölés fogalmát a Védjegy törvény határozza meg.

Az összehasonlító reklám - jellegénél fogva - óhatatlanul feltünteti az összehasonlításban szereplő másik áru vagy szolgáltatás védjegyét, mely feltüntetés ellen a védjegy oltalom jogosultja, a Védjegy törvény. vonatkozó rendelkezései szerint, felléphetne. A jogszerű összehasonlításban más védjegyének a feltüntetését a reklámtörvény nem tiltja, ezen felhatalmazás azonban nem jelenti más védjegyének a reklámozás során való korlátlan használatát, ennek általános mértékét a szükségesség és az arányosság határozza meg.

A reklám tartalmára vonatkozó további – konjunktívan alkalmazandó – korlátok (negatív feltételek):

a) nem sértheti más vállalkozás jó hírnevét (A hírnévsértés tényállása a Tpvt. klasszikus versenyjogi tényállásainak körében van szabályozva, a Tpvt.II. Fejezetében)

b) nem idézhet elő összetéveszthetőséget (Az összetéveszthetőség elbírálásának mögöttes területe szintén a fogyasztók megtévesztése, azaz a Grt.megtévesztő reklámra, az Fttv.-nek a megtévesztő kereskedelmi gyakorlatokra előírt szakaszai, továbbá a Tpvt. 8. §)

c) nem használhatja ki - tisztességtelen előny szerzésével - más vállalkozás vagy áru jó hírnevét (jogellenes támaszkodó reklám)

d) nem lehet - a Tpvt. 6 §.-ában meghatározott értelemben - szolgai módon utánozó. A tételes jogi szabályozás egyedül itt kifejezetten felhívja a versenytörvény vonatkozó szakaszát, ami azért sajátos, mert a hírnévrontó összehasonlító reklám megítélésének is alapvetően a tisztességtelen verseny elleni jogban ismert „hírnévrontás” a hátttere, éppen úgy, mint közvetett módon (a reklámtörvény megtévesztő reklám szakaszán keresztül) a megtévesztő összehasonlításnak, vagy ugyanígy a Grt. 13. § (1) c) pont szerinti jogellenes támaszkodó összehasonlításnak.

A jogellenes összehasonlító reklám tehát nem felel meg a pozitív előíró szabályoknak (nem az alkalmazható, megengedett „tartományban” reklámoz), és/vagy megsérti a negatív feltételként rögzített, közvetlen tartalmi korlátozásokat.

3.2. A speciális reklámtilalmak és korlátozások rendszere

A speciális reklámkorlátozások köre a Grt.-ben a korábbi szabályozáshoz képest (többek között a szponzorációra előírt speciális szabályokkal) kiegészült. Erre utal a jogszabályon belüli rész cím „Az egyes áruk reklámozására és az azokkal összefüggésben történő szponzorálásra vonatkozó tilalmak és korlátozások”. Lényegét tekintve nem változott ugyanakkor az a korábbi szabályozási elv, amely a speciális reklámtilalmak „hatókörét” határozza meg.

A Grtv.-hez hasonlóan az Grt. is speciális tilalmakat, illetve korlátozásokat állít az *egészség, az élet, illetve kiskorúak fejlődésének védelme* érdekében. A védelmi céloknak megfelelően érintett árukör:

- a) az alkohol és
- b) a dohánytermékek köre,
- c) a fegyver, lőszer, robbanószer és a közbiztonságra különösen veszélyes eszközök,
- d) egyes veszélyes állatfajták és ezzel összefüggő tevékenységek (veszélyes eb, állatviadal),
- e) az emberi szerv- és szövet felhasználása, és a magzatvédelem (terhességmegszakítás, ilyen intézmény, vagy eszköz).

A magyar jogban az *alkoholra nézve nem általános tilalom él*, de az ilyen áru csak szigorú korlátok közt reklámozható. A Grt. értelmében tilos alkoholtartalmú ital olyan reklámja, amely

- a) gyermek-, illetve fiatakorúaknak szól,
- b) gyermek- vagy fiatakorút mutat be,
- c) alkoholtartalmú ital mértéktelen fogyasztására ösztönöz, vagy negatívan tünteti fel az önmérsékletet, illetve az alkoholfogyasztástól való tartózkodást,
- d) az alkohol fogyasztását jobb fizikai teljesítménnyel vagy járművezetéssel kapcsolja össze,
- e) olyan benyomást kelt, hogy az alkohol fogyasztása hozzájárul a társadalmi vagy szexuális sikerhez,
- f) azt állítja vagy olyan benyomást kelt, hogy az alkoholnak gyógyászati tulajdonsága van, serkentő vagy nyugtató hatású,
- g) azt állítja vagy olyan benyomást kelt, hogy az alkohol személyes konfliktusok megoldásának eszköze lehet, vagy
- h) a magas alkoholtartalmat az italok pozitív minőségi jellemzőjeként hangsúlyozza.

A Grt. a fenti, a reklámüzenet tartalmára vonatkozó tilalmakon felül a közzétételére vonatkozó korlátokat is rögzít.

Így pl. tilos közzétenni alkoholtartalmú ital reklámját sajtótermék „front page”-én, azaz első borítólapjának külső oldalán, illetve - honlap esetén - a nyitó oldalon, színházban vagy moziban 20 óra előtt, illetve gyermek-, illetve fiatalkorúak számára készült műsorszámot közvetlenül megelőzően, annak teljes időtartama alatt és közvetlenül azt követően, egyértelműen játék céljára szánt terméken és annak csomagolásán, és *d)* közoktatási és egészségügyi intézményben, továbbá ilyen intézmény bejáratától légvonalban mért kétszáz méteres távolságon belül szabadtéri reklámhordozón.

Tilos a dohánytermék közvetlen és közvetett reklámja is, mely szigorú reklámtilalom már a korábbi, uniós fejlemények eredményeképpen bevezetésre került. A dohánytermékek reklámozására vonatkozó részletes szabályozásban azonban észlelhető némi elmozdulás, ami az eladáshelyi reklámozás feltételein is változtatott. A dohányreklám szabályozás lényege, hogy lényegében kizárólag a szakmai reklámozás, illetve a dohánytermékek eladáshelyi bemutatása lehetséges.

Az eladáshelyi bemutatásra a Grt.-ben részletes szabályokat találunk, mely részben annak elhelyezésére, méretére is előírást tartalmaz (pl. üzleten belül a forgalmazásra elkülönített helyen elhelyezett, kizárólag a dohányáru megnevezését, illetve árát megjelenítő olyan reklám, amely dohánytermék-márkanevenként nem haladja meg az előírt A/5 méretet, és tartalmaznia kell „A dohányzás súlyosan károsítja az Ön és a környezetében élők egészségét!” feliratot stb.)

A fegyver-lőszer, robbanószer és közbiztonságra különösen veszélyes eszköz reklámja lényegében a szakmai reklámozásra szűkül (a közbiztonságra veszélyes eszközök esetében a külön jogszabály által meghatározott szaküzleten belüli eladáshelyi reklámra), az alkoholtermékek pedig nem általános tilalom, hanem speciális korlátozás alá esnek, melynek rendszere lényegében a korábbi szabályozásból már ismert (tilos a gyermek- és fiatalkorúaknak szóló, vagy az ilyen személyeket szerepeltető alkoholreklám, a túlzott fogyasztásra ösztönzés, vagy az alkohol pozitív élettani vagy társadalmi hatásait szemléltető, hangsúlyozó vagy sejtető reklámüzenet)

Tilos a gyermek-, illetve fiatalkorúak szerencsejátékban való részvételére felszólító reklám, és szerencsejátékhoz kapcsolódó reklámot tilos olyan

sajtótermékben közzétenni, amely alapvetően gyermek-, illetve fiatalkorúakhoz szól.

A reklámtörvény a *temetkezési szolgáltatás reklámjára* nézve is szigorú korlátokat állít fel, többnyire kegyeleti megfontolásokra visszavezethető jelleggel.

4. Felelősség a reklámért

A Grt. bevezetésével változatlan maradt az a rendezőelv, mely szerint a reklámtörvény rendelkezéseinek megsértéséért – bizonyos kivételekkel – a reklámozó, a reklámszolgáltató és a reklám közzétevője (aki a reklám közzétételére alkalmas eszközökkel rendelkezik és ezek segítségével a reklámot megismerhetővé teszi) is felelős. Az e rendelkezések megszegésével okozott kárért a reklámozó, a reklámszolgáltató és a reklám közzétevője egyetemlegesen felel.

A reklámozás jogszerűségéért való felelősség szabályozásának speciális új vonása ugyanakkor, hogy hangsúlyosan, részletes szabályok rögzítésével „húzza be” az „ügynökségi oldalt” a felelősségrevonás lehetséges körébe, különösen a tisztességtelen kereskedelmi fogások területén – érthetően a B2C relációban – erősítve a jogi befolyás eszközszerjét.

A reklámért való felelősség fő szabálya szerint a Grt.-ben foglaltak megsértéséért *a reklámozó, a reklámszolgáltató és a reklám közzétevője is felelős*. Az e rendelkezések megszegésével okozott kárért a reklámozó, a reklámszolgáltató és a reklám közzétevője *egyetemlegesen felel*.

A fenti általános felelősségtelepítési szabály alól az a Grt. az alábbi kivételeket tartalmazza:

a) *A reklám közzétevőjére* a törvény az alábbi mentesítő szabályokat állítja:

- *a reklám közzétevője nem felel* a címzetlen reklámküldemények (szórólapok, címzés nélküli reklámközlések) tartalmáért.
- nem tartozik felelősséggel a *reklám tartalmából* eredő jogsértés esetén amennyiben az Ekertv. szerinti *közvetítő szolgáltatónak* minősül

- a reklám *tartalmáért egyébként is csak akkor felel*, ha a reklám tartalmát tevékenysége során megismerte vagy megismerhette
- b) A Grt. 4. §- ban, az önszabályozási kódexért viselt felelősség körében a magatartási kódexet kidolgozó, a kódex felülvizsgálatáért, illetve a magukat a kódexnek alávető vállalkozások általi betartása ellenőrzéséért felelős személy vagy személyek felelnek.
- c) A Grt. 5. § (1) bekezdésében meghatározott, a reklám közzétételéhez szükséges, reklámozóra vonatkozó adatok, és nyilatkozat tartalmáért és valóságáért a reklámozó, a Grt. 5. § (4) bekezdésében meghatározott kötelezettség megsértéséért a reklám közzétevője felel.
- d) A *megtévesztő és összehasonlító reklámra* vonatkozó rendelkezések megsértéséért a *reklámszolgáltató, illetve a reklám közzétevője csak annyiban felel*, amennyiben a jogsértés a reklám *megjelenítési módjával összefüggő* olyan okból ered, amely *nem a reklámozó kifejezett utasítása végrehajtásának a következménye*. A felelősségtelepítő szabály a reklám- és kommunikációs tevékenységre vonatkozó mögöttes, a megbízó reklámozó és a reklámszolgáltató között létrejövő szerződések jelentőségét erősíti, hiszen ennek adott esetben óriási súlya lehet, a felelősség alóli mentesülés kapcsán.
- e) A dohánytermékekre vonatkozó szponzorelőírások megsértéséért a *szponzorálást nyújtó* és a szponzorálást *elfogadó vállalkozás egyaránt felelős*.

5. Eljárás, hatósági kompetenciák a reklámfelügyelet körében

A jogsértő reklámokkal kapcsolatos jogforrások – közösségi és nemzeti jogi szinten egyaránt – kialakult elvek szerint telepítik a reklámok tartalmáért fennálló felelősséget.

Ennek logikája értelemszerűen a reklámüzenet megfogalmazásában való elsődleges érdekeltséghez igazodik, másodlagos szempontként a piac szereplőinek (fogyasztók, versenytársak) védelmi szempontja érvényesül, a legújabb kori korszerű szabályozás pedig – korlátozott körben – azt is figyelembe veszi, hogy a reklámüzenet konkrét megfogalmazásában sok esetben a professzionális reklámügynökség, a reklám létrehozója, meghatározó szerepet játszik.

Az új reklámtörvény értelmében - főszabályként változatlanul - a fogyasztóvédelmi hatóság jár el az Grt.-ben előírtak ellenőrzése és megsértése esetén, alkalmazva a Fgytv. szankciókra előírt rendelkezéseit az Grt.-ben foglalt eltérésekkel. A megtévesztő és összehasonlító reklámra vonatkozó rendelkezések megsértése esetén szintén változatlanul a GVH és a bíróság jár el a Tpvt.-t alkalmazva, a reklámtörvényben foglalt eltérésekkel. A bíróság eljárási kompetenciája a továbbiakban az összehasonlító reklám és az ilyen magatartásra ösztönző magatartási kódex rendelkezésével összefüggésben kizárólag a jó hírnevet és a szerzői jogi kérdéseket érintő reklámjogsértések körére szűkül.

Speciális változás, hogy a közvetlen üzletszerzésre (direkt marketing) vonatkozó rendelkezések megsértése esetén, ha a reklám az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás és – a beszédcélú telefonhívás kivételével – elektronikus hírközlés útján valósul meg, a Nemzeti Hírközlési Hatóságnak van hatásköre az eljárás lefolytatására.

A törvény a fentiek mellett lehetővé teszi, hogy a felmerült polgári jogi igényt a sérelmet szenvedett fél, bíróság előtt érvényesítse.

Speciális, de ezúttal közvetlenül megjelenő hatáskör telepítés a hírközlési szektor reklámsértései esetében a Nemzeti Hírközlési Hatóság eljárási jogosultságának rögzítése. Ennek értelmében az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás és – a beszédcélú telefonhívás kivételével – az elektronikus hírközlés útján, *közvetlen megkeresés módszerével* megvalósuló reklámokra előírt szabályok (a reklámtörvény 6. §- a) megsértése esetén a NHH. jár el.

A Grt. szerinti bármely hatósági eljárás lefolytatása nem zárja ki azt, hogy a sérelmet szenvedett fél az e törvény rendelkezéseinek megsértésére alapított polgári jogi igényét közvetlenül a bíróság előtt érvényesítse.

Lényeges rendelkezés, hogy az eljárás a jogsértő reklám közzétételétől, a tiltott szponzorálást megvalósító rendezvény vagy tevékenység befejeztétől, illetve a magatartási kódex jogsértő rendelkezése alkalmazásának megszűnését követő három éven túl nem indítható meg (Grt. 25. §)

A fogyasztóvédelmi hatóság eljárására a Grt.-ben meghatározott eltérésekkel a Fgytv., a GVH eljárására a Tpvt., az NHH eljárására az

Ekertv., és – az ezek mögöttes eljárási kereteit szabályozó - Ket. szabályait kell alkalmazni.

A dohánytermék reklámjára, valamint a dohánytermékkel összefüggő szponzorálásra vonatkozó rendelkezések megsértése miatti eljárást ügyfélként kezdeményezni jogosultak a nemdohányzók védelmét ellátó társadalmi szervezetek is, azaz ebben a körben lehetőség van ún, „popularis actio” (*közérdekű kereset*) indítására.

Kérdések:

Mi a reklám jogi szabályozásában a jogalkotó által követett módszer?

Vázolja a hatályos reklámszabályozás rendszerét az első egységes reklámtörvény megszületésétől!

Milyen tendenciát figyelhet meg a reklám jogi szabályozásának történeti fejlődésében?

Mi a szerepe a magyar reklámszabályozásban a tisztességtelen verseny elleni jognak (vázolja ennek történeti fejlődését napjainkig)?

Milyen a reklám szabályozásának Európai Unió-beli rendszere?

Mely közvetlen irányelvek szabályozzák a reklámozást az Unióban, és milyen irányai vannak az irányelvi szabályozásnak?

Vázolja a hatályos reklámtörvény szabályozási rendszerét (szerkezetét)!

Mit értünk „vállalkozás” alatt a reklámjogban, és mi ennek a jelentősége?

Minden reklámtevékenység a Grt. hatálya alá tartozik? Mi a helyzet a társadalmi célú üzenetekkel?

Mire terjed ki a reklámtörvény hatálya?

Kik a reklámtevékenység alanyai? Jellemezze ezen alanyi köröket!

Ismertesse az általános reklámtilalmak Grt.-beli rendszerét!

Ismertesse az speciális reklámtilalmak Grt.-beli rendszerét!

Mi minősül megtevesztő reklámnak a Grt.-szerint?

Mi minősül összehasonlító reklámnak a Grt. szerint, és mi a szabályozás rendszere?

Ki és milyen feltételekkel tehető felelőssé a Grt. megsértésért?

Mely jogalkalmazó szervek járnak el a reklámjogsértések körében?

Felhasznált irodalom:

Cseh Gabriella – Sarkady Ildikó: A kereskedelmi szólásszabadság nemzetközi és magyarországi szabályozása. In: Glatz Ferenc (sorozat szerk): MTA Stratégiai Kutatások, 2001.; Csécsy György: Reklámjogunk helyzete és perspektívái. = Publ. Univ. Miskolc. Sect. jur. et pol. Tomus 8. Fasc. 1-7. 1993. 3-11.; Csépan Lilla: A termék és a fogyasztó közötti távolság csökkentése: a kommunikációs folyamatok jelentősége. Nemzetközi Marketing 2005/8-9. 18.; Kajdininé Suhajda Zsuzsanna – Kardos Lea: Reklámjogi és reklámetikai kézikönyv. Budapest: KJK, 1998.; Pázmándi Kinga: Modern reklámjog. A reklám a tisztességtelen verseny elleni jog és a modern reklámjog határán, HVG-Orac Bp. 2007.; Pázmándi Kinga: Az élelmiszer - és alkoholtermékek reklámozására vonatkozó szabályozásról, Gazdaság és Jog, 2009/6.; Pázmándi Kinga: A médiatörvény jogharmonizációs célú módosításának kérdéseiről, Gazdaság és Jog, 2003/2. 20-23.; Pribula László: A burkolt reklám, Jogtudományi Közlöny, 2008/4. 196-202.; Pribula László: Szabályozni kell-e a reklámokat, Jogtudományi Közlöny, 2006/4. 137-143.; Pribula László: A reklám mint a szerződéskötéshez vezető út speciális esete, Jogtudományi Közlöny, 2005/6. 251-256.; Pribula László: A reklám és a fogyasztóvédelem fejlődésének két eltérő útja. In: Kihívások és lehetőségek napjaink magánjogában, szerk.: Szikora Veronika, Debrecen, 2009. 365-378.; Pribula László: A rádióban és televízióban előadott reklámok szabályozásának sajátosságai. Magyar Jog 4/2002:245-253.; Pribula László: Az Európai Unió reklámjoga, Jogtudományi Közlöny, 2004/9. 285-292.; Sárközy Tamás-Pázmándi Kinga (szerk.) Az információs társadalom hatása a jogrendszerre 2001 (tanulmányok); Tóth Tihamér:(szerk): Reklámjog – Meritum sorozat Complex Kiadó Budapest, 2008.;

MISKOLCZI BODNÁR PÉTER

XVI. A TISZTESSÉGTELEN KERESKEDELMI GYAKORLATOK TILALMA

1. A szabályozás történeti előzményei, jogpolitikai célja

1.1. A megtévesztés tilalma

A fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok tilalmának előzménye két - szűkebb körben - érvényesülő tiltás volt. Az Európai Közösség tagállamainak többségében már hosszabb idő óta tiltották a fogyasztók megtévesztését és néhány országban tilalom érvényesült a fogyasztókkal szembeni agresszív magatartásokra vonatkozóan is.

Magyarországon 2008-ig a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény (másként a Versenytörvény, a továbbiakban: Tpv.) III. fejezete **tiltotta a fogyasztók megtévesztését**. A Tpv. alapján a megtévesztés tilalmának gazdag joggyakorlata alakult ki. A határozatok – döntő részben – az új jogi környezetben is helytállóak.

A Gazdasági Versenyhivatal Versenytanácsa számos esetben állapította meg, hogy a vállalkozás megtévesztette a fogyasztót termékének, szolgáltatásának árát illetően. A vállalkozás jogszabályba ütközően jár el, ha nem tünteti fel egyértelműen azt, hogy az adott áru ára bruttó vagy nettó ár. (Ezt állapította meg a Versenytanács, pl. a Vj-131/1999. számú határozatában, vagy a Vj-258/1999. számú határozatában.) A megtévesztés igen gyakran a fogyasztó által fizetendő akciós ellenértékkel kapcsolatos. A fogyasztók megtévesztését eredményezheti, ha a vállalkozó egy korábban nem alkalmazott, csak nagyon rövid ideig alkalmazott, nem közvetlenül az akció előtt alkalmazott ún. „fiktív ár”-hoz képest hirdet engedményt, és ezzel a valóságosnál kedvezőbb áron történő vásárlás látszatát kelti (Vj-22/1998. számú határozat). Gyakran marasztaltak el cégeket az áru megvásárlása esetére ígért ajándék értékével, a nyeresé esélyével kapcsolatos megtévesztés miatt (Vj-84/1995.). Az áru származása, eredete tekintetében régebben szinte kizárólag az áru külföldi jellegének valótlan hangoztatása, újabban már a magyar eredet hamis feltüntetése (pl. importból származó „kalocsai” paprika, „herendinek” hirdetett porcelán) is megfigyelhető. Nem volt ritka a fogyasztók megtévesztése az áru minősége (Vj-6/1991.),

felhasználhatósága tekintetében. Az aktív magatartással történő megtévesztés mellett, a hazai joggyakorlat passzív megtévesztés esetén is megállapította a jogsértést, pl. olyan esetben, amikor elhallgatták azt, hogy a termék nem alkalmas a megcélzott hatásra (Vj-132/91.). A joggyakorlat megtévesztésnek tekintette annak az elhallgatását, hogy az áru felhasználása a szokásostól eltérő feltételek megvalósítását igényli.

A fogyasztókkal szembeni **agresszív magatartást** hazánkban jogszabály kifejezetten nem tiltotta, de a Tpv. 10. §-ában rögzített tilalmat a joggyakorlat alkalmazta üdülők időben megosztott használatára (time-share) vonatkozó szerződések megkötése során alkalmazott, a fogyasztó összehasonlítási lehetőségét megvonó, őt az állítólag csak aznap érvényesülő „kedvezményes” árral azonnali döntésre készítő magatartások tekintetében, tiltva és szankcionálva azokat (pl. Vj-4/1997. számú határozat).

1.2. Az Európai Közösség irányelve

Az Európai Közösség két szempontot tartott szem előtt:

- egyrészt egységesíteni akarta a tagállamokban fellelhető sokszínű szabályozást, a fogyasztók érdekében viszonylag magas szinten meghatározva a vállalkozásokkal szembeni követelményeket,
- másrészt az egységes belső piac érdekében ki akarta küszöbölni a nem szokásos elvárásokat, amelyek kockázatosak és kiszámíthatatlanná tették a vállalkozások számára egy másik tagállam piacán való megjelenést.

A két – egymással nem teljes összhangban álló – célkitűzés eredményeként elfogadásra került az Európai Parlament és a Tanács 2005/29/EK irányelve (2005. május 11.) a belső piacon az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatairól, valamint a 84/450/EGK tanácsi irányelv, a 97/7/EK, a 98/27/EK és a 2002/65/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvek, valamint a 2006/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról ("Irányelv a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról") elnevezésű irányelv (a továbbiakban e pontban: irányelv). Noha a közösségi jogszabály elnevezése szerint irányelv, valójában a jog sokkal nagyobb mértékű egységesítését valósítja meg, mint az a jogszabály megjelöléséből következne. A európai jogalkotó a

fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok témakörben nem alkalmazza a minimumharmonizáció elvét, hanem ténylegesen egységesíteni kívánja a tagállamok jogi normáit. Az irányelv I. sz. mellékletében felsorolt magatartásokat például valamennyi tagállamnak azonosan kellett átvenni.

A fogyasztókkal szembeni tisztességtelen magatartásokkal szembeni fellépés érdekében az irányelv háromlépcsős szabályozási rendszert épített ki.

Az **első szint egy generálklauzula**. A generálklauzulában egy nagyon általánosan megfogalmazott tilalom - „Tilos tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokat alkalmazni” 5. cikk (1) - került rögzítésre, amely azt a célt szolgálja, hogy a később nevesített esetek alá be nem sorolható magatartások se maradjanak jogkövetkezmény nélkül. A tisztességtelen magatartások köre felleltározhatatlan és folyamatosan változik. Reménytelen lenne valamennyi tisztességtelen magatartást nevesítve tiltani. A valóban gyakori tisztességtelen magatartások nevesített tilalmát hasznosan egészíti ki egy nagyon átfogó tilalom.

Az irányelv **második** szabályozási **szintjén** a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok leggyakrabban előforduló két esete az **agresszív** és a **megtévesztő kereskedelmi gyakorlat** található.

Az irányelv **mellékletében** kapott helyet 31 tiltott gyakori magatartás. Az európai jogalkotó „minden körülmény között tisztességtelennek minősülő kereskedelmi gyakorlatok”-nak tekinti ezeket a magatartásokat (Irányelv 5. cikkének (5) pontja). A közösségi jog már régóta alkalmaz „per se” tilalmazott magatartásokat tartalmazó listákat (így például a fogyasztóval kötött szerződések tisztességtelen szerződési feltételeiről szóló 93/13/EGK irányelvben is). Az irányelv preambulumának (17) bekezdése aláhúzza, a fokozottabb jogbiztonság érdekében kívánatos meghatározni azokat a kereskedelmi gyakorlatokat, amelyek minden körülmény között tisztességtelenek. Ezért az Irányelv I. melléklete minden ilyen gyakorlatot tartalmaz. Kizárólag ezeket a kereskedelmi gyakorlatokat kell az Irányelv 5-9. cikkének rendelkezései szerint történő eseti vizsgálat nélkül is tisztességtelennek tekinteni.

A listán szereplő kereskedelmi gyakorlatok egy részét egyes tagállamokban már korábban is tilalmazták, más részüket az Irányelv vezette be.

Az irányelvben szereplő felsorolást az Európai Unió valamennyi tagállama ugyanígy kellett, hogy átvegye. E magatartások köre közösségi jogi szinten a kizárólagosság igényével került lefektetésre, s az a nemzeti jogokban nem bővíthető. Azaz a tagállamok nem mentesíthetik más esetekben a jogalkalmazást a kereskedelmi gyakorlat tisztességtelenségének körültekintő vizsgálata alól.

1.3. Az irányelv átültetése a magyar jogba

A magyar jogalkotás nem számolt azzal, hogy a jogharmonizáció során számos más jogszabályt hatályon kívül kell helyezni, vagy módosítani kell. E járulékos munkák miatt csak az implementációra adott határidő letelte után, 2008. szeptember elsején lépett hatályba **a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok tilalmáról szóló 2009. évi XLVII. törvény** (a továbbiakban: Fttv.).

Az Fttv. összhangban van az irányelv felépítésével, és terminológiájával, továbbá a szabályok tartalma is igen nagyfokú hűséggel követi az irányelv szövegét. Az Fttv. gyakorlatilag szó szerint (amint azt a törvény indokolása kiemeli: a szükséges mértékben a magyar jogi szabályozás fogalomrendszeréhez, illetve tartalmához igazítva) vette át az Irányelv I. mellékletében felállított feketelistát.

2. A szabályozás struktúrája

2.1. Az Fttv. felépítése

Az Fttv. – hasonlóan az irányelvhez - három jól elkülönülő részből áll:

- az általános – tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat általános tilalma,
- a tipikus - megtévesztő vagy agresszív gyakorlat,
- a különös - az Fttv. mellékletének egyes tényállásai.

A fogyasztóval szemben tanúsított magatartás tehát háromféle módon ütközhet a törvénybe:

- ha sérti a generálklauzulát (tisztelegtelen kereskedelmi gyakorlatnak minősül - az Fttv. 3. §-ának (1) bekezdése szerint tilos a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat),
- ha a kereskedelmi gyakorlat megtévesztő vagy agresszív,
- ha az adott kereskedelmi gyakorlat szerepel az Fttv. mellékletében (az ún. „feketelistán”).

A generálklauzula mellett a magyar jogalkotó egy „segéd” generálklauzulát is rögzít, amikor deklarálja, hogy „Magatartási kódex nem ösztönözhet tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatra”. Nem engedhető meg, hogy az azonos hivatást űzők, szakmát gyakorlók által önmaguk és versenytársaik számára lefektetett zsinórmérték eleve hibás legyen. A magatartási kódexek azt a célt szolgálják, hogy minél többen csatlakozzanak, minél több vállalkozás tekintse az azokba foglalt normákat önmagára kötelezőnek. Nyugat-Európában igen elterjedt gyakorlat az, hogy a vállalkozások annak közhírré tételével is reklámozzák magukat, hogy gyakorlatukat egy bizonyos magatartási kódexnek megfelelően alakították ki. Mivel a magatartáskódexek nem tartalmazhatnak tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatra ösztönző rendelkezéseket, így az ahhoz csatlakozók kódexet követő magatartása jogszerű lesz.

2.2. Az Fttv. három részének alkalmazási sorrendje

Az Fttv. háromféle szabályát, nem a törvényben való megjelenésük sorrendjében, hanem a **speciálistól a generális felé haladva** (a továbbiakban: „fordított sorrend”) **kell alkalmazni**:

- Egy kereskedelmi gyakorlat tisztességtelenségének megállapításához mindenekelőtt azt kell vizsgálni, hogy az adott magatartás szerepel-e a feketelistán. Ha igen, akkor a kereskedelmi gyakorlat minden további vizsgálat nélkül tisztességtelennek minősül.
- Ha a feketelistán nem szereplő kereskedelmi gyakorlatról van szó, vizsgálni kell azt, hogy fennállnak-e akár a megtévesztő, akár az

agresszív kereskedelmi gyakorlat megállapíthatóságának törvényi feltételei.

- Csak ha a tisztességtelenség e tipikus előfordulási eseteibe nem besorolható kereskedelmi gyakorlatról van szó, kerülhet alkalmazásra a generálklauzula, s annak hármas tesztje.

A „fordított sorrend” szerinti jogalkalmazás összhangban van a közösségi értelmezéssel.

A C 261 07 számú ügyben a főtanácsnok indítványában kifejtette, „a nemzeti bíróságok és hatóságok jogalkalmazása számára ... az következik, hogy először is a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok 31 esetét felsoroló I. mellékletbeli listával kell kezdeni. Ha a kereskedelmi gyakorlat az egyik tényállás alá sorolható, meg kell tiltani; további vizsgálatra – például a hatások tekintetében – nem kerül sor. Ha a konkrét tényállás nem tartozik a lista által tiltott gyakorlatok közé, azt kell megvizsgálni, hogy a generálklauzula által szabályozott esetek egyike – megtévesztő vagy agresszív – áll-e fenn. Csak ha nem ez a helyzet, akkor alkalmazandó közvetlenül a 2005/29 irányelv 5. cikke (1) bekezdésének generálklauzulája.

3. Alapfogalmak

3.1. A fogyasztó

Az Fttv. 2. §-ának a) pontja szerint **fogyasztó az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységén kívül eső célok érdekében eljáró természetes személy.** Az Fttv. tehát illeszkedik azon – ma már többséginek tekinthető – jogszabályok sorába, amelyek a fogyasztónak egy viszonylag szűk fogalmát alkalmazzák, ide nem értve a jogi személyt, de azt a természetes személyt sem, aki önálló foglalkozása vagy gazdasági tevékenysége körébe tartozó célok érdekében jár el.

A kereskedelmi gyakorlat megítélése során az olyan fogyasztó magatartását kell alapul venni, aki ésszerűen tájékozottan, az adott helyzetben általában elvárható figyelmességgel és körültekintéssel jár el, figyelembe véve az adott kereskedelmi gyakorlat illetve áru nyelvi, kulturális és szociális vonatkozásait is (Fttv. 4. §-ának (1) bekezdése). Az Fttv. tehát a fogyasztókkal szemben is támaszt elvárásokat, és - az EK jogalkotásában tipikusnak tekinthető módon – nem a saját ügyeivel nem törődő, trehány, figyelmetlen fogyasztót tekinti mércének.

Ha a kereskedelmi gyakorlat a fogyasztók egy meghatározott csoportjára irányul, az adott csoport tagjaira általánosan jellemző magatartást kell figyelembe venni. Ha a kereskedelmi gyakorlat csak a fogyasztóknak egy, az adott gyakorlat vagy az annak alapjául szolgáló áru vonatkozásában koruk, hiszékenységük, szellemi vagy fizikai fogyatkozásuk miatt különösen kiszolgáltatott, egyértelműen azonosítható csoportja magatartásának torzítására alkalmas, és ez a kereskedelmi gyakorlat megvalósítója által ésszerűen előre látható, a gyakorlatot az érintett csoport tagjaira általánosan jellemző magatartás szempontjából kell értékelni (Fttv. 4. §-ának (2) bekezdés).

3.2. Vállalkozás

Vállalkozás, aki a kereskedelmi gyakorlat tekintetében önálló foglalkozásával vagy gazdasági tevékenységével összefüggő célok érdekében jár el.

Az „aki” névmás alapján nem csak jogi személy, hanem természetes személy is minősülhet vállalkozásnak. Mindkét személy kategória kapcsán feltétel, hogy önálló foglalkozásával vagy gazdasági tevékenységével összefüggő célok érdekében járjon el. E feltétel alapján mindenki vállalkozásnak minősül, aki nem fogyasztó. Az Fttv. azonban csak a kereskedelmi gyakorlat tekintetében eljáró személyeket tekinti vállalkozásnak, hiszen a kereskedelmi gyakorlat minősítése és a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokkal szembeni fellépés a célja.

3.3. Kereskedelmi gyakorlat

Kereskedelmi gyakorlat a vállalkozásnak, illetve a vállalkozás érdekében vagy javára eljáró személynek az áru fogyasztók részére történő értékesítésével, szolgáltatásával vagy eladásösztönzésével közvetlen kapcsolatban álló magatartása, tevékenysége, mulasztása, reklámja, marketingtevékenysége vagy egyéb kereskedelmi kommunikációja. (Fttv. 2. § d) pont)

A kereskedelmi gyakorlat az Fttv. központi fogalma, nem csak azért, mert ennek a tisztességes, vagy tisztességtelen voltát kell elbírálni, hanem a törvény hatálya miatt is. Az Fttv. állapítja meg az áruhoz

kapcsolódó, a kereskedelmi ügylet lebonyolítását megelőzően, annak során és azt követően a fogyasztóval szemben alkalmazott kereskedelmi gyakorlatokra, valamint az ilyen kereskedelmi gyakorlat tekintetében alkalmazott magatartási kódexekre vonatkozó követelményeket, és az azok megsértésével szembeni eljárás szabályait. A törvény hatálya arra a kereskedelmi gyakorlatra terjed ki, amely a Magyar Köztársaság területén valósul meg, továbbá arra is, amely a Magyar Köztársaság területén bárkit fogyasztóként érint.

3.4. Kereskedelmi kommunikáció

A kereskedelmi kommunikáció a vállalkozás önálló foglalkozásával vagy gazdasági tevékenységével közvetlenül összefüggésben történő információközlés, függetlenül annak megjelenési módjától, eszközétől.

A kereskedelmi kommunikációk közül a hatóságok főként a fogyasztókat (őket is) célzó reklámokkal foglalkoznak. Ide sorolhatók a cégek saját honlapjain megismerhető, sokszor objektív tájékoztatásnak álcázott, tájékoztatások is.

A legtöbb fogyasztót TV reklámok révén lehet elérni, de a rádióban közölt hirdetések és a sajtóban közzétett reklámok szerepe sem elhanyagolható. Sokszor alkalmaznak a cégek reklámújságot, szórólapot, óriásplakátot, city-light-ként ismert a tömegközlekedési eszközök megállóiban elhelyezett kivilágított reklámeszközt, zászlókat, ún. belógó molinókat, üzlettéri és kirakati plakátokat, stb.

3.5. Ügyleti döntés

Ügyleti döntés a fogyasztó arra vonatkozó döntése, hogy kössön-e, illetve hogyan és milyen feltételek mellett kössön szerződést, továbbá hogy gyakorolja-e valamely jogát az áruval kapcsolatban.

A jogalkotó az ügyleti döntés fogalmában két esetkört fog össze:

- az időben korábbi döntési elemek **a szerződés megkötésével kapcsolatosak,**
- az időben későbbi döntés **az áruval kapcsolatos joggyakorláshoz** (pl. elállási joggal való élés) kötődik.

A szerződés megkötésével kapcsolatos ügyleti döntés több, mint a szerződéskötés elhatározása, hiszen a jogalkotó eleve ide sorolja a döntést azokban a kérdésekben, hogy hogyan és milyen feltételek mellett kössön szerződést a fogyasztó. Az Irányelv külön is említi annak eldöntését, hogy egy összegben vagy részletekben történjen a fizetés.

A Versenytanács gyakorlata a fogyasztói döntés meghozatalát **folyamatnak** tekinti, amelynek nemcsak az egészét, hanem egyes szakaszait is védi a jog a maga eszközeivel. Ez a folyamat a fogyasztók figyelmének felkeltését is magában foglalja, s a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen magatartások, kereskedelmi gyakorlatok tilalma már e szakasszal kapcsolatban is érvényesülést kíván, így az ezen szakban tanúsított magatartás vagy mulasztás sem minősülhet tisztességesnek. Nemcsak az olyan kereskedelmi gyakorlat jogellenes, amely kizárólagosan meghatározza a fogyasztó döntését, hanem minden olyan magatartás, amely érdemben kihatással van a folyamatra - ideértve a figyelem felkeltését is. Általában jogsértést eredményez, ha ezen kapcsolatfelvétel alapja, elindítója egy tisztességtelen magatartás, kereskedelmi gyakorlat, így különösen egy tisztességtelen reklám. Kiemelendő tehát, hogy az ügyleti döntés fogalma ugyan magában foglalja a szerződéskötést, de nem azonosítható azzal, mivel a fogyasztói magatartásnak a szerződéskötésnél tágabb körét öleli fel.

A vállalkozással kapcsolatba lépő fogyasztók a **következő ügyleti döntéseket** hozzák meg:

a.) egy vásárlás során:

- annak eldöntése, hogy milyen típusú üzletben (hipermarket, szupermarket, sarki bolt) vásároljunk,
- az adott üzlet kiválasztása az azonos típusúak közül (pl. melyik hipermarket láncolat üzletét keressük fel)
- a megvásárolandó termék kiválasztása.

b.) egy hitel igénybevétele során:

- a vizsgált tájékoztatások észlelése után döntés az eljárás alá vont telefonos vagy személyes megkereséséről,
- a személyes találkozás során/után döntés az ügynöki megbízási szerződés megkötéséről,
- döntés a hitelező és a hitelkonstrukció kiválasztásáról,
- döntés a hitelszerződés megkötéséről. (Vj-66/2009)

c.) egy ügynöki megbízási jogviszony létesítése kapcsán:

- a vizsgált tájékoztatások észlelése után döntés az eljárás alá vont telefonon keresztül történő megkereséséről,
- a telefonos egyeztetést követően döntés a személyes megkeresésről,
- a személyes találkozás során/után döntés az ügynöki megbízási szerződés megkötéséről,
- döntés a hitelszerződés megkötéséről. (Vj-83/2009)

4. Feketelista

4.1. A melléklet szerepe

Egyes kereskedelmi gyakorlatok esetében annyira kirívó a tisztességtelenség kritériumainak megléte, hogy ezeket a magatartásformákat – mint láttuk - az Irányelv egy önálló felsorolásban (ún. feketelista) nevesítve rögzítette.

A magyar törvény teljes egészében átültette az irányelv mellékletében foglaltakat. Ezek a kiemelt magatartások többségében valótlan tényállításon, hamis benyomáskeltésen, illetve szándékos téves információközlésen alapulnak. **A feketelistán szereplő magatartások esetében nem szükséges a tényállás megvalósulásán túl további körülmények vizsgálata**, hiszen ezek a magatartások *ex lege* tisztességtelenségnek minősülnek. A jogalkotó számára jelentős könnyebbség, hogy az Fttv. mellékletében felsorolt magatartások esetén nem szükséges annak elemzése, hogy teljesültek-e azok a feltételek,

amelyek a megtévesztés és az agresszív kereskedelmi gyakorlatnak minősülő magatartás esetén, vagy a generálklauzula alapján történő elbírálás során tényállási elemnek minősülnek. A jogalkotó úgy ítélte meg, hogy a feketelistán szerepeltetett valamennyi esetben automatikusan megvalósultak a feltételek. Amennyiben egy magatartás tényállásszerű – azaz megfelel a feketelista egyik elemének –, akkor a magatartás jogellenes.

Amennyiben egy magatartás nem tényállásszerű – azaz nem felel meg a feketelista egyik elemének –, akkor a magatartás jogellenességének vizsgálatához tovább kell lépni, és azt kell eldönteni, hogy az megtévesztésnek vagy agresszív kereskedelmi gyakorlatnak minősül-e, ha pedig erre a kérdésre is nemleges választ kapunk, akkor a generálklauzula feltételrendszere alapján kell minősíteni a magatartást.

A fogyasztó által kapott tájékoztatást az Fttv. mellékletében felsorolt 31 tényállással kell elsőként összevetni. Amennyiben a tájékoztatás, pl. valótlanul utalt a termék gyógyhatására, akkor nincs szükség további vizsgálódásra, mert az egyik típus-tényállás éppen az ilyen magatartást tiltja.

Jelen tananyagunk nem célja, hogy mind a 31 feketelistás tényállást részletesen bemutassa.

4.2. A feketelistás tényállások csoportosítása

4.2.1. A tilos magatartás jellege alapján végzett csoportosítás

A 31 tényállás közül nagyobb része megtévesztő jellegűnek tekinthető, kevesebb tényállás sorolható az agresszív magatartások közé.

4.2.1.1. Megtévesztő jellegű feketelistás tényállások

1. Annak valótlan állítása, hogy a vállalkozás magatartási kódex aláírója.
2. Annak valótlan állítása, hogy a magatartási kódexet valamely közigazgatási hatóság vagy közigazgatási jogkör gyakorlására feljogosított szerv jóváhagyta.
3. Minőségi jelzés, bizalmi jegy vagy hasonló megkülönböztető jelölés jogosulatlan feltüntetése.
4. Annak valótlan állítása - akár önmagában az árunak a kereskedelmi kommunikációban való megjelenítése által -, hogy a vállalkozást, annak kereskedelmi

gyakorlatát vagy áruját valamely közigazgatási hatóság, közigazgatási jogkör gyakorlására feljogosított szerv vagy erre feljogosított magánjogi jogi személy engedélyezte, jóváhagyta vagy elismerte, vagy ilyen állítás az engedélyezési, jóváhagyási, illetve elismerési feltételeknek való megfelelés nélkül.

5. Áru meghatározott áron való vásárlására felhívás annak elhallgatásával, hogy a vállalkozásnak alapos oka van azt feltételezni, hogy az adott vagy azt helyettesítő árut a kínált áron nem fogja tudni - az árura, a vonatkozó kereskedelmi kommunikáció hatókörére és az ajánlati árra figyelemmel - megfelelő időtartamig és mennyiségben szolgáltatni vagy más vállalkozástól beszerezni (csalogató reklám).

6. Áru meghatározott áron való vásárlására felhívás, majd

- a) a felhívásban szereplő áru fogyasztóknak való bemutatásának visszautasítása,
- b) az árura vonatkozó megrendelés felvételének vagy az áru ésszerű időben való szolgáltatásának visszautasítása, vagy
- c) hibás példány bemutatása

egy másik áru eladásöszttönzésének a szándékával (bait-and-switch reklám).

7. A fogyasztó azonnali döntéshozatalra késztetése céljából annak valótlan állítása, hogy az áru csak nagyon korlátozott ideig áll rendelkezésre, vagy bizonyos feltételek mellett csak nagyon korlátozott ideig áll rendelkezésre, és ezáltal a fogyasztó megfőszttása a tájékozott döntéshez szükséges időtől és alkalomtól.

8. Az értékesítést követően teljesítendő szolgáltatás vállalása úgy, hogy a szerződés megkötése előtt a vállalkozás nem a letelepedésének helye szerinti tagállam hivatalos nyelvén tart kapcsolatot a fogyasztóval, majd - anélkül, hogy a szerződéskötés előtt erre a fogyasztó figyelmét egyértelműen felhívta volna - a szolgáltatásnak kizárólag egy ettől eltérő nyelven való elérhetővé tétele.

9. Annak valótlan állítása vagy olyan hamis benyomás keltése - akár önmagában az árunak a kereskedelmi gyakorlatban való megjelenítése által -, hogy az áru jogszerűen forgalmazható.

10. A fogyasztók törvényes jogainak olyanként való bemutatása, mintha azok a vállalkozás ajánlatának sajátosságai lennének.

11. Az írott vagy elektronikus médiában szerkesztői tartalom használata az áru értékesítésének vagy más módon történő igénybevételének előmozdítására úgy, hogy ezért a vállalkozás ellenszolgáltatást nyújtott, ez azonban nem tűnik ki egyértelműen a tartalomból vagy a fogyasztó számára egyértelműen felismerhető képi vagy akusztikus elemekből (szerkesztői tartalomnak álcázott reklám).

13. Meghatározott vállalkozás által előállított áruhoz hasonló áru reklámozása olyan szándékosan megtévesztő módon, hogy a fogyasztó azt gondolhatja, hogy az árut - a valóságtól eltérően - ugyanaz a vállalkozás állította elő.

14. Piramis-elvre épülő olyan eladásöszttönző rendszer létrehozása, működtetése vagy támogatása, ahol a fogyasztó azzal a lehetőséggel számol, hogy - elsősorban további fogyasztóknak a rendszerbe való beléptetéséből, és kevésbé az áruk értékesítéséből vagy fogyasztásából eredően - valamilyen juttatásban részesülhet.

15. Annak valótlan állítása, hogy a vállalkozás felhagy a tevékenységével vagy áthelyezi az üzletét.

16. Annak állítása, hogy az áru megkönnyíti a szerencsejátékokban való nyerést.

17. Annak valótlan állítása, hogy az áru alkalmas betegségek, illetve az emberi szervezet működési zavarai vagy rendellenességei gyógyítására.

18. Téves tényszerű információ közlése a piaci feltételekről vagy az áru fellelhetőségének lehetőségeiről azzal a szándékkal, hogy a fogyasztót az árunak a szokásos piaci feltételeknél kedvezőtlenebb feltételek melletti megvételére, illetve igénybevételére bírja rá.

19. A kereskedelmi gyakorlat keretében verseny vagy díj meghirdetése anélkül, hogy a meghirdetett díjak vagy azok helyett más ésszerű megfelelő kiosztásra kerülne.

20. Az áru „ingyenes”, „díjtalan”, „térítésmentes” vagy hasonló jelzőkkel való leírása, ha a fogyasztónak a kereskedelmi gyakorlatban való részvétellel és az áru birtokbavételével, illetve fuvarozásával összefüggő elkerülhetetlen költségeken felül bármit is fizetnie kell.

22. Annak valótlan állítása vagy olyan hamis benyomás keltése, hogy a vállalkozás nem a saját vállalkozásával, gazdasági tevékenységével vagy szakmájával összefüggő célból jár el, vagy egyébként hamisan fogyasztóként való fellépés.

23. Olyan hamis benyomás keltése, hogy az áruval kapcsolatban az értékesítést követően teljesítendő szolgáltatás biztosított az értékesítés helyétől eltérő tagállamban.

27. Biztosítási szerződésen alapuló követelést érvényesíteni kívánó fogyasztótól olyan iratok bemutatásának megkövetelése, amelyek a követelés megalapozottságának megítélése szempontjából ésszerűen nem tekinthetők lényegesnek, vagy a fogyasztó vonatkozó írásbeli megkeresésére a válaszadás rendszeres elmulasztása azzal a céllal, hogy ez visszatartsa a fogyasztót szerződéses jogainak gyakorlásától.

29. Azonnali vagy halasztott fizetés követelése a vállalkozás által szállított vagy nyújtott áruért, illetve az áru visszaszolgáltatásának vagy megőrzésének követelése, ha azt a fogyasztó nem rendelte meg (nem kért értékesítést), kivéve, ha a szerződésnek megfelelő helyettesítő árurol van szó.

31. Olyan hamis benyomás keltése, hogy a fogyasztó már megnyert, meg fog nyerni, vagy meghatározott cselekmény megtétele révén fog megnyerni egy nyereményt vagy egyéb előnyhöz jutni, miközben valójában nincs ilyen nyeremény, illetve előny, vagy a nyeremény, illetve egyéb előny érvényesítése, illetve igénybevétele a fogyasztó számára meghatározott pénzösszeg megfizetéséhez vagy költségek viseléséhez kötött.

4.2.1.2. Agresszív jellegű feketelistás tényállások

12. Valótlan tény állítása a fogyasztó vagy családja személyes biztonsága fenyegetettségének természetére és mértékére vonatkozóan, arra az esetre, ha a fogyasztó nem vásárolja meg az árut.

24. Olyan benyomás keltése a fogyasztóban, hogy nem hagyhatja el az üzlethelyiséget, amíg nem köt szerződést.

25. A fogyasztó személyes felkeresése a lakóhelyén, figyelmen kívül hagyva annak távozásra és vissza nem térésre felszólító kérését.

26. Telefonon, távmásolón (telefaxon), elektronikus levelezés, illetve azzal egyenértékű egyéni kommunikációs eszköz vagy más távközlő eszköz útján ismétlődően és nem kívánt módon a fogyasztó sürgetése, kivéve amennyiben ez a vállalkozás szerződéses kötelezettsége teljesítéséhez szükséges.

28. Reklámban gyermekkorúak közvetlen felszólítása a reklámozott áru megvételére, illetve igénybevételére vagy arra, hogy győzzék meg szüleiket vagy más felnőttest, hogy vásárolja meg számukra a reklámozott árut.

30. A fogyasztó kifejezetten arról való tájékoztatása, hogy ha nem vásárolja meg az adott árut, veszélybe kerül a vállalkozás vagy alkalmazottja munkája vagy megélhetése.

4.2.2. A tilos magatartás egyszerű vagy összetett volta alapján végzett csoportosítás

Az Fttv. mellékletében felsorolt magatartások két csoportra oszthatóak: egy elemű és többelemű tényállásokra, utóbbi csoporton belül jelentőséggel bír, hogy vajon egy tényállási elem megvalósítása már jogellenességet eredményez, vagy valamennyi tényállási elemnek meg kell valósulnia ahhoz, hogy a kereskedelmi gyakorlat tisztességtelennek, így jogellenesnek minősüljön.

4.2.2.1. Egyelemű tényállások

A feketelistás tényállások döntő többsége egyetlen magatartást tartalmaz. A jogalkalmazó számára eldönthető, hogy

- az állítás valós vagy valótlan,
 1. Annak valótlan állítása, hogy a vállalkozás magatartási kódex aláírója.
 2. Annak valótlan állítása, hogy a magatartási kódexet valamely közigazgatási hatóság vagy közigazgatási jogkör gyakorlására feljogosított szerv jóváhagyta.
 15. Annak valótlan állítása, hogy a vállalkozás felhagy a tevékenységével vagy áthelyezi az üzletét.
 20. Az áru „ingyenes”, „díjtalan”, „térítésmentes” vagy hasonló jelzőkkel való leírása, ha a fogyasztónak a kereskedelmi gyakorlatban való részvétellel és az áru birtokbavételével, illetve fuvarozásával összefüggő elkerülhetetlen költségeken felül bármit is fizetnie kell.
- a jelölés használata jogszerű vagy jogszerűtlen,
 3. Minőségi jelzés, bizalmi jegy vagy hasonló megkülönböztető jelölés jogosulatlan feltüntetése.
- a biztosított jog törvényen alapul, vagy vállalkozás által biztosított extra jogszívány,

10. A fogyasztók törvényes jogainak olyanként való bemutatása, mintha azok a vállalkozás ajánlatának sajátosságai lennének.

- kiosztják-e a kitűzött díjat,

19. A kereskedelmi gyakorlat keretében verseny vagy díj meghirdetése anélkül, hogy a meghirdetett díjak vagy azok helyett más ésszerű megfelelő kiosztásra kerülne.

- a keltett benyomás valós, vagy hamis,

21. A reklámanyagban számla vagy más hasonló, fizetési felszólítást tartalmazó dokumentum küldése azt a hamis benyomást keltve a fogyasztóban, hogy már megrendelte a reklámozott árut.

22. Annak valótlan állítása vagy olyan hamis benyomás keltése, hogy a vállalkozás nem a saját vállalkozásával, gazdasági tevékenységével vagy szakmájával összefüggő célból jár el, vagy egyébként hamisan fogyasztóként való fellépés.

23. Olyan hamis benyomás keltése, hogy az áruval kapcsolatban az értékesítést követően teljesítendő szolgáltatás biztosított az értékesítés helyétől eltérő tagállamban.

24. Olyan benyomás keltése a fogyasztóban, hogy nem hagyhatja el az üzlethelyiséget, amíg nem köt szerződést.

- adott-e a feketelistában rögzített tartalmú tájékoztatást, vagy nem

30. A fogyasztó kifejezetten arról való tájékoztatása, hogy ha nem vásárolja meg az adott árut, veszélybe kerül a vállalkozás vagy alkalmazottja munkája vagy megélhetése.

4.2.2.2. Többelemű alternatív tényállások

A feketelistás tényállások második csoportja több tényállást is tartalmaz, de ezt oly módon teszi, hogy abban az esetben, **ha a vizsgált magatartás bármelyik tényállási elemet megvalósítja, azzal kimerítette a feketelistás tényállást.** Ebbe a körbe sorolható a melléklet 4. számú tényállása, hiszen egyformán jogellenes annak a valótlan állítása, hogy a közigazgatási szerv jóváhagyta akár a vállalkozást, akár annak kereskedelmi gyakorlatát, akár annak áruját. Hasonlóan jogellenes a melléklet 15. számú tényállása, hiszen egyformán jogellenes annak a valótlan állítása, hogy a vállalkozás felhagy a tevékenységével, vagy áthelyezi az üzletét. Ide sorolhatóak továbbá a melléklet 22., 28., és 31. pontjaiban említett magatartások.

22. Annak valótlan állítása vagy olyan hamis benyomás keltése, hogy a vállalkozás nem a saját vállalkozásával, gazdasági tevékenységével vagy szakmájával összefüggő célból jár el, vagy egyébként hamisan fogyasztóként való fellépés.

28. Reklámban gyermekkorúak közvetlen felszólítása a reklámozott áru megvételére, illetve igénybevételére vagy arra, hogy győzzék meg szüleiket vagy más felnőttest, hogy vásárolja meg számukra a reklámozott árut.

29. Azonnali vagy halasztott fizetés követelése a vállalkozás által szállított vagy nyújtott áruért, illetve az áru visszaszolgáltatásának vagy megőrzésének követelése, ha azt a fogyasztó nem rendelte meg (nem kért értékesítés), kivéve, ha a szerződésnek megfelelő helyettesítő árurol van szó.

4.2.2.3. Többelemű konjunktív tényállások

A feketelistás tényállások harmadik csoportja több tényállási elemet úgy tartalmaz, hogy azok **mindegyikének meg kell valósulni** ahhoz, hogy a tényállás megvalósuljon. Ezek alkalmazása gyakorlati problémát okoz, ezért erre a kérdésre később térünk vissza (vö. 12.3. pont).

5. Magatartások és hatások - a vizsgálat következő szintjén

Abban az esetben, ha a vizsgált kereskedelmi gyakorlat nem felel meg valamelyik feketelistás tényállásnak, azt kell eldönteni, hogy tekinthető-e megtévesztő, vagy agresszív kereskedelmi gyakorlatnak. Ahhoz, hogy ilyen minősítésre jusson a hatóság az Fttv.-ben írt feltételek fennállását ellenőrizni kell. A jogszabályi elvárás függ attól, hogy aktív megtévesztésről, passzív megtévesztésről, vagy agresszív kereskedelmi gyakorlatról van szó. A három eset annyiban mégis **közös** felépítésű, hogy mindegyik törvényi tényállásában

- több lehetséges magatartás szerepel,
- a magatartások alternatív viszonyban állnak, azaz nem szükséges, hogy mindegyik megvalósuljon, elegendő, ha közülük egy bekövetkezik,
- a törvényben rögzített magatartás a fogyasztókat hátrányosan érintő következményre vezet, nevezetesen a fogyasztót olyan ügyleti döntés meghozatalára készíti, amelyet egyébként nem hozott volna meg, vagy erre alkalmas,

- a magatartás és a hátrányos következmény konjunktív kapcsolatban áll, azaz mindkettő be kell, hogy következzen ahhoz, hogy a kereskedelmi gyakorlat megtévesztő, vagy agresszív jellege megállapítható legyen.

Az aktív megtévesztés bizonyos eseteiben a magatartásnak egy közbenső következménye is van, nevezetesen a magatartás közvetlen hatása egy másik – tényleges, vagy lehetséges - fogyasztói sérelem (a továbbiakban: közbenső következmény), és ez a közvetlen hatás készteti a fogyasztót olyan üzleti döntés meghozatalára, amelyet egyébként nem hozott volna meg, vagy erre alkalmas.

6. Megtévesztő kereskedelmi gyakorlat

A megtévesztő magatartás lehet **aktív, vagy passzív**. Mindkét kategórián belül további magatartások különböztethetők meg. Bármelyik magatartás csak a következményi feltétellel együtt minősül tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatnak.

6.1. Aktív megtévesztés

6.1.1. Aktív megtévesztő magatartások

Aktív megtévesztés esetén **négyféle magatartás** valamelyikéhez kapcsolódik egy fogyasztóra hátrányos következmény. A négyféle magatartás a következő:

- A kereskedelmi gyakorlat **valótlan információt** tartalmaz.
- A kereskedelmi gyakorlat **valós tény** tartalmaz, de a tény **megjelenítésének** – az Fttv.- ben közelebbről meg nem jelölt – **módja közbenső következményre vezet** (vö. 6.1.2. pont).
- A harmadik magatartást ismét nem határozza meg pontosan az Fttv., hanem csak az eredményét, illetőleg az eredmény lehetőségét rögzíti. Ez az eredmény nem más, minthogy a magatartás más vállalkozással, illetve annak cégnevével, árujával, árujelzőjével vagy egyéb megjelölésével való **összetévesztésre vezethet**.

- A negyedik magatartás az olyan **magatartási kódexben foglalt követelmény be nem tartása**, amelynek a vállalkozás alávetette magát, amennyiben a vállalkozás
 - a követelmény betartására nem csupán szándéknyilatkozat formájában, hanem igazolható módon kötelezettséget vállalt, és
 - a kereskedelmi gyakorlat keretében utal a kódexnek való alávetettségére.

6.1.2. Közbenső következmény

Az előző pont b) alpontjában bemutatott valós tényt speciális módon megjelenítő kereskedelmi kommunikáció tisztességtelen kereskedelmi gyakorlattá minősítésének közbenső feltétele az, hogy a megjelenítés megtéveszti vagy alkalmas arra, hogy megtéveszse a fogyasztót az Fttv.-ben felsorolt tényezők közül egy vagy több tekintetében. Azt láthatjuk tehát, hogy az aktív megtévesztés körében bemutatott négyféle magatartás közül csak egyben feltétel az, hogy a magatartás hatására a fogyasztó ténylegesen tévedésbe essen, vagy legalábbis a valós tények speciális megjelenítési módja alkalmas legyen a tévedés előidézésére.

Az Fttv.-ben az alábbi tényezőket sorolja fel, mint olyan körülményeket, amelyekkel kapcsolatban a valós tények speciális megjelenítése a tapasztalatok szerint alkalmas lehet a fogyasztó tévedésének előidézésére:

- a) az áru létezése, természete, figyelembe véve a termékmegnevezésére vonatkozó jogszabályi előírásokat is,
- b) az áru lényeges jellemzői, így különösen
 - ba) kivitelezése, összetétele, műszaki jellemzői, tartozékai,
 - bb) mennyisége,
 - bc) származási helye, eredete,
 - bd) előállításának vagy szolgáltatásának módja és időpontja,
 - be) beszerezhetősége, szállítása,
 - bf) alkalmazása, a használatához, fenntartásához szükséges ismeretek,
 - bg) az adott célra való alkalmassága, a használatától várható eredmények, előnyei,
 - bh) veszélyessége, kockázatai,
 - bi) környezeti hatásai,
 - bj) az egészségre gyakorolt hatása, vagy
 - bk) tesztelése, ellenőrzöttsége vagy annak eredménye,
- c) az áru ára, illetve díja, az ár, illetve díj megállapításának módja, különleges árkedvezmény vagy árelőny megléte,
- d) az áru igénybevételehez kapcsolódó adómentesség, adókedvezmény vagy más adóelőny,

- e) az áruhoz kapcsolódóan valamely szolgáltatás, alkatrész, csere vagy javítás szükségessége,
- f) az áruhoz kapcsolódóan biztosított ügyfélszolgálat és panaszkezelés,
- g) a vállalkozás vagy képviselőjének személye, jellemzői és jogai, így különösen az ilyen minősége, a jogállása, társulásokban való részvétele és kapcsolatai, vagyona, szellemi alkotásokon fennálló jogai és kereskedelmi tulajdonjoga, engedélye, képesítései, díjai és kitüntetései,
- h) a vállalkozás kötelezettségvállalásának mértéke, a kereskedelmi gyakorlat indítékai, az értékesítési folyamat természete, a szponzorálásra, a vállalkozás vagy az áru jóváhagyására vonatkozó bármely állítás vagy jelzés, vagy
- i) a fogyasztó jogai, illetve a fogyasztót az ügylet folytán esetlegesen terhelő hátrányos jogkövetkezmények kockázata.

6.1.3. Hátrányos jogkövetkezmény

A négyféle aktív megtévesztő magatartás közül három esetén (6.1.1. b), c) és d) pontok) az Fttv. kifejezetten említi azt, hogy **megtévesztő kereskedelmi gyakorlatnak csak akkor minősül a magatartás, ha az a fogyasztót olyan ügyleti döntés meghozatalára készíti, amelyet egyébként nem hozott volna meg, vagy erre alkalmas.**

(Az Fttv. szövegéből nem derül ki világosan, hogy valótlan információ esetén is szükséges-e a hátrányos jogkövetkezmény, de az aktív megtévesztő magatartások közül ennél a legnagyobb az esélye a hátrányos jogkövetkezmény lehetőségének, vagy bekövetkeztenek. A kérdés tehát inkább elméleti, mint gyakorlati jelentőségű.)

Ahhoz, hogy az Fttv. mellékletében kifejezetten nem szereplő tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat megállapításra kerüljön, az Fttv. 6. §- ai körében egyrészt azt kell értékelni, hogy az eljárás alá vont magatartása alkalmas volt arra, hogy a fogyasztót olyan ügyleti döntés meghozatalára készítette, amelyet egyébként nem hozott volna meg, másrészt azt, hogy az ezen döntés alapjául szolgáló információ megtévesztő volt-e valamilyen módon. (Vj-83/2009)

Azáltal, hogy az eljárás alá vont kedvezményesként tünteti fel azt az árat, amelyet valójában tartósan alkalmaz, illetőleg, amelynél olcsóbban is forgalmazta a terméket, olyan magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy az érzékeny fogyasztót olyan ügyleti döntés meghozatalára készítse, amelyet egyébként nem hozott volna meg. Az akciós jelleg valótlan állítása különösen alkalmas lehet arra, hogy a termék kipróbálására ösztönözzön. (Vj-007/2009 Üstöki Kft Tahiti Noni Juice, a Forever 365 Aloe Vera, továbbá Prolong termékek)

6.2. Passzív megtévesztés, vagy megtévesztő mulasztás

6.2.1. Passzív megtévesztő magatartások

Megtévesztő mulasztásról három esetben beszélhetünk.

- a.) A kereskedelmi gyakorlat egyáltalán **nem tartalmazza** az üzleti döntéshez **szükséges** – ezért a fogyasztó számára jelentős - **információkat**.
- b.) A kereskedelmi gyakorlat **nem megfelelő módon tartalmazza** az üzleti döntés meghozatalához szükséges információkat. Így a fogyasztói döntés meghozatalához szükséges lényeges információk eltitkolása mellett tisztességtelennek minősülnek az is, ha azokat vállalkozás „homályosan, érthetetlen, félreérthető vagy időszerűtlen módon” adja meg a fogyasztók számára.

Az a.) pontban említett elhallgatással azonos súlyúnak tekinti az Fttv. azt az esetet, amikor az információ ugyan szerepel a tájékoztatásban, de nem jut el a fogyasztóhoz, pl. mert egy óriásplakáton kis betűmérettel tüntették fel, ami nem olvasható, vagy egy TV reklámban nagyon rövid ideig jelet meg a szöveg a képernyőn, és a néző nem érhetett a végére az olvasás során, mert már egy újabb kép, vagy felirat jelent meg. Időszerűtlenné válik a reklámozás kezdetén még jogszerű tájékoztatás, ha a reklám az akció végét követően is az akciós árat hirdeti, vagy a már elfogyott akciós terméknek csap hírverést.

- c.) **Nem nevezi meg** az adott kereskedelmi gyakorlat **kereskedelmi célját**, amennyiben az a körülményekből nem derül ki.

6.2.2. Hátrányos jogkövetkezmény

A passzív megtévesztés mindhárom esetében még **egy feltétel megvalósulását is vizsgálni kell**, és csak ennek fennállása esetén állapítható meg a jogsértés. A feltétel pedig az, hogy a magatartás eredményeként a fogyasztó olyan döntést hozott, amit egyébként nem hozott volna, vagy a magatartás alkalmas arra, hogy eredményeként a

fogyasztó olyan döntést hozzon, amit egyébként nem hozott volna (még ha a konkrét fogyasztó nem is hozott ilyen döntést, mert az átlagosnál óvatosabb, megfontoltabb, vagy, mert szerencséje volt).

6.2.3. Egyes médiumok korlátozott információhordozó kapacitása

Abban az esetben, ha a kommunikáció eszköze térbeli vagy időbeli korlátokat támaszt, ezeket az akadályokat és minden olyan intézkedést, amelyet a kereskedelmi gyakorlat megvalósítója annak érdekében tett, hogy az információt más módon eljuttassa a fogyasztókhöz, figyelembe kell venni annak megítélésénél, hogy fennállt-e megtévesztő mulasztás. (Fttv. 7. §-ának (2) bekezdése)

A GVH Versenytanácsának korábbi gyakorlata elvárta, hogy a reklámozók legyenek tekintettel egyes reklámeszközök (jellemzően az óriásplakát, kirakati plakát) kapacitási korlátjaira, és nem látta biztosítottnak azt, hogy egy másik reklámeszköz útján el lehet érni ugyanazt a fogyasztót, akit egy jogsértő reklám megtévesztett, vagy megtéveszthetett.

A GVH az Fttv. nyomán sem változtatott megítélésén. A bírói gyakorlat dönti majd el, hogy – a közléshez szükséges műsoridő megvásárolhatósága ellenére – a TV- és rádió reklámok kapacitáskorlátos média eszköznek minősülnek-e, illetőleg, hogy a kapacitáskorlátos média eszközökről hiányzó tájékoztatás pótolható-e más médiumon közölt reklám útján, és ha igen, hogyan.

A rádióreklám, ahol a feltétel egyáltalán nem jelent meg, valamint a járműreklám, a fotocellás ajtón látható reklám és az óriásplakát, ahol ugyan apróbetűvel a feltétel közlésre került, de az eszköz jellege (mozog vagy hozzá képest mozog a fogyasztó) miatt annak tartalma nem észlelhető, megvalósítja az Fttv. 7. §-ának (1) bekezdése szerinti megtévesztő mulasztást az előfizetői körre vonatkozó korlátozással kapcsolatos tájékoztatás tekintetében, mivel ezen információ elhallgatása, elrejtése alkalmas volt, vagy lehetett arra, hogy a fogyasztót olyan – a Domino Quick csomagra vonatkozó – ügyleti döntés meghozatalára készítse, amelyet egyébként nem hozott volna meg. (Vj-47/2009.)

7. Agresszív kereskedelmi gyakorlat

Az agresszív kereskedelmi gyakorlat – a megtévesztéssel szemben – mindig aktív magatartást jelent.

7.1. Agresszív magatartások

Az Fttv. négyféle magatartást rögzít:

- **pszichés nyomásgyakorlás**

A pszichés nyomásgyakorlás kiváló példái a feketelista 28. és 30. tényállásai (vö. 4.2.1.2. pont), azzal, hogy ezekben az esetekben nincs szükség a 7.2 és 7.3. pontokban bemutatásra kerülő többletfeltételek fennállására, bizonyítására. Ebből az a logikus következtetés adódik, hogy a feketelistában szereplő tényállásoknál enyhébb fokú pszichés nyomásgyakorlás, érzelmi ráhatás, lelki „zsarolás”, a feltételekkel együtt, elegendő lehet ahhoz, hogy a magatartás jogsértőnek minősüljön.

- **fizikai nyomásgyakorlás**

A fizikai nyomásgyakorlás érzékeltetésére szintén a feketelista 24., és 25. pontjaiban rögzített tényállások (vö. 4.2.1.2. pont) látszanak legalkalmasabbnak, azzal, hogy nincs szükség a szintre már a személyes szabadságot korlátozó, vagy a birtokháborításhoz közeli helyzetre, ezeknél enyhébb fokú fizikai nyomásgyakorlás is – a másik két feltétellel bekövetkezte esetén – agresszív kereskedelmi gyakorlatnak minősül.

- a fogyasztóval szembeni **hatalmi helyzet kihasználása**

Hatalmi helyzeten valószínűsíthetően olyan tartós jogviszonyok fennállását érti majd a joggyakorlat, amelyek megszűnése (pl. egy munkaviszony, vagy egy kölcsönszerződés felmondása) nehéz helyzetbe hozná a fogyasztót.

- **a fogyasztó zavarása**

A fogyasztó zavarására kiváló példái a feketelista 26. tényállása (vö. 4.2.1.2. pont), ismét azzal a megjegyzéssel, hogy a feketelistában említetténél enyhébb fokú zavarás is agresszív

kereskedelmi gyakorlatnak minősülhet a további feltételek fennállása esetén.

Mind a négyféle magatartás kapcsán annak megállapítására, hogy a kereskedelmi gyakorlat agresszív-e, figyelembe kell venni a következőket:

- a kereskedelmi gyakorlat időzítése, helye, jellege és alkalmazásának időtartama,
- a kereskedelmi gyakorlat során alkalmazott szóhasználat vagy magatartás fenyegető, félelemkeltő vagy becsmérlő volta,
- súlyos, a fogyasztó ítélőképességének korlátozására alkalmas, a kereskedelmi gyakorlat megvalósítója által ismert körülmény felhasználása a fogyasztó áruval kapcsolatos döntésének befolyásolására,
- a fogyasztó szerződéses jogainak - ideértve a szerződéstől való elállásra, valamint a másik árura vagy vállalkozáshoz való áttérésre vonatkozó jogot is - gyakorlásával szemben támasztott, indokolatlanul terhes vagy aránytalan, nem szerződéses akadály,
- jogellenes cselekménnyel való fenyegetés.

7.2. Közbenső jogkövetkezmény

Csak akkor tekinthető agresszívnek a kereskedelmi gyakorlat, ha az adott helyzetben **jelentősen korlátozza vagy alkalmas arra, hogy jelentősen korlátozza** a fogyasztónak

- az áruval kapcsolatos választási vagy magatartási szabadságát, ill.
- lehetőségét a tájékozott döntés meghozatalára

7.3. Hátrányos jogkövetkezmény

A magatartás - a közbenső következmény által közvetített – hatása az, hogy a fogyasztót olyan ügyleti döntés meghozatalára készteti, amelyet egyébként nem hozott volna meg, vagy erre alkalmas.

8. Generálklauzula

Már említettük, hogy a tipikus esetek megfogalmazásán és tilalmán túl az Fttv. generálklauzulát is tartalmaz. Az általános tilalom kapcsán a jogalkotó az is meghatározza, hogy mely feltételek együttes fennállása esetén beszélhetünk tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatról. Ehhez a megállapításhoz egyrészt azt kell megvizsgálni, hogy a vállalkozás (vagy az annak érdekében/javára eljáró személy) eleget tett-e a szakmai gondosság, valamint a jóhiszeműség és a tisztesség követelményének. Másrészt pedig, hogy a vizsgálat alá vont gyakorlat alkalmas-e a fogyasztói magatartás torzítására, avagy nemcsak, hogy alkalmas, hanem a hátrányos befolyásolás ténylegesen meg is valósul-e. Az ilyen tisztességtelen vállalkozói magatartás a fogyasztót arra készíti, hogy olyan üzleti döntést hozzon meg, amelyet egyébként nem tett volna meg.

8.1. Alaphelyzet

A generálklauzula **kétféle magatartást** említ. Ezek ugyanúgy **vagylagosak**, mint a megtévesztő és az agresszív kereskedelmi gyakorlat esetén.

- A vállalkozás úgy járt el, hogy **nem rendelkezik ésszerűen elvárható szintű szaktudással**.

A jogalkotó számos tevékenység gyakorlásához előírja a szükséges végzettséget, szakmai gyakorlati időt. Ilyen jogszabályi követelmény hiányában a kialakult szakmai szokások alapján lehet eldönteni, hogy egy bizonyos típusú termék értékesítőjétől, szolgáltatás nyújtójától milyen szintű szaktudás várható el.

- A kereskedelmi ügylet vonatkozásában **a tisztesség és a jóhiszeműség alapelvét nem betartva járt el**. A tisztesség és jóhiszeműség a polgári jog alapelve. Az ettől eltérő magatartásnak számos jogkövetkezménye van, melyek sorát az Fttv. is gyarapítja.

8.2. Közbenső jogkövetkezmény

Ahhoz, hogy a 8.1. pontban írt magatartások közül bármelyik tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatnak minősüljön szükség van egy közbenső és egy hátrányos jogkövetkezmény bekövetkeztére, vagy – utóbbi esetben - legalább a lehetőségére.

Közbenső jogkövetkezményként az Fttv. azt követeli meg, hogy a magatartás **érzékeltetően rontsa** azon **fogyasztó lehetőségét** az áruval kapcsolatos, a szükséges információk birtokában meghozott **tájékozott döntésre**, akivel kapcsolatban alkalmazzák, illetve akihez eljut, vagy aki a címzettje. A jogalkotó abból az ideális állapotból indul ki, hogy az ésszerűen tájékozottan, az adott helyzetben elvárható figyelmességgel és körültekintéssel eljáró fogyasztó igyekszik a döntéséhez szükséges információt beszerezni, és ezek birtokában képes tájékozott döntést hozni. A vállalkozás megtette a második lépést a jogsértés irányába, ha az általa tanúsított magatartás, akár a vállalkozás ismerethiánya, akár rosszhiszeműsége, tisztességtelen eljárása miatt korlátozza a fogyasztó tájékozott döntését és a fogyasztót döntési lehetősége jelentősen romlik.

8.3. Hátrányos jogkövetkezmény

Hátrányos jogkövetkezményként a jogalkotó a generálklauzula kapcsán is ugyanazt írja elő, mint a megtévesztő és az agresszív kereskedelmi gyakorlatok kapcsán: ezáltal a fogyasztót olyan ügyleti döntés meghozatalára készíti, amelyet egyébként nem hozott volna meg, vagy erre alkalmas.

A generálklauzula kapcsán is alkalmazott megoldás – egy magatartás és a fogyasztóra hátrányos következmény konjunktív kapcsolata - ismert az Fttv.-ben, a megtévesztő és az agresszív kereskedelmi gyakorlatok kapcsán is ez a konstrukció érvényesült.

9. Felelősség a tilalom megszegéséért

9.1. Főszabály: érdek-elv

Az Fttv. felelősségi konstrukciója jelentős részben eltér attól a megszokott gyakorlattól, hogy mindenkit saját magatartásának következményeiért terhel felelősség. Ezzel szemben a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmának megsértéséért nem feltétlenül az felel, aki a tilalomba ütköző magatartást kifejtette, hanem **az. a vállalkozás, amelynek a kereskedelmi gyakorlattal érintett áru értékesítése, eladásának ösztönzése közvetlenül érdekében áll** (a továbbiakban: érdekelt, vagy érdekelt vállalkozás).

- Az esetek jelentős részében nincs is két személy, a vállalkozás azért szegi meg a tilalmat, mert azt reméli, hogy így ő maga nagyobb bevételt tud elérni.
- Vannak olyan helyzetek, amikor a tilalomba ütköző magatartást nem az érdekelt tanúsítja. Ilyen esetben a főszabály az, hogy a felelősség az érdekeltséghez kötődik, nem a magatartáshoz. A megoldás a közreműködőért, alvállalkozóért való felelősségre emlékeztet, ahol a polgári jog nem a kárt ténylegesen okozó közreműködőt, alvállalkozót marasztalja el, hanem azt a vállalkozót, akinek az érdekében a közreműködő, alvállalkozó a tevékenységet kifejtette. Az Fttv. alapján is a „Kinek használ?” kérdést kell feltennünk. Azt a személyt kell elmarasztalni, aki profitált a tilalom megszegéséből. A kereskedelmi gyakorlatot az érdekelt vállalkozás érdekében vagy javára megvalósító másik személyt akkor sem terheli felelősség, ha az érdekelttel kötött szerződés alapján járt el.
- Előfordulhatnak olyan helyzetek is, amikor több vállalkozásnak is érdekében áll a kereskedelmi gyakorlattal érintett áru értékesítése, eladásának ösztönzése. Az érdekeltség szintje akár lényegesen különbözhet is. Az ilyen eseteket egyedileg mérlegelve kell megítélni. A GVH eddigi gyakorlata szerint nincs szükség arra, hogy feltétlenül egyetlen személyt minősítsen csak érdekeltté a hatóság (és csak ezt marasztalja), de az sem lenne szerencsés, ha a

csekély fokú érdekeltség miatt a közreműködőket is a „vádlottak padjára állítanák”.

Egy betelefonálás TV-műsorban a műsorvezetők ingyenes külföldi üdülést ígértek azoknak a nézőknek, akik ötször telefonálnak, de a fogyasztók nem kapták meg az ígért üdülést. Érdekeltnek a TV-műsor gyártóját tekintette a GVH, hiszen az ajándék ígérete alkalmas volt a műsor nézettségének, és a telefonálók számának növelésére, így az emelt díjas telefonokból származó jövedelem gyarapítására. Sem a telefontársaságok, sem a műsornak adásidőt biztosító televíziós társaság nem került elmarasztalásra, mert bár valamilyen módon ők is részesültek az adás jövedelméből, de érdekeltségük csak közvetett volt, a TV csatorna például az adásidőtől függő fix díjat kapott. (Vj-59/2009)

9.2. Kivétel: a magatartást tanúsítók felelőssége

Amikor több személy járul hozzá magatartásával a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlathoz, akkor van két eset, amikor – kivételesen – valamennyiüket terheli a felelősség.

9.2.1. A kereskedelmi kommunikáció megjelenítési módjával összefüggő okból eredő jogsértésért való felelősség

Az első számú kivétel a kereskedelmi kommunikáció megjelenítési módjával összefüggő okból eredő jogsértésért esetén érvényesül. A tényállás a megtévesztő kereskedelmi gyakorlatok körében fordul elő:

- aktív megtévesztés esetén, amikor a közlés ugyan valós tényeket tartalmaz, de a valós tényt olyan módon jeleníti meg, hogy megtéveszti, vagy alkalmas arra, hogy megtéveszse a fogyasztót,
- a passzív megtévesztés esetén, amikor a közlés ugyan nem hallgatja el a jelentős információt, de azt elrejt, vagy homályos, érthetetlen, félreérthető, vagy időszerűtlen módon tartalmazza.

A kereskedelmi kommunikáció megjelenítési módjával összefüggő okból eredő jogsértésért **az is felel**, aki a kereskedelmi kommunikációt az arra alkalmas eszközök segítségével **megismerhetővé teszi**, valamint aki önálló gazdasági tevékenysége körében a kereskedelmi kommunikációt **megalkotja**, vagy ezzel összefüggésben egyéb **szolgáltatást nyújt**, kivéve, ha a jogsértés az érdekelt vállalkozás utasításának

végrehajtásából ered. Az ilyen jogsértő kereskedelmi gyakorlattal okozott kárért e személyek az érdekelt vállalkozással egyetemlegesen felelnek.

9.2.2. Magatartási kódex-szel kapcsolatos felelősség

A második kivétel annak a tilalomnak a megsértése esetén érvényesül, mely szerint a magatartási kódex nem ösztönözhet tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatra, és a magatartási kódex-szel kapcsolatban tevékenységet kifejtő személyekkel kapcsolatos.

A tilalom megszegéséért a magatartási kódexet **kidolgozó**, a kódex **felülvizsgálataért**, illetve a magukat a kódexnek alávető vállalkozások általi betartásának **ellenőrzéséért felelős személy** vagy személyek felelősek. Ebben az esetben sincs egyetlen érdekelt vállalkozás, akinek a felelőssé tétele árán a tevékenység tanúsítói mentesülnének, hanem valamennyiüket terheli a felelősség.

10. Hatásköri megosztás az eljáró hatóságok között

10.1. Három eljáró hatóság

Annak, hogy a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmának megsértése miatt három hatóság is jogosult eljárni. Magyarországon történeti gyökerei vannak. Az Fttv. hatályba lépését megelőző időszakban a fogyasztó-megtévesztési ügyek - az 1. pontban bemutatott módon – a Gazdasági Versenyhivatal hatáskörébe tartoztak, ha az ügyben a verseny érintettsége is felmerült, továbbá a pénzügyi szervezetek által tanúsított megtévesztő magatartások esetén a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete járt el, miközben a többi ügyre a fogyasztóvédelmi hatóságnak volt hatásköre.

A hatályos szabályok szerinti hármas hatáskörmegosztás az **NFH**, a **PSZÁF** és a **GVH** számára biztosít eljárási lehetőséget a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok valamennyi fajtájának vizsgálatára.

- Főszabály szerint a fogyasztóvédelmi hatóság jár el az Fttv-ben szereplő tilalmak megsértése esetén.
- A Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete jár el, ha az érintett kereskedelmi gyakorlat a vállalkozás olyan tevékenységével függ össze, amelyet a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletéről

szóló 2007. évi CXXXV. törvény (a továbbiakban: Psztv.) alapján a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete felügyel.

- A tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmának megsértése miatt a Gazdasági Versenyhivatal jár el, ha a kereskedelmi gyakorlat a gazdasági verseny érdemi befolyásolására alkalmas.

Az NFH és a PSZÁF közötti hatásköri határvonal viszonylag világos. Az már – a számos rendelkezés ellenére is - több értelmezési kérdést vet föl, hogy az NFH-tól és a PSZÁF-tól mely ügyek kerülnek a GVH hatáskörébe a verseny érintettsége miatt.

10.2. A versenyérintettség kérdésének vizsgálata

Maga az Fttv. igyekszik meghúzni a határvonalat egyfelől az NFH és a PSZÁF, másfelől a GVH hatásköre között.

A gazdasági verseny érdemi érintettsége jelenti az elhatároló szempontot. Ha a gazdasági verseny érdemi érintettsége nem állapítható meg, akkor az NFH vagy a PSZÁF hatáskörébe tartozik az ügy, ha viszont a gazdasági verseny érdemi érintettsége megállapítható, akkor a GVH jár el.

Mivel a gazdasági verseny érintettsége meglehetősen nehezen értelmezhető fogalom, és az érdemi jelző további mérlegelési bizonytalanságok lehetőségét hordja magában, ezért a jogalkotó igyekszik részletszabályok megalkotásával könnyíteni az elhatárolást. Az Fttv. három területet különít el:

- pozitív módon meghatározza azt, hogy milyen eseteket kell ügy tekinteni, hogy a gazdasági verseny érdemi érintettsége fennáll,
- negatív módon meghatározza, hogy mi nem minősül a gazdasági verseny érdemi érintettségének (itt azonban egy alkívétel is szerepel) és végül
- a „szürke zónában” szempontokat ad a hatáskör megállapításához.

10.2.1. A gazdasági verseny érdemi érintettségének pozitív meghatározása

Megdönthetetlen törvényi vélelem, hogy **az egész országra kiterjedő, vagy legalább három megyét érintő kereskedelmi gyakorlat** a gazdasági versenyt érdemben érinti, így annak elbírálása a GVH hatáskörébe tartozik. A gazdasági verseny érdemi érintettsége az Fttv. szerint minden egyéb körülményre tekintet nélkül fennáll, ha

a) a kereskedelmi gyakorlat országos műsorszolgáltatást végző műsorszolgáltatón keresztül valósul meg,

b) a kereskedelmi gyakorlat országos terjesztésű időszakos lap vagy legalább három megyében terjesztett napilap útján valósul meg,

c) a fogyasztók közvetlen megkeresésének módszerével végzett kereskedelmi gyakorlat legalább három megye fogyasztói felé irányul, vagy

d) az áru eladásának helyén alkalmazott eladásösztönző kereskedelmi gyakorlat legalább három megyében megszervezésre kerül.

10.2.2. A gazdasági verseny érdemi érintettségének negatív meghatározása

Nem állapítható meg a gazdasági verseny érdemi érintettsége, ha a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat kizárólag

- a terméken, annak csomagolásán vagy a termékhez egyéb módon rögzítve (a továbbiakban együtt: címke), illetve
- a termékhez adott használati és kezelési útmutatóban vagy jótállási jegyben jelenik meg, vagy ha
- ha az Fttv-ben külön említett tájékoztatási követelmény megsértésével valósul meg, illetve
- ha a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalma megsértésének részét képezi az olyan magatartási kódexben foglalt követelmény be nem tartása, amely magatartási kódex a PSZÁF hatáskörébe tartozó vállalkozások PSZÁF által felügyelt tevékenységével összefüggő kereskedelmi gyakorlatok vonatkozásában követendő magatartási szabályokat állapít meg.

Az a) pontban írt hatásköri norma alóli kivételként mégis a Gazdasági Versenyhivatal bírálja el a címkén elkövetett jogsértést is, ha a címkén megjelenített kereskedelmi gyakorlat azonos formában és tartalommal más kommunikációs eszköz útján is megvalósul, és ez utóbbi kereskedelmi gyakorlat tekintetében az eljárás a gazdasági verseny érdemi érintettsége miatt a Gazdasági Versenyhivatal hatáskörébe tartozik.

10.2.3. A gazdasági verseny érdemi érintettségének szürke zónájában irányadó szempontok

A gazdasági verseny érdemi érintettségének meghatározása során a pozitív módon egyértelműen ide sorolt és a negatív módon egyértelműen kivett tényállások között létezik egy szürke zóna, amelyen belül vannak olyan tényállások, amelyekben a gazdasági verseny érdemi érintettsége megállapítható, és vannak olyan tényállások, amelyekben a gazdasági verseny érdemi érintettsége nem állapítható meg. Ebben a szürke zónában az Fttv. szerint - a jogsértéssel érintett piac sajátosságainak figyelembevételével - a következő szempontok irányadók:

- a) az alkalmazott **kereskedelmi gyakorlat kiterjedtsége**, figyelemmel különösen a kommunikáció eszközének jellegére, a jogsértéssel érintett földrajzi terület nagyságára, a jogsértéssel érintett üzletek számára, a jogsértés időtartamára vagy a jogsértéssel érintett áru mennyiségére, vagy
- b) a jogsértésért felelős vállalkozás mérete a **nettó árbevétel nagysága** alapján.

A Pannon által alkalmazott televízió-reklám országos műsorszolgáltatást végző műsorszolgáltatókon keresztül került közvetítésre, a sajtóhirdetések országos terjesztésű időszakos lapok útján jutottak el a fogyasztókhoz, megállapítható a GVH hatásköre, ugyanis az Fttv. 10. §-ának (3) bekezdése szerint a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmának megsértése miatt a GVH jár el, ha a kereskedelmi gyakorlat a gazdasági verseny érdemi befolyásolására alkalmas, az Fttv. 11. §-a (2) bekezdésének a)-b) pontja alapján pedig a gazdasági verseny érdemi érintettsége minden egyéb körülményre tekintet nélkül fennáll, ha a kereskedelmi gyakorlat országos műsorszolgáltatást végző műsorszolgáltatón keresztül valósul meg, a kereskedelmi gyakorlat országos terjesztésű időszakos lap vagy legalább három megyében terjesztett napilap útján valósul meg. Egyéb eszközök tekintetében a GVH hatásköre az Fttv. 11. §-a (1) bekezdésének a) és b) pontjaira való tekintettel fennáll, miután az alkalmazott kereskedelmi gyakorlat számos előfizetőt érinthetett országosan, a nettó árbevétel alapján pedig

az eljárás alá vont az Fttv. alkalmazása körében jelentős méretű vállalkozásnak minősül.

Mivel a Pannon a kifogásolt kereskedelmi gyakorlatot országos integrált kampány keretében valósította meg, így egységesen megvalósuló, azonos kereskedelmi gyakorlatról van szó. Ekként indokolt a kampány egészének egységként történő kezelése, és a verseny érdemi érintettségének fennállása szempontjából a teljes kommunikáció vizsgálendő.

Amennyiben ugyanazon vállalkozás egységesen több kereskedelmi gyakorlatot (kommunikációs kampányt) alkalmaz, egy kereskedelmi gyakorlatnak a gazdasági verseny érdemi érintettségének megállapítására való alkalmassága is megalapozza a GVH hatáskörét a teljes kommunikáció tekintetében – ezzel a megközelítéssel megelőzhető ugyanis az a helyzet, hogy egy kommunikációs kampány azonos tartalommal rendelkező egyes elemeit a GVH, másokat – esetlegesen a gazdasági verseny érdemi érintettsége megállapíthatóságának hiányában – a Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság értékelje. Ezen megközelítés helyességét támasztja alá az Fttv. 7. §-ának (2) bekezdése is, amely arra hívja fel a jogalkalmazó figyelmét, hogy mérlegeljen a vállalkozás által alkalmazott minden olyan eszközt, amely a kereskedelmi gyakorlattal népszerűsített áruval kapcsolatban ad át információt a fogyasztónak: ennek a szabálynak a háttérében azon megközelítés áll, miszerint a vállalkozás által adott összes információ együttesen értékelendő (pl. az eszközök sajátosságaira, az átadott információ „időszerűségére”, a fogyasztóhoz való tényleges eljutásukra tekintettel). Amennyiben ezt a megközelítést a hatáskör-megosztásra alkalmazzuk, úgy a jogalkotó szándékának megfelelő, konzekvens jogalkalmazói magatartás az, ha lehetőség szerint egy kereskedelmi gyakorlat különböző kommunikációs eszközökön való megjelenéseit egy hatóság, egy eljárásban vizsgálja. (Vj-12/2009)

10.2.4. Együtműködés a hatóságok között

A Fogyasztóvédelmi Hatóság, a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete és a Gazdasági Versenyhivatal a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmának megsértésével kapcsolatos feladataik hatékony ellátása érdekében együttműködnek egymással. Az együttműködés különösen a hatóságok jogalkalmazási gyakorlatának kölcsönös megismerését, az anyagi és eljárásjogi szabályok egységes alkalmazását, a hatásköri összeütközések elkerülését, az esetleges hatásköri viták hatékony rendezésének megkönnyítését szolgálja.

10.2.5. Nem fogyasztóknak címzett reklámokkal kapcsolatos hatásköri problémák

Az Fttv. értelmében a reklám kereskedelmi gyakorlatnak minősül (2. §-ának d) pont), de csak az olyan reklámok tartoznak az Fttv. hatálya alá, amelyek címzettjei fogyasztók. A vállalkozásoknak szóló megtévesztő reklámokra a Reklámtörvény, az üzletfeleknek szóló – reklámnak nem minősülő – tájékoztatásokra a Tpv. vonatkozik. A Reklámtörvényben szereplő, az Fttv.-től eltérő hatásköri megosztás tovább nehezíti a hatáskör megállapítását, hiszen a hatóságoknak más hatásköri szabályokat kell alkalmazni attól függően, hogy kiknek szól a reklám.

11. Az eljárás közös szabályai

Az előző pontban írt hatásköri szabályok az eljárási szabályokra is kihatással bírnak. A kereskedelmi gyakorlat tisztességtelenségének megállapítására irányuló eljárásra – főszabályként – **az eljárásra hatáskörrel rendelkező hatóságra irányadó eljárási szabályok** alkalmazandók:

- a) a fogyasztóvédelmi hatóság eljárása tekintetében a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény (a továbbiakban: Fgytv.),
- b) a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletének eljárása tekintetében a Psztv.,
- c) a Gazdasági Versenyhivatal eljárása tekintetében a Tpv. rendelkezéseit kell alkalmazni.

Az Fttv. azonban meghatároz néhány olyan eljárási rendelkezést, amely mindhárom hatóság tekintetében egyformán érvényesül.

- a.) Az eljárás a jogsértő kereskedelmi gyakorlat megvalósulását követő **három éven túl nem indítható meg.**

Ha a jogsértő magatartás folyamatos, a határidő a magatartás abbahagyásakor kezdődik. Ha a jogsértő magatartás azzal valósul meg, hogy valamely helyzetet vagy állapotot nem szüntetnek meg, a határidő mindaddig nem kezdődik el, amíg ez a helyzet vagy állapot fennáll.

• b.) A **vállalkozás** - az eljáró hatóság felhívására - a kereskedelmi gyakorlat részét képező **tényállítás valóságát igazolni köteles**. Ha a vállalkozás nem tesz eleget ennek a kötelezettségnek, úgy kell tekinteni, hogy a tényállítás nem felelt meg a valóságnak. Erre a vállalkozást a hatóság felhívásában figyelmeztetni kell. Az Fttv. körében tehát – szemben a büntetőjogi ártatlanság vélelmével – **a közlés valótlanosságának vélelme** érvényesül. Ez a vélelem megdönthető, és nem terjed ki a közbenső és a fogyasztókra hátrányos feltételek fennállására.

• c.) Az e törvény szerinti eljárás lefolytatása nem zárja ki azt, hogy a sérelmet szenvedett fél a kereskedelmi gyakorlat tisztességtelenségére alapított **polgári jogi igényét** közvetlenül a bíróság előtt érvényesítse.

A kereskedelmi gyakorlat részét képező tényállítás valóságának bizonyítása a bíróság előtti eljárásban is a vállalkozást terheli.

• d.) Ha a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat még nem valósult meg, de a vállalkozás tevékenysége, így különösen a szükséges feltételek megteremtése, szerződések megkötése, eszközök beszerzése alapján valószínűsíthető, hogy annak alkalmazására sor kerülne, az eljáró hatóság jogosult a tervezett kereskedelmi gyakorlat **előzetes megtiltására**.

A fogyasztói csoportok kereskedelmi kommunikációi igen gyakran azt a látszatot keltik, hogy költségmentesen folyósítanak. A GVH és a bíróságok is konzekvensen jogsértőnek minősítették ezt a gyakorlatot. Számos eljárás nyomán kialakultnak tekinthető azoknak a megtévesztő hatású elemeknek a listája, amelyek egy reklámban a fogyasztó megtévesztésére alkalmasak. A GVH eltökélte, hogy az ilyen megtévesztő eszközöket tartalmazó újabb reklámok megjelentetését megtiltja már azt megelőzően, hogy a jogsértést megállapító és bírságot kiszabó határozatot meghozná.

• e.) Ha a jogsértésért felelős vállalkozás a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatot közreműködő személy igénybevitelével valósítja meg [9. § (2) bek.], és a jogsértést az eljáró hatóság határozatában megállapított határidőben nem szünteti meg, az eljáró hatóság kivételesen **a közreműködő személyt** külön határozatban **kötelezheti** az eredeti határozatnak a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat megszüntetésére irányuló része **végrehajtására**, feltéve, hogy a jogsértés másként nem szüntethető meg, és az eredeti határozatot a közreműködő személlyel is közölték.

12. Jogalkalmazási nehézségek, joghézagok

12.1. A hatáskörmegosztásból fakadó problémák

Bár a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok elbírálására hatáskörrel rendelkező három hatóság szoros együttműködést alakított ki, és ennek eredményeként a „sok bába között elvész a gyerek” helyzet nem alakulhat ki, de nehézségek fakadnak a hazánkban korántsem gyakori helyzetből.

- Némileg **lassítja az eljárásokat**, egyfelől az a valamennyi ügyben felmerülő kötelezettség, hogy a hatóságoknak meg kell állapítaniuk, hogy rendelkeznek-e hatáskörrel az adott tényállás elbírálására, továbbá az a – ritkábban felmerülő – kötelezettség, hogy hatáskör hiányában át kell tenniük az ügyet a hatáskörrel rendelkező másik hatósághoz.
- Előfordul, hogy a tényállás egy részét a GVH jogosult elbírálni, míg a tényállás másik része az NFH hatáskörébe tartozik. Ilyen esetekben a két eljárás több energiát emészt, mintha ugyanaz a hatóság járt volna el.

A franchise-ba adó reklámjait a GVH - azok nagy nyilvánossága folytán – elbírált, de hatáskörének hiányát állapította meg a franchise vevők helyi reklámjait illetően, noha a két reklám tartalmi rokonságot mutatott. (Vj-62/2009)

12.2. Bizonyítási nehézségek a szubjektív elemeket tartalmazó feketelistás tényállások tekintetében

Az feketelistán szereplő 31 eset közül ötben a tényállás elemeinek egyike az eljárás alá vont szubjektumához kötődik:

- a tudatának egy bizonyos állapota
5. Áru meghatározott áron való vásárlására felhívás annak elhallgatásával, hogy a vállalkozásnak alapos oka van azt feltételezni, hogy az adott vagy azt helyettesítő árut a kínált áron nem fogja tudni - az árura, a vonatkozó kereskedelmi kommunikáció hatókörére és az ajánlati árra figyelemmel - megfelelő időtartamig és mennyiségben szolgáltatni vagy más vállalkozástól beszerezni (csalogató reklám).

- a célja, szándéka

6. Áru meghatározott áron való vásárlására felhívás, majd

- a felhívásban szereplő áru fogyasztóknak való bemutatásának visszautasítása,
- az árura vonatkozó megrendelés felvételének vagy az áru ésszerű időben való szolgáltatásának visszautasítása, vagy
- hibás példány bemutatása

egy másik áru eladásösztönzésének a szándékával (bait-and-switch reklám).

7. A fogyasztó azonnali döntéshozatalra késztetése céljából annak valótlan állítása, hogy az áru csak nagyon korlátozott ideig áll rendelkezésre, vagy bizonyos feltételek mellett csak nagyon korlátozott ideig áll rendelkezésre, és ezáltal a fogyasztó megfosztása a tájékozott döntéshez szükséges időtől és alkalomtól.

11. Az írott vagy elektronikus médiában szerkesztői tartalom használata az áru értékesítésének vagy más módon történő igénybevételének előmozdítására úgy, hogy ezért a vállalkozás ellenszolgáltatást nyújtott, ez azonban nem tűnik ki egyértelműen a tartalomból vagy a fogyasztó számára egyértelműen felismerhető képi vagy akusztikus elemekből (szerkesztői tartalomnak álcázott reklám).

27. Biztosítási szerződésen alapuló követelést érvényesíteni kívánó fogyasztótól olyan iratok bemutatásának megkövetelése, amelyek a követelés megalapozottságának megítélése szempontjából ésszerűen nem tekinthetők lényegesnek, vagy a fogyasztó vonatkozó írásbeli megkeresésére a válaszadás rendszeres elmulasztása azzal a céllal, hogy ez visszatartsa a fogyasztót szerződéses jogainak gyakorlásától.

Mivel egyik említett szubjektív tényállási elem sem „vetül ki” a külvilágba, ezért létük nem, vagy legalábbis nagyon nehezen bizonyítható. Ebből viszont az következik, hogy az eljárás alá vont beismerésének hiányában – ritka kivételeket nem számítva – **a magatartás tanúsítójának tudattartalma, célja, szándéka nem lesz megállapítható.** Az esetek jelentős részében a vizsgált és az Fttv. mellékletében írt tényállás éppen a szubjektív elem megállapíthatósága tekintetében különbözik majd. Ez a különbség többnyire nem azt jelenti majd, hogy a magatartás tanúsítójának bizonyosan nem volt az a célja, nem állt szándékában a többi tényállás megvalósítása, hanem csak annyit, hogy bizonyítékok hiányában ez nem állapítható meg.

12.3. Bizonyítási nehézségek a több tényállási elemet tartalmazó összetett feketelistás tényállások tekintetében

A feketelistás esetek egy része több tényállási elemet tartalmaz. A kialakult joggyakorlat teljesen egyértelmű, hogy a tényállás csak akkor tekinthető megvalósultnak, ha a felsorolt tényállási elemek egyidejűen megvalósulnak.

A melléklet 5. pontjában definiált csalogató reklám konjunktív tényállási elemei:

- a.) áru meghatározott áron való vásárlására felhívás
- b.) annak elhallgatásával, hogy a vállalkozásnak alapos oka van feltételezni az Fttv-ben rögzített alábbi helyzetek valamelyikét:
 - b/1. azt, hogy az adott vagy azt helyettesítő árut a kínált áron nem fogja tudni - az árura, a vonatkozó kereskedelmi kommunikáció hatókörére és az ajánlati árra figyelemmel - megfelelő időtartamig és mennyiségben szolgáltatni,
 - b/2. vagy más vállalkozástól beszerezni.

A melléklet 6. pontjában definiált bait-and-switch reklám konjunktív tényállási elemei:

- a) áru meghatározott áron való vásárlására felhívás, majd
- b) az alábbi magatartások valamelyikének tanúsítása
 - b/1 felhívásban szereplő áru fogyasztóknak való bemutatásának visszautasítása,
 - b/2 az árura vonatkozó megrendelés felvételének vagy az áru ésszerű időben való szolgáltatásának visszautasítása, vagy
 - b/3 hibás példány bemutatása
- c) egy másik áru eladásösztönzésének a szándékával.

A melléklet 7. pontjában írt feketelistás eset konjunktív tényállási elemei:

- a.) a fogyasztó azonnali döntéshozatalra késztetése céljából
- b.) az alábbi két kijelentés közül az egyiknek a valótlan állítása
 - b1 hogy az áru csak nagyon korlátozott ideig áll rendelkezésre, vagy
 - b2 hogy az áru bizonyos feltételek mellett csak nagyon korlátozott ideig áll rendelkezésre,
- c.) és ezáltal a fogyasztó megfosztása a tájékozott döntéshez szükséges időtől és alkalomtól.

A melléklet 8. pontjában írt feketelistás eset konjunktív tényállási elemei:

- a.) az értékesítést követően teljesítendő szolgáltatás vállalása úgy, hogy
- b.) a szerződés megkötése előtt a vállalkozás nem a letelepedésének helye szerinti tagállam hivatalos nyelvén tart kapcsolatot a fogyasztóval, majd
- c.) anélkül, hogy a szerződéskötés előtt erre a fogyasztó figyelmét egyértelműen felhívta volna
- d.) a szolgáltatásnak kizárólag egy ettől eltérő nyelven való elérhetővé tétele.

12.4. A feketelistán szereplő tényálláshoz hasonló esetek megítélése

A jogalkotó a feketelistás tényállások kapcsán „igen-nem” helyzetekre igyekezett leegyszerűsíteni a jogalkalmazást azt vélelmezve, hogy a könnyű lesz elhatárolni a jogellenes és a jogszerű magatartásokat. Amikor a vizsgált magatartás pontosan olyan, mint amit az Fttv. melléklete is rögzít, az jogellenesnek minősül. A jogalkotó által számításba vett másik helyzetben a magatartás egyáltalán nem illeszkedik a mellékletben felsorolt egyik tényálláshoz sem, ezért további vizsgálatra van szükség annak eldöntésére, hogy megtévesztésnek, agresszív magatartásnak, esetleg tisztességtelen magatartásnak minősül-e a vizsgált cselekmény.

A valóság azonban gazdagabb, mint a jogalkotói képzelet: létezik egy harmadik eset is, melyben a vizsgált magatartás kapcsolódik a mellékletben felsorolt valamelyik tényálláshoz, de azt nem meríti ki teljes mértékben. Ebben a helyzetben a jogalkalmazónak jogalkotói segítség nélkül kell eldöntenie azt, hogy vajon lezárja az eljárást arra tekintettel, hogy a feketelistás tényállás nem valósult meg, vagy a feltételek további vizsgálatával döntse el azt, hogy a vizsgált magatartás megtévesztésnek, agresszív magatartásnak, esetleg tisztességtelen magatartásnak minősül.

A GVH jelenleg inkább az elsőként említett megoldást preferálja.

Kérdések:

Melyek voltak a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok tilalmáról szóló szabályozás európai előzményei, sajátosságai?

A magyar jogalkotó hogyan ültette át a 2005/29/EK irányelvet?

Az Fttv. alapján határozza meg a fogyasztó, vállalkozás, kereskedelmi kommunikáció és ügyleti döntés fogalmakat!

Mikor tisztességtelen egy kereskedelmi gyakorlat és hogyan valósulhat meg az Fttv. alapján?

Mikor valósul meg a megtévesztő kereskedelmi gyakorlat?

Mikor valósul meg agresszív kereskedelmi gyakorlat?

Mi a fekete lista szerepe az Fttv.-ben és hogyan alkalmazza a jogalkalmazó az Fttv. szabályait?

Mely hatóságok járnak el az Fttv. szabályainak megsértése esetén?

Hogyan alakul a hatáskörmegosztás az eljáró hatóságok között?

Felhasznált irodalom:

Tóth Tihamér (szerk.): A reklámjog nagy kézikönyve, CompLex, Budapest, 2009.; Pázmándi Kinga: Modern reklámjog, HVG-Orac, Budapest, 2007.; Hajnal Zsolt, A tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok szabályozásának koncepcionális kérdéseiről in A fogyasztóvédelmi jog új irányai az elméletben és a gyakorlatban (szerk.: Szikora Veronika) Debrecen 2007. 29-39.; Hajnal Zsolt: A fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalma. In: Csécsy-Fézer-Hajnal-Károlyi-Petkó-Törő: A gazdasági szféra ügyletei, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen 2009. 398-408.; Hajnal Zsolt: Felvetések az UPC irányelv magyarországi implementációja kapcsán. In: Acta coventus de iure civili, Tomus VII., Lectum Kiadó, Szeged, 2007. 41-54.; Hajnal Zsolt: Besserer Schutz gegen unlautere Geschäftspraktiken, Collega jogi szakmai folyóirat Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója (Károli Gáspár Református Egyetem, 2006. április 22.) utókiadványa, 2006/2-3. 274-277.; Hajnal Zsolt: Tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok a 2005/29/EK irányelv tükrében, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar szekciókiadványa, Doktoranduszok Fóruma (2006. nov. 9.) konferencia kiadvány 79-84. Firniksz Judit – Balogh Virág – Grimm Krisztina, A tisztességtelen versenyt érintő jogharmonizációs folyamat a joggyakorlat tükrében, in. Tisztességtelen verseny – fogyasztóvédelem. Egy európai jogi irányelv átültetésének margójára, szerk. Vörös Imre, MTA Jogi Intézet, Budapest, 2007.; Firniksz Judit- Balogh Virág- Grimm Krisztina: A tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról szóló irányelv harmonizációjának egyes kérdései in. Tisztességtelen verseny – fogyasztóvédelem. Egy európai jogi irányelv átültetésének margójára, szerk. Vörös Imre, MTA Jogi Intézet, Budapest, 2007.; Pázmándi Kinga: A fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalma, Gazdaság és Jog, 2008/9. 3-7.; Pribula László: A tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat és a reklám - a szabályozási koncepció megváltozása, Gazdaság és jog, 2009/4. 7-11.; Kelemen Kinga: A tisztességtelen piaci magatartás és a fogyasztóvédelem kapcsolata a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatról szóló irányelv tükrében in. Tisztességtelen verseny – fogyasztóvédelem. Egy európai jogi irányelv átültetésének margójára, szerk. Vörös Imre, MTA Jogi Intézet, Budapest, 2007.; Vörös Imre: A tisztességtelen verseny elleni jog a magyar jog és az európai jogban- hatás, ellenhatás és harmonizáció, in. Tisztességtelen verseny – fogyasztóvédelem. Egy európai jogi irányelv átültetésének margójára, szerk. Vörös Imre, MTA Jogi Intézet, Budapest, 2007.; Henning-Bodewig, F.: Richtlinienvorschlag über unlautere Geschäftspraktiken und UWG-Reform GRUR Int 3/2004, 183-193; Keßler, J.-Micklitz, H.: Die Richtlinie 2005/29/EG über unlautere Geschäftspraktiken im binnenmarktinternen Geschäftsverkehr zwischen Unternehmen und Verbrauchern Special zu BB 49/2005, 1-22.; Köhler, H.: Zur Umsetzung der Richtlinie über unlautere Geschäftspraktiken. In: GRUR 10/2005, 793-802; Schulte-Nölke, H./Busch, Ch.: Der Vorschlag der Kommission für eine Richtlinie über unlautere Geschäftspraktiken KOM (2003) 356 endg. In: ZEuP 2004, 99-117.; Twigg-Flesner, Christian és társai, An Analysis of the Application and Scope of the Unfair Commercial Practices Directive. A report for the Department of Trade and Industry, 2005.

XVII. A FOGYASZTÓI IGÉNYÉRVÉNYESÍTÉSI LEHETŐSÉGEK

1. Alternatív vitarendezés a fogyasztói jogvitákban

1.1. Az alternatív vitarendezés szabályozásának európai előzményei

Az alternatív vitarendezés gondolatát Európában is nagy figyelem és érdeklődés követte, különösen azért, mert a társadalomtudósok egyre gyakrabban hívták fel a figyelmet a bírósági rendszer korlátaira.

A vitás ügyek alternatív rendezésének gyakorlati jelentősége azért is nőtt meg, mert az érintettek számára könnyebb hozzáférést biztosít a joghoz. Az egyéni szabadságjogok és a személyiségi jogok előtérbe kerülésével egyre fontosabb szemponttá vált az is, hogy az emberek ügyeik intézését ismét saját kezükbe vegyék, minden fél számára megnyugtató és a közösség érdekeit is szolgáló formában.

A fogyasztók jogérvényesítésének kérdése közösségi szinten az 1980-as évektől merült fel. Ettől kezdve fokozatosan foglalkozott az Európai Unió azzal, hogy megpróbálja tehermentesíteni a bíróságokat, s egyben meggyorsítsa az egyes fogyasztói érdek-, és jogsérelmek miatt indult eljárások kimenetelét, illetve, hogy lehetőleg olyan fórumot és hatékony jogérvényesítési lehetőségeket teremtsen, amelyek a gyakorlatban az ügyek gyors elrendezését szolgálják.

Az Európai Bíróság több határozatában általános elvként kifejtette, hogy a közösségi anyagi jogok érvényesítése nem lehet kedvezőtlenebb, mint a nemzeti anyagi jogoké, illetve a közösségi anyagi jog érvényesíthetőségét is biztosítani kell. A közösségi anyagi jogi szabályok azonban mégis érinthetik a nemzeti eljárásjogot, melynek egyik eszköze az Európai Bizottság által készített, **1993. november 16-án nyilvánosságra hozott Zöld Könyv**. Megvalósítandó feladata, hogy elősegítse, és egyben meggyorsítsa a fogyasztók jogérvényesítési lehetőségeit a belső piac területén. Célul tűzte ki a határon átlépő kereskedelemmel, valamint szolgáltatásokkal kapcsolatos jogsérelmek minél gyorsabb orvoslását. Ennek keretében meghatározta feladatait, így különösen a fogyasztói

jogsérelmek megfelelő orvoslására hivatott bírósági, illetve bíróságon kívüli eljárások (békéltető testületek, ombudsmani eljárások), valamint az ehhez szükséges nemzeti politikák megalkotását és megvalósítását.

A Bizottság ilyen irányuló törekvései mellett az OECD irányelv is hasonló célok megvalósítását tűzte ki elérendő célul. Ennek értelmében a fogyasztók számára korrekt, átlátható, hatékony, valamint aktuális alternatív vitarendezési és jogorvoslati mechanizmusokat kell biztosítani felesleges költségek vagy terhek nélkül. E gondolat jegyében a Bizottság (mindenekelőtt a fogyasztói panaszok peren kívüli rendezéséről szóló közleményében) többek között a jogi eljárások egyszerűsítését, a fogyasztók és a vállalkozók közötti párbeszéd javítását és a fogyasztói panaszok peren kívüli rendezését javasolta. A tagállamokban elterjedt, a viták ilyen jellegű feloldását célzó eljárásaikban azonban jelentős eltérések voltak. Erre figyelemmel, az 1998. március 30-i közleménybe foglalt, **98/257/EK számú ajánlás** a viták peren kívüli rendezését lehetővé tevő mechanizmusokat minden tagállam részére javasolja, illetve meghatározza az ezekkel kapcsolatban követendő alapelveket. Nem érinti azonban azokat, amelyekben ennek a harmadik személynek csak egyfajta közvetítő, a feleket egy kompromisszum felé terelni igyekvő feladat jut.

A **98/257/EK ajánlás** a fogyasztói jogsérelmek bíróságon kívüli intézésére hatáskörrel rendelkező szervezeteket, hatóságokat, valamint valamennyi olyan természetes és jogi személyt érint, akik ezekhez a hatóságokhoz kapcsolódnak és tartoznak felelősséggel. Az ajánlás megfogalmazta azt a célt, hogy a fogyasztók minél szélesebb körben vegyenek igénybe bíróságon kívüli vitarendező fórumot. A Bizottság a gyors jogi megoldások elősegítése érdekében a következő **hét alapelv** megtartását írja elő: A vitarendezési fórum függetlensége, a döntés pártatlanságának biztosítása; Az eljárás és a testület tevékenysége átláthatóságának, egyszerűségének elve – transzparencia – (nyilvánosság); Az eljárás kontradiktórius jellege; Hatékonyság elve; Törvényesség (legalitás) elve; Szabadság elve (szabad választás); Képviselés elve.

Az Európai Bizottság 2001-ban újabb ajánlást tett közzé, ez volt a **2001/310/EK ajánlás**, amely tartalmazza a fogyasztói panaszok megegyezéssel történő megoldásának feladatát ellátó peren kívüli szervezetekre alkalmazandó alapelveket. Az Amszterdami Szerződés

211. cikkelyére hivatkozva megjelölte mindazokat a konkrét indokokat, amelyek mindenképpen szükségessé teszik, és egyben garantálják a fogyasztói érdekek olcsó és gyors elintézését, biztosítva azokat a jogokat, amelyek számukra a bírósági eljárások során járnak. Így például az a célkitűzés, hogy meg kell könnyíteni a fogyasztói jogok védelmének lehetőségeit, biztosítva és erősítve ezzel a fogyasztói érdekek érvényesítését és garantálva a hatékony jogvédelmet. A jelen ajánlás nem érinti a 98/257/EK ajánlás előírásait, mivel itt nem olyan jogi helyzetről van szó, ahol egy harmadik fél aktívan beavatkozik a vitás felek fogyasztóvédelmi problémájába, és konkrét megoldást ír elő. Ebben a közösségi szabályban a harmadik fél kevésbé aktív szerepet vállal, összehozza a vitás feleket, és segíti őket a megfelelő és leggyorsabb megoldás megtalálásában.

Hasonlóan a korábbi ajánlásban foglaltakkal, a 2001/310/EK ajánlásban (II/A,B,D. pont) is megjelennek ugyanazok az eljárásjogi alapelvek, nevezetesen a pártatlanság elve, az átláthatóság, a hatékonyság. A korábbi ajánláshoz képest új elemként került be a méltányosság, tisztesség elve, melynek keretében tájékoztatni kell a feleket arról, hogy hozzájárulásukat megtagadhatják vagy visszavonhatják az eljárás során bármikor, valamint arról is, hogy hozzáférhető a bírósági vagy más bíróságon kívüli orvoslási mód az eljárás bármely szakaszában, ha elégedetlenek az eljárás kimenetelével.

2002-ben a Bizottság Zöld Könyvet adott ki, amely a polgári jog és a kereskedelmi jog területén alkalmazható alternatív eljárásokról, kezelési módokról szól, meghatározva ezen a téren a jövőbeni prioritásokat, külön is javaslatokat fogalmazva meg az Interneten létrejövő ügyletekkel összefüggő vitákkal kapcsolatban. Azzal a céllal készült, hogy ennek alapján széleskörű konzultációt rendezzenek, és megvitassák a polgári jog és kereskedelmi jog területén lehetséges alternatív vitarendezés alkalmazásával kapcsolatban felmerülő jogi kérdéseket.

1.2. A határon átnyúló vitarendezés szabályozása

A korábban részletezett 2002 és 2006 közötti fogyasztóvédelmi stratégia második célkitűzése foglalkozott a viták rendezésének egyes részterületeivel. Az egyik cél az volt, hogy az alternatív vitarendezési fórumokat a tagállami határokon túlnyúló viták rendezésére is alkalmassá tegyék. A belső piac nagy választási lehetőséget nyújt a fogyasztók számára, természetesen megnevelve ezzel a külföldi szolgáltatóval

kapcsolatba lépő ügyfelek és így a határon átnyúló szolgáltatást igénybe vevők száma.

A Tanács felhívta a tagállamokat, hogy segítsék a fogyasztóvédelmi szervezetek és a szakmai, gazdasági szervezetek közötti azon együttműködést, amely hozzájárul a viták peren kívüli rendezését szolgáló új rendszerek létrejöttéhez. Javasolta továbbá, hogy a tagállamok támogassák egy olyan nemzeti ún. kontakt - pontok létrejöttét, amelyek közösségi szinten adnak tájékoztatást a határon átnyúló ügyekkel kapcsolatos, peren kívüli megoldási lehetőségekről, s ehhez technikai segítséget is nyújtsanak.

Így jött létre 2001 októberében a tagállamokat, valamint Norvégiát és Izlandot magában foglaló **EEJ-Net** (European Extra-Judicial Network), amelynek célja a fogyasztói panaszok peren kívüli rendezésének elősegítése. Ennek keretében az egyes tagállamokban felállított „clearing-house”-ok feladatává vált, hogy a tagállam határain túlnyúló panaszával hozzájuk forduló személynek segítséget, információt nyújtsanak, megtalálják a panasz rendezéséhez szükséges megfelelő peren kívüli vitarendezési fórumot.

Az EEJ hálózatot kiegészíti a hasonló céllal, 2001 februárjában létrehozott **FIN-Net**, amely nem más, mint az EU-tagállamokban, valamint Izlandon és Norvégiában működő, pénzügyi piaci szolgáltatásokkal kapcsolatban felmerülő fogyasztói panaszok rendezésére jogosult, nem-bírói (alternatív) vitarendezési fórumok együttműködési hálózata. Már több mint 40 nemzeti taggal rendelkezik az Európai Gazdasági Térségre kiterjedően. Hasonlóan az EEJ-Net-hez, szintén határokon átnyúló, de pénzügyi szolgáltatásokkal összefüggő panaszokkal foglalkozik. Ilyen esetekben tehát a legközelebbi, választása szerinti fórumhoz fordulhat. Az így felkeresett FIN-Net tag, bár nem jogosult eljárni a vitában, de teljes körű információt nyújt a külföldi fórum eljárási szabályairól, és szükség szerint továbbítja a megkeresést a joghatósággal rendelkező fórumhoz. A fogyasztó tehát kapcsolatban léphet a saját tartózkodási országában lévő reklamációs irodával. A reklamációs hálózat működésének ismertetése után a külföldi irodába benyújtott reklamációs kérelem a külföldi egység közreműködésével eljut a területileg illetékes szervezet.

1.3. A fogyasztói ügyekben történő alternatív vitarendezés Magyarországon

A magyar fogyasztóvédelmi jog modernizációjára alapvető ösztönzést gyakorolt az Európai Közösséggel 1991-ben megkötött és az 1994. évi I. törvénnyel kihirdetett **Társulási Megállapodás**, amely Magyarország számára jogharmonizációs kötelezettséget írt elő. Ennek értelmében nemcsak a meglévő, hanem a később megalkotandó közösségi joghoz is közelíteni kell a nemzeti jogot. A megállapodás 67. cikke kimondta, hogy a jogharmonizációt a lehető legteljesebb mértékben kell teljesíteni. A 68. cikk a jogharmonizációs területek között felsorolta a fogyasztóvédelmi szabályok közelítésének kötelezettségét. Emellett a korábban említett, Európai Bizottság által kiadott Fehér Könyv tartalmazott jogharmonizáció teljesítésére vonatkozó kötelezettséget. Mellékletének 23. fejezete írta elő, hogy a tagállamok dolgozzanak ki a peres eljárásokon kívüli, hatékony igényérvényesítő eljárásokat. Rögzítette ugyanakkor, hogy a csatlakozni kívánó országokban is szükséges felállítani olyan típusú testületeket, amelyek a nemzetközi tendenciáknak megfelelnek, döntési hatáskörrel rendelkeznek, valamint lényegesen olcsóbbak és gyorsabbak, mint a hagyományos bíróság előtt zajló eljárások. A legfontosabb követelményt az jelentette, hogyan lehet a rugalmasság mellett biztosítani azokat az eljárási garanciákat, melyek megléte elengedhetetlen a modern jogrendszerekben. A kormány a jogharmonizációs kényszer hatására elfogadta a fogyasztóvédelmi modernizáció szükségességét, és összekapcsolta a jogharmonizációs feladatok teljesítésével. A 2145/1996. számú határozatában meghatározta a fogyasztóvédelmi szabályozás korszerűsítésének legfontosabb elveit és követelményeit, valamint előírta, hogy az illetékes tárcáknak elő kell készíteni a fogyasztóvédelmi törvény tervezetét. Ennek nyomán az Országgyűlés 1997. december 15-én elfogadta az 1997. évi CLV. törvényt, amely 1998. január 1-jén, a békéltető eljárásra vonatkozó része 1999. január 1-én lépett hatályba.

1.3.1. A békéltető eljárás célja, jellege

Az Fgytv. a törvény VI. fejezete, A fogyasztói jogok érvényesítés keretein belül teremti meg a békéltető eljárás alapvető szabályozási kereteit. **Az eljárás célja** a fogyasztói jogok egyszerű, gyors, hatékony és

költségkímélő érvényesítésének biztosítása, bírósági eljáráson kívüli rendezése. Ennek érdekében a békéltető eljárás során elsődlegesen egyezség létrehozatalát kísérli meg, majd ennek eredménytelensége esetén pedig döntést hoz a fogyasztói jogvita tárgyában. A magyar szabályozás az alternatív vitarendezési modell tekintetében vegyíti a **mediációs** jegyeket az **arbitrációs** jegyekkel. Ugyanis az egyezség létrehozatalának kísérlete során egyfajta közvetítőként foglal helyet a békéltető tag vagy tanács a felek között, ugyanakkor az egyezség eredménytelenségét követő döntési felhatalmazással a választottbíráskodással mutat rokonságot az intézmény.

A békéltető testület intézményi jellegét tekintve független testület, mely a megyei (fővárosi) kereskedelmi és iparkamarák (a továbbiakban: kamara) mellett működik, azoktól szervezetileg és gazdaságilag is csak deklaráltan elkülönítve. A gazdasági függetlenség alapjait biztosítja az állam, amikor a mindenkori éves központi költségvetésről szóló törvényben gondoskodik a békéltető testületek működésének ügyszámarányos támogatásáról, továbbá lehetőséget biztosít a helyi önkormányzatok a békéltető testület működtetésének feladataiból való részvállalásnak.

1.3.2. A békéltető testület hatásköre és illetékessége

A békéltető testület **hatáskörébe** tartozik a fogyasztó és a vállalkozás közötti, a termék minőségével, biztonságosságával, a termékfelelősségi szabályok alkalmazásával, a szolgáltatás minőségével, továbbá a felek közötti szerződés megkötésével és teljesítésével kapcsolatos vitás ügy (a továbbiakban: **fogyasztói jogvita**) bírósági eljáráson kívüli rendezése.

A hatályos Fgytv. fogyasztó fogalma a természetes személyekre szűkíti le a védendő alanyi kört, így a békéltető testületi eljárást kezdeményezésére feljogosítottak körét is, mely nem egyezik meg a Ptk. által szabályozott fogyasztó fogalmával. A békéltető testületi eljárás szempontjából releváns fogyasztói jogvita tehát nem egyezik meg a Ptk. fogyasztói szerződés kategóriájával.

A békéltető testület illetékességi területe a testületet működtető kamara illetékességi területéhez igazodik.

Az Fgytv. az illetékességi okok többszintű rendszerét alakította ki:

- A fő illetékességi ok a fogyasztó lakóhelyéhez vagy tartózkodási helyéhez köti a testület illetékességét;

- A fogyasztó belföldi lakóhelye és tartózkodási helye hiányában a fogyasztói jogvitával érintett vállalkozás vagy az annak képviselőjére feljogosított szerv székhelye alapítja meg a békéltető testület illetékességét;
- A fogyasztó kérelme alapján további két vagylagos illetékességi ok alapján állapíthatja meg illetékességét a békéltető testület:
 - A lakóhely szerint illetékes testület helyett a szerződés teljesítésének helye vagy a fogyasztói jogvitával érintett vállalkozás, illetve az annak képviselőjére feljogosított szerv székhelye szerinti békéltető testület rendelkezik illetékességgel;
 - A vállalkozás székhelye szerint illetékes testület helyett pedig a szerződés teljesítésének helye szerinti testület is illetékes, ha a teljesítés helye belföldön található;

1.3.3. A békéltető testület szervezeti felépítése

A békéltető testület elnökből, - szükség szerint - elnökhelyettesből és tagokból (a továbbiakban együtt: békéltető testületi tagok) áll. A pártatlanság és függetlenség eljárási alapelvek érvényesülése végett a testületi tagokat a gazdálkodói oldal képviselőjében a kamara és a megyei agrárkamara, másrészt a fogyasztói érdekek képviselőjében a társadalmi szervezetek egyenlő arányban jelölik ki, melynek száma legalább tíz

A békéltető testületek alakulásakor egy kivétellel nem vagy alig volt fogyasztóvédelmi társadalmi szervezet aki a testület fogyasztóvédelmi oldalának tagjait biztosította volna, így a meglehetősen keret jellegű Fgytv szabályozása elegendőnek bizonyult. Azonban a fogyasztóvédelmi társadalmi szervezetek megjelenésével egyidejűleg igény is mutatkozott a békéltető testületek munkájában való részvételre így szükségessé vált a jelölés egységes szabályainak külön jogszabályban történő lefektetése.

Békéltető testületi tag az lehet, aki felsőfokú iskolai végzettséggel és annak megfelelő, legalább két éves igazolt szakmai gyakorlattal rendelkezik. Nem lehet békéltető testület tagja, aki a polgári jog szabályai szerint cselekvőképtelen vagy korlátozottan

cselekvőképes, vagy aki a büntetett előlélethez fűződő hátrányok alól nem mentesült.

A békéltető testületi tagoknak **függetlennek és pártatlannak** kell lenniük, nem lehetnek képviselői a feleknek, eljárásuk során utasítást nem fogadhatnak el. Teljes titoktartásra kötelezettek a békéltető testület működése során tudomásukra jutott tények és adatok tekintetében, az eljárás megszűnése után is. Minderről kijelölésük elfogadásakor írásbeli nyilatkozatot kötelesek tenni. Megbízatusuk három évre szól, tisztségükben újraválaszthatók.

1.3.4. A békéltető testület eljárása

1.3.4.1. Háromtagú békéltető tanács megalakítása

A békéltető testület főszabály szerint háromtagú tanácsban jár el. A tanács kialakításának rendszer igazodik az alternatív vitarendezésben megszokottakhoz, miszerint mindegyik fél a maga által jelölhető tag által biztosítja a tanács pártatlan eljárását. Az eljáró tanács egyik tagját tehát az eljárást megindító fogyasztó, egy másik tagját pedig az eljárással érintett vállalkozás jelöli ki a testületi tagok listájáról. Az eljáró tanács elnökét, továbbá ha a felek bármelyike a megadott határidőn belül nem él a jelölés lehetőségével, vagy ha más okból szükséges, az eljáró tanács hiányzó tagját a testület elnöke jelöli ki, figyelemmel arra, hogy mind a gazdálkodói, mind pedig a fogyasztói oldal képviseltetve legyen a tanácsban, valamint minden olyan szempontra, amely nagy valószínűséggel biztosítja független és pártatlan testületi tag kijelölését.

1.3.4.2. Egyedül eljáró tag

Ha a testület elnöke szerint a fogyasztói jogvita egyszerű megítélésű, az eljárás lefolytatására egyedül eljáró testületi tagot jelöl ki. Ha azonban mindkét fél azt kéri, a békéltető testület ebben az esetben is háromtagú tanácsban jár el. Egyedül eljáró testületi tagként csak az jelölhető ki, aki jogi végzettséggel rendelkezik, és a megelőző három évben nem állt az őt jelölő kamarával, illetve fogyasztói érdekek képviseletét ellátó társadalmi szervezettel, vagy ezek tagjával munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban.

A korábbi szabályozás alapján a felek közösen kérhették az egyedül eljáró tag kijelölését, mivel azonban az eljárás ezen pontján a felek közötti konszenzus minimálisra szűnt, így az egyedül eljáró tag kijelölésének lehetősége gyakorlati jelentőség nélkül maradt egészen a legutóbbi módosításig.

1.3.5. Eljárás megindítása, lefolytatása

Az Fgytv. az eljárás megindításának feltételül azt kívánja meg, hogy a **fogyasztó az érintett vállalkozással közvetlenül megkísérelje a vitás ügy rendezését**. A polgári peres eljárással szemben a formaiságot mellőző, a laikus fél, peren kívüli jogérvényesítést elősegítő fórum előtti eljárás megindításának feltételül szabott előzetes egyeztetési kötelezettsége, annak a tudatos, fogyasztóvédelmi-politikai szemléletnek a megjelenése, hogy a fogyasztót próbáljuk meg abba a helyzetbe hozni, hogy jogait megismerje, érvényesítse, majd csak ezek sikertelensége esetén vegye igénybe az állami segítséget.

A békéltető testület eljárása tehát a fogyasztó **kérelmére** indul, melynek kötelező tartalmi elemeit az Fgytv. tételesen tartalmazza. A kérelmet a békéltető testület elnökéhez kell írásban benyújtani.

Ha a kérelem nem felel meg az előírt feltételeknek, a békéltető testület elnöke a kérelmet - annak beérkezésétől számított tizenöt napon belül - a **hiánypótlás** végett a kérelmezőnek visszaküldi.

Az eljárás megindulásától kezdődő határidők számításakor az eljárás megindulásának az minősül, amikor a hiánytalan kérelem a békéltető testület elnökéhez beérkezik. Az eljárás megindítása az elévülést megszakítja.

- A békéltető testület elnöke az eljárás megindulásától számított nyolc napon belül megvizsgálja, hogy az ügy a testület hatáskörébe és illetékessége alá tartozik-e.
- A testület hatáskörének vagy illetékességének hiánya esetén az ügyet - a kérelmező egyidejű értesítésével - a hatáskörrel, illetve illetékességgel rendelkező szervezetnek haladéktalanul megküldi.
- A testület hatáskörének és illetékességének megállapítása esetén az elnök az eljárás megindulásától számított hatvan napon belüli meghallgatási időpontot tűz ki a felek számára.

- Az elnök a kérelmet - meghallgatás kitűzése nélkül - elutasítja, ha megállapítható, hogy a felek között ugyanabból a ténybeli alapból származó ugyanazon jog iránt korábban más békéltető testület előtt eljárást indítottak, közvetítői eljárást indítottak, per van folyamatban vagy annak tárgyában már jogerős ítéletet hoztak (res iudicata).

A békéltető testület egyébként az eljárására vonatkozó részletes szabályokat a törvény keretei között szabadon állapíthatja meg, eljárási szabályzata azonban nem lehet ellentétes az igazságügy-miniszter által jóváhagyott országos eljárási szabályzattal.

1.3.5.1. A felek értesítése, meghallgatás kitűzése

Az elnök a meghallgatás kitűzött időpontjáról, illetve arról, hogy kezdeményezi a meghallgatás mellőzését, a feleket a kérelem másolatának és a békéltető testületi lista egyidejű megküldésével kellő időben előzetesen értesíti, azzal a felhívással, hogy az eljáró tanács általuk jelölhető tagjára vonatkozó javaslatukat legkésőbb az értesítés részükre történt kézbesítésétől számított nyolc napon belül tegyék meg, ellenkező esetben a kijelöletről a békéltető testület elnöke hivatalból gondoskodik.

A békéltető meghallgatáson való **megjelenés a felek részéről nem kötelező**, ugyanis a jogérvényesítés ezen formája csak egy alternatív, alávetésen alapuló vitarendezési forma, így sem idézésről és a távolmaradás szankcióiról sem beszélhetünk a polgári perben megszokottakhoz hasonlóan.

A jogalkotás jelenleg abba az irányba hat, hogy a gazdálkodók jelenlétét együttműködését ösztönözze, esetleg távolmaradását szankcionálja – meglehetősen kevés sikerrel – ugyanakkor lehetőség van arra, hogy a vállalkozás ügy érdemére vonatkozó nyilatkozattételének elmaradása esetén a tanács a rendelkezésére álló adatok alapján határoz.

Az értesítésben a vállalkozást fel kell szólítani, hogy az értesítés részére történt kézbesítésétől számított nyolc napon belül írásban nyilatkozzék (válaszirat).

- a fogyasztó igényének jogosságát és az ügy körülményeit, valamint a tanács döntésének kötelezőként történő elfogadását (alávetés) illetően,
- nyilatkozatában jelölje meg az állításait alátámasztó tényeket és azok bizonyítékait, illetve csatolja azokat az okiratokat (ezek másolatát), amelyek tartalmára bizonyítékként hivatkozik.

A vállalkozás válasziratának másolatát az elnök a kérelmezőnek haladéktalanul megküldi, ha pedig erre már nincs elegendő idő, azt a meghallgatáson adja át. Ha a vállalkozás válasziratát nem terjeszti elő, a tanács köteles az eljárást folytatni, anélkül, hogy a mulasztást a kérelmező állításai elismerésének tekintené.

1.3.5.2. A békéltető eljárás lefolytatása

A békéltető testületi eljárás a polgári peres eljárás formaiságát nélkülözi, ugyanakkor a szabályozás keret jelleggel az eljárás garanciális rendelkezéseit lefekteti. Érvényesül a felek **egyenlő elbánásának** az elve (kizárva ezzel, hogy egy kizárólag fogyasztóvédelmi instrumentum jöhessen létre), valamint az eljárás során a tanács (tag) köteles lehetőséget adni a felek számára álláspontjuk előadására, illetve beadványaik előterjesztésére. A **kioktatási kötelezettség** is megjelenik az Fgytv-ben, amikor a tanács elnöke szükség esetén a fogyasztót jogairól és kötelezettségeiről tájékoztatja. Az **eljárás fő szabály szerint nem nyilvános**, kivéve, ha az eljárás nyilvánosságához mindkét fél hozzájárul.

A kérelem, illetve a válaszirat az eljárás során szabadon módosítható vagy kiegészíthető, kivéve, ha az eljáró tanács ennek lehetőségét az ezzel okozott késedelemre tekintettel kizárja, vagy a vállalkozás az alávetésre hivatkozva a kérelem módosítása, illetőleg kiegészítése ellen tiltakozik.

A meghallgatáson való részvétel nem kötelező, a felek a meghallgatásról értesítést kapnak (nem idézést), viszont az egyezség létrehozatalának egyik feltétele, hogy a felek aktívan részt vegyenek az eljárásban. Ezek elmulasztását (a meghallgatástól távol marad valamelyik fél szabályszerű értesítés ellenére, vagy bizonyítékait nem terjeszti elő) ugyanakkor a jogalkotó a rendelkezésére álló eszközökkel szankcionálja: a tanács lefolytatja az eljárást, és a rendelkezésre álló adatok alapján dönt.

1.3.6. Az eljárás megszüntetése, érdemi határozatok

A tanács az ügy érdemében szótöbbséggel dönt. A tanács az eljárást az annak megindulását követő kilencven napon belül befejezi, indokolt esetben ezt a határidőt a testület elnöke legfeljebb harminc nappal meghosszabbíthatja.

A tanács az eljárást megszünteti, ha

- a fogyasztó a kérelmét visszavonja,
- a felek az eljárás megszüntetésében megállapodnak,
- az eljárás folytatása lehetetlen,
- az eljárás folytatására a tanács megítélése szerint bármely okból - ideértve a kérelem megalapozatlanságát is - nincs szükség.

A 2008. szeptember 1-jével hatályba lépett módosítások eredményeképpen, az elintézési határidők hosszabbodtak, valamint a megszüntetés okai között nevesített a jogalkotó egy különös esetet amikor a kérelem megalapozatlannak tekinthető és ez az eljárás megindítását követően derül ki. A jogalkotó eredeti szándéka szerint a megalapozatlan kérelmeket a hiánypótlási szakaszban lehetett volna orvosolni, majd a megalapozatlanság további fennállása esetén az eljárás megindulásáról nem beszélhettünk volna. Ezzel szemben a jelenlegi szabályozás fenntartja azt a korrekciós lehetőséget, amikor az eljárás egy hiánytalan kérelem folytán elindulhat de később az eljárás bármelyik szakaszában bizonyosodik be hogy a kérelem megalapozatlan volt.

Az eljárás során a tanács elnöke **egyezséget** kísérel meg létrehozni a felek között. Ha az egyezés megfelel a jogszabályoknak, a tanács azt határozattal jóváhagyja, ellenkező esetben, illetve egyezés hiányában az eljárást folytatja.

Egyezés hiányában a tanács az ügy érdemében az alábbi határozatokat hozza:

- A tanács **kötelezést tartalmazó határozatot** hoz, ha a kérelem megalapozott, és a vállalkozás az eljárásnak alávetette magát. Az alávetésről - a békéltető testületnél vagy a kamaránál nyilvántartott, illetve kereskedelmi kommunikációjában közölt - általános alávetési nyilatkozatában, vagy az eljárás kezdetekor vagy legkésőbb a döntés meghozataláig nyilatkozhat a vállalkozás arról, hogy a békéltető testület döntését magára nézve kötelezőként elismerte.

- **ajánlást** tesz, ha a kérelem megalapozott, azonban a vállalkozás az eljárás kezdetekor úgy nyilatkozott, hogy a tanács döntését kötelezőként nem ismeri el, illetve ha a tanács döntésének elismeréséről egyáltalán nem nyilatkozott.

A tanács határozatát, illetve ajánlását annak meghozatala napján hirdeti ki. A kihirdetett határozat, illetve ajánlás írásba foglalt egy-egy példányát legkésőbb tizenöt napon belül meg kell küldeni a feleknek. A tanács határozata, illetve ajánlása nem érinti a fogyasztónak azt a jogát, hogy igényét bírósági eljárás keretében érvényesítse.

1.3.7. Jogkövetkezmények, a jogkövetés kikényszerítése

A békéltető testület alternatív, bíróságon kívüli jogérvényesítési fórumként a határozatok kikényszerítése terén nem rendelkezik széles és hatékony eszközrendszerrel. Mivel az eljárás határozatok kikényszeríthetősége tekintetében csak egy szegmensben mutat hasonlóságot a választottbírói eljárással (az önkéntes alávetés esetén), így a jogalkotó is az ösztönzött de jobbára önkéntes jogkövetés talaján helyezkedik el. Mindezek alapján az alábbi jogkövetkezményekkel kívánja a jogalkotó a jogintézmény elfogadottságát, hatékonyságát elősegíteni, természetesen az eljárásjogi és alkotmányos alapelvek tiszteletben tartása mellett:

- A békéltető testület közzéteheti annak a vállalkozásnak a nevét, székhelyét és az eljárással érintett tevékenysége megjelölését, amely a felszólítás ellenére nem tett az ügy érdemére vonatkozó nyilatkozatot és a kitűzött meghallgatáson nem jelent meg, ilyen módon megakadályozva az egyezség létrehozását. Erre az értesítésben a vállalkozás figyelmét fel kell hívni.
- Ha a vállalkozás a tanács kötelezést tartalmazó határozatát vagy a határozattal jóváhagyott egyezséget a teljesítési határidőn belül nem hajtja végre, a fogyasztó kérheti a bíróságtól a tanács határozatának végrehajtási záradékkal történő ellátását.
- Ha a vállalkozás a tanács ajánlásának nem tesz eleget, a békéltető testület - a fogyasztó nevének megjelölése nélkül - jogosult a jogvita tartalmának rövid leírását és az eljárás eredményét - legkorábban az ajánlásnak a vállalkozás részére történt

kézbesítésétől számított hatvan nap elteltével - nyilvánosságra hozni.

1.3.8. Jogorvoslatok

A tanács kötelezést tartalmazó határozata, illetve ajánlása ellen fellebbezésnek nincs helye, annak hatályon kívül helyezése azonban kérhető a bíróságtól.

A fél a kötelezést tartalmazó határozat, illetve az ajánlás részére történt kézbesítésétől számított tizenöt napon belül keresettel annak hatályon kívül helyezését kérheti a békéltető testület székhelye szerint illetékes megyei bíróságtól, ha

- a tanács összetétele vagy eljárása nem felelt meg e törvény rendelkezéseinek,
- a békéltető testületnek nem volt hatásköre az eljárásra, vagy
- a kérelem meghallgatás nélküli elutasításának lett volna helye.
- A vállalkozás az ajánlás hatályon kívül helyezését - az ajánlás részére történt kézbesítésétől számított tizenöt napon belül - akkor is kérheti a békéltető testület székhelye szerint illetékes megyei bíróságtól, ha az ajánlás tartalma nem felel meg a jogszabályoknak.

A hatályos szabályozás két újabb elemmel bővül: egyrészt a vállalkozói oldal érdekei és az alkotmányossági okok érvényesültek akkor, amikor az ajánlással szemben anyagi jogszabálysértésre hivatkozással a határozat hatályon kívül helyezését lehet kérni az illetékes megyei bíróságtól, másrészt ennek megfelelően a korábbi bírósági gyakorlattal ellentétben a békéltető testület az ilyen perben perbeli jog,- és cselekvőképességgel rendelkezik. A bíróság a tanács kötelezést tartalmazó határozatának végrehajtását a fél kérelmére felfüggesztheti. A bíróság ítélete kizárólag a kötelezést tartalmazó határozat, illetve az ajánlás hatályon kívül helyezésére vonatkozhat.

1.3.9. Határon átnyúló pénzügyi jogviták kezelése

A korábban tárgyalt **FIN-NET** rendszerhez való csatlakozásunk révén a határon átnyúló pénzügyi szolgáltatások rendezésének jogalapját is szabályozni kellett. Így a pénzügyi szolgáltatási tevékenységgel

összefüggő határon átnyúló fogyasztói jogvita esetén az eljárásra az Fgytv. rendelkezései alapján kizárólag a fővárosi kereskedelmi és iparkamara mellett működő békéltető testület illetékes.

Határon átnyúló fogyasztói jogvita az olyan fogyasztói jogvita, amelyben az érintett fogyasztó lakóhelye vagy tartózkodási helye Magyarországon van, illetve a vállalkozás Magyarországon letelepedett, míg a jogvitában érintett másik fél letelepedési helye, illetve lakóhelye vagy tartózkodási helye az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban részes más államban van.

A Magyarországon lakóhellyel vagy tartózkodási hellyel rendelkező fogyasztó és más EGT-államban letelepedett vállalkozás közötti, pénzügyi szolgáltatási tevékenységgel összefüggő fogyasztói jogvitában az eljárás megindításának az is feltétele, hogy a vállalkozás az adott jogvitában a békéltető testület eljárásának alávesse magát és a békéltető testület döntését magára nézve kötelezőnek ismerje el.

Ha ez nem áll fent a békéltető testület

- tájékoztatja a fogyasztót a jogvita tekintetében az eljárásra hatáskörrel és illetékességgel rendelkező, a FIN-Net-ben résztvevő más EGT-állambeli alternatív vitarendezési fórumról, valamint az annak eljárására vonatkozó sajátos szabályokról továbbá
- a fogyasztónak a FIN-Net-ben használt formanyomtatványon rögzített kérelmét - a fogyasztó kérésére - továbbítja az eljárásra hatáskörrel és illetékességgel rendelkező, a FIN-Net-ben résztvevő más EGT-állambeli alternatív vitarendezési fórumhoz.

Az eljárás írásban történik, az elnök azonban, a körülmények mérlegelése alapján kezdeményezheti meghallgatás tartását. A meghallgatás tartásához mindkét fél hozzájárulását be kell szerezni. A békéltető testület - a fogyasztó kérésére - köteles azon a nyelven eljárni és határozatát hiteles másolatban azon a nyelven meghozni, amely a jogvitával érintett szerződés nyelve, illetve amely a jogvitával érintett vállalkozás és a fogyasztó közötti kommunikáció nyelve

2. Panaszkezelés, ügyfélszolgálat

A fogyasztói jogérvényesítésre vonatkozó szabályok jól tükrözik a honi fogyasztóvédelmi jogpolitika szándékát: a fogyasztót olyan helyzetbe

kell hozni, hogy képesség váljon jogai érvényesítésére, ugyanakkor ha ezek első, illetőleg alternatív, peren kívüli lépcsőit kimerítette, továbbra is rendelkezésre állnak az igényérvényesítés hagyományos útjai. A 2008. szeptember 1-jén hatályba lépett szabályokkal jelentősen kiegészült a fogyasztóvédelem ezen szegmense, pontosabb, részletesebb szabályozás került lefektetésre, a kötelezettek felelősségére vonatkozó szabályok konkretizálódása mellett. A jogszabály célja, hogy a hatósági utat lehetőleg elkerülve, a fogyasztóvédelmi jogviták az érintett felek, a vállalkozás és a fogyasztó, kölcsönös együttműködésével kerüljenek megoldásra.

A szabályozás alapvetően két részre bontható, egyrészt a valamennyi vállalkozás tekintetében alkalmazandó szabályok, illetve a külön megnevezett vállalkozásokra kötelezők.

2.1. Valamennyi vállalkozásra vonatkozó szabályok

A fogyasztó és a vállalkozás között fennálló egyenlőtlenségek kiegyenlítése érdekében a vállalkozás köteles a fogyasztót tájékoztatni a székhelyéről, a panaszügyintézés helyéről - ha az nem egyezik meg a forgalmazás, illetve értékesítés helyével - és az adott tevékenység, kereskedelmi forma vagy módszer sajátosságaihoz igazodó módjáról, valamint a panaszok közlése érdekében a vállalkozás vagy a vállalkozás ügyfélszolgálatának levelezési címéről és - ha a panaszokat ilyen módon is fogadja - elektronikus levelezési címéről, illetve internetes címéről, telefonszámáról. Üzlettel rendelkező vállalkozás esetén az e bekezdés szerinti tájékoztatást jól láthatóan és olvashatóan kell megadni.

A fogyasztó panaszát **szóban vagy írásban** közölheti a vállalkozással:

A fogyasztó panasztételi jogosultsága tárgyi tekintetben korlátozott, mivel „csak” a vállalkozásnak, illetve a vállalkozás érdekében vagy javára eljáró személynek az áru fogyasztók részére történő forgalmazásával, illetve értékesítésével közvetlen kapcsolatban álló magatartására, tevékenységére vagy mulasztására teheti meg.

- **A szóbeli panaszt** azonnal meg kell vizsgálni, és szükség szerint orvosolni kell. Ha a fogyasztó a panasz kezelésével nem ért egyet, a vállalkozás a panaszról és az azzal kapcsolatos álláspontjáról haladéktalanul köteles jegyzőkönyvet felvenni, s annak egy

másolati példányát a fogyasztónak átadni. Ha a panasz azonnali kivizsgálása nem lehetséges, a vállalkozás a panaszról haladéktalanul köteles jegyzőkönyvet felvenni, és annak egy másolati példányát köteles a fogyasztónak átadni, egyebekben pedig az írásbeli panaszra vonatkozóan köteles eljárni.

- Az **írásbeli panaszt** a vállalkozás - törvény eltérő rendelkezése hiányában - harminc napon belül köteles írásban megválaszolni. A panaszt elutasító álláspontját a vállalkozás indokolni köteles. A válasz másolati példányát három évig köteles megőrizni, s azt az ellenőrző hatóságoknak kérésükre bemutatni. A panasz elutasítása esetén a vállalkozás köteles a fogyasztót írásban tájékoztatni arról, hogy panaszával - annak jellege szerint - mely hatóság vagy a békéltető testület eljárását kezdeményezheti. Meg kell adni az illetékes hatóság, illetve a vállalkozás székhelye szerinti békéltető testület levelezési címét.

2.2. A közüzemi, a pénzügyi, a biztosítási, illetve a pénztári szolgáltatási tevékenységet folytató vállalkozásra vonatkozó szabályok

A hivatkozott vállalkozások a fogyasztói panaszok intézésére, valamint a fogyasztók tájékoztatására köteles ügyfélszolgálat működtetéséről kötelesek gondoskodni oly módon, hogy az az ügyfelek részére nyitva álló helyiségben kerüljön kialakításra.

Az ügyfélszolgálat **működési rendjét, félfogadási idejét** a vállalkozás úgy köteles megállapítani, hogy az ügyfélszolgálat megközelítése, az ahhoz való hozzáférés - az ellátott fogyasztók számára és földrajzi eloszlására figyelemmel - ne járjon aránytalan nehézségekkel a fogyasztókra nézve.

Ennek keretében a vállalkozás köteles biztosítani legalább azt, hogy:

- az ügyfelek részére nyitva álló helyiségben működtetett ügyfélszolgálat illetve a telefonos ügyfélszolgálat a **hét egy munkanapján 8 órától 20 óráig** nyitva tartson és elérhető legyen,
- az ügyfelek részére nyitva álló helyiségben működtetett ügyfélszolgálat esetében a fogyasztóknak lehetősége legyen

elektronikusan és telefonon keresztül is a személyes ügyintézés időpontjának előzetes lefoglalására, és ezek esetében az ésszerű időn belüli hívásfogadást kell biztosítani, illetve

- az elektronikus eléréssel működtetett ügyfélszolgálat folyamatosan elérhető legyen.

Az egyik legfontosabb módosítása, a fogyasztók magánjogi jogérvényesítése kapcsán legnagyobb jelentőséggel bíró újdonsága az Fgytv-nek, hogy az ügyfélszolgálathoz beérkező valamennyi telefonon tett szóbeli panaszt, illetve az ügyfélszolgálat és a fogyasztó közötti telefonos kommunikációt **hangfelvétellel rögzíteni kell, és a hangfelvételt öt évig meg kell őrizni**. A hangfelvételt a fogyasztónak - kérésére - rendelkezésre kell bocsátani.

Az ügyfélszolgálat minden esetben köteles a vállalkozás panasszal kapcsolatos álláspontját és intézkedéseit indokolással ellátva írásba foglalni, és a fogyasztónak a panasz beérkezését követő tizenöt napon belül megküldeni, kivéve, ha a fogyasztó panaszát személyesen jelenti be és a vállalkozás az abban foglaltaknak nyomban eleget tesz. Az ügyfélszolgálat a fogyasztói panaszok intézése és a fogyasztók tájékoztatása során köteles együttműködni a fogyasztói érdekek képviselőit ellátó társadalmi szervezetekkel.

Az írásbeliség követelményének levél, távirat, távgépíró vagy telefax útján, továbbá bármely egyéb olyan eszközzel is eleget lehet tenni, amely a címzett számára lehetővé teszi a neki címzett adatoknak az adat céljának megfelelő ideig történő tartós tárolását, és a tárolt adatok változatlan formában és tartalommal történő megjelenítését.

3. Közérdekű kereset

3.1 A közérdekű keresetek kialakulásának története

A fogyasztói érdekérvényesítésnek két speciális eljárásjogi formáját ismerjük: a **közérdekű keresetet** (*popularis actio*) és a **csoportos keresetet** (*class action*).

A csoportos kereset az angolszász jog fejlődése során kialakult jogintézmény, amely alapján egy társadalmi osztály, vagy csoport egy vagy több tagja indítja

meg a pert, de a bírósági ítélet hatálya kiterjed a többi érdekeltre is. Amennyiben a bíróság engedélyezi a perindítást, akkor képviselőre vonatkozó külön meghatalmazásra sincs szüksége az igényérvényesítéshez. A csoport tagjai bármikor kiléphetnek (opt-out) a csoportos pertársaságból. Jellemzője még az is, hogy bármilyen jogsértésen alapuló polgári jogi igény érvényesíthető a segítségével. Míg ez Franciaországban és az Egyesült Államokban ismert jogintézmény, a magyar jogban eddig nem került szabályozásra, bár hasonlít az alanyi keresethalmazathoz, de ott az összes alany perben állása szükséges.

Az ügyvédek díjazásában is jelentős különbségek vannak. Míg Európában az ügyre fordított munkaórák alapján történik az ügyvédi munkadíj fizetése, addig Amerikában csak a megnyert perért kap sikerdíjat az ügyvéd (contingency fee), mely nem ritkán 40 %-át is kiteheti a pertárgy értéknek.

Jelenleg az EU szintjén folyamatban van két olyan irányelv elfogadása is, ami a fogyasztói jogok hatékonyabb érvényesülésének biztosítása érdekében minden tagállam területén megteremtené a csoportos keresetindítás lehetőségét: az egyik – némileg pontatlan magyar terminológiával – a kollektív fogyasztói jogorvoslat elnevezést kapta (Zöld Könyv, COM(2008) 794), a másik pedig az EK trösztellenes szabályainak megsértésén alapuló kártérítési keresetek (Fehér Könyv COM(2008) 165 végleges). Amennyiben ez a két tervezet elfogadásra kerül, úgy Magyarországon is szükségszerűen megjelenik a nemzeti jogban a csoportos perlés lehetősége, igaz, más tagállamok jogrendszerében is lényeges változtatásokat eredményez.

Ennél jóval bizonytalanabb a sorsa a magyar Országgyűlés által 2010. február 22-én elfogadott T-11332/6. sz. törvényjavaslatnak, ami a Pp. rendszerébe vezetné be a csoportos keresetindítás lehetőségét, függetlenül a készülöben lévő EU jogi normáktól. Ezt azonban a köztársasági elnök megfontolásra visszaküldte az Országgyűlésnek.

3.2. A közérdekű kereset megjelenése a magyar jogrendszerben

Az actio popularis római jogi intézmény, amely a populus, azaz a nép számára igénybevehető jogi eszköz volt. Bárki benyújthatta, akinek volt keresetindítási lehetősége, a keresetnek helyt adó ítélet mindenkire kiterjedő hatállyal bírt.

A magyar jogrendszerben az alábbi jogforrások teszi lehetővé közérdekű kereset benyújtását:

- a fogyasztóvédelmi szabályok megsértése a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény szerint
- a tisztességtelen szerződési feltételek megtámadása a Polgári Törvénykönyv alapján
- a törvény fogyasztókra kiható megsértése a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. Törvény alapján
- a környezetvédelmi szabályok megsértése a Környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. Törvény 99. §-a alapján
- a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletéről szóló 2007. évi CXXXV. törvény 56 §-a szerint

Gyakorlati jelentősége miatt a továbbiakban csak az első két jogforrás vonatkozó szabályait mutatjuk be.

3.3. A közérdekű kereset szabályozása a Fogyasztóvédelmi törvényben

A Fogyasztóvédelmi törvény 39.§-a szabályozza a közérdekű keresetindítás szabályait, melyet a fogyasztóvédelmi jog egész területére kiterjedő eszközként határoz meg. Közérdekű kereset az ellen indítható, akinek jogszabályba ütköző tevékenysége jelentős nagyságú hátrányt okoz vagy a fogyasztók széles körét érinti. A pert akkor is meg lehet indítani, ha a sérelmet szenvedett fogyasztó személye ismeretlen.

A bírósági joggyakorlatra maradt a „fogyasztók széles körének” értelmezése. Az LB a **BH 2004. 108.** sz. eseti döntésében úgy foglalt állást, hogy a fogyasztók széles körének védelme, vagy a jelentős nagyságú hátrány kiküszöbölése érdekében indult perben nem annak van ügydöntő jelentősége, hogy a per tárgyát érintő, jogszabályba ütköző tevékenység ellen hányan éltek kifogással, hanem annak, hogy a sérelmezett tevékenység a fogyasztók milyen körét érinti (**BH2004. 108.**).

3.3.1. Keresetindításra jogosultak

A kereset indításra eredetileg a fogyasztói érdekek képviselőjét ellátó **társadalmi szervezet**, az **ügyész** és a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség

voltak jogosultak. Jelenleg – több jogszabályváltozás eredményeként – e legutóbbi intézményt a **Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság** váltotta fel.

Ennek oka az, hogy 2007. szeptember 1-jétől egységes fogyasztóvédelmi szervezeti rendszert hoztak létre Magyarországon, mely során a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőséget és a regionális fogyasztóvédelmi felügyelőségeket összevonták, és ezzel létrejött a Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság.

Az EU-hoz való csatlakozás eredményeként az Fgytv. a keresetindítási jogot biztosítja az Európai Gazdasági Térség bármely államának joga alapján létrejött azon egységeknek is, amelyek az Európai Unió Hivatalos Lapjában közzétett jegyzékben szerepelnek. A keresetindítás feltételeként azt állapítja meg a törvény, hogy olyan jogszabály megsértésén alapulhat csak, amely a 98/27/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv mellékletében szerepelnek.

A törvény a kereset megindítására 1 éves határidőt állapít meg, amely a jogsértés bekövetkeztétől veszi kezdetét. A törvény erről nem határoz meg konkrét rendelkezést, de egyes vélemények szerint ez jogvesztő jellegű, azaz egy év után csak újabb jogsértés esetén kezdeményezhetnek közérdekű keresetet. (A LB eddig nem foglalt állást ebben a kérdésben.)

3.3.2. Érvényesíthető igények és jogkövetkezmények

Az Fgytv. 39. §-a alapján az ilyen perben **objektív és szubjektív igényt** is érvényesíthetnek a fogyasztók illetve a fogyasztók védelme érdekében fellépők, azaz irányulhat a kereset a **jogsértő magatartás megszüntetésére**, illetve **kártérítésre** is, ugyanakkor a jogszabálysértő **tevékenységtől való jövőbeni eltiltás explicit módon nem vezethető le a szabályozásból**. A jogsértés szankciójaként jelenik meg az a lehetőség a törvényben, hogy a bíróság az igény érvényesítőjét feljogosíthatja arra, hogy a jogsértő költségére az **ítéletet országos napilapban közzétegye**.

A jogsértő kötelezettsége az, hogy a sérelmet szenvedett fogyasztó igényét az ítéletnek megfelelően kielégítse. A fogyasztó viszont ettől függetlenül érvényesítheti polgári jogi igényét is, a közérdekű kereset megindítása nem befolyásolja azt.

3.4. A közérdekű kereset szabályozása a Ptk.-ban

3.4.1. Hatásköri szabályok

A 2006. évi III. törvény módosítás eredménye a Pp. 23. § (1) bekezdés k) pontja, melynek értelmében a *tisztességtelen szerződési feltételek érvénytelensége* tárgyában indított perek a megyei bíróság hatáskörébe tartoznak.

Megjegyezni kívánjuk, hogy a bírósági gyakorlatban az ilyen perek száma elenyésző azokhoz jogvitákhoz képest, amikor a felperes olyan szerződési feltétel alapján kíván vagyoni követelést érvényesíteni az alperessel szemben, amellyel kapcsolatban az alperes azzal védekezik – viszonkereset benyújtása nélkül –, hogy a követelt összeggel azért nem tartozik, mert az tisztességtelen szerződési feltétel alapján járna a felperesnek. Ilyen esetben az a sajátos eljárásjogi helyzet alakul ki, hogy nem feltétlenül megyei bíróság lesz az, akinek állást kell foglalnia a vitatott szerződési feltétel esetleges tisztességtelenségéről, mivel itt a per tárgya vagyoni követelés, amelyre nézve a Pp. 23. § (1) bekezdésének a) pontja alapján az ötmillió forintos értékhatár vonatkozik.

3.4.2. Perindításra jogosultak köre

3.4.2.1. Fogyasztó

A Ptk. garanciális jellegű, a szerződéskötéskor kevésbé előnyösebb helyzetben lévő fél, a fogyasztó érdekeit védő szabálya, hogy az egyes szerződési feltételek érvényességét utóbb vitathatja a bíróság előtt. Ennek a szabályozásnak a logikája abban rejlik, hogy egy blanketta szerződés megkötésekor nincs abban a helyzetben a fél, hogy kérje annak módosítását, hanem csak egyet tehet: vagy aláírja az egészet, vagy egyáltalán nem köt szerződést. A gyakorlatban legtöbbször azonban nem az egész szerződéssel, hanem csak egyes feltételei kapcsán merül fel az, hogy az egyoldalú előnyöket biztosít az egyik fél számára, bármilyen ellentételezés nélkül. Mivel ezt a feltételt a szerződés megkötésekor „nem lehet” módosítani – vagy csak elenyésző számban hajlandó a fogyasztó kedvéért erre a másik fél – utólagos, bírósági módosítást tesz lehetővé a jogszabály.

A Ptk. 209/A. § éles különbséget tesz a fogyasztói-, illetve az ilyenek nem minősülő szerződésekben alkalmazott ászf-ek között. Ez utóbbi esetben – az (1) bekezdés értelmében - az ászf-ként a szerződés részévé váló **tisztességtelen kikötést** a sérelmet szenvedett fél megtámadhatja. Ezzel szemben – a (2) bekezdés értelmében - *a fogyasztói szerződésben az ászf-ként a szerződés részévé váló, továbbá a fogyasztóval szerződő fél által egyoldalúan, előre meghatározott és egyedileg meg nem tárgyalta tisztességtelen kikötés semmis.*

Mindennek ezért van gyakorlati jelentősége, mert a Ptk. a XXI. fejezetben eltérően szabályozza a semmisség, illetve a megtámadhatóság jogintézményét. Az érvénytelenség e két formája között az alapvető különbség, hogy míg a megtámadható szerződések csak – a törvényben meghatározott határidőn belül történő – eredményes megtámadás következtében válnak ex tunc hatállyal érvénytelenné, addig a semmis szerződések ex tunc hatályú érvénytelensége a törvény erejénél fogva következik be: a semmisség megállapításához külön eljárásra nincs szükség, arra bárki határidő nélkül hivatkozhat.

A bírói gyakorlat ezt mindig is úgy értelmezte, hogy a semmisséget a bíróságnak hivatalból kell észlelnie, és az új Ptk. ezt már tételes szabályként ki is mondja az 5:69. § (3) bekezdésben.

A hivatalbóli észlelés kötelezettsége valamennyi semmisségi okra vonatkozik – ha annak fennállta nyilvánvaló – a bíróság tehát nem mérlegelhet, nem „válogathat” az egyes semmisségi okok között, hiszen semmisség esetén maga a törvény ítélte az érdeksérelmet olyan súlyúnak, hogy a felek akaratától függetlenül megtagadta a célzott joghatás elérését. A semmisség ezen főszabálya alól éppen a Ptk. 209/A. § (2) bekezdése tartalmaz egy kivételt, mely szerint *a semmisségre csak a fogyasztó érdekében lehet hivatkozni.* Ezt nevezzük **relatív semmisségnek**; a törvény csak a szerződő felek egyikét kívánja védelmezni a semmisség jogkövetkezményeivel szemben.

Sajátos módon ezt a magyar szabályozást erősítette meg az EuB is a **C-243/08. sz. Pannon GSM** ügyben hozott ítéletében is, ahol a rendelkező rész 2. pontjában kimondta – a 93/13/EGK irányelv 6. cikkét értelmezve: a nemzeti bíróság hivatalból köteles vizsgálni valamely szerződési feltétel tisztességtelen jellegét, amennyiben rendelkezésre állnak az e tekintetben szükséges ténybeli és jogi elemek. Ha álláspontja szerint az

ilyen feltétel tisztességtelen, annak alkalmazását mellőzi, kivéve, ha ezt a fogyasztó ellenzi.

3.4.2.2. Külön jogszabályban meghatározott szervezetek – közérdekű igényérvényesítés

A fogyasztói szerződésekben alkalmazott tisztességtelen ászf-vel szembeni hatékony fellépés nem biztosítható kizárólag az egyéni igényérvényesítés lehetőségének megteremtésével. A fogyasztók ugyanis gyakran nem ismerik fel, hogy a velük szerződő, és a szerződés feltételeit diktáló fél tisztességtelen feltételt alkalmaz, valamint nehézséget okozhat számukra a peres eljárás költségeinek előlegezései is. A 93/13/EGK irányelv – és a vonatkozó EuB-i joggyakorlat – abból indul ki, hogy a fogyasztói szerződésekben jelen lévő egyenlőtlenség kizárólag egy kívülálló személy, a bíróság segítségével egyenlíthető ki. A Ptk. 209/B. §-a ezért - összhangban az irányelv 7. cikkével - megteremti a lehetőséget arra, hogy a fogyasztókkal kötött szerződések ászf-jeivel szemben egyes szervezetek is fellépjenek. A **keresetindításra jogosultak** körét a Ptké. II. 5. §-a határozza meg.

E szerint megtámadásra jogosult:

- a) az ügyész,
- b) a miniszter, az országos hatáskörű szerv, továbbá központi hivatal vezetője,
- c) a jegyző és a főjegyző,
- d) a gazdasági és a szakmai kamara, érdek-képviseleti szervezet,
- e) a fogyasztói érdekek képviselőjét ellátó társadalmi szervezet,
- f) az Európai Unió bármely tagállamának joga alapján létrejött azon minősített szervezet - az általa védett fogyasztói érdekek védelme körében -, amely a fogyasztók védelme céljából a jogsértéstől eltiltó határozatokról szóló 98/27/EK irányelv 4. cikkének (3) bekezdése alapján az Európai Unió Hivatalos Lapjában közzétett jegyzéken szerepel,

feltéve, hogy az általános szerződési feltétel alkalmazója, nyilvánosságra hozója, illetve alkalmazásra ajánlója a Magyar Köztársaság területén fejti ki tevékenységét.

A Ptké. II. 5. § f) pontjában meghatározott szervezetek listáját az Európai Bizottság közleményben teszi közzé. (A közlemény legfrissebb változatát lásd: HL C 287, 27/11/2009. 1–39. o.) A közlemény értelmében Magyarországon feljogosított szervezetek a következők: Fogyasztóvédelmi Egyesületek Országos Szövetsége, Országos Fogyasztóvédelmi Egyesület, Magyar Energiafogyasztók Szövetsége, Csepeli Fogyasztóvédelmi Egyesület, Magyar Autóklub Egyesület, Csalán Környezet és Természetvédő Egyesület, Fogyasztói Jogérvényesítő Szervezet.

A tagállamokban jellemzően több szervezet lát el ilyen feladatokat, Németországban például több mint hetven feljogosított szervezet létezik.

A magyar bírósági joggyakorlatban sokáig vitatott volt, hogy megfelelően történt-e a **93/13/EGK irányelv átültetése** a Ptké. II-be. Az ilyen perekben a legtöbb alperesi kifogás ezzel kapcsolatban az ügyészség perbeli legitimációjára irányult, sérelmezve azt, hogy azt kifejezetten nem sorolja fel az irányelv, és egy állami közhatalmi eszközökkel felruházott szervezetnek biztosított közérdekű keresetindítási jog nincs összhangban az irányelv céljaival. A LB a **BH 2008. 249.** számon közzétett eseti határozatában kimondta, hogy az irányelv 7. cikk (1) bekezdése a tagállamok számára „megfelelő és hatékony eszközök” alkalmazását írja elő annak érdekében, hogy megszüntetésre kerüljön a fogyasztói szerződésekben a tisztességtelen feltételek alkalmazása. A keresetindításra jogosultak körének viszonylag tág meghatározása e cél elérését szolgálja, az ügyész perlési jogának megvonása az ilyen típusú perek számának csökkenésére vezetne, mely a hatékony fogyasztóvédelem biztosítása céljának nem felelne meg.

3.4.3. Jogkövetkezmények

A Ptk. 209/B. § (1) bekezdése értelmében a bíróság a tisztességtelen kikötés érvénytelenségét a kikötés alkalmazójával szerződő valamennyi félre kiterjedő hatállyal állapítja meg. A közérdekű kereset benyújtására jogosult fél kérheti továbbá az olyan ászf **tisztességtelenségének megállapítását** is, amelyet fogyasztókkal történő szerződéskötések céljából határoztak meg és tettek nyilvánosan megismerhetővé, akkor is, ha az érintett feltétel még nem került alkalmazásra. Ez utóbbi eljárásban, ha a bíróság megállapítja a sérelmes ászf. tisztességtelenségét, azt alkalmazása esetére (a jövőre nézve) - a kikötés nyilvánosságra hozójával

szerződő valamennyi félre kiterjedő hatállyal - érvénytelenné nyilvánítja. A tisztességtelen szerződési feltétel alkalmazója köteles a fogyasztó igényét az ítélet alapján kielégíteni. A bíróság ítéletében továbbá eltiltja a tisztességtelen ászf. nyilvánosságra hozóját a feltétel alkalmazásától.

Sajátos, a gyakorlatban eddig ritkán alkalmazott szabályt tartalmaz a Ptk. 209/B. § (4) bekezdése. Eszerint az ilyen per az ellen is megindítható, aki a fogyasztókkal történő szerződéskötések céljából meghatározott és megismerhetővé tett tisztességtelen általános szerződési feltétel alkalmazását nyilvánosan ajánlja. A bíróság, ha megállapítja a sérelmes általános szerződési feltétel tisztességtelenségét, azt - alkalmazása eseteire - érvénytelenné nyilvánítja, és eltilt az alkalmazásra ajánlástól.

Az eredményes megtámadás következménye lehet az is, hogy abban az esetben, ha a bíróság jogerős határozata a **szerződési feltételt** annak alkalmazójával szerződő valamennyi félre kiterjedő hatállyal **érvénytelenné nyilvánítja**, a Ptké. II. 5/B. §-a alapján elrendelheti a határozatnak a jogsértő költségére országos napilapban vagy más szokásos módon **nyilvánosságra hozását**. A közzététel célja annak biztosítása, hogy az érvénytelenné nyilvánításról a lehető legtöbb fogyasztó tudomást szerezzen, valamint, hogy a hasonló feltételeket alkalmazóknak lehetősége legyen a tisztességtelen feltételüket módosítani. (A fogyasztók széleskörű tájékoztatása hiányában az ítéletek *erga omnes* hatálya nem érné el célját.) Amennyiben a bíróság elrendeli a közzétételt, annak tartalmát is meg kell határoznia. A közleménynek tartalmaznia kell a tisztességtelen kikötést, a tisztességtelenség tényét, és ennek indokait. A bíróság meghatározza továbbá a közzététel módját. A Ptké. nem sorolja fel taxatív módon a lehetséges közzétételi módokat, kizárólag két példát határoz meg (országos napilap és internet). A közzététel költségeit az alperes köteles viselni.

A bírósági joggyakorlatban jelentkezett először az a jogértelmezési probléma, hogy miként kell értékelni azt az alperesi magatartást, amikor egy közérdekű perindítás során bejelenti az elsőfokú ítélet meghozatala előtt, hogy módosítja a vitatott szerződési feltételt: kell-e ilyenkor az eljáró bíróságnak változatlanul vizsgálnia azt, vagy azt már nem teheti meg?

A LB a **Gfv.IX.30.366/2009/4.** sz. ítéletében elvi élel mondta ki, hogy 93/13/EGK irányelv 7. cikk (2) bekezdése alapján az állapítható meg, hogy a cél a „megfelelő” és „hatékony” eszközök biztosítása a fogyasztói

érdekek védelme érdekében, és e célnak pedig az felel meg, ha a keresettel támadott ÁSZF-ben szereplő szerződési kikötéseknek a peres eljárás során történő módosítása, hatályon kívül helyezése ne zárhassa ki a kereset érdemi vizsgálatát. Ez jelenti ugyanis a „hatékony” jogvédelmet, hiszen ilyen esetben a bíróság érdemben vizsgálja a keresetet, állást tud foglalni abban, hogy a kérdéses ÁSZF rendelkezés tisztességtelen szerződési kikötést a kereset benyújtásakor tartalmazott-e. E jogértelmezés az irányelv által is nevesített preventív hatással is járhat, mind az ÁSZF-et korábban alkalmazó jogalany, mind más jogalanyok későbbi szerződéses gyakorlata vonatkozásában. Ez a jogértelmezés természetesen nem jelenti annak lehetőségét, hogy a keresetlevél benyújtása előtt már nem hatályos ÁSZF rendelkezések tisztességtelen voltának megállapítását kérhetnék a közérdekű kereset benyújtására feljogosítottak. A fogyasztói érdekek hatékony védelmét éppen az szolgálja, hogy az alkalmazott tisztességtelen szerződési feltételek érvénytelensége iránti perekben a perindítást követően a támadott kikötés módosításával vagy hatálytalanításával ne lehessen megakadályozni valamennyi fogyasztóra kiterjedő ítélet meghozatalát. A közérdekű kereset az, amely a hátrányt szenvedett fogyasztókat mentesíti az egyéni perindítás terhe alól.

4. Külföldi tényállású jogviták

Az egyes országok fogyasztóvédelmi szabályai – és vonatkozó hatósági-, bírósági gyakorlata – között a mai napig óriási különbségek vannak. Mindez elmondható – az ismertetett EU jogi szabályozás ellenére is – az EU egyes tagállamainak jogrendszerére-joggyakorlatára is. Egy-egy vállalkozás számára, aki éppen piacot keres a termékének vagy szolgáltatásának fontos szempont, hogy mennyire szigorúak az adott országban a fogyasztóvédelmi előírások, milyen kiadások árán tud azoknak megfelelni. Az üzleti életben nem ritka jelenség, hogy a szolgáltatók vagy kereskedők az általuk rendszeresített ászf-ben igyekeznek az adott szerződésből eredő jogvitát olyan ország területére vinni, amelynek az igazságszolgáltatási rendszerét jobban ismerik (**joghatósági kikötés**), és/vagy azt is meghatározni, hogy azt a jogvitát – függetlenül a másik szerződő fél állampolgárságára, vagy a szerződéskötés helyszínére – melyik ország nemzeti szabályai alapján

kelljen elbírálni (**jogválasztási kikötés**). Mindkét kikötés sérelmesnek bizonyulhat a fogyasztó számára, számos jogosultságától megfoszthatják ilyen módon, ezért jelenleg uniós normák igyekeznek ezeknek a nem kívánatos szerződési feltételeknek az alkalmazását megakadályozni.

4.1. Joghatósági szabályok

Az egész EU-ra kiterjedő területi hatállyal szabályozza a fogyasztói szerződésekből eredő jogvitákra irányadó joghatósági szabályokat a **44/2001/EK rendelet** – a jogirodalomban: **Brüsszel I. rendelet**. E jogforrás 15. cikk (1) bekezdése megismétli a fogyasztói szerződésekre vonatkozó legáltalánosabb és legközkeletűbb meghatározást, miszerint a fogyasztói szerződés valamely személy, a fogyasztó által kereskedelmi vagy szakmai tevékenységén kívül eső céllal megkötött szerződés. Ezekre a kötelmi jogviszonyokra próbál a rendelet, a „gyengébbik felet”, a fogyasztót védő, számára kedvező joghatósági szabályokat biztosítani. (A 44/2001/EK rendelet 2002. március 1-jei hatálybalépése előtt a Brüsszeli Egyezmény szabályozta ugyanezeket a joghatósági kérdéseket.)

A fogyasztó fogalmát értelmezte az EuB a **C-464/01. sz., Johann Gruber kontra Bay Wa AG ügyben** meghozott ítéletében. Indokolásában az EuB rámutatott arra, hogy a Brüsszeli Egyezményben használt fogalmakat – amelyek között szerepel az egyezmény 13–15. cikke szerinti „fogyasztó” fogalma is – önállóan kell értelmezni, annak érdekében, hogy valamennyi szerződő államban biztosítani lehessen a szerződés egységes alkalmazását. A „fogyasztó” fogalmát megszorítóan kell értelmezni, és – a szerződés céljára és természetére tekintettel – a különleges szerződéssel érintett személy helyzetére, nem pedig az érintett személy szubjektív körülményeire kell hivatkozni, mivel ugyanazt a személyt bizonyos ügyletekkel kapcsolatban fogyasztónak, míg másokkal összefüggésben már gazdasági szereplőnek lehet tekinteni. A kizárólag az egyén magánfogyasztásával kapcsolatos szükségleteinek kielégítését célzó, szakmai tevékenységtől vagy ilyen céltól függetlenül kötött szerződés tartozik azon különleges rendelkezések hatálya alá, amelyeket az egyezmény a fogyasztó – mint gyengébbnek tartott fél – védelmére ír elő, ezzel szemben ez a védelem a szakmai tevékenység célját szolgáló szerződés esetén indokolatlan. Ebből az következik, hogy az Egyezmény 13–15. cikkében foglalt különös joghatósági szabályok főszabály szerint csak abban az esetben alkalmazhatók, ha a felek között kötött szerződés célja az érintett áru vagy szolgáltatás szakmai vagy kereskedelmi tevékenységtől független felhasználása.

A **C-180/06. sz., Renate Ilsinger kontra Martin Dreschers, a Schlank & Schick GmbH** felszámolójának minőségében ügyben hozott ítéletében ezt annyival egészítette ki az EuB, hogy a 44/2001/EK rendelet

15. cikke (1) bekezdésének szövege nem minden tekintetben azonos a Brüsszeli Egyezmény 13. cikke első bekezdésének megfogalmazásával. Közelebbről, míg az említett 13. cikk első bekezdése e rendelkezés 3. pontjának alkalmazási területét azokra a szerződésekre korlátozta, amelyek „tárgya szolgáltatás nyújtása vagy ingó dolog értékesítése”, addig a 44/2001 rendelet 15. cikke (1) bekezdésének c) pontja általánosabban és tágabban fogalmaz. Így az említett rendelet 15. cikkének (3) bekezdésével a fogyasztási szerződések joghatósági szabályainak hatálya alól kizárt meghatározott fuvarozási és személyszállítási szerződéseken kívül, ugyanezen cikk (1) bekezdésének c) pontja a tárgytól függetlenül az összes szerződésre vonatkozik, amennyiben azt a fogyasztó az eladóval kötötte, és az az utóbbi kereskedelmi vagy szakmai tevékenységébe tartozik. Egyebekben a Brüsszeli Egyezmény 13. cikke első bekezdése 3. pontjának a) és b) alpontjában részletesen megnevezett sajátos alkalmazási feltételek, amelyeknek az említett szerződéseknek eleget kell tenniük, ezt követően a 44/2001/EK rendelet 15. cikke (1) bekezdésének c) pontjában általánosabb megfogalmazásban szerepelnek annak érdekében, hogy az új kommunikációs eszközökre és az elektronikus kereskedelem fejlődésére tekintettel a fogyasztók számára nagyobb védelmet biztosítsanak. Ebből következik, hogy a 44/2001/EK rendelet 15. cikke (1) bekezdése c) pontjának hatálya nem korlátozódik azokra az esetekre, amelyekben a felek visszerthes kötelezettségeket vállaltak.

Nem minden fogyasztói szerződésre ad ugyanakkor a rendelet az általánostól eltérő, speciális rendelkezéseket, hanem csak azokra a jogvitákra, melyeknek tárgya:

- ingó dolgok részletfizetésre történő értékesítése;
- vagy olyan részletekben visszafizetendő kölcsön vagy bármely egyéb hitel, amelyet áruk vételének finanszírozására nyújtanak;
- vagy minden más esetben, a szerződést olyan személlyel kötötték, aki a fogyasztó lakóhelyének tagállamában kereskedelmi vagy szakmai tevékenységet folytat, vagy ilyen tevékenysége bármilyen módon az említett tagállamra, illetve több állam között az említett tagállamra is irányul, és a szerződés az ilyen tevékenység körébe tartozik.

Nem alkalmazhatók ugyanakkor e speciális rendelkezések a fuvarozási és személyszállítási szerződésekre, kivéve az ugyanazért az árért utazást és szállást biztosító szerződést.

A globális gazdaság keretei között gyakran előfordul, hogy egy **kereskedő, vagy szolgáltató több országban is kifejti tevékenységét**, ugyanakkor székhelye csak egy országban található. Ezt a rendelet 15. cikk (2) bekezdése úgy szabályozza, hogy *amennyiben a fogyasztó a*

tagállamban lakóhellyel vagy székhellyel nem rendelkező, azonban valamely tagállamban fiókteleppel, képvisellel vagy más telephellyel rendelkező féllel köt szerződést, a fióktelep, a képviselő vagy más telephely működéséből származó jogvitában a felet úgy kell tekinteni, mintha a lakóhelye vagy székhelye az említett államban lenne.

A **fogyasztói szerződésekre** vonatkozó speciális joghatósági szabályok alkalmazásának is **előfeltétele**, hogy az alperes rendelkezzen valamelyik EU tagállam területén lakóhellyel, illetve székhellyel. Amennyiben ez az előfeltétel teljesül, úgy a *fogyasztó a másik szerződő fél ellen akár annak a tagállamnak a bíróságai előtt, ahol a fél lakóhellyel vagy székhellyel rendelkezik, akár saját lakóhelyének bíróságai előtt indíthat eljárást. A fogyasztó ellen ugyanakkor a másik szerződő fél kizárólag a fogyasztó lakóhelyének bíróságai előtt indíthat eljárást.* Ezek a rendelkezések nem érintik a viszontkereset indításához való jogot annál a bíróságnál, amely előtt e szakasznak megfelelően az eredeti kereset nyomán indult peres eljárás folyamatban van.

Garanciális jellegű a 17. cikk azon előírása, hogy az előbb ismertetett speciális szabályoktól kizárólag olyan megállapodással lehet eltérni, amely a jogvita keletkezését követően jött létre; vagy lehetővé teszi a fogyasztó számára az előbb felsoroltaktól eltérő bíróságok előtti perindítást; vagy a szerződés megkötésének időpontjában azonos tagállam területén lakóhellyel vagy szokásos tartózkodási hellyel rendelkező fogyasztó és a másik fél között jött létre, az említett állam bíróságainak joghatóságát köti ki, amennyiben az ilyen megállapodás az említett állam jogával nem ellentétes.

4.2. Kollíziós szabályok

Az Európai Parlament és a Tanács **593/2008/EK rendelete** (2008. június 17.) a **szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról** – a jogirodalomban: **Róma I. rendelet** – garanciális biztosítékok beépítésével védi a fogyasztókat az olyan szerződési feltételek alkalmazásával szemben, amelyek célja, hogy egy számára kevésbé jogi környezetben találja magát. A főszabályt a 6. cikk tartalmazza, mely szerint az olyan szerződésre, amelyet egy természetes személy üzleti vagy szakmai tevékenységén kívüli célra ("a fogyasztó") kötött egy másik, az üzleti vagy szakmai tevékenysége gyakorlásának keretében

eljáró személlyel ("a vállalkozó"), annak az országnak a joga az irányadó, ahol a **fogyasztó szokásos tartózkodási helye** található.

Ez a főszabály csak akkor érvényesül, ha a további két feltétel közül az egyik megvalósul:

- a) a vállalkozó az üzleti vagy szakmai tevékenységét abban az országban folytatja, ahol a fogyasztó szokásos tartózkodási helye található; vagy
- b) minden más esetben a vállalkozó ilyen jellegű tevékenységei ebbe az országba vagy az ezen országot is magában foglaló országokba irányulnak, és a szerződés e tevékenységekkel kapcsolatos.

A rendelet nem zárja ki teljesen annak lehetőségét, hogy fogyasztói szerződés esetén a felek ne élhessenek a szabad jogválasztás lehetőségével. Ebben az esetben – a 6. cikk (2) bekezdése értelmében – a felek jogválasztása azonban nem eredményezheti azt, hogy a fogyasztót megfosztják az olyan rendelkezések által biztosított védelemtől, amelyektől – az előbb ismertetett főszabály alapján a jogválasztás hiányában alkalmazandó jog értelmében – megállapodás útján nem lehet eltérni.

A rendeletnek ezek a fogyasztókat védő szabályai nem érvényesülnek korlátlanul minden egyes fogyasztó szerződés esetén, a jogszabály maga fogalmaz meg – taxatív módon felsorolt – kivételeket:

a) szolgáltatás nyújtására irányuló szerződések, ha a szolgáltatást a fogyasztó számára kizárólag a szokásos tartózkodási helye szerinti országtól eltérő országban nyújtják;

b) fuvarozási szerződések, kivéve a szervezett utazási formákról szóló 1990. június 13-i 90/314/EGK tanácsi irányelv szerinti szervezett utazásra vonatkozó szerződéseket;

c) ingatlannal kapcsolatos dologi jogra vagy ingatlanbérletre vonatkozó szerződések, kivéve az 94/47/EK irányelv szerinti, az ingatlanok időben megosztott használati jogára irányuló szerződéseket;

d) a valamely pénzügyi eszköz által megtestesített jogok és kötelezettségek, továbbá valamely átruházható értékpapír kibocsátásának, arra vonatkozó nyilvános ajánlattételnek vagy nyilvános vételi ajánlatnak a feltételeit, illetve a kollektív befektetési vállalkozások befektetési jegyeinek jegyzési és visszaváltási feltételeit meghatározó jogok és kötelezettségek, amennyiben ezen tevékenységek nem minősülnek pénzügyi szolgáltatás nyújtásának.

Kérdések:

A fogyasztói jogérvényesítés mely formáit szabályozza az Fgytv?
Miről rendelkezett az EU jogalkotás az alternatív fogyasztói vitarendezés körében?

Hogyan alakul a békéltető testületek hatásköre és illetékessége?

Melyek a békéltető testületi eljárás lépcsői!

Melyek a békéltető testület érdemi határozatai és melyek azok jogkövetkezményei?

Mikor szünteti meg az eljárást a békéltető testület?

A békéltető testület határozataival szemben van-e jogorvoslatnak helye?

Melyek a határon átnyúló pénzügyi jogvitákra vonatkozó eltérő szabályok?

Hogyan szabályozza az Fgytv. az ügyfélszolgálatok működését?

Mik a fogyasztói érdekérvényesítés speciális formái?

Milyen területen van folyamatban EU jogalkotás a közérdekű keresetek kapcsán?

Kik jogosultak a Fogyasztóvédelmi törvény alapján közérdekű kereset benyújtására?

Kik jogosultak a Ptk. alapján közérdekű kereset benyújtására?

Milyen szankciókat alkalmazhat a bíróság az ilyen perekben?

Milyen jogforrás szabályozza az egész EU-ra kiterjedő területi hatállyal a fogyasztói szerződésekből eredő jogvitákra irányadó joghatósági szabályokat?

Milyen jogforrás szabályozza az egész EU-ra kiterjedő területi hatállyal szabályozza a fogyasztói szerződésekre irányadó kollíziós szabályokat?

Felhasznált irodalom:

Burkhard Hess: Cross-border Collective Litigation and the Regulation Brussels I. in: IPRax 2010, 116; András Osztoivits – Zoltán Nemessányi: Missbräuchliche Zuständigkeitskaluseln in der Ungarischen Rechtsprechung im Licht der Urteile des EuGH. in: ZfRV 2010, 22; Osztoivits András: Európai joghatósági szabályok polgári perekben, Complex, 2010, Budapest; Consultation Paper for Discussion on the Follow-Up to the Green Paper on Consumer Collective Redress http://ec.europa.eu/consumers/redress_cons/collective_redress_en.htm; Fekete Orsolya: A fogyasztóvédelem aktuális kérdései, Magyar Közigazgatás, 2005/10. 610-612.; Hajnal Zsolt: A fogyasztói jogok érvényesítése In: Csécsy-Fézer-Hajnal-Károlyi-Petkő-Törő: A gazdasági szféra ügyletei, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen 2009. 414-431.; Hajnal Zsolt: Fogyasztói jogérvényesítés az Európai Unióban, in: Értünk való fogyasztóvédelem (Cikkgyűjtemény a Kontroll országos fogyasztóvédelmi újság megjelent írásaiból), Kiadja: Társadalmi Unió, Civil Szervezetek Országos Tömörülése. az Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium támogatásával, Budapest, 2006, 24-26.; Hegedűs Márta Anikó: A békéltető testületek szerepe a fogyasztóvédelemben. „Egy testületről”, Magyar Közigazgatás, 2003/6. 378.; Németh Anita: Vitarendezés az Európai Unióban, Fogyasztóvédelmi Kódex, Közigazgatási és Jogí Kényvkiadó, Budapest, 1998, 80.; Szikora Veronika: A fogyasztói igények érvényesítésének lehetőségei: a jótállás és szavatosság (2006. május) (A világhálón is megtalálható: www.law.klte.hu) 1-10.; Szikora Veronika: Fogyasztóvédelmi jog (tansegédlet)(2006. május) (A világhálón is megtalálható: www.law.klte.hu) 1-20.; Szikora Veronika: Concept of Alternate Dispute Resolution in European Consumer Law. In: Zakonodavstvo Ukraini. Problemi ta perspektivi rozvitku, Kijev, 2009, 21-24.; Zavadnyik József: Fogyasztóvédelem az Európai Unióban, Európai tükör, 2003/1. 41-42.

Az Európai Bizottság fogyasztói jogviták bírósági eljáráson kívüli rendezéséért felelős testületekre alkalmazandó elvekről szóló 98/257/EK ajánlása - Európai Közösségi Közlöny L115, 1998. április 17.; A Tanácsnak a fogyasztói panaszok peren kívüli rendezését ellátó nemzeti szervek közösségi szintű hálózatáról szóló 2000. május 25-i állásfoglalása, 10.3. és 10-11. pontok.

http://www.eandh.hu/mediacio/alternativ_vitarendezes.html, letöltés: 2008.10.13.; www.oecd.org/dataoecd/61/39/38111194.pdf, letöltés: 2008. 11. 09.; http://www.eic.primomth.hu/request.php?borsura_vglhossz.doc, letöltés: 2008.10.22.

XVIII. A FOGYASZTÓVÉDELEM INTÉZMÉNYRENDSZERE

1. Fogyasztóvédelem a differenciált hatásköri szabályok rendszerében

A fogyasztóvédelmi jog keresztülfekvő jogág jellege miatt az alkalmazandó jogszabályok rendszere rendkívül összetett. Megjelennek a vonatkozó szabályok a magánjog és a közjog területén kifejezetten fogyasztóvédelmi szabályként meghatározva, valamint számos más esetben közvetett módon szolgálva a fogyasztóvédelem céljainak megvalósulását.

A fogyasztóvédelem általános célja többek között a tudatos fogyasztói magatartás és döntéshozatal kultúrájának fejlesztése, a fogyasztók minél magasabb színvonalú és tisztességes kiszolgálásának elősegítése, a fogyasztók biztonságát és tájékozott döntését előmozdító (úgymond fogyasztóbarát) kereskedelmi gyakorlatok kialakítása, a vállalkozások önszabályozási gyakorlata megerősítésének elősegítése. Ezen célok megvalósításához ugyanakkor számos konkrét feladat ellátása szükséges, amelynek köszönhetően a magyar fogyasztóvédelem intézményrendszere is rendkívül differenciált, a hatáskörök számos szerv között oszlanak meg.

A fogyasztóvédelem intézményrendszerének meghatározásában első megközelítésben iránymutatásként szolgálhatnak a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény 39/A §-45. §-ig terjedő rendelkezései:

- a VII. Fejezet szabályai tartalmazzák a Kormány és a fogyasztóvédelemért felelős miniszter alapvető feladatait a fogyasztóvédelem területén
- a VIII. Fejezet szabályai meghatározzák a helyi önkormányzatok szerepvállalásának kereteit

- a IX. Fejezet szabályai kiegészítve a fogyasztóvédelem állami és önkormányzati intézményrendszerét a civil szervezetek fogyasztóvédelmi szerepvállalásának körére utalnak

A fogyasztóvédelmi területen relevanciával bíró állami szervek köre ugyanakkor ennél is összetettebb, így érdemes lehet más osztályozási szempontokat is meghatározni. Egyes állami szervek ugyanis kifejezetten **fogyasztóvédelmi hatóságként** eljárva alkalmazzák a fogyasztóvédelmi szabályokat, míg megint más szerveket külön ágazati jogszabályban meghatározott feladatai tesznek a fogyasztóvédelem területét érintően jelentőssé:

- a Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóságról szóló 225/2007. (VIII. 31.) Korm. rendelet 7. § (1) bekezdése alapján fogyasztóvédelmi hatóságként a Kormány a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete hatáskörébe tartozó ügyek kivételével közigazgatási hatósági ügyekben az Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóságot jelöli ki
- a fogyasztóvédelem területét is jelentős mértékben érintik a Gazdasági Versenyhivatal, a Nemzeti Hírközlési Hatóság, a Magyar Energetikai Hivatal, a Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal, a Magyar Élelmiszer-biztonsági Hivatal, valamint az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat egyes feladat- és hatáskörei
- speciális hatáskörként jelennek meg egyes fogyasztóvédelmi feladatok a helyi önkormányzatok, a jegyző és az ügyészségek vonatkozásában

Megjegyzendő, hogy bár jelen fejezetnek nem képezi külön tárgyát a Vám- és Pénzügyőrség, valamint az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal jogállásának, szervezetének, feladat- és hatáskörének részletező bemutatása, mivel alapvetően más jogi érdekek védelmét szolgálják az eljárásaik és a fogyasztóvédelem területét már tényleg csak rendkívül szűk keresztmetszetben érintik ezen feladataik, ugyanakkor e helyen mégis érdemes megemlíteni, hogy a jövedéki ellenőrzés vonatkozásában a Vám- és Pénzügyőrség [314/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet a Vám- és Pénzügyőrség szervezetéről, valamint egyes szervek kijelöléséről 15. § (1) bekezdésének b) pontja], a nyugtaadási kötelezettség teljesítésének elmulasztása tekintetében az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal [2003. évi XCII. törvény az adózás rendjéről 119. § (2) bekezdésének a) pontja] rendelkezik egyes eljárások lefolytatására hatáskörrel. A jövedéki termékek ellenőrzése közvetlenül a fogyasztók testi épségének és egészségének védelme, míg a

nyugtaadási kötelezettség megfelelő teljesítése például a fogyasztói szerződés létrejöttének bizonyítása szempontjából lehet releváns.

2. Ágazati irányítás és a fogyasztóvédelemért felelős miniszter

A fogyasztóvédelem általános céljainak megvalósítása érdekében a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény (Fgytv.) 39/A. §-a szerint *a Kormány ösztönzi az országos gazdasági kamarák, a vállalkozások szakmai érdek-képviselői szervezetei, a fogyasztói érdekek képviselőit ellátó társadalmi szervezetek, valamint a fogyasztóvédelemmel összefüggő állami feladatot ellátó hatóságok közös megegyezésén alapuló, a követendő elveket és legjobb gyakorlatokat rögzítő nyilatkozat létrehozását.*

Az Fgytv. 1997. évi CLV. törvény 40. §-a alapján pedig kifejezetten a fogyasztóvédelemért felelős miniszter feladata, hogy kidolgozza és jóváhagyásra a Kormány elé terjessze a fogyasztóvédelmi politika koncepcióját, javaslatot tegyen a megvalósítás szervezeti és intézményi feltételeire, valamint intézkedéseket tegyen és kezdeményezzen a fogyasztói jogok védelme és érvényesítése érdekében. Ezen túlmenően pedig az Fgytv. 41. §-a szerint az ágazati irányítás hatékonyságát növelve a fogyasztóvédelemért felelős miniszternek a fogyasztói beadványokat fogadó, azokat a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatósághoz továbbító, valamint a fogyasztókat a rendelkezésre álló eljárási lehetőségekről tájékoztató telefonon, illetve elektronikusan is elérhető állami ügyfélszolgálatot is működtetnie kell.

Egyebekben a fogyasztóvédelmi szabályokat alkalmazó hatóságok felügyelete, valamint az ágazati jogalkotás megoszlik az érintett ágazati minisztériumok között, valamint fogyasztóvédelmi feladatokat látnak el más típusú szervek, testületek is.

3. Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság

3.1. Jogállása és szervezete

A korábbi fogyasztóvédelmi felügyelőségek a közigazgatási hivatalok szervezetébe tagozódó szakigazgatási szervek voltak, amelyek szakmai irányítását a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség látta el. 2007. szeptember 1-ét követően a fogyasztóvédelmi felügyelőségek kikerültek a közigazgatási hivatalok szervezetéből és jelenleg egy szervezetet alkotnak a korábbi Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőséget felváltó Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatósággal (továbbiakban: NFH).

*Az NFH önállóan gazdálkodik, az előirányzatok felett teljes jogkörrel rendelkező költségvetési szerv; egy **központi hivatal**, amely feladatát az ágazatért felelős minisztérium szakmai irányításával látja el.*

A fogyasztóvédelmi hatóság szervezete központi szervből, területi szervekből, illetve kirendeltségeiből áll. Az **NFH központi szervét a főigazgató** közvetlenül vezeti. Az NFH területi szervei az **igazgató** által vezetett **regionális felügyelőségek**, azok szervezeti egységei pedig a regionális felügyelőségek székhelyein kívül működő **kirendeltségek**.

A főigazgató évente beszámoltatja, továbbá döntése szerint beszámoltathatja a felügyelőségek igazgatóit a felügyelőség tevékenységéről és ellátja a felügyelőségek szakmai tevékenységének törvényességi, szakszerűségi ellenőrzését, valamint a felügyelőségek igazgatóit konkrét feladat elvégzésére, mulasztás pótlására utasíthatja.

Közigazgatási hatósági ügyekben első fokon egyébként regionális illetékességgel a felügyelőségek, másodfokon országos illetékességgel az NFH központi szerve jár el.

3.2. Feladat- és hatásköre

Jelenleg a legösszetettebb hatáskörű fogyasztóvédelemért felelős, hatósági hatáskörben eljáró szerv.

Ellenőrzi a fogyasztóvédelmi rendelkezésként meghatározott rendelkezések betartását, így alaptevékenysége keretében eljárva többek között:

- ellenőrzi az áru fogyasztók számára való értékesítésére, a fogyasztóknak forgalmazott termék minőségére, összetételére, csomagolására, megfelelőség értékelésére, megfelelőségi jelölésére, a fogyasztóknak értékesítésre szánt, illetve értékesített áru mérésére, hatósági árára vagy egyébként kötelezően megállapított árára, a fogyasztói panaszok intézésére, a fogyasztói szerződés keretében érvényesített szavatossági és jótállási igények intézésére, a termék forgalmazása vagy szolgáltatás nyújtása során az egyenlő bánásmód követelményére, valamint a fogyasztók tájékoztatására vonatkozó rendelkezések betartását, és eljár azok megsértése esetén [1997. évi CLV. törvény a fogyasztóvédelemről 45/A. (1)-(3) bekezdése]
- ellenőrzi az egyes tartós fogyasztási cikkekre vonatkozó kötelező jótállásról szóló 151/2003. (IX. 22.) Korm. rendelet 3. §-ában, 5. § (2) és (3) bekezdésében, valamint 6. §-ában, a lakásépítéssel kapcsolatos kötelező jótállásról szóló 181/2003. (XI. 5.) Korm. rendelet 4. § (2)-(4) bekezdésében és 5. §-ában, valamint az egyes javító-karbantartó szolgáltatásokra vonatkozó kötelező jótállásról szóló 249/2004. (VIII. 27.) Korm. rendelet 3. § (1)-(4) bekezdésében és 4-5. §-ában foglalt rendelkezések betartását [225/2007. (VIII. 31.) Korm. rendelet a Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóságról 6. § (3) bekezdése]
- ellenőrzi a fogyasztói szerződés megkötésénél alkalmazott vagy e célból nyilvánosan megismerhetővé tett általános szerződési feltételeket abban a tekintetben, hogy azok nem tartalmaznak-e a jóhiszeműség és tisztesség követelményébe ütközően a szerződéses jogokat és kötelezettségeket egyoldalúan és indokolatlanul a fogyasztó hátrányára megállapító feltételt [1997. évi CLV. törvény a fogyasztóvédelemről 45/B. §]

Egyes feladatai az energiaszektorhoz kapcsolódnak:

- a **gázszolgáltatás** vonatkozásában eljár az elszámolásra, számlázásra, díjfizetésre vagy mérésre, valamint a földgázellátásból történő, fizetési késedelem miatt végrehajtott felfüggesztésre vagy kikapcsolásra, illetve a tartozás rendezését követően a felhasználó ellátásba történő ismételt bekapcsolására vonatkozó rendelkezések lakossági fogyasztókkal szembeni megsértése esetén [2008. évi XL. törvény a földgázellátásról 64. § (1) bekezdése]
- a **villamos energia** szolgáltatással kapcsolatban eljár elszámolásra, számlázásra, díjfizetésre vagy mérésre, valamint a villamosenergia-ellátásból történő, fizetési késedelem miatt végrehajtott felfüggesztésre vagy kikapcsolásra, illetve a tartozás rendezését követően a felhasználó ellátásba történő ismételt bekapcsolására vonatkozó rendelkezések lakossági fogyasztókkal szembeni megsértése esetén [2007. évi LXXXVI. törvény a villamos energiáról 57. § (1) bekezdése]
- a **távhőszolgáltatás** vonatkozásában eljár az általános szerződési feltételek közzétételére, üzletszabályzat megismertetésére vonatkozó szabályok, igénybejelentéssel kapcsolatos szabályok, elszámolásra, számlázásra, díjfizetésre vagy mérésre vonatkozó rendelkezések lakossági felhasználóval, illetve természetes személy díjfizetővel szembeni megsértése esetén [2005. évi XVIII. törvény a távhőszolgáltatásról 8. § (1) bekezdésének b) pontja]

Külön említést érdemel, hogy amennyiben az eljárás lefolytatása nem tartozik a Gazdasági Versenyhivatal, a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete, vagy bíróság hatáskörébe, úgy eljár a gazdasági reklámtevékenységre, továbbá a tiltott szponzorálásra vonatkozó rendelkezések megsértése esetén [2008. évi XLVIII. törvény a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól 24. § (1) bekezdése].

A fogyasztóvédelmi hatóság **ellátja továbbá az Európai Gazdasági Térség államainak fogyasztóvédelmi hatóságaival együttműködésben a 2006/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet végrehajtását** több fontos közösségi irányelvet implementáló tagállami jogszabályba

ütköző, Európai Közösségen belüli jogsértés tekintetében, így többek között:

- a belső piacon az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatairól szóló 2005/29/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvet implementáló jogszabályi rendelkezések vonatkozásában [2008. évi XLVII. törvény a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról]
- az üzlethelyiségen kívül kötött szerződések esetén a fogyasztók védelméről szóló 85/577/EGK tanácsi irányelvet implementáló jogszabályi rendelkezések vonatkozásában [213/2008. (VIII. 29.) Korm. rendelet az üzleten kívül fogyasztóval kötött szerződésekről]
- a szervezett utazási formákról szóló 90/314/EGK tanácsi irányelvet implementáló jogszabályi rendelkezések vonatkozásában [281/2008. (XI. 28.) Korm. rendelet az utazási szerződésről, 213/1996. (XII. 23.) Korm. rendelet az utazásszervező és -közvetítő tevékenységről]
- a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló 93/13/EGK tanácsi irányelvet implementáló jogszabályi rendelkezések vonatkozásában [18/1999. (II. 5.) Korm. rendelet a fogyasztóval kötött szerződésben tisztességtelennek minősülő feltételekről]
- az ingatlanok időben megosztott használati jogának megszerzésére irányuló szerződések egyes szempontjai vonatkozásában a fogyasztók védelméről szóló 94/47/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvet implementáló jogszabályi rendelkezések vonatkozásában [20/1999. (II. 5.) Korm. rendelet az ingatlanok időben megosztott használati jogának megszerzésére irányuló szerződésekről]
- a távollevők között kötött szerződések esetén a fogyasztók védelméről szóló 97/7/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvet implementáló rendelkezések vonatkozásában [17/1999. (II. 5.) Korm. rendelet a távollevők között kötött szerződésekről]

- a fogyasztók számára kínált termékek árának feltüntetésével kapcsolatos fogyasztóvédelemről szóló 98/6/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvet implementáló rendelkezések vonatkozásában [4/2009. (I. 30.) NFGM-SZMM együttes rendelet a termékek eladási ára és egységára, továbbá a szolgáltatások díja feltüntetésének részletes szabályairól]
- a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem egyes jogi vonatkozásairól szóló 2000/31/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvet implementáló jogszabályi rendelkezések vonatkozásában [2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről]

A fogyasztóvédelmi hatóság látja el továbbá a **2006/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet végrehajtását** a visszautasított beszállás és légi járatok törlése vagy hosszú késése esetén az utasoknak nyújtandó kártalanítás és segítség közös szabályainak megállapításáról szóló 261/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet rendelkezéseibe ütköző Európai Közösségen belüli jogsértések tekintetében.

Külön említést érdemel továbbá, hogy a felügyelőségek a Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóságról szóló 225/2007. (VIII. 31.) Korm. rendelet 6. § (5) bekezdése alapján az ellenőrzésük során észlelt szabálysértések miatt a **szabálysértési hatóság jogkörét is gyakorolják**.

Érdemes megjegyezni, hogy az előzőekben meghatározott alaptevékenységeket meghaladón a fogyasztóvédelmi hatóság számos más kereskedelmi tevékenységtípusra és terméktípusra vonatkozó különböző ágazati jogszabályokban fogyasztóvédelmi rendelkezésként meghatározott speciális rendelkezések betartatása tekintetében is külön nevesített hatáskörrel rendelkezik.

4. Gazdasági Versenyhivatal

4.1. Jogállása és szervezete

A Gazdasági Versenyhivatal (továbbiakban: GVH) *központi költségvetési szerv*, amely a központi költségvetés szerkezeti rendjében önálló fejezetet alkot, költségvetésének kiadási és bevételi főösszegei kizárólag az

Országgyűlés által csökkenthetőek. *A GVH autonóm jogállású szerv, nincs alárendelve sem a Kormánynak, sem minisztériumoknak.*

Illetékessége az ország egész területére kiterjed, így működése nem tagozódik területi szervekre. Élén **elnök** áll, akit a miniszterelnök javaslatára a köztársasági elnök nevezi ki. A GVH **két elnökhelyettese** személyére a GVH elnöke tesz javaslatot a miniszterelnöknek, aki azt egyetértése esetén előterjeszti a köztársasági elnöknek. Az elnökhelyetteseket a végül pedig - akár csak a GVH elnökét - a köztársasági elnök nevezi ki. Az elnök és az elnökhelyettesek kinevezése hat évre szól.

A GVH elnöke irányítja a GVH versenykultúrát és a tudatos fogyasztói döntéshozatal kultúráját fejlesztő tevékenységét a verseny társadalmi elfogadottsága, a jogkövető magatartás, a versenybarát, illetve a tudatos fogyasztói döntéshozatalt biztosító szabályozási környezet elősegítése, valamint a fogyasztói tudatosság növelése érdekében. Külön felkérés alapján az Országgyűlésnek a gazdasági versenyt érintő kérdésekben szakvéleményt ad, illetve évente beszámol az Országgyűlésnek, illetve külön felkérésre az Országgyűlés hatáskörrel rendelkező bizottságának a GVH tevékenységéről és a jogalkalmazás során szerzett tapasztalatai alapján arról, hogy a gazdasági verseny tisztasága és szabadsága miként érvényesül. A GVH elnökével egyébként egyeztetni kell minden olyan tervezett intézkedést és jogszabály-koncepciót, illetve tervezetet, amely érinti a hivatal feladatkörét, így különösen, ha a tervezett intézkedés vagy jogszabály a versenyt korlátozza, kizárólagossági jogokat biztosít, továbbá az árakra vagy az értékesítési feltételekre vonatkozó előírásokat tartalmaz. Az elnök a GVH feladatkörét érintő kérdések tárgyalásakor egyébként tanácskozási joggal részt vesz a Kormány ülésén, illetve részt vehet az Országgyűlés ülésein is.

A GVH vizsgálatot végző, illetve a vizsgálat eredményességét segítő feladatokat ellátó köztisztviselőit, a vizsgálókat a GVH elnöke nevezi ki. A versenyfelügyeleti eljárás a **vizsgáló** eljárásával kezdődik, majd szükség esetén a Versenytanács eljárásával folytatódik.

A **Versenytanács elnökből és tagokból** áll. A Versenytanács tagjait a GVH elnökének javaslatára a köztársasági elnök nevezi ki, illetve menti fel. A Versenytanács elnöki teendőinek az ellátásával a köztársasági elnök az egyik elnökhelyettest bízta meg. A Versenytanács a GVH döntéshozó testülete. Az eljáró versenytanács döntéseit háromtagú vagy öttagú tanácsban hozza meg.

Szigorú összeférhetetlenségi szabály és egyben a függetlenség és pártatlanság törvényi biztosítéka, hogy a GVH elnöke, elnökhelyettesei, a Versenytanács tagja, a vizsgáló tudományos, oktatói, művészeti, szerzői jogi védelem alá eső, valamint iparjogvédelmi jogszabály hatálya alá tartozó, továbbá lektori, szerkesztői tevékenységre irányuló jogviszony kivételével más megbízást nem fogadhatnak el, más kereső foglalkozást nem folytathatnak, nem lehetnek gazdasági társaság, szövetkezet vezető tisztségviselői, felügyelő bizottsági tagjai.

A GVH hivatali szervezetét a GVH elnökének irányítása alatt, a jogszabályoknak és a szakmai követelményeknek megfelelően a GVH **főtitkára** vezeti.

4.2. Feladat- és hatásköre

A GVH összetett jogszabályi hatásköri rendszerben látja el feladatait, amelyek közül a legfontosabbak:

- Eljár minden olyan **versenyfelügyeleti ügyben, amely nem tartozik a bíróság hatáskörébe**; így az üzleti döntések tisztességtelen befolyásolása tilalmának, a versenyt korlátozó megállapodások tilalmának, a gazdasági erőfölénnyel való visszaélés tilalmának megsértése miatt, valamint az összefonódások ellenőrzése kapcsán. [1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról 8., 10., 11., 21. és 24. §]
- Eljár a **megtévesztő reklámok és a tilos összehasonlító reklámok** egyes tényállásaival kapcsolatban. [2008. évi XLVIII. törvény a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól 12. §-ban és 13. § (2) bekezdése]
- Eljár a **tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmának megsértése** miatt, ha a kereskedelmi gyakorlat a gazdasági verseny érdemi befolyásolására alkalmas. [2008. évi XLVII. törvény a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról 10. § (3) bek.]
- Eljár a beszállítóval szemben a **jelentős piaci erővel visszaélő vállalkozással** szemben [2005. évi CLXIV. törvény a kereskedelemről 9. § (3) bek.]

- Eljár az **EK Szerződés 81. vagy 82. cikkébe ütköző magatartásokkal összefüggésben** a közösségi jog által hatáskörébe utalt esetekben

5. Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete

5.1. Jogállása és szervezete

A Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete (továbbiakban: PSZÁF) önállóan működő és gazdálkodó közhatalmi költségvetési szerv, autonóm államigazgatási szerv.

A PSZÁF vezetését **elnök** látja el. Az elnököt annak akadályoztatása esetén az általa kijelölt alelnök helyettesíti. A PSZÁF **két alelnöke** egyébként a szervezeti és működési szabályzatban meghatározottak szerint, az elnök irányításával működik közre a felügyelet vezetésében. Az egyik alelnököt a miniszterelnök az elnök javaslatára megbízza a fogyasztóvédelemmel kapcsolatos feladatok ellátásával.

A PSZÁF elnöke a felügyelet tevékenységéről a tárgyévet követő év május 31. napjáig beszámol az Országgyűlésnek, illetve külön felkérésre tájékoztatást ad az Országgyűlés feladatkörrel rendelkező bizottságának.

5.2. Feladat- és hatásköre

A PSZÁF alapvető feladata a pénzpiac biztonságos, zavartalan működésének biztosítása, az ügyfelek védelme, fogyasztók tájékoztatása és tanácsadás.

A pénzügyi közvetítő rendszer piacok, egyének, intézmények és szabályok összefogó rendszere. A rendszer több elemből tevődik össze: pénzpiac, tőkepiac, biztosítások és pénztárak bonyolult szövevényéből. Ennek megfelelően a PSZÁF hatásköre is összetett, kiterjed minden általa felügyelt pénzügyi szervezet tevékenységére.

Összetett feladat- és hatásköre keretében ellátja többek között az alábbi törvények hatálya alá tartozó szervezetek, személyek és tevékenységek felügyeletét látja el:

- az Önkéntes Kölcsönös Biztosító Pénztárakról szóló 1993. évi XCVI. törvény
- a Magyar Export-Import Bank Részvénytársaságról és a Magyar Exporthitel Biztosító Részvénytársaságról szóló 1994. évi XLII. törvény
- a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény
- a lakástakarékpénztárakról szóló 1996. évi CXIII. törvény
- a jelzálog-hitelintézetéről és a jelzáloglevélről szóló 1997. évi XXX. törvény
- a magánnyugdíjról és a magánnyugdíjpénztárakról szóló 1997. évi LXXXII. törvény
- a Magyar Fejlesztési Bank Részvénytársaságról szóló 2001. évi XX. törvény
- a tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény
- a biztosítókról és a biztosítási tevékenységről szóló 2003. évi LX. törvény
- az elektronikus pénzt kibocsátó szakosított hitelintézetéről szóló 2004. évi XXXV. törvény
- a távértékesítés keretében kötött pénzügyi ágazati szolgáltatási szerződésekről szóló 2005. évi XXV. törvény
- a foglalkoztatói nyugdíjról és intézményeiről szóló 2007. évi CXVII. törvény
- a befektetési vállalkozásokról és az árutőzsdei szolgáltatókról, valamint az általuk végezhető tevékenységek szabályairól szóló 2007. évi CXXXVIII. törvény
- a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2007. évi CXXXVI. törvény
- a viszontbiztosítókról szóló 2007. évi CLIX. törvény
- a pénzforgalmi szolgáltatás nyújtásáról szóló 2009. évi LXXXV. törvény

A PSZÁF ellenőrzi ezen jogszabályok szerinti tevékenységekkel összefüggésben nyújtott szolgáltatások igénybevevőivel, mint fogyasztókkal szemben tanúsítandó magatartására vonatkozó

kötelezettséget megállapító, a felsorolt törvényekben vagy az azok végrehajtására kiadott jogszabályban előírt rendelkezések betartását, és eljár e rendelkezések megsértése esetén.

A PSZÁF egyébként pert indíthat a fogyasztók polgári jogi igényeinek érvényesítése iránt az ellen, akinek tevékenysége ezen törvények és az azok végrehajtására kiadott jogszabályok rendelkezéseibe ütközik, ha a jogsértő tevékenység a fogyasztók széles, a jogsértés körülményei alapján meghatározható körét érinti.

Külön ki kell emelni, hogy az előzőekben megjelölt jogszabályok szerinti pénzügyi szolgáltatások vonatkozásában tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat esetén a PSZÁF jogosult eljárni [2008. évi XLVII. törvény a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról 10. § (2) bekezdése]

Eljár továbbá a PSZÁF a gazdasági reklámtevékenységre, továbbá a tiltott szponzorálásra vonatkozó rendelkezések megsértése esetén az általa felügyelt tevékenység reklámja és az erre vonatkozó magatartási kódex tekintetében [2008. évi XLVIII. törvény a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól 24. § (1) bekezdése].

Végezetül külön említést érdemel, hogy a PSZÁF eljár az általa felügyelt szolgáltatók tekintetében az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások vonatkozásában az adatbeviteli hibák javítására és a visszaigazolási kötelezettség teljesítésére vonatkozó jogszabályi rendelkezések megsértése esetén [2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről 16A § (2) bekezdésének a) pontja].

6. Nemzeti Hírközlési Hatóság

6.1. Jogállása és szervezete

A Nemzeti Hírközlési Hatóság (továbbiakban: NHH) a Kormány irányítása és miniszter felügyelete alatt működő, országos hatáskörű központi államigazgatási szerv.

A hatóság önálló hatáskörrel és hatósági jogkörrel rendelkező országos illetékességű - fontos azonban hangsúlyozni, hogy nem dekoncentrált szervei - a **Tanács** és a **Nemzeti Hírközlési Hatóság Hivatala**.

A Tanács héttagú testület, amelynek élén az **elnök** áll. A Tanács vezetését elnökként ellátó tagot a miniszter javaslatára a miniszterelnök nevezi ki. A Tanács további hat tagját a miniszter nevezi ki. A Tanács tagjai közül az elnök pedig **alelnököt** nevezi ki.

A Hatóság feletti szervezeti irányítást a Tanács elnöke, míg a Hivatal belső vezetését főigazgató látja el. A Hivatal felett szakmai irányítási, felettes szervei jogokat a Tanács gyakorolja, kivéve a Hivatal elsőfokú határozata ellen benyújtott fellebbezéssel, a felügyeleti eljárással, illetve a Hivatalt érintő SzMSz-szel kapcsolatos feladatokat, amelyek közvetlenül az elnök hatáskörébe tartoznak.

6.2. Feladat- és hatásköre

A hatóság alapvető feladata, hogy elősegítse az elektronikus hírközlési piac zavartalan működését, fejlődését, a tisztességes verseny kialakulását és fenntartását, valamint ellássa a piaci szegmens felügyeletét. Ennek keretében megállapítja az érintett piacokat, elemzi az érintett piacokon fennálló versenyt, illetve annak hatékonyságát, azonosítja az egyes érintett piacokon jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatókat, valamint meghatározza a jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatókat terhelő kötelezettségeket, továbbá eljár a jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltató számára megállapított egyes kötelezettségek teljesítésével, illetve megszegésével összefüggésben. Értékeli továbbá a hírközlési piac és az ehhez kapcsolódó informatikai piac működését helyzetét, és erről összehasonlító elemzéseket készít. Szükség szerint, de legalább évente pedig nyilatkozik a hatáskörével összefüggő, elektronikus hírközlésre vonatkozó jogszabályok megalkotásának, illetőleg módosításának szükségességéről és közreműködik a hatáskörével összefüggő jogszabályok előkészítésében.

Számos fontos tevékenységet ellát hatósági eljárásai keretében is, így többek között:

- eljár az **elektronikus hírközlésre vonatkozó szabály megsértése miatt**, illetve szerződéskötéssel kapcsolatos jogviták esetén indított eljárásokban, továbbá az elektronikus hírközlési szolgáltatások bejelentésével, a polgári célú frekvenciagazdálkodással, az azonosító-gazdálkodással, a jogszabályban előírt nyilvántartások vezetésével, a zavarelhárítással, a piacfelügyelettel, az ingatlanhasználattal, az elektronikus hírközlési építmények engedélyezésével, az építésfelügyelettel kapcsolatos hatósági ügyekben [2003. évi C. törvény az elektronikus hírközlésről 10. § h) és m) pontjai]
- eljár a **kéretlen elektronikus hirdetéssel összefüggő rendelkezések megsértése esetén** [2008. évi XLVIII. törvény a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól 6. §, 2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről 41/B §]
- vizsgálja a **postai szolgáltatóval szemben benyújtott panaszokat** [2003. évi CI. törvény a postáról 35. § (8)-(10) bekezdése]

A hatóság hatáskörében eljárva az érintett piaci szegmensben vizsgálja a technológiai megfelelést, a számlázási, jogi és ügyfélgondozási problémákat egyaránt.

7. Magyar Energiahivatal

7.1. Szervezete és jogállása

A Magyar Energia Hivatal törvény által létrehozott kormányhivatal, amelynek irányítását a Kormány, felügyeletét pedig miniszter látja el. Egyebekben pedig fejezeti jogosítványokkal felhatalmazott költségvetési szerv, amelynek költségvetése a felügyeletét ellátó

miniszter által vezetett minisztérium költségvetési fejezetén belül önálló címet képez.

A hivatalt **elnök** vezeti. A közvetlen irányítása alá tartozó szervezeti egység az Elnöki Titkárság, a Belső Ellenőr, a Gazdasági és Humánpolitikai Főosztály, valamint a Jogi és Igazgatási Főosztály.

Az elnököt **elnökhelyettes** helyettesíti, azoknak az ügyeknek a kivételével, amelyekben az intézkedés jogát az elnök a maga részére kizárólagosan fenntartotta, illetve amelyekben jogszabály tiltja a helyettesítést. Az elnök és az elnökhelyettes egyidejűleg nem lehet távol. Az elnökhelyettes irányítása alá tartozó szervezeti egységek az Energiaszolgáltatási és Fogyasztóvédelmi Főosztály és az Ár- és Gazdasági Elemző Főosztály.

7.2. Feladat- és hatásköre

A Magyar Energia Hivatal feladatai az energia szektorra terjednek ki, így ellátja az alábbi feladatokat:

- földgáz- és villamosenergia-ellátással a földgáz- és villamosenergia-ellátás biztonságának és a földgáz- és villamosenergia-piac hatékony működésének felügyeletével kapcsolatos feladatokat
- földgáz biztonsági készletezésével kapcsolatos feladatokat
- az egyenlő bánásmód követelményének érvényesítésével és a hatásos verseny elősegítésével kapcsolatos feladatokat
- törvényben meghatározott esetekben a távhőtermelő létesítmény létesítésének és a távhő termelésének engedélyezését, mindhárom energiafajta esetében a miniszter árhatósági jogkörébe tartozó hatósági árak, díjak, ár- és díj alkalmazási feltételek előkészítését
- a földgáz- és villamosenergia-ellátás területén a fogyasztóvédelmi feladatokat

Feladatait és hatáskörét egyebekben a **villamos energiáról szóló 2001. évi CX. törvény, a távhőszolgáltatásról szóló 2005. évi XVIII. törvény, valamint a földgázellátásról szóló 2003. évi XLII. törvény** rendelkezései határozzák meg részletesen. Ezek keretében kivizsgálja a nem lakossági fogyasztók szektort érintő panaszait, illetve a lakossági fogyasztók egyes panaszait (pl: hálózatra csatlakozás, rendelkezésre állás).

8. Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal

8.1. Szervezete és jogállása

A Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal (a továbbiakban: MgSzH) központi hivatal, amelyet miniszter irányít. Egyebekben pedig az MgSzH önállóan működő és gazdálkodó, az előirányzatok felett teljes jogkörrel rendelkező központi közhatalmi költségvetési szerv, amelyet elnök vezet.

Feladatait Központja és a területi szervei útján látja el. Az MgSzH Központja az egész országra kiterjedő illetékességgel rendelkezik, míg az MgSzH területi szerveinek illetékességi területe főszabály szerint a nevében megjelölt közigazgatási területre terjed ki. Fontos megjegyezni, hogy az **MgSzH Központja és területi szervei** is önálló jogi személyiséggel rendelkeznek.

A területi szerv alárendeltségében ügyfélszolgálatot működtető **körzeti irodák** és az egyes élelmiszerlánc-felügyeleti hatósági feladatok ellátására **kerületi állategészségügyi és élelmiszer-ellenőrző hivatalok** működnek. A körzeti iroda és a kerületi hivatal nem rendelkezik jogi személyiséggel.

8.2. Feladat- és hatásköre

Feladat és hatáskörének szabályozása összetett, számos különböző jogszabályban került meghatározásra. **Eljár növénytermesztési, talajvédelmi, tenyésztési, erdészeti, vadászati, halászati, borászati, pálinkaellenőrző hatóságként, valamint élelmiszerlánc-felügyeleti, mezőgazdasági igazgatási és agrárkár-megállapító szervként** többek között az alábbi kiemelkedő jelentőségű törvények alapján (exemplifikatív jelleggel):

- az élelmiszerláncról és hatósági felügyeletéről szóló 2008. évi XLVI. törvény szabályai szerint
- a növényfajta állami elismeréséről, valamint a szaporítóanyagok előállításáról és forgalomba hozataláról szóló 2003. évi LII. törvény szabályai szerint
- az állattenyésztésről szóló 1993. évi CXIV. törvény szabályai szerint

- az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény szabályai szerint
- a mezőgazdasági élelmiszeripari termékek vonatkozásában a beszállítókkal szemben alkalmazott tisztességtelen forgalmazói magatartás tilalmáról szóló 2009. évi XCV. törvény szabályai szerint
- a szőlőtermesztésről és a borgazdálkodásról szóló 2004. évi XVIII. törvény szabályai szerint
- a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény szabályai szerint
- a halászatról és a horgászatról szóló 1997. évi XLI. törvény szabályai szerint
- a termőföld védelméről szóló 2007. évi CXXIX. törvény szabályai szerint
- a termőföldről szóló 1994. évi LV. törvény szabályai szerint
- az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény szabályai szerint

Az MgSzH területi szervei látják el továbbá az uniós csatlakozás előtt ágazati jogszabályok alapján a nemzeti költségvetési előirányzat terhére odaítélt, a mezőgazdasági termelés korszerűsítését szolgáló beruházási támogatások felhasználásával kapcsolatos feladatokat, a Magyar Államkincstár közreműködésével.

Mindemellett a Központ és az MgSzH területi szerve ellátja a Bizottság 2009. július 13-i, a 2005/94/EK tanácsi irányelvnek a baromfitartó egységek és más, fogságban tartott madarakat tartó egységek madárinfluenza szempontjából történő jóváhagyása, valamint az említett egységekben hozott további biológiai biztonsági megelőző intézkedések tekintetében történő végrehajtásáról szóló 616/2009/EK rendeletének végrehajtása során a tagállami feladatokat, valamint a Központ ellátja a Tanács 2008. szeptember 29-i, a jogellenes, nem bejelentett és szabályozatlan halászat megelőzésére, megakadályozására és felszámolására irányuló közösségi rendszer létrehozásáról, továbbá a 2847/93/EGK, az 1936/2001/EK és a 601/2004/EK rendelet módosításáról és az 1093/94/EK és az 1447/1999/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 1005/2008/EK rendelete 16-18. cikkében, valamint 21. cikkében meghatározott tagállami illetékes hatósági feladatokat.

9. Magyar Élelmiszer-biztonsági Hivatal

9.1. Jogállása és szervezete

A Kormány létesítette Magyar Élelmiszer-biztonsági Hivatal irányítását miniszter látja el. *Önálló jogi személyiségű, előirányzatai felett teljes jogkörrel rendelkező, részben önállóan gazdálkodó központi költségvetési szerv* (meghatározott pénzügyi-gazdasági feladatait a Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal látja el).

A miniszter a hivatal vezetőjét pályázat útján négy évre nevezi ki. A **hivatal vezetője** mellett 17 tagból álló állandó **Tudományos Tanácsadó Testület** működik, amely a miniszter felkérésére véleményt ad a hivatal feladatkörébe tartozó, illetve működésével kapcsolatos kérdéSRől, a hivatal vezetőjének felkérésére szakvéleményt, tanulmányt készít, tudományos kérdésben véleményt nyilvánít, és javaslatot tesz, valamint javaslatot tesz a Hivatal vezetőjének az éves munkaprogramhoz.

9.2. Feladat- és hatásköre

Szakmai alaptervékenysége körében a Magyar Élelmiszer-biztonsági Hivatal létrehozásáról szóló 66/2003. (V. 15.) Korm. rendelet 5. §-ában meghatározott konkrét feladatokra tekintettel általánosságban elmondható, hogy **az élelmiszer- és takarmánybiztonság területén szakmai döntés-előkészítő, véleményező, javaslattevő, információs, koordináló**, az Európai Unió központi szerveivel és a tagállamok élelmiszer-biztonsági szerveivel kapcsolattartást végző szervezet.

A hatósági jogalkalmazás tekintetében kiemelkedő funkciója, hogy azonosítja és jellemzi az élelmiszer- és takarmánybiztonságra kockázatot jelentő területeket, majd **javaslatot tesz** az élelmiszerek és takarmányok hatósági ellenőrzésében részt vevő szervezeteknek a kiemelten **vizsgálandó témákra**, és **koordinálja** az élelmiszerek és takarmányok hatósági ellenőrzéséhez szükséges mintavételi tervek kidolgozását.

10. Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat

10.1. Jogállása és szervezete

Az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat (továbbiakban: **ÁNTSZ**) *miniszter irányítása alatt álló központi hivatal*. Központi szervei az önállóan működő és gazdálkodó, központi közhatalmi költségvetési szervként, budapesti székhellyel működő **Országos Tisztifőorvosi Hivatal**, amelynek vezetője az **országos tisztifőorvos**, valamint a közszolgáltató költségvetési szervként önállóan működő, az Országos Tisztifőorvosi Hivatal irányítása alá tartozó **országos intézetek**, amelyek vezetője a **főigazgató**. Az ÁNTSZ területi szervei az Országos Tisztifőorvosi Hivatal irányítása alatt működő **regionális intézetek**. A regionális intézet vezetője a **regionális tisztifőorvos**. Az ÁNTSZ helyi szerve a regionális tisztifőorvos közvetlen irányítása alá tartozó **kistérségi, illetve fővárosi kerületi intézet**. A kistérségi intézet vezetője a **kistérségi tisztifőorvos**, akit az országos tisztifőorvos egyetértésével a regionális tisztifőorvos nevez ki.

10.2. Feladat- és hatásköre

A Kormány egészségügyi államigazgatási szervként az ÁNTSZ-t jelölte ki az **egészségügyi hatósági és igazgatási tevékenységről szóló 1991. évi XI. törvény szerinti feladatok** ellátására.

Az ÁNTSZ ennek keretében a **közegészségügy, a járványügy, az egészségügyi tevékenységek és ellátás feletti irányító és felügyeleti feladatokat** lát el.

Hatásköreinek egy igen jelentős része nem érinti közvetlenül a fogyasztóvédelmet. A **fogyasztóvédelem területén is relevanciával bíró hatáskörei** közül példálózó jelleggel mindenképpen érdemes ugyanakkor kiemelni az alábbi feladatait:

- kimutatja a kozmetikai készítményekben, a gyermekjátékokban, valamint az ezek készítéséhez használt anyagok összetevőiben előforduló vagy kezelésük során belekerülő vegyi, fizikai, illetve biológiai egészségkárosító anyagokat, kimunkálja az ezekre vonatkozó közegészségügyi határértékeket és követelményeket,

ellenőrzi és érvényesíti ezeket a termelés, feldolgozás, tárolás és forgalmazás során

- táplálkozás-egészségügy szakterületen vizsgálatokat végez a lakosság táplálkozási helyzetére, tápláltsági állapotára, a táplálkozás és az egészségi állapot közötti összefüggésekre vonatkozóan
- táplálkozás-egészségügyi vizsgálatokat végez, különös tekintettel a vendéglátás területén a szolgáltatott élelmiszerekre, ételekre, étrendre vonatkozóan, tápanyagszámítással és biokémiai elemzéssel
- egyes élelmiszerekkel kapcsolatosan végzi a különleges táplálkozási célú élelmiszerekkel, az étrend-kiegészítőkkel, a vitaminokkal, ásványi anyagokkal és bizonyos egyéb anyagokkal dúsított élelmiszerekkel, az élelmiszerekkel kapcsolatos tápanyag-összetételre és egészségre vonatkozó állításokkal összefüggő szakértői feladatokat, valamint ellenőrzi ezen élelmiszerek meghatározott táplálkozási céloknak való megfelelését és egészségi ártalom vagy annak gyanúja, valamint az emberi egészség veszélyeztetése esetén intézkedik
- ellátja az élelmiszerek tápértékjelölésével kapcsolatos nyilvántartási, bejelentési eljárásokkal összefüggő szakértői feladatokat
- ellátja az új élelmiszerek engedélyezésével és a technológiai segédanyagokkal, élelmiszer-csomagolóanyagokkal, élelmiszeriparban felhasznált mosó- és fertőtlenítőszerrel, az élelmiszert előállító, feldolgozó-, csomagoló-, tároló- és forgalomba hozó helyek engedélyezésével összefüggő feladatokat

11. Helyi önkormányzatok, jegyző és a fogyasztóvédelem

A helyi önkormányzatok képviselő-testületei **segíthetik a fogyasztók önszerveződéseit**, támogathatják a fogyasztóvédelmi társadalmi szervezetek helyi érdekérvényesítő tevékenységét, valamint a lakosság igényeitől függően **fogyasztóvédelmi tanácsadó irodát működtethetnek.**

A jegyző, mint **kereskedelmi hatóság és szolgáltatás felügyeletét ellátó hatóság jár el** az alábbiak szerint:

- **kereskedő székhelye szerinti jegyző** a mozgóbolt útján folytatott kereskedelmi tevékenység, a csomagküldő kereskedelem, az automatából történő értékesítés, valamint az üzleten kívüli kereskedelem esetében a kereskedelmi tevékenységek végzésének feltételeiről szóló 210/2009. (IX. 29.) Korm. rendelet 6. § (1), (2) és (4)-(7) bekezdése, a kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény 3. § (1) és (5) bekezdése, 6/G. § a) pontja, valamint e rendelkezésekkel összefüggésben a 9. § (1), (4) és (5) bekezdése tekintetében
- **tevékenység helye szerinti jegyző** az előző ponton kívüli esetekben a kereskedelmi tevékenységek végzésének feltételeiről szóló 210/2009. (IX. 29.) Korm. rendelet, a kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény 3. § (1) és (5)-(8) bekezdése, 5. § (5) bekezdése, 6. § (2) bekezdés a) pontja, 6. § (5) bekezdése, 6/G. § a) és b) pontja, valamint e rendelkezésekkel összefüggésben a 9. § (1), (4) és (5) bekezdése tekintetében

12. Ügyészségek szerepe a fogyasztóvédelem területén

Az ügyészségnek két jelentős területen jelenik meg a funkciója a fogyasztóvédelem területén:

- a fogyasztók széles körét érintő vagy jelentős nagyságú hátrányt okozó jogszabályba ütköző tevékenységek kapcsán közérdekű keresetindítási lehetősége van a fogyasztók széles körének védelme, illetőleg a jelentős nagyságú hátrány kiküszöbölése érdekében [**1997. évi CLV. törvény a fogyasztóvédelemről 39. § (1) bekezdése**].
- az általános szerződési feltételként a fogyasztói szerződés részévé váló tisztességtelen kikötés érvénytelenségének megállapítását kérheti a bíróságtól [**1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről 209/B. § (1) bekezdése**]

13. Fogyasztói érdekek képviselését ellátó társadalmi szervezetek

A fogyasztói érdekek képviselését ellátó társadalmi szervezet az egyesülési jogról **szóló 1989. évi II. törvény alapján létrehozott társadalmi szervezet**, ha az alapszabályában meghatározott célja a fogyasztók érdekeinek védelme, valamint e célnak megfelelően legalább két éve működik és természetes személy tagjainak száma legalább ötven fő, továbbá az ilyen társadalmi szervezetek szövetsége.

A fogyasztói érdekek képviselését ellátó társadalmi szervezetek funkciója a fogyasztóvédelem területén többes, így **közreműködnek a fogyasztók tájékoztatásában, oktatásában, valamint a fogyasztói érdekek érvényesítésében.**

Az állam az iskolai fogyasztóvédelmi oktatással kapcsolatos feladatait az oktatási intézményeken keresztül, a fogyasztóvédelmi hatósággal és a fogyasztói érdekek képviselését ellátó társadalmi szervezetekkel együttműködve látja el, a tanácsadás területén pedig fedezeti forrásokat biztosít a fogyasztói tanácsadás kereteinek megteremtéséhez. Ez utóbbira tekintettel a III. középtávú fogyasztóvédelmi politika megvalósítására irányuló, 2007-2010 közötti időszakra szóló cselekvési program végrehajtásához szükséges kormányzati intézkedésekről szóló **1033/2007. (V. 23.) Korm. határozat** alapján létre jött a **Fogyasztóvédelmi Tanácsadó Irodák országos hálózata** a civil szervezetek szerepének növelése érdekében.

A fogyasztói érdekérvényesítés területén megemlítendő, hogy a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény 39. § (1) bekezdése szerinti közérdekű keresetindítási jog megilleti a fogyasztói érdekek képviselését ellátó társadalmi szervezeteket is (akárcsak az ügyészséget vagy a fogyasztóvédelmi hatóságot). Nem jogosult közérdekű keresetindításra ugyanakkor a fogyasztóvédelmi társadalmi szervezeteket tömörítő szövetség, ha alapszabálya a szervezet céljai között a fogyasztók érdekeinek közvetlen védelmét nem tartalmazza, hanem célként csupán azoknak a társadalmi szervezeteknek a tömörítését fogalmazza meg, amelyek a fogyasztók érdekeinek védelmében tevékenykednek (EBH2009.1974).

14. Fogyasztóvédelem az Európai Unióban

14.1. Az Európai Bizottság Egészségügyért és Fogyasztóvédelemért felelős Főigazgatósága (DG SANCO)

A Maastrichti Szerződés a fogyasztóvédelmet önálló stratégiai területként jelölte meg, amelyre való tekintettel 1995-ben sor került egy külön főigazgatóság létrehozására, amelynek hatásköre évről évre folyamatosan bővült. Az Európai Bizottság Egészségügyért és Fogyasztóvédelemért felelős Főigazgatóságának feladata annak biztosítása, hogy az Európai Unió területén forgalomba kerülő áruk és szolgáltatások (különös tekintettel az élelmiszerek) biztonságosak legyenek. Emellett támogatja az Európai Unió polgárai egészségét védő, javító programokat és gondoskodik arról, hogy a belső piac a fogyasztók érdekeit védve működjön. Székhelye Brüsszel, azonban állandó kirendeltséggel rendelkezik Luxemburgban és Írországban is.

14.2. Európai Élelmiszer-biztonsági Hatóság (EFSA)

A parmai székhelyű Európai Élelmiszer-biztonsági Hatóság feladata, hogy független tudományos tanácsadást nyújtson minden olyan kérdésben, amely közvetlen vagy közvetett hatást gyakorol az élelmiszer-biztonságra. Az EFSA feladata továbbá a tudományos adatok gyűjtése és elemzése, ennek keretében pedig a kialakulóban lévő kockázatok azonosítása és a Bizottság tudományos támogatása, valamint véleményezés a tervezett szabályozások vonatkozásában.

14.3. Európai Gyógyszerügynökség (EMA)

A londoni székhelyű Európai Gyógyszerügynökség feladata az egészség védelme és előmozdítása a köz- és állategészségügy területén az emberi, illetve állatgyógyászati felhasználásra szánt gyógyszerek értékelése, felügyelete által. Ennek érdekében ellátja például a gyógyszerkészítményekre vonatkozó európai forgalomba hozatali engedélykérelmek tudományos értékelését.

14.4. Európai Repülésbiztonsági Ügynökség (EASA)

Az Európai Repülésbiztonsági Ügynökség a repülésbiztonsággal kapcsolatos feladatokat lát el, működésének célja, hogy biztosítsa a polgári repülésbiztonság egyformán magas szintjének létrehozását és fenntartását. Emellett az egész polgári légi forgalom terén minősíti a termékeket (az általános és üzleti célú légi forgalmat egyaránt).

14.5. Európai Vasúti Ügynökség (ERA)

Tevékenységeinek célja, hogy elősegítse az európai vasúti rendszerek megfelelő koordinálását. Ennek érdekében a vasúti ágazattal, a tagállami hatóságokkal, az uniós intézményekkel és egyéb szervekkel együttműködve műszaki előírásokat dolgoz ki és jelentést tesz közzé a vasútbiztonságról.

14.6. TRAPEX, RAPEX

Hazánk már az Európai Unióhoz történt csatlakozást megelőzően is tagja volt nemzetközi gyorsriasztási rendszernek. Az úgynevezett TRAPEX (Transitional Rapid Exchange of Information) gyorsriasztási rendszer a RAPEX rendszerhez hasonló módon működött a részes államok körében. A RAPEX (Rapid Exchange of Information) az Európai Unió gyorsriasztási rendszere a veszélyes fogyasztási cikkekről (kivéve az élelmiszereket, gyógyszereket és gyógyászati eszközöket), amelynek a csatlakozást követően hazánk is részese lett. A rendszer lehetővé teszi a gyors információcserét a tagállamok között. Célja, hogy megakadályozza vagy korlátozza a veszélyes termékek forgalomba hozatalát és használatát.

Kérdések:

A fogyasztóvédelem intézményrendszerére vonatkozóan milyen szabályokat határoz meg az Ftv.?

Milyen szervezeti tagozódás mellett működik a Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság és melyek az alaptevékenységéhez kapcsolódó feladatai?

Milyen funkciót tölt be a Gazdasági Versenyhivatal és ennek keretében mire terjed ki hatásköre?

Mely ágazatok és szervek felügyeletét látja el a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete?

Hogyan épül fel a Nemzeti Hírközlési Hatóság szervezete és mely piaci szegmensek felügyeletét látja el?

Milyen a lakossági fogyasztókat érintő feladatokat lát el a Magyar Energia Hivatal?

Milyen szerepe van a fogyasztóvédelem területén a helyi önkormányzatoknak és a jegyzőnek?

Mely jogszabályi rendelkezéseken alapul az ügyészség perbeli legitimációja fogyasztók széles körének védelme érdekében indult közérdekű keresetek esetén?

Milyen funkciói vannak a fogyasztói érdekek képviselőit ellátó társadalmi szervezeteknek a fogyasztóvédelem intézményrendszerében?

Milyen a fogyasztók védelmét elősegítő intézmények működnek az Európai Unióban?

Felhasznált irodalom:

Boytha Györgyné: A versenyfelügyeleti eljárás - Gazdasági Versenyhivatal. In Magyar közigazgatási jog. Különös rész. (szerk. Ficzer Lajos-Forgács Imre) Budapest: Osiris, 2004.; Európai Unió ügynökségeinek hivatalos oldala: http://europa.eu/agencies/index_hu.htm (2010-04-18 szerinti állapot); Fazekas Judit: Fogyasztóvédelmi jog, Complex, Budapest, 2008.; Hámori Antal: A közösségi fogyasztóvédelmi politika és jog fejlődése, in Agora, 2008/5. 39-54.; OECD: APEC-OECD Co-operative Initiative on Regulatory Reform Proceedings of the Fifth APEC-OECD Workshop on Regulatory Reform, OECD Publishing, Párizs, 2008.; Pribula László: A tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat és a reklám - a szabályozási koncepció megváltozása, Jogtudományi Közlöny, 2009/5.